

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1945:16

ECKLESIASTIKDEPARTEMENTET

BETÄNKANDE MED FÖRSLAG
TILL
NYORGANISATION
AV KYRKOMUSIKER-
BEFATTNINGARNA

M. M.

AVGIVET AV 1942 ÅRS
KYRKOMUSIKERUTREDNING

DEL I

S T O C K H O L M

1 9 4 5

Statens offentliga utredningar 1945

Kronologisk förteckning

1. Betänkande med förslag till utlänningslag och lag angående omhändertagande av utlännning i anstalt eller förläggning. Norstedt, 169 s. **Ju.**
2. Betänkande med förslag till organisation av en luftfartstyrelse m. m. Norstedt, 68 s. **K.**
3. Betänkande rörande särskilda åtgärder vid återförandet till civil verksamhet av till beredskapstjänstgöring inkallad personal. Hæggeström, 74 s. **Fö.**
4. Betänkande angående den husliga utbildningen. Beckman, 167 s. **S.**
5. Betänkande med utredning och förslag angående yrkesutbildning av sjöfolk av manskapsgrad samt åtgärder till höjande av sjöfolkets allmänna och medborgerliga bildning. Idun, 370 s. **E.**
6. Utredning rörande den tekniskt-vetenskapliga forskningens ordnande. 7. Förslag till åtgärder för livsmedelsforskningens ordnande. Hæggeström, 150 s. **H.**
7. Betänkande rörande Sveriges smalspåriga järnvägar. Del 1. Allmänna synpunkter. Idun, 109 s. **K.**
8. Betänkande rörande Sveriges smalspåriga järnvägar. Del 2. Blekingenättets järnvägar. Idun, 124 s. 1 pl. **K.**
9. Promemoria med förslag till arrendebestämmelser för kommunal jord. Marcus, 56 s. **Jo.**
10. Betänkande och förslag rörande effektivisering av skyddshemslevernas eftervård m. m. Marcus, 158 s. **S.**
11. Utredningar angående ekonomisk efterkrigsplanering. 8. Framställningar och utlåtanden från kommissionen för ekonomisk efterkrigsplanering. 2. Betänkande med förslag till vissa åtgärder i syfte att under depression stimulera avsättningen av varaktiga konsumtionsvaror m. m. Marcus, 153 s. **Fi.**
12. Investeringsutredningens betänkande med förslag till investeringsreserv för budgetåret 1945/46 av statliga, kommunala och statsunderstödda anläggningsarbeten. Marcus, viij, 350 s. **Fi.**
13. Bilagor till investeringsutredningens betänkande med förslag till investeringsreserv för budgetåret 1945/46 av statliga, kommunala och statsunderstödda anläggningsarbeten. Marcus, 88 s. **Fi.**
14. Socialpolitikens ekonomiska verkningar. Av C. Welinder. Beckman, 113 s. **S.**
15. Stadsplaneutredningen 1942. 3. Förslag till byggnadslag m. m. V. Pettersson, 646 s. **Ju.**
16. Betänkande med förslag till nyorganisation av kyrkomusikerbefattningarna m. m. Del 1. Hæggeström, 208 s. **E.**

Ann. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. **E.** = ecklesiastikdepartementet, **Jo.** = jordbruksdepartementet. Enligt kungörelsen den 3 febr. 1922 ang. statens offentliga utredningars yttre anordning (nr 98) utgavs utredningarna i omslag med enhetlig färg för varje departement.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1945:16
ECKLESIASTIKDEPARTEMENTET

BETÄNKANDE MED FÖRSLAG
TILL
NYORGANISATION
AV KYRKOMUSIKER-
BEFATTNINGARNA

M. M.

AVGIVET AV 1942 ÅRS
KYRKOMUSIKERUTREDNING

DEL I

STOCKHOLM 1945
IVAR HÆGGSTRÖMS BOKTRYCKERI A. B.

444505

REPUBLICAN PARTY

1876

CONSTITUTION

OF THE UNITED STATES

ARTICLE I

SECTION 1

CLAUSE 1

ALL LEGISLATIVE POWERS

SHALL BE

VESTED IN

THE HOUSE OF REPRESENTATIVES

Till

*Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Ecklesiastik-
departementet.*

I enlighet med det åt oss av dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet lämnade uppdraget få undertecknade, 1942 års kyrkomusikerutredning, härmed efter verkställd utredning av den s. k. klockarfrågan överlämna del I av upprättat *betänkande med förslag till nyorganisation av kyrkomusikerbefattningarna m. m.* Den nu redovisade delen av betänkandet upptager förslag till ett uppordnande av »klockarfrågan» i alla de hänseenden, som härvid i första hand påkalla uppmärksamhet. Med framläggandet av utarbetade förslag till den detaljrika författningsreglering, som den förordade reformeringen av hithörande rättsområde skulle göra erforderlig, har kyrkomusikerutredningen ansett det lämpligen böra tillsvida anstå. Meningarna om den ändamålsenligaste lösningen av de många, delvis nog så svårbedömda problem, som »klockarfrågan» aktualiserar, synas på sina håll gå rätt mycket i sär. En kritisk granskning redan nu av kyrkomusikerutredningens förslag till närmare riktlinjer för de föreliggande frågornas uppordnande, kan tänkas giva värdefulla uppslag från skilda synpunkter för den slutliga regleringen på området. För att sådana, vid en dylik granskning framkommande uppslag må kunna i önskvärd omfattning och med minsta tidsutdräkt tillgodogöras för ärendets fortsatta beredning, får kyrkomusikerutredningen vördsamt hemställa, att herr statsrådet måtte inhämta myndigheternas och övriga vederbörandes yttranden över det föreliggande delbetänkandet samt, i den mån dessa yttranden inkomma, ställa desamma till kyrkomusikerutredningens förfogande. Det torde härefter ankomma på kyrkomusikerutredningen att taga slutlig ställning till samtliga i regleringen ingående spörsmål och därvid tillika avlämna förslag beträffande den författningsmässiga utformningen av de hithörande, för regleringen erforderliga bestämmelserna.

Särskilda yttranden av undertecknade Gustafsson och Staxäng finnas fogade vid betänkandet.

Stockholm den 13 april 1945.

HARALD HALLÉN

K. G. Gustafsson

Ernst Staxäng

Einar Ralf

Tom Wohlin

AVD. I.

»Klockarfrågans» hittillsvarande behandling.

1 Kap.

Utredningsuppdraget.

Genom beslut den 30 juni 1942 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för ecklesiastikdepartementet att tillkalla högst fem sakkunniga för att inom departementet biträda med utredning och avgiva förslag angående en nyorganisering av klockarinstitutionen och dit hänförliga befattningar samt vad därmed sammanhänger.

I det yttrande till statsrådsprotokollet, varmed föredragande departementschefen anmälde berörda ärende, anförde departementschefen följande.

»Enligt av ålder gällande kyrkorättsliga bestämmelser åligger det kyrkoförsamlingarna att efter menighetsval anställa *klockare*. Ursprungligen var klockarens ställning allenast en kyrkotjännares, vilken vid vården av kyrkan och dess egendom och vid gudstjänsternas anordnande hade att biträda kyrkoherden. Med den gamla klockarinstitutionen sammankopplades sedermera emellanåt sysslan såsom folkundervisare. Efter reformationen pålades klockaren flerstädes även uppgiften att vara kyrkosångare vid gudstjänsterna. Vid sidan av klockarbefattningarna uppstodo, efter hand som det kyrkliga musiklivet utvecklades, självständiga befattningar vid kyrkorna dels såsom *organister*, dels såsom *kyrkosångare* eller *kantorer*. Huruvida dessa sistnämnda befattningar skulle inrättas var emellertid frivilligt och beroende av församlingarnas egna beslut. Där särskild kyrkosångare ej anställdes, skulle det likväl i regel åligga klockaren att leda sången i kyrkan. Då folkskoleväsendet under 1800-talets förre hälft fick sin självständiga organisatoriska gestaltning, skildes klockaren — i denna sin egenskap — helt från de med folkundervisningen förenade uppgifterna. Enligt nu gällande stadganden kan dock befattningen såsom klockare, efter vederbörligt tillstånd, vara förenad med folkskollärartjänst liksom ock med organist- och kantorsbefattning. Även åtskilliga av klockarens ursprungliga uppgifter hava så småningom mångenstädes antingen i praktiken helt upphört eller överflyttats på annan (t. ex. kyrkovaktmästare och ringare). Utöver skyldigheten för klockaren att, där särskild kyrkosångare icke finnes, fullgöra en sådans uppgifter kvarstår alltså rätteligen numera i tjänsteorganisatoriskt hänseende på själva klockarinstitutionens grund allenast de förhållandevis mindre kvalificerade funktioner, som på sina håll ännu må tillhöra klockarna såsom 'kyrkobetjänste' i egentlig bemärkelse. Med hänsyn till den, särskilt på landsbygden, vanliga förekomsten av tjänstekombinationer mellan klockar-, organist- och kantorsbefattningar pläga emellertid sedan gammalt även de mera betydelsefulla, till sistnämnda två befattningar hörande, med speciella kompetens-

fordringar kringgärdade uppgifterna på det kyrkomusikaliska området i tjänsteorganisatoriskt hänseende allmänt hänföras till klockarinstitutionen. Enligt av kyrkomusikernas personalorganisation meddelade uppgifter funnos vid årsskiftet 1941—1942 inom församlingarna i riket såsom klockare, organister eller kantorer anställda omkring 2 580 befattningshavare. Härav innehade icke mindre än omkring 1 850 jämte sådan befattning tillika folkskollärartjänst. Det stora flertalet av dessa 1 850 befattningshavare uppehöll härvid jämte folkskollärartjänsten såväl klockar-, som organist- och kantorsbefattning. För ett mindretal ingick i tjänsteföreningen ej klockar- eller kantorstjänst. Av de till ett antal av omkring 730 uppgående befattningshavare, vilka ej tillika voro folkskollärare, innehade ett femtiotal allenast organist- eller kantorstjänst. Ett ungefär lika stort antal förenade dessa två sistnämnda befattningar men innehade icke klockartjänst och likaledes omkring ett femtiotal innehade enbart klockartjänst. Övriga bestredo såväl organist- och kantorsbefattning som klockartjänst.

Såsom känt är, voro i äldre tid avlöningsförhållandena för befattningshavare i allmän tjänst i regel grundade på det s. k. jordavlönningssystemet, varigenom dessa befattningshavare helt eller delvis avlönades medels anvisande av boställen för nyttjande under boställsrätt och avkomst av löningsjord i övrigt. Sedan senare hälften av förra århundradet har pågått ett omfattande reformarbete för en fortgående avveckling av detta avlöningssystem. Inom såväl civil- som militiestaten är denna omläggning — om man fränser ett ringa antal övergångsfall — sedan länge genomförd. Vad angår ecklesiastikstaten åvägabragtes för församlingsprästerna en motsvarande avveckling av naturaavlönningssystemet i samband med den allmänna regleringen av dessa befattningshavares löner genom 1910 års prästlönelagstiftning. För biskoparnas del kom en likartad reform med allmän fixering av grundlönen vid ämbetena i penningar till genomförande först under 1930-talet. För de statliga befattningshavarna inom civil- och militiestaterna har avlöningsregleringen genom upprepade reformer under de senaste decennierna varit föremål för en fortgående modernisering. Slutligen har jämväl folkskollärarkåren under sista tiden fått sina avlöningsförhållanden reglerade på i huvudsak samma grundval, som gäller för de nämnda statliga befattningshavarna.

Redan år 1907 igångsattes utredningar för åstadkommande av en av tidsomständigheterna redan då starkt påkallad omorganisering av klockarinstitutionen och för en allmän reglering av de med dithörande befattningar förbundna organisations- och avlöningsfrågorna. Utredningsarbetet tog lång tid i anspråk och först år 1921 kunde för riksdagen framläggas ett förslag i ämnet. Förslaget vann emellertid icke riksdagens bifall, och då riksdagen därvid ej heller fann sig kunna anvisa några riktlinjer för ett uppordnande av denna angelägenhet, kom den vidare behandlingen av frågan att ställas på en oviss framtid.

Omsider — år 1938 — blev emellertid en viss reform på hithörande område genomförd. Dess syfte var dock helt begränsat. Den därvid åvägabragta lagstiftningen avsåg allenast boställsväsendet för klockare och organister och tog närmast sikte på att befria den befattningshavarkår det här gäller från de ofta nog svårartade ekonomiska risker, som innehavet av boställsfastighet och därmed förbunden nybyggnads- och underhållsskyldighet visat sig medföra. Någon förbättring av dessa befattningshavares allmänna löneställning avsågs däremot icke med berörda lagstiftning och kom icke heller därigenom till stånd. Till grund för klockarnas och organisternas avlöning ligger sålunda alltjämt, där boställsfastighet finnes, nettovärdet — numera visserligen i särskild ordning

uppskattat — av sådan fastighets avkastning. Å andra sidan innebar samma lagstiftning såtillvida ett betydelsefullt steg framåt, som därmed det gamla och, såsom de tidigare utredningarna i ärendet givit vid handen, svårlösta spörsmålet om klockar- och organistboställets framtida disposition blev på ett till synes ändamålsenligt sätt slutligen uppordnat. När lagförslaget i ämnet framlades, betonades också, att en förberedande reglering av denna fråga borde vara ägnad att underlätta och på ett positivt sätt främja en efterföljande lösning av de för kåren föreliggande organisations- och avlöningsfrågorna.

Frånser man den partiella reform, jag här berört, nödgas man sålunda konstatera, att det huvudsakliga i det här föreliggande frågekomplexet allt intill denna dag kvarstår olöst.

Även om lönefrågan och därmed sammanhängande kommunala ekonomiska spörsmål i den hittillsvarande diskussionen i allmänhet kommit i förgrunden, äro dock de problem, som här uppstålla sig, i främsta rummet av organisatorisk natur. Dessa organisatoriska problem avse i första hand det närmare bestämmandet av tjänstegöromålets omfattning samt den härmed och med avlöningsregleringen nära sammanhängande frågan om tjänstgöringsområdenas utsträckning. Utvecklingen har väl numera, som jag redan nämnt, lett därhän, att de mindre kvalificerade klockarsysslorna allt mer kommit att övertagas av annan församlingens befattningshavare eller av dess kyrkovärdar. Alltjämt föreligger dock en stor brist på enhetlighet i avseende å regleringen av tjänsteåligandena vid de ifrågavarande befattningarna. De mycket olika förutsättningar, som för den kyrkomusikaliska verksamhetens upprätthållande och utveckling äro för handen i de små glesbefolkade landsförsamlingarna och i de folkrika församlingarna i städer och andra samhällen, tillskapa också i detta hänseende betydande såväl organisatoriska som ekonomiska svårigheter. Genom regleringen på området hava, särskilt för de med folkskollärartjänst icke förenade kyrkomusikerbefattningarna, frågorna om avlöningens och tjänsteuppgifternas bestämmande ofta kommit att helt ligga i den enskilda församlingens egen hand. Denna omständighet har medfört en betydande ojämnhet jämväl i de avlöningar, som inom de skilda församlingarna utgå för befattningarna i fråga. Även om formell möjlighet kan föreligga för myndighet (domkapitel) att genom föreskrifter av instruktionsell natur bestämma tjänsteuppgifterna och sålunda eller i annan ordning ålägga församling att förse en kyrkomusikerbefattning med skälig avlöning, måste i och för sig befogade inskridanden i sådant syfte ofta nog underlåtas av nödig hänsyn för den enskilda, ekonomiskt svagt ställda församlingens ringa bärkraft. Det ekonomiska problem, som här föreligger, har följaktligen en dubbel innebörd; det innefattar på samma gång en lönerulerings- och en skatteutjämningsfråga. Ytterligare må framhållas, att sedan gammalt också föreligger ett starkt behov av enhetliga bestämmelser angående förfarandet vid tillsättandet av kyrkomusikertjänst.

De otidsenliga förhållanden, som alltjämt äro rådande på detta område, innebära kännbara olägenheter även för befattningshavarnas huvudmän, kyrkoförsamlingarna i riket, och medföra ofta nog en obillig ekonomisk belastning av de svagast ställda bland dessa. Om de här påtalade otillfredsställande förhållandena tillåtas att för en ytterligare längre tid fortbestå, har man även att räkna med en försämring av nyrekryteringen till dessa, för det kyrkliga livets främjande inom församlingarna så betydelsefulla befattningar.

Det har med hänsyn till de omständigheter, jag här förut berört, icke synt mig vara försvarligt att längre låta anstå med erforderliga åtgärder för ett

slutgiltigt uppordnande av förevarande angelägenhet. Jag anser mig förden skull böra förorda, att en förnyad allsidig undersökning i sådant syfte nu kommer till stånd. Några bindande direktiv för undersökningen torde, med hänsyn till naturen av de skiftande spörsmål varom fråga är, icke lämpligen böra meddelas. Jag anser mig i detta hänseende blott böra framhålla, att de ekonomiska konsekvenserna för de kyrkliga kommunerna av en avlöningsreglering på detta område vid en dylik undersökning påkalla ett särskilt beaktande. Lämpliga åtgärder torde härvid böra tagas under överbäggande för åstadkommande av en verksam utjämnning de kyrkliga kommunerna emellan av de utgifter, som här må komma i fråga.»

Den 1 juli 1942 tillkallade departementschefen såsom sakkunniga ledamoten av riksdagens andra kammare, prosten Harald Martin Hallén, kantorn Karl Georg Gustafsson, direktören för musikhögskolan, professorn Einar Christian Ralf, ledamoten av riksdagens andra kammare, lantbrukaren Ernst Valdemar Staxäng och kammarrådet Tom Hugo Wohlin, varjämte uppdrogs åt Hallén att såsom ordförande leda utredningsarbetet och åt Wohlin att vara sekreterare.

Sedan de sakkunniga upptagit sitt utredningsarbete vid ett första sammanträde den 8 september 1942, har arbetet därefter, med vissa av omständigheterna förorsakade uppehåll, bedrivits i form av överläggningar mellan samtliga sakkunniga eller genom olika frågors bearbetning av de enskilda ledamöterna. De sakkunniga hava antagit benämningen »1942 års kyrkomusikerutredning» (KMU).

Den 25 februari 1943 avlät KMU till 1940 års skolutredning en skrivelse angående kyrkomusikers omhändertagande av musikundervisning vid allmänna läroanstalter. I betänkandet härefteråt lämnas en närmare redogörelse för det genom omförmälda skrivelse aktualiserade spörsmålet.

Jämlikt vederbörligt bemyndigande tillkallade chefen för ecklesiastikdepartementet den 29 november 1943, efter därom av KMU gjord framställning, extra ordinarie förste kanslisekreteraren i ecklesiastikdepartementet Nils-Erik Brolin för att såsom särskild expert biträda KMU vid upprättande av förslag till vissa författningsändringar och nya författningar, som påkallades för ett genomförande av den med utredningsuppdraget avsedda nyorganiseringen.

I skrivelse den 5 oktober 1944 till chefen för ecklesiastikdepartementet hemställde KMU, att föreskrift måtte — såvitt möjligt — meddelas om vakanssättning tills vidare från och med den 1 november samma år av alla då lediga och därefter ledigblivande klockar-, organist- och kyrkosångarbefattningar liksom ock av de med dylika befattningar förenade folkskollärartjänsterna. Enligt vad KMU inhämtat är berörda framställning alltjämt beroende på Kungl. Maj:ts prövning.

Med vederbörligt tillstånd hava ledamöterna Gustafsson och Staxäng den 27—29 oktober 1944 bevistat en s. k. kyrkosångshögtid i Borås för

överläggningar angående kyrkomusikernas tjänste- och anställningsförhållanden med i nämnda stad då församlade styrelser för olika sammanslutningar för kyrkosångens främjande.

Till KMU har, för att tagas i övervägande vid utredningen, genom remisser överlämnats handlingarna till ett stort antal ärenden, vilka här efteråt i 2 kap. under denna avdelning, finnas särskilt förtecknade.

Under utredningsarbetets gång hava dessutom direkt till KMU:s ordförande eller särskilda dess ledamöter ingivits följande framställningar:

- 1) 28/7 1942 av pastorn och förste läraren vid Svenska diakonanstalten å Stora Sköndal Gustaf Elving angående diakoners ianspråktagande för klockar- och kyrkomusikerbefattningar;
- 2) 6/4 1943 av Svenska kyrkans diakonistyrelse med yttrande över en av Sällskapet kyrkosångens vänner avlåten skrivelse angående kyrkliga önskemål beträffande kyrkomusikernas utbildning;
- 3) 10/3 1944 av Sveriges allmänna organist- och kantorsförening, genom föreningens sekreterare Ernst Andrén, med alternativa förslag till lösande av löneruleringsfrågan för de s. k. förenade kyrkomusikerbefattningarna m. m.;
- 4) 11/9 1944 av centralstyrelsen för Sveriges allmänna organist- och kantorsförening angående kyrkomusikers rätt att för uppflyttning i högre »lönegrad» få tillgodoräkna sig tidigare tjänstgöring m. m.;
- 5) 10/10 1944 av sekreteraren i Lunds stifts organist- och kantorsförening E. Hemborg angående kyrkomusikernas tjänstgöringsdistrikt m. m. samt
- 6) 23/12 1944 av ordföranden i De blindas förening m. fl. om åvägabringande av lättnader med avseende å blindhet i bestämmelserna om läkarundersökning för inträde å kyrkomusikerbanan.

2 Kap.

Kortfattad historik.

Gällande bestämmelser angående klockare och organister återfinnas *dels* i 1686 års kyrkolag, huvudsakligast i dess 24 kap., *dels* i åtskilliga för reglerande av dessa befattningshavares förhållanden i olika avseenden sedermera utfärdade lagar och andra författningar. Av de äldre bland dessa senare författningar må särskilt nämnas förordningen angående allmänt ordnande av klockarnas löneinkomster den 2 november 1883 och lagen angående ändring i gällande stadganden om tillsättning av organist- och klockarbefattningar den 6 april 1894. Härjämte hava av domkapitlen tid efter annan beträffande ifrågavarande befattningshavares tjänsteåligganden m. m. till efterrättelse inom de särskilda stiftens utfärdats mer eller mindre utförliga stadgar, ordningar eller instruktioner.

Frågan om dessa spridda bestämmelsers upphävande och ersättande med en enhetligare och modernare lagstiftning, eller den angelägenhet som med ett gängse uttryck plägar benämnas »klockarfrågan», har sedan lång tid tillbaka varit föremål för ett utomordentligt omfattande utredningsarbete.

Redan år 1900 inkom till Kungl. Maj:t en framställning från rikets klockare, organister och kyrkosångare, vari under framhållande av dessa befattningshavares dåvarande allt annat än tillfredsställande sociala och ekonomiska villkor påyrkades en reformering av tjänsterna. Härvid påpekades tillika, hurusom ett avhjälpande av de för kåren tyngande missförhållandena även skulle främja den strävan, som redan då gjorde sig gällande att höja intresset för kyrkosången och kyrkomusiken. Sedan hos Kungl. Maj:t ytterligare framställningar i samma syfte gjorts dels av 1903 års kyrkomöte, dels av centralstyrelsen för Sveriges allmänna organist- och kantorsförening, dels av Sällskapet kyrkosångens vänners centralkommitté, tillkallades år 1907 särskilda sakkunniga (kontraktsprosten A. Th. Pettersson, lektorn K. Beckman, kantorn P. Borgh samt kanslirådet W. Beskow) för att inom ecklesiastikdepartementet biträda med utredning av frågan om ändrade bestämmelser rörande klockarinstitutionen.

De sålunda utsedda sakkunniga avgåvo ett betänkande i januari 1908 och föreslog, att i stället för klockare skulle i församlingarna anställas kantorer samt att, där orgel finnes, skulle anställas jämväl organist. Innehavare av dessa befattningar, vilka finge förenas, skulle vara kyrkliga tjänstemän och hava avlagt föreskrivna examina, kantors- respektive organistexamen. I och med kantorsinstitutionens införande skulle de dittillsvarande kyrkosångarbefattningarna av sig själva upphöra ätt finnas till. Kantorns uppgift skulle vara att

- 1) leda och lyfta kyrkosången,
- 2) åt församlingens ungdom lämna sångundervisning samt
- 3) utföra vissa göromål av icke kyrkomusikalisk art, som förut ålegat klockaren och icke ansåges kunna överflyttas på kyrkobetjäningen.

Kantor skulle äga åtnjuta de klockare förut tillförsäkrade förmånerna och rättigheterna. Avlöningen skulle fastställas genom lönereglering, gällande i 20 år, varvid varje ordinarie innehavare av organist- och kantorstjänst skulle beredas »en i förhållande till tjänstegöromålets omfattning och levnadskostnaderna å orten skälig avlöning». Vad som erfordrades utöver förmån av bostad och avkastning av boställe och jord, vilket finge i lönen med skäliga belopp inräknas, skulle bestämmas i penningar och av församlingen sammanskjutas efter de grunder, som för kommunalutskylders utgörande i allmänhet vore stadgade.

Över de sakkunnigas förslag hördes vederbörande myndigheter, varvid flertalet uttalade sig för klockarinstitutionens avskaffande och dess ersät-

tande med den föreslagna kantors- och organistinstitutionen. Åtskilliga avstyrkte emellertid förslaget och uttalande sig i stället för en tidsenlig reformering av klockarinstitutionen. Från flera håll framställdes betänkligheter mot förslaget under erinran om att de klockarna genom privilegier och donationer särskilt tillförsäkrade förmånerna och rättigheterna icke kunde övergå å kantorn.

År 1912 tillkallades inom ecklesiastikdepartementet hovrättsrådet K. J. Ekman för att såsom sakkunnig biträda med frågans fortsatta beredning, särskilt vad anginge vissa med klockarinstitutionen förenade löneförmåner. Resultatet av den sakkunniges arbete framlades i en av honom i januari 1915 avgiven promemoria.

I januari 1915 tillkallades härefter inom ecklesiastikdepartementet tre nya sakkunniga (överdirektören J. L. Widell, kyrkoherden C. A. Lysander och överläraren C. T. Granér) för fortsatt behandling av frågan. Dessa sakkunniga avlämnade sedan ett betänkande med förslag till 1) *lag angående kantorer* och 2) *grunder för statsbidrag till kantorers avlönande*.

Enligt dessa förslag skulle för territoriell församling finnas anställd en kyrklig tjänsteman, benämnd kantor, vars tjänst skulle i sig innefatta klockar-, organist- och kyrkosångarbefattningarna, och med åliggande huvudsakligen *att* med orgeln beledsaga sången i kyrkan vid allmän gudstjänst och vid kyrkliga förrättningar, som åläge församlingens prästerskap, *att* upptaga och leda sången vid nämnda tillfällen samt *att* främja intresset för kyrkosången och verka för densammas höjande. Även enligt detta förslag skulle kantorn kunna åläggas vissa tjänsteuppgifter av icke kyrkomusikalisk art.

Åt kantor skulle anslås lön i penningar till belopp så att honom därigenom bereddades en i förhållande till tjänstegöromålens omfattning och levnadskostnaderna på orten skälig gottgörelse, varvid 1 000 kronor skulle utgöra lägsta lön för tjänstgöring varje sön- och helgdag, därest förening med folkskollärartjänst icke ägde rum. Vid förenad tjänst skulle minimilönen utgöra 400 kronor. Kantor skulle av »pastoratet» förses med tjänlig bostad och nödigt bränsle. Till bestridande av avlöningsförmånerna skulle användas 1) inkomsterna från inom pastoratet belägna för klockare och organisters avlönande avsedda fastigheter, 2) vissa avgälder och räntemedel, 3) statsanslag och 4) församlingsavgifter.

Beträffande statsbidragen föreslogo de sakkunniga, att, om inom pastorat för åstadkommande av en kontant lön av 1 000 kronor för var och en av de kantorsbefattningar inom pastoratet, som ej vore förenade med folkskollärartjänst, erfordrades församlingsavgifter till högre belopp än som motsvarade en utdebitering av 10 öre per 100 kronor beskattningsbar in-

komst, ägde pastoratet åtnjuta statsbidrag, motsvarande det överskjutande beloppet, dock högst 300 kronor för varje befattning.

Avsikten synes ha varit, att förslag i ämnet på grundval av sistnämnda sakkunnigas förslag skulle föreläggas 1915 års kyrkomöte. Något sådant förslag blev dock icke därvid framlagt. I stället uppdrog Kungl. Maj:t åt regeringsrådet Gabriel Thulin att inom ecklesiastikdepartementet biträda vid utarbetandet av förslag till ändrade bestämmelser rörande klockarinstitutionen.

Thulins utredning förelåg färdig i september 1919 och samma år tillkallade Kungl. Maj:t ytterligare fyra sakkunniga (kantorn P. Borgh, ledamoten av riksdagens andra kammare, expeditören L. J. Hagman, ledamoten av riksdagens första kammare, hemmansägaren Johan Olofsson i Digernäs samt ledamoten av riksdagens andra kammare, lantbrukaren Swen Persson i Fritorp) för att under ordförandeskap av Thulin biträda med fortsatt utredning rörande klockarinstitutionen.

De sakkunniga, som i huvudsak anslöto sig till de av Thulin utarbetade riktlinjerna för en blivande lagstiftning i ämnet, framlade i mars 1920 ett betänkande med därvid fogade tolv särskilda författningsförslag jämte motiv.

Enligt ifrågavarande förslag skulle klockar-, organist- och kyrkosångarbefattningarna ersättas av en enda befattning, vars innehavare skulle tilläggas egenskap av kyrklig tjänsteman och benämnas *kantor*. Dennes huvudsakligaste göromål skulle vara av kyrkomusikalisk art, men därjämte skulle kantorn övertaga de göromål av icke kyrkomusikalisk art, som hittills varit förbundna med klockarbefattningen och som icke vore av beskaffenhet att kunna överflyttas å kyrkvaktare eller annan lägre kyrkobetjäning. I varje *kantorsdistrikt*, som kunde omfatta en eller flera församlingar, om dessa hörde till samma pastorat, skulle finnas anställd en kantor. Om inom kantorsdistriktet funnes flera kyrkor eller andra för distriktets allmänna gudstjänster avsedda lokaler och en kantor ej lämpligen kunde fullgöra den kantor åliggande tjänstgöringen vid dem alla, finge flera kantorer anställas i distriktet. — I större kantorsdistrikt skulle, med bibehållande för innehavare av kantorsbefattning av övriga kantor åliggande göromål, särskild befattning kunna inrättas för orgelspelningen och vad därmed sammanhängde (*organistbefattning*) eller för den icke kyrkomusikaliska delen av kantors verksamhet (*klockar- eller kyrkofogdebefattning*). Där så funnes lämpligt, kunde i distriktet få inrättas båda dessa särskilda befattningar. Vad anginge göromålen för innehavare av klockar- eller kyrkofogdebefattning skulle huvudvikten läggas vid dennes biträde å pastorsexpeditionen.

Kantorsbefattningarna skulle eljest enligt förslaget vara av två huvudslag: kantorsbefattning, avsedd att utgöra befattningshavarens huvudsak-

liga verksamhet, (*självständig kantorsbefattning*) och kantorsbefattning, avsedd att för befattningshavaren utgöra en bisyssla, (*kantorsbefattning med begränsad tjänstgöring*). Befattning av det senare slaget kunde vara av högre eller lägre grad. Hade kantorsbefattning med begränsad tjänstgöring i viss föreskriven ordning förenats med folkskollärartjänst, benämndes den *skolkantorsbefattning*.

Pastorat bestående av endast en församling skulle utgöra ett kantorsdistrikt. Bestode pastoratet av flera församlingar, skulle indelning i kantorsdistrikt äga rum, varom domkapitlet skulle förordna efter inhämtande av yttrande från församling, som av indelningen berördes men ej själv hos domkapitlet gjort framställning därom.

I ett av de sakkunniga utarbetat förslag till *lag angående kantorer* upptogos de allmänna grunderna för kantors tjänsteåligganden. De närmare bestämmelserna angående dessa åligganden avsåges skola meddelas i en särskild av Kungl. Maj:t utfärdad stadga med föreskrifter tillika angående behörighetsvillkor, tillsättning, tjänstledighet, avsked och ansvar för fel i tjänsten m. m.

I fråga om avlöningen upptogos i lagförslaget bestämmelser om *minimilöner*: 2 400 kronor för självständig kantorsbefattning, 1 200 kronor för kantorsbefattning med begränsad tjänstgöring av högre grad och 800 kronor för kantorsbefattning med begränsad tjänstgöring av lägre grad.

Förhöjning utöver minimibeloppet skulle äga rum,
 där duplikation förekom,
 där hänsyn vid lörens bestämmande skulle tagas till kostnad för resa, som för tjänsten erfordrades,
 där befattningshavaren å söckendagar skulle biträda vid särskilda för rättningar,
 där befattningshavaren i tjänsten ålades göromål utöver de sedvanliga,
 där innehavare av självständig kantorsbefattning skulle tjänstgöra å pastorexpedition i större utsträckning än vad som regelmässigt föreskrivits.

Nedsättning under minimibeloppet kunde ske, med domkapitlets medgivande,

där tjänstgöring vid allmän gudstjänst varje söndag icke förekom,
 där i kantorsdistrikt med mindre folkmängd och beskattningsbar inkomst inrättats allenast kantorsbefattning med begränsad tjänstgöring av lägre grad och distriktet genom åtagande av den stipulerade minimilönen skulle oskäligen betungas.

Innehavare av självständig kantorsbefattning skulle, jämte lönen, av kantorsdistriktet förses med bostad, där så lämpligen kunde ske. Beträffande bostadens storlek, beskaffenhet och tillsyn skulle Kungl. Maj:t äga med-

delar särskilda bestämmelser. Där bostad ej beredd sådan kontor, skulle denne erhålla hyresersättning.

Lönen skulle bestämmas genom lönereglering, vartill förslag upprättades å kyrkostämman med den eller de församlingar, kantorsdistriktet omfattade. Förslaget skulle underställas domkapitlet för prövning och fastställelse. I vissa fall skulle förslaget i erforderliga delar hänskjutas till Kungl. Maj:ts avgörande. Vore tillämpning av lönereglering beroende av viss befattningshavares avgång, skulle, där så erfordrades, särskild lönereglering fastställas för tid, denne kvarstode vid befattningen. Särskild lönereglering, gällande under befattningshavarens tjänstetid, finge upprättas, då befattningshavaren ej besatte den kompetens, som för motsvarande befattning i allmänhet vore föreskriven.

För kantors avlöning skulle kantorsdistriktet svara, i följd varav distriktet skulle övertaga de boställen, som voro anslagna till bostad eller avlöning åt innehavare av nuvarande klockar-, organist- eller kyrkosångarbefattningar. För beredande av bostad åt kontor finge distriktet använda boställe eller del därav. I den mån boställe eller del därav ej toges i anspråk såsom bostad för kantorn, skulle bostället utarrenderas i enlighet med av Kungl. Maj:t meddelade föreskrifter.

Funnes i kantorsdistriktet för kantors avlöning avsedda fonder, löneboställen eller andra tillgångar, skulle i sådant distrikt bildas en *kantorslönefond*, vars förvaltning tillkomme vederbörande kyrkoråd. Där de till kantorslönefonden under avlöningsåret inflytande inkomsterna ej vore tillräckliga för kantors avlöning, skulle vad därutöver erfordrades gäldas medelst *församlingsavgifter*, som skulle uttaxeras av de skattskyldiga inom distriktet enligt de för utskylder till kyrkliga ändamål gällande grunder. Bestode kantorsdistriktet av flera församlingar skulle, där ej annorlunda mellan församlingarna överenskommes, fördelningen mellan dem av nämnda avgifter ske efter beloppet beskattningsbar inkomst det år, som närmast föregått det, varunder beslut om uttaxeringen fattats.

Enligt ett av de framlagda lagförslagen skulle församling äga för vissa fall, enligt Kungl. Maj:ts bestämmande, anställa särskild *kyrkoskrivare* å pastorsexpedition.

Till bestridande av avlöning åt kontor och klockare (kyrkofogde) samt åt kyrkoskrivare föreslogs av de sakkunniga, att i vissa fall bidrag skulle utgå av allmänna medel, dels av statsmedel, dels från kyrkofonden.

På grundval av de här senast nämnda sakkunnigas förslag framlade Kungl. Maj:t för 1920 års kyrkomöte till antagande tre lagförslag, nämligen förslag till lag om kantorer, lag om mässfallsgudstjänst och lag om anställande i vissa fall av kyrkoskrivare å pastorsexpeditionerna.

Förslagen i fråga blevo av kyrkomötet med vissa mindre väsentliga jämkningar godkända.

I särskilda skrivelser till 1920 års kyrkomöte inhämtade Kungl. Maj:t tillika kyrkomötets *yttrande* över ett förslag till lag om bidrag av allmänna medel till avlöning åt kantorer, klockare (kyrkofogdar) och kyrkoskrivare. Enligt förslaget skulle, om uttaxeringen för nämnda befattningshavares löner i något kantorsdistrikt komme att uppgå till mer än 2 öre för 10 kronor beskattningsbar inkomst och denna uttaxering, jämte vad som inom distriktet uttaxerades till prästerskapets avlöning, tillika överstege 6 öre för 10 kronor beskattningsbar inkomst, efter Kungl. Maj:ts prövning bidrag av allmänna medel utgå för det överskjutande beloppet, dock högst med 400 kronor vardera för självständig kantorsbefattning och för klockar- (kyrkofogde-)befattning, med 250 kronor för kantorsbefattning med begränsad tjänstgöring samt med 20 kronor för varje tusental av distriktets folkmängd till och med 15 000 personer för inom distriktet anställda kyrkoskrivare. Bidraget finge ej heller överstiga en tredjedel av den för befattningshavaren bestämda lön i penningar. Om befattningshavaren ej hade att varje sön- eller helgdag tjänstgöra i kyrkan, borde motsvarande nedsättning ske i bidraget. Bidrag finge ej utgå för kantorsbefattning, om innehavaren ej avlagt den för behörighet till befattningen föreskrivna examen, ej heller för självständig kantorsbefattning eller klockar- (kyrkofogde-)befattning, om befattningshavaren icke lämnade i lag eller författning föreskrivet biträde å pastorsexpeditionen, ej heller för organistbefattning eller för kantorsbefattning i distrikt, där klockare (kyrkofogde) anstälts. — Bidragen för kantorsbefattningar med begränsad tjänstgöring skulle utgå av statsmedel och finge ej överstiga för år 1921 tillhoppa 50 000 kronor och därefter 100 000 kronor för år. Bidragen för självständiga kantorsbefattningar, klockar- (kyrkofogde-)befattningar och kyrkoskrivarbefattningar skulle utgå från kyrkofonden och finge ej överstiga för år 1921 tillhoppa 35 000 kronor, för vart och ett av åren 1922—1925 tillhoppa 70 000 kronor samt för tiden därefter det belopp, som i vederbörlig ordning bestämdes.

I skrivelse den 29 november 1920 (nr 52) anmälde kyrkomötet, att kyrkomötet icke kunnat godkänna ifrågavarande förslag till lag om bidrag av allmänna medel till avlöning åt kantorer, klockare (kyrkofogdar) och kyrkoskrivare, i vad det avsåge bidrag från kyrkofonden.

Ärendet framlades härefter för 1921 års riksdag (prop. nr 22). Med hänsyn till kyrkomötets ställningstagande till frågan om *bidrag ur kyrkofonden* till anställande av kyrkoskrivare å pastorsexpeditionerna och då Kungl. Maj:t ej ansåg, att *statsbidrag* för sådant ändamål borde utgå, blevo av de tre av kyrkomötet för dess del antagna lagförslagen endast förslagen till lag om kantorer och till lag om mässfallsgudstjänst förelagda riksdagen.

Till följd av kyrkomötets ståndpunkt beträffande kyrkofondens anlåtande för övriga här berörda ändamål begränsade Kungl. Maj:t tillika sin hemställan till riksdagen i bidragsfrågan därhän, att endast *statsbidrag* skulle ifrågakomma och sådant bidrag endast utgå till innehavare av kantorsbefattningar med begränsad tjänstgöring (100 000 kronor).

Första lagutskottet, dit propositionen hänvisades för behandling, ställde sig i sitt utlåtande (nr 25) tveksamt redan till frågan, huruvida ett allmänt och trängande behov av en lagstiftning sådan som den föreslagna verkligen förefunnes, och ifrågasatte lämpligheten av vissa av de grunder, på vilka förslaget vilade. Särskilt hade utskottet funnit det ägnat att väcka allvarliga betänkligheter, att den föreslagna ordningen i vissa avseenden skulle innebära ett enligt utskottets förmenande icke påkallat ingrepp i de kommunala myndigheternas självbestämmanderätt.

I sådant hänseende framhölls, att de för handhavande av kyrkosången och kyrkomusiken för det dåvarande anställda befattningshavarna vore rent kommunala tjänstemän, som valdes å kyrkostämman och avlönades på sätt de särskilda kommunerna själva bestämde. De befattningshavare, som enligt förslaget skulle anställas, komme däremot att intaga en helt annan ställning. Visserligen skulle de tillsättas genom val å kyrkostämman, men deras egenskap av kyrkliga tjänstemän liksom förslagets bestämmelser i övrigt komme att giva kantorerna en gentemot kommunerna betydligt mera oberoende ställning och i viss mån göra dem till ett slags statstjänstemän, allt under det kommunerna alltjämt skulle svara för deras avlöning. Inskränkningen i kommunernas rätt komme särskilt till synes i de föreslagna stadgandena om sättet för bestämmande av kantorernas avlöning. Utskottet kunde icke godtaga de principer, som sålunda kommit till uttryck i det framlagda förslaget. Kommunernas löner till dessa kommunala tjänstemän borde i stället liksom hittills bestämmas av kommunerna själva utan medbestämmanderätt för statens myndigheter. Förslagets antagande komme därjämte för de flesta kommuner att innebära utgivande av betydligt högre avlöningsförmåner än de nu utgående och dessa dryga kostnader skulle endast i någon mån minskas genom det ifrågasatta bidraget av statsmedel. — Utskottet fann sig fördenskull icke kunna tillstyrka förslaget till lag om kantorer och, då förslaget till lag om mässfallsgudstjänst finge anses såsom en konsekvens av förstnämnda förslag, fann sig utskottet jämväl böra avstyrka detta förslag.

Inom första kammaren samlade utskottets hemställan 78 röster under det att 43 röster tillföll Kungl. Maj:ts förslag. I andra kammaren stod det slutliga avgörandet — vilket ägde rum sedan första kammarens beslut blivit känt — mellan proposition på bifall till utskottets hemställan och proposition på bifall till samma hemställan med uteslutande av utskottets mo-

tivering. Det under debatten framlagda yrkandet i det senare hänseendet avsåg att förbehålla andra kammaren fria händer i den händelse ett förslag i ämnet skulle återkomma. Omröstningen i frågan inom andra kammaren utföll på det sätt, att kammaren med 133 röster mot 70 biföll utskottets hemställan.

Med denna utgång i riksdagen hade sålunda frågan om ett allmänt ordnande av den förevarande angelägenheten för det dåvarande förfallit.

Efter »klockarfrågans» fall genom 1921 års riksdagsbeslut har i en ymnig flod av framställningar från vederbörande personalorganisationer och förvaltningsmyndigheter samt från kyrkomötet och i motioner inom riksdagen tid efter annan påkallats förnyade åtgärder för en lösning av föreliggande förvaltningsproblem. Under den långa tidrymd, som sålunda förflutit, hava visserligen ett par rätt betydelsefulla detaljspörsmål i det föreliggande frågekomplexet omsider erhållit en, i allt fall temporär, lösning nämligen *dels* år 1930 i fråga om villkoren för behörighet till organist- och kantorsbefattningar (se numera kung. 22/11 1940 nr 962), *dels* år 1938 i fråga om avveckling av jordavlönningssystemet för hithörande befattningshavare samt om dispositionen av klockar- och organistboställen (lag 9/12 1938 nr 732). I övrigt har dock, allt intill denna dag, icke någon av de här avsedda framställningarna lett fram till något positivt resultat.

Då ju »klockarfrågan» — fränsett förenämnda speciella författningsregleringar — sålunda allt hittills förblivit olöst, måste uppenbarligen ej blott de nyss berörda nya framställningarna i denna fråga utan även alla de äldre framställningar samt utredningar och förslag, som redan under åren 1900—1920 i samma fråga ingivits till Kungl. Maj:t och vilka, på sätt här förut omnämnts, till viss del legat till grund för Kungl. Maj:ts förberörda förslag till 1920 års kyrkomöte och 1921 års riksdag, alltjämt få anses vara på slutlig prövning beroende. Jämväl dessa tidigare framställningar m. m. torde följaktligen — en var i sin mån — ännu vara av intresse vid utredningen av »klockarfrågan.» De senare framställningar i frågan, som under åren 1921—1944 inkommit till Kungl. Maj:t och hittills icke föranlett någon särskild åtgärd, hava överlämnats till KMU för att tagas i övervägande vid fullgörandet av dess uppdrag. Samtliga här berörda framställningar m. m. hava tillika med de under sistnämnda tidsperiod inom riksdagen väckta motioner i ämnet, vilka ej föranlett någon riksdagens skrivelse, upptagits härefteråt uti en i tidsföljd uppgjord förteckning.

1) Framställning *maj* 1900 från representanter för rikets klockare, organister och kyrkosångare angående åtgärder till förbättring av de för befattningshavarna rådande otillfredsställande tjänsteförhållandena m. m.

2) Kyrkomötets skrivelse 6/10 1903 (nr 7) angående allmänt ordnande av tjänsteåligganden och löneinkomster m. m. för klockare och annan kyrkobetjäning.

3) Skrivelse 15/10 1906 från Sällskapet kyrkosångens vänners centralkommitté om tillkallande av sakkunniga för utarbetande av förslag till ombildning av dittillsvarande organistutbildningskurser m. m.

4) Betänkande 31/1 1908 med förslag av särskilda enligt Kungl. Maj:ts beslut den 14 juni 1907 tillkallade sakkunniga (tryckt).

5) Promemoria 7/1 1915 av hovrättsrådet K. J. Ekman enligt 1/2 1912 erhållet uppdrag att i egenskap av sakkunnig inom ecklesiastikdepartementet biträda med »klockarfrågans» vidare beredning, särskilt i vad anginge vissa med klockarinstitutionen förenade löneförmåner (tryckt).

6) Betänkande 19/5 1915 av de nya sakkunniga, som enligt nådigt bemyndigande 20/1 samma år tillkallats att inom ecklesiastikdepartementet biträda med fortsatt utredning av frågan om ändrade bestämmelser rörande klockarinstitutionen (tryckt).

7) Betänkande med förslag september 1919 av regeringsrådet G. Thulin enligt uppdrag 1/10 1915 att inom ecklesiastikdepartementet biträda vid utarbetande av förslag till ändrade bestämmelser rörande klockarinstitutionen (tryckt).

8) Skrivelse 18/11 1919 från centralstyrelsen för Sveriges allmänna organist- och kantorsförenings arbetsutskott.

9) Skrivelse 1/12 1919 från Lunds stifts organist- och kantorsförening.

10) Utdrag av protokoll, hållet vid Visby stifts organistförenings sammanträde 6/12 1919.

11) Skrivelse 22/12 1919 från Göteborgs stads organist- och kantorsförening.

12) Skrivelse 3/1 1920 från centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskolläraryrådgivningsförening.

13) Utdrag av protokoll fört vid centralstyrelsens för Sveriges allmänna organist- och kantorsförening sammanträde 10/1 1920.

14) Skrivelse 21/1 1920 från Stockholms kyrkomusikerförening.

15) Skrivelse 30/1 1920 från Allmänna svenska prästförenings centralstyrelse.

16) Skrivelse 30/1 1920 från ledamöterna av musikaliska akademien, professor Gustaf Hägg och musikdirektören Alb. Wideman.

17) Betänkande med förslag 6/3 1920 av regeringsrådet G. Thulin jämte de av chefen för ecklesiastikdepartementet 21/11 1919 för fortsatt utredning rörande klockarinstitutionen tillkallade ytterligare sakkunniga (tryckt).

18) Framställning 9/6 1923 från Sveriges folkskolläraryrådgivningsförbund angående ändring av bestämmelserna rörande folkskolläraryrådgivningsförbundet med kyrkliga bisysslor.

19) Framställning 18/6 1924 av kyrkoherden Daniel Rudin m. fl. deltagare i liturgisk-kyrkomusikalisk kurs i Örnsköldsvik angående löneroglering för organister, kantorer och klockare.

20)—23) Framställningar 19/6 1924 från femte allmänna svenska kyrkosångarmötet i Skara,

20/10 1924 från Lunds stifts organist- och kantorsförening,

9/1 1925 från centralstyrelsen för Sveriges allmänna organist- och kantorsförening samt

20/2 1925 från centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskolläraryrådgivningsförbundet om framläggande ånyo för riksdagen av 1921 års förslag till lag om kantorer m. m.

- 24)—30) Kyrkomötets skrivelse 26/10 1925 (nr 15) samt framställningar 9/1 1926 från Ärkestiftets organistförening, 8/1 1927 från kyrkomusikernas stiftföreningars ombudsmöte, 30/7 1928 från Härnösands stifts organistmöte i Sundsvall, 23/8 1930 från Sveriges allmänna organist- och kantorsförenings fjärde allmänna möte i Stockholm, 5/10 1931 från centralstyrelsen för Sveriges allmänna organist- och kantorsförening och 22/3 1932 av regeringsrådet G. Thulin om överarbetning av 1921 års förslag till lag om kantorer m. m.
- 31) Kyrkomötets skrivelse 29/8 1932 (nr 12) om fortsatt utredning rörande kyrkomusikernas ställning.
- 32) Kyrkomötets skrivelse 1/9 1932 (nr 26) angående ändrad ordning för anförande av besvär över organist- och klockarval.
- 33) Framställning 15/11 1933 av domkapitlet i Lund angående ändrade bestämmelser om ansvar för tjänstefel av organist, kyrkosångare och klockare.
- 34) Betänkande januari 1934 av regeringsrådet G. Thulin med förslag till, bland annat, stadga angående disciplinär bestraffning av organister, kyrkosångare och klockare.
- 35) Framställning 4/4 1934 från centralstyrelsen för Sveriges allmänna organist- och kantorsförening med förslag till tjänstgöringsreglemente för innehavare av organist- och kantorsbefattning m. m.
- 36) Motion 1936, I:157 av Petrus Nilsson i Gränebo och II:266 av Axel Pehrsson i Bramstorp angående beredande av möjlighet för församling att erhålla bidrag ur kyrkofonden till avlöande av kyrkomusiker.
- 37) Motion 1936, II:480 av Per Pehrsson i Göteborg om ändring i gällande bestämmelser angående besvär över förslag till organist- med flera befattningar.
- 38) Riksdagens skrivelse 1936 nr 114 om utredning i ändamål att underlätta förening av folkskolläro- och kyrkomusikerbefattningar i vissa fall.
- 39) Framställning 6/8 1936 från centralstyrelsen för Sveriges allmänna organist- och kantorsförening arbetsutskott jämte tillkallade delegerade med memororia rörande löneroglering för hithörande befattningshavare m. m.
- 40) Framställning 10/10 1936 av skolöverstyrelsen angående tillsättning av folkskolläroartjänst jämte därmed förenade organist-, klockar- och kantors- (kyrkosångar-)befattningar.
- 41) Framställning 16/10 1936 från Allmänna svenska prästföreningens centralstyrelse om utredning angående klockar-, organist- och kantorsbefattningarna.
- 42) Kyrkomötets skrivelse 30/10 1936 (nr 6) angående behörighet för kvinnor att innehava klockarbefattningar.
- 43) Kyrkomötets skrivelse 10/11 1936 (nr 20) med anhållan, att frågan om organisternas och kantorernas tjänste- och löneförhållanden snarast möjligt måtte bli föremål för omsorgsfull prövning.
- 44) Framställning 18/1 1938 från Sveriges allmänna organist- och kantorsförening angående bestämmelser rörande tillsättning av organister, kantorer och klockare samt om utfärdande av tjänstgöringsbetyg för nämnda befattningshavare.
- 45) Framställning 18/1 1938 från centralstyrelsen för Sveriges allmänna organist- och kantorsförening angående rätt för kyrkomusiker att delta i kyrkoråds överläggningar rörande kyrkomusik och kyrkomusikertjänst.

46) Framställning 27/1 1938 från centralstyrelsen för Sveriges allmänna organist- och kantorsförening angående rätt för innehavare av klockartjänst eller därmed förenade befattningar att väljas till kyrkofullmäktig samt ledamot av kyrko- och skolråd.

47) Kyrkomötets skrivelse 26/11 1938 (nr 24) angående ändrad ordning för anförande av besvär över organist- och klockarval.

48) Framställning 19/10 1939 från Sveriges allmänna organist- och kantorsförening om framläggande för 1940 års riksdag av förslag till såväl en för hela riket gällande instruktion för kyrkomusiker som ock till lönebestämmelser för denna befattningshavargrupp i huvudsaklig överensstämmelse med vissa i framställningen närmare angivna riktlinjer.

49) Motion 1940, II: 95 av G. M. Fredberg om viss ändring i gällande bestämmelser om upprättande av förslag vid tillsättande av folkskolläraryrke, med vilken är förenad organist- eller klockarsyssla eller båda dessa sysslor eller kyrkosångarbefattning.

50) Framställning 8/3 1940 från centralstyrelsen för Sveriges allmänna organist- och kantorsförening om förtursbehandling av vissa frågor rörande kyrkomusikerna av icke ekonomisk natur.

51) Motion 1941, I: 111 av Ruben Wagnsson m. fl. och II: 204 av K. F. Kyling m. fl. om ändrade tillsättnings- och avlöningsbestämmelser för kyrkomusiker m. m.

52) Framställning 26/3 1941 från centralstyrelsen för Sveriges allmänna organist- och kantorsförening med förslag till bestämmelser angående tillsättande av kyrkomusikertjänst och utfärdande av tjänstgöringsbetyg åt kyrkomusiker.

53) Kyrkomötets skrivelse 22/11 1941 (nr 21) angående skyldighet för klockare, organist och kantor att i vissa fall underkasta sig läkarundersökning.

54) Framställning 29/11 1941 av Musikaliska akademien angående utredning av frågan rörande organisternas och kantorernas tjänstgörings- och löneförhållanden.

55) Motion 1942, I: 3 av Nils Elowsson i Kristianstad om utredning rörande omdaning av kantorsbefattningarna i rikets församlingar.

56) Framställning 15/1 1942 från centralstyrelsen för Sveriges allmänna organist- och kantorsförening angående dyrtidstillägg åt i församlingarna anställda organister och kantorer.

57) Framställning 21/12 1942 från Allmänna svenska prästföreningen rörande kantorernas och organisternas löne- och anställningsförhållanden.

58) Skrivelse 30/1 1942 från Sveriges allmänna organist- och kantorsförening med promemoria rörande synpunkter och förslag till lösande av kyrkomusikernas lönefråga.

59) Framställning 20/4 1942 från centralstyrelsen för Sveriges allmänna organist- och kantorsförening om att det i gällande lag om församlingsstyrelse förekommande uttrycket kyrkobetjänte och kyrkobetjäning såsom beteckning på kyrkomusiker måtte utgå.

60) Framställning 10/9 1942 från Fredrika-Bremer-Förbundet angående rätt för kvinna att söka och innehava klockarbefattning.

61) Motion 1944, II: 349 av E. G. H. Berg i Sundsvall m. fl. angående skolstyrelsens övertagande i vissa fall av skolråd tillkommande uppgift med avseende å tillsättning av förenade folkskolläraryrke- och kyrkomusikerbefattningar.

62) Framställning 26/1 1944 av domkapitlet i Växjö angående efterlevnaden av gällande bestämmelser rörande kyrkomusikertjänster.

3 Kap.

Klockar- och organistboställena.

Med utfärdandet av lagen den 9 december 1938 (nr 732) *angående särskilda grunder för klockar- och organistlöns bestämmande samt om dispositionen av till klockar- och organisttjänst hörande avlöningstillgångar* togs ett verksamt steg till undanröjande av de speciella svårigheter för ett tidsenligt uppordnande av kyrkomusikernas löneförhållanden, som sammanhänge med dessa befattningshavares innehav på lön av boställsfastighet.

Denna lag, benämnd klockarboställslagen, hade ett dubbelt syfte, nämligen *dels* att — utan avvaktan å den mera ingripande nygestaltning av löneförhållandena för ifrågavarande befattningshavare, som måste tänkas bliva förbunden med en lösning av »klockarfrågan» i dess större sammanhang — bringa till avveckling det föråldrade jordavlöningsystemet för hit hörande befattningshavare, *dels ock* att reglera boställsfastigheternas disposition efter den tidpunkt, då de komme att avträdas av sina dåvarande innehavare.

Bestämmelserna i lagen, beträffande vars närmare tillämpning gäller en särskild kungörelse av den 5 maj 1939 (nr 173), äro i huvudsak följande.

Lagen skiljer på sådana klockar- eller organisttjänster, vid vilka finnas särskilda avlöningstillgångar — lönefastigheter eller lönefonder — samt sådana, som visserligen sakna dylika tillgångar men där tjänstinnehavaren är tillförsäkrad utöver kontantlönen särskild tjänstebostad, anordnad i annan fastighet än lönefastighet.

För sistnämnda fall skulle omedelbart efter lagens ikraftträdande (den 25 maj 1939) av klockardistriktet verkställas ny löneroglering i dittills gällande ordning, *varvid lönen skulle sättas att helt utgå i penningar*. Anvisades därvid fortfarande tjänstebostad åt befattningshavaren, skulle denne tillförbindas att härför erlagga årlig ersättning med skäligt belopp, som av distriktet bestämdes.

För de fall åter, att avlöningstillgång som nyss nämnts funnes vid tjänsten, skulle verkställandet av ny löneroglering föregås *dels* av en särskild uppskattning av dithörande avlöningstillgångars såväl salu-(kapital-) som avkastningsvärden, *dels* av Kungl. Maj:ts bestämmande av förefintlig lönefastighets framtida disposition.

De sålunda för avlöningstillgångarna uppskattade värdena skulle fastställas av stiftsnämnden till visst »boställskapital» och till viss för boställskapitalet gällande »avkastningsprocent». Boställskapitalet fastställdes emellertid härvid icke i penningar utan i en mot dess uppskattade penningvärde svarande areal åkerjord, vilken skulle angivas i hektar eller motsvarande lägre ytenhet efter det för orten vid senast verkställda allmänna fastighets-

taxering tillämpade enhetsvärdet å åker av högsta inom samma ort förekommande godhetsklass vid en medelstor jordbruksfastighet med normalt byggnadsbestånd. Den uppskattade årsavkastningen av de lönefastigheter och lönefonder, vilkas värden legat till grund för visst boställskapitals bestämmande, omräknades i procent av det sammanlagda uppskattningsvärdet, som inginge i boställskapet, och detta procenttal utgjorde därpå avkastningsprocent för boställskapet. Den efter denna procentsats för varje år uträknade avkastningen av boställskapet, vilken avkastning följaktligen komme att fluktuera allt efter det förändringar inträdde i det vid fastighetstaxeringarna tillämpade enhetsvärdet för åkerjord, benämnes i klockarboställslagen *boställsränta*.

För den framtida dispositionen av lönefastigheterna, sedan dessa av sina dåvarande innehavare avträtts, ger lagen anvisning på företrädesvis följande särskilda dispositionssätt: försäljning för något kommunalt eller annat allmänt ändamål eller för främjande av uppkomsten av egna hem eller mindre jordbruk samt fastighetens övertagande för kyrkofondens räkning för att bibehållas och disponeras såsom publik arrendegård, *klockarhemman*.

Klockarhemman förvaltas på sätt om allmänt kyrkohemman är eller varder stadgat. Annan lönefastighet, som ej försäljes, övertages av den församling, inom vars område den är belägen och må därefter av denna disponeras på sätt om kommunal egendom i allmänhet gäller.

Lönefond, som härrör av klockarhemman, tillföres kyrkofonden. Av annan lönefastighet härrörande lönefond överlämnas till den församling, inom vars område fastigheten är belägen. På enahanda sätt redovisas också köpeskilling, som influtit vid försäljning av lönefastighet eller del av dylik.

Församling, som för egen disposition övertagit lönefastighet, lönefond eller försäljningsmedel för lönefastighet, skall stå i ansvar för det boställskapital, som fastställts för sådan avlöningstillgång. För boställskapital, som fastställts för klockarhemman och dithörande lönefond, ansvarar kyrkofonden.

För boställskapital ansvarig församling har att, oavsett vad eljest på församlingen må ankomma för gäldande av avlöningen vid den tjänst, för vilken boställskapet gäller, årligen därtill tillskjuta så stort belopp, som svarar mot för året å detta boställskapital belöpande boställsränta. Till avlöningen vid tjänst, vartill klockarhemman hört, skall motsvarande avlöningsbelopp årligen utgöras av kyrkofonden. Vad sålunda av viss församling eller av kyrkofonden till avlöning särskilt tillskjutits skall av klockardistriktet tagas i anspråk till avlöningens bestridande, innan därtill för året ytterligare erforderliga medel inom distriktet uttaxeras.

Även i här berörda fall, d. v. s. då lönefastighet eller lönefond finnes vid tjänsten, skall vid den nya löneregleringen klockarens eller organistens lön

sättas att helt utgå i penningar med skyldighet för befattningshavaren att för anvisad tjänstebostad erlagga årlig ersättning med skäligt belopp, som av distriktet bestämmes. Med hänsyn till klockarboställslagens strängt begränsade syfte att söka åvägabringa en avveckling snarast möjligt av naturaavlöningsystemet såsom sådant, har denna lag i övrigt lämnat församlingarnas befogenhet att fritt bestämma penninglönens («bruttolönens») belopp i stort sett orubbad. I lagen har dock upptagits en bestämmelse av innehåll, att penninglönens årliga lönebelopp icke annat än för visst undantagsfall må understiga den sammanlagda boställsränta, som vid tiden för löneregleringen belöper å för tjänsten gällande boställskapital.

I avseende å ikraftträdandet av de nya löneregleringar, som enligt de här återgivna bestämmelserna skola av klockardistriktet verkställas, gäller såsom huvudregel, att desamma skola träda i tillämpning vid det ombyte av tjänstinnehavare, som äger rum näst efter det beslutet om löneregleringen vunnit laga kraft. Löneregleringen blir även gällande för den befattningshavare, som antagits efter det klockarboställslagen trätt i kraft men innan löneregleringen kommit till stånd. Annan sittande tjänstinnehavare skall av klockardistriktet erbjudas att ingå på den nya löneregleringen. Det har vid klockarboställslagens antagande förutsatts, att de sittande tjänstinnehavarna såsom regel skulle anse det med sin fördel förenligt att acceptera sådana erbjudanden.

Från stiftsnämnderna och domkapitlen har KMU införskaffat vissa uppgifter, berörande *dels* utfallet av de enligt klockarboställslagen företagna uppskattningarna av klockar- och organistavlöningsstillgångarna (lönefastigheter och lönefonder) inom rikets församlingar, *dels* fortgången av den jämlikt lagen pågående avvecklingen av naturaavlöningsystemet för hithörande befattningshavare. De inkomna uppgifterna, vilka samtliga hänföra sig till situationen i december 1944, hava sammanställts i följande tablå.

I avseende å de lämnade uppgifterna må anmärkas, att för några stift dessa i fråga om uppskattningsvärdena icke äro de slutgiltiga. I t. ex. Strängnäs stift (med tillhörande del av Stockholms stift) synes sålunda vid årsskiftet 1944—1945 fastställelse av uppskattningsvärden ha meddelats endast för 57 församlingar, medan uppskattningarna för återstående cirka 25 församlingar i stiftet med hithörande avlöningstillgångar ännu torde vara beroende på stiftsnämndens prövning. För övriga stift återstod vid angivna tidpunkt blott ett mindretal uppskattningar att fastställa. De tilläggsvärden, som ännu kunna beräknas tillkomma, torde likväl icke i någon större grad förskjuta slutsiffrorna. Sannolikt kommer slutsiffran för avlöningstillgångarnas samman-

Stift	Avlöningstillgångars (lönefastigheter och lönefonder) sammanlagda uppskattade		Antal klockardist- rikt, för vilka beslut ang. avlönings- tillgångarnas disposition		Antal klockar- och organisttjänster med löneboställe, för vilka ny löneogle- ring enligt klockar- boställslagen	
	kapitalvärde kronor	avkastnings- värde kronor	av Kungl. Maj:t meddelats	återstår att meddela	verk- stälts	trätt i tillämp- ning
Uppsala med (i fråga om uppskattnings- värden och med- delade dispositions- beslut) del av Stock- holms stift	1 040 124: 73	28 637: 72	125	9	67	57
Linköpings	566 583: 36	18 971: 71	75	14	60	60
Skara	593 695: —	18 325: —	65	11	33	31
Strängnäs med (i fråga om uppskattnings- värden och med- delade dispositions- beslut) del av Stock- holms stift	157 318: —	4 241: 75	19	38	7	7
Västerås	779 949: 40	22 869: 05	51	7	31	20
Växjö	84 504: 87	2 114: 56	13	—	13	12
Lunds	4 687 362: —	165 066: —	203	8	201	158
Göteborgs	1 234 294: —	36 383: 69	36	4	26	26 ¹⁾
Karlstads	419 854: —	9 080: —	19	—	15	11
Härnösands	79 280: —	1 729: —	9	2	8	7
Luleå	77 776: 49	2 723: 73	5	1	1	—
Visby	42 430: —	1 621: —	4	—	1	—
Stockholms (enbart i fråga om löneogle- ringarna)	—	—	—	—	11	9
Summa	9 763 171: 85	311 763: 21	624	94	474	398

¹⁾ 2 löneoregleringar ha trätt i tillämpning först $\frac{14}{3}$ 1945.

lagda kapitalvärde att röra sig omkring 10 miljoner kronor. Den blivande slutsiffran för den totala avkastningssumman lär kunna uppskattningsvis beräknas till cirka 325 000 kronor.

Av övriga uppgifter i tablan framgår, bland annat, att för några stift — särskilt Lunds — antalet jämlikt klockarboställslagen beslutade nya löneoregleringar rätt väsentligen överstiger antalet av dem, som trätt i tillämpning. Det kan förmodas, att anledningen härtill i flertalet fall är den, att den sit-

tande tjänstnehavaren föredragit att kvarstå vid de äldre lönebestäm-
 melserna. Uppgifterna med avseende å meddelade dispositiönsbeslut torde
 såtillvida vara mindre tillförlitliga, som vissa stiftsnämnders uppgifter synas
 hänföra sig till antal lönefastigheter respektive antal församlingar, medan
 flertalet gälla antalet klockardistrikt.

AVD. II.

»Klockarfrågans» närvarande läge.

1 Kap.

Översikt över vissa med frågans lösning förbundna problem.

Att »klockarfrågan» trots den långvariga utredningsmöda, som under de föregående skedena nedlagts å densamma, ännu icke kunnat lösas, framstår väl vid ett bedömande nu i efterhand av de därvid framkomna lösningsförslagen såsom rätt så förklarligt. Den yttersta anledningen till misslyckandet härutinnan har måhända mindre varit svårigheterna i och för sig att utfinna en godtagbar lösning av det komplex av rent tekniskt-organisatoriska frågor, som här föreligger, om än dessa svårigheter tvivelsutan varit både många och betydande. Det negativa utfallet av det hittillsvarande utredningsarbetet torde snarare vara föranlett därav, att vid utredningarna och i de därpå grundade förslagen icke tillräckligt och med behövlig skärpa hållits i sikte den skilda karaktären av de med kyrkans verksamhet förbundna arbetsuppgifter, som historiskt äro till klockarinstitutionen och de dithörande befattningarna anknutna. Den för lagstiftningen på det kommunalt-administrativa området överhuvudtaget — och ej minst i vad därvid berör det kyrkorättsliga området — så betydelsefulla avvägningen av vad som, å ena sidan, kan och bör hänföras till de kommunala självstyrelsefunktionerna samt, å andra sidan, lämpligen bör regleras omedelbart genom rikslagstiftning synes sålunda icke ha blivit i allo beaktad vid de tidigare nyorganisationsförslagens uppgörande. Motiveringen till 1921 års riksdagsavslagsbeslut i frågan hänvisade också särskilt till att de då föreliggande förslagen ansågos innebära ett icke önskvärt ingrepp i den kommunala självstyrelsen. Huru i lagstiftningen i det särskilda fallet gränsdragningen i berörda avseenden göres, är icke en fråga enbart av principiell innebörd. Gränsdragningen härvid får nämligen sina lika ofrånkomliga som i praktiken betydelsefulla konsekvenser för själva de ifrågakända samhällsfunktionernas uppehållande. I förevarande fall gäller detta ej blott med avseende å organisationen av tjänsterna utan kanske främst i fråga om finansieringen av kostnaderna för denna. Det måste fördenskull vara av vikt, att vid en blivande nyorganisation på detta område tillses, så långt sig göra låter, att sådana arbetsuppgifter, som otvetydigt falla under den kommunala själv-

styrelsen, särskiljas från tjänsteåligganden, vilkas uppehållande kan anses vara förbundet med ett centralt kyrkligt intresse. Även i avseende å sistnämnda åligganden bör dock den kyrkliga kommunen, såväl organisatoriskt som i fråga om finansieringen, bevaras vid hittillsvarande befogenheter i den utsträckning, riksintresset så medgiver.

De problem, som från här angivna synpunkter uppställa sig, äro alltså förtjänta av särskilt beaktande. En kortfattad översikt över några av dessa problem lämnas härefteråt.

Anställandet av organister, kyrkosångare samt klockare ävensom andra »kyrkobetjante» tillkommer enligt gällande lag om församlingsstyrelse (såväl allmänna församlingsstyrelselagen som den speciella för Stockholm) principiellt de särskilda kyrkoförsamlingarna såsom sådana. Klockare, organister och kyrkosångare anställas efter menighets val; andra kyrkobetjante antagas av kyrkoråden. Någon uttrycklig, på lag eller annan författning grundad skyldighet för kyrkoförsamling att inrätta här omförmälda befattningar föreligger blott enligt kyrkolagen beträffande klockartjänst. Den särställning, som härmed kunde sägas tillkomma klockartjänsten, är dock i det hela endast teoretisk. Något rättsmedel mot en församling, som till äventyrs skulle vägra att ställa sig skyldigheten att anställa klockare till efter rättelse, förefinnes veterligen icke. Beslutanderätten rörande avlöningen vid de befattningar, som här närmast äro i fråga, ligger enligt den härutinnan alltjämt gällande författningsregleringen i princip i kyrkoförsamlingarnas egen hand. De bestämmelser, som för vissa fall och i viss utsträckning begränsa denna församlingarnas befogenhet, äro — såvitt ej församling med avseende å denna angelägenhet ingår i kyrklig samfällighet — av mindre praktisk betydelse. Å andra sidan åtnjuta församlingarna — fränsett vad enligt allmänt gällande regler utgår i form av understöd av skatteutjämningsmedel åt synnerligt skattetyngda kommuner — icke, ej ens de ekonomiskt svagast ställda, av allmänna medel något annat bidrag vid fullgörande av ifrågavarande avlöningsbesvär än vad som härflyter av de vid klockar- och organisttjänsterna för sådant ändamål av det allmänna anslagna boställena och därav härflutna lönefonderna.

Åtskilliga av de vanskligheter, som från organisatorisk synpunkt möta, då det gäller en reglering efter en tidsenlig och enhetlig norm av de mångskiftande tjänsteåligganden, som tillhöra klockar-, organist- och kyrkosångarbefattningarna, ligga givetvis i det hela i dessa arbetsuppgifters egen natur. Särskilt gäller detta de kyrkomusikaliska uppgifterna, vilka här intaga det ojämförligt betydelsefullaste rummet. En särskilt försvårande faktor utgör härvid det förhållandet, att de territoriella kyrkoförsamlingarna i riket — vilkas antal den 1 januari 1944 utgjorde 2 547 — i likhet med de borgerliga primärkommunerna, med vilka de på landsbygden med få undantag sammanfalla, icke bestå av några till areal och befolkningstal så att säga stan-

dardiserade distrikt utan utgöra, såsom framvuxna ur våra i regel urgamla socknar, indelningsenheter av den mest varierande struktur. I fråga om den för kyrkoförsamlingarnas ekonomiska bärkraft utslagsgivande faktorn, skatteunderlaget, är olikställigheten om möjligt än mera tillspetsad. Några siffror till belysande av berörda förhållanden må här anföras.

Inom landet — främst inom Skara och Lunds stift — funnos den 1 januari 1944 sammanlagt över sextioalet primärkommuner respektive kyrkoförsamlingar, vilkas folkmängd var för sig icke uppgick till 200 personer. Bottenrekordet innehades av Norra Säms kommun och församling i Skara stift, Älvsborgs län, med 75 invånare. Åtta Stockholms- och tre Göteborgs-församlingar samt Uppsala domkyrkoförsamling kunde samtidigt uppvisa befolkningssiffror, var och en över 40 000 — Bromma församling i Stockholm 72 756. För inalles 79 av rikets landsförsamlingar och 131 av stadsförsamlingarna redovisades vid ingången av år 1944 en befolkningssiffra överstigande 6 000 personer. Cirka 1 600 landsförsamlingar hade ett befolkningstal under 1 500. I ett flertal gamla stadsförsamlingar är folkmängden sammanträngd inom ett område av blott ett antal byggnadskvarter. Här har den territoriella karaktären av själva församlingsbegreppet i det närmaste fallit undan. Det finns emellertid även icke så få landsbygdsförsamlingar med förhållandevis lika begränsad areal. Sålunda finnas 122 lands- och 4 köpingsförsamlingar med en landareal om mindre än 10 km², varav enbart inom Lunds stift 80 samt inom Skara stift 26 och inom Göteborgs stift 11. Bottenrekordet härvidlag hålles av bohusförsamlingen Klädesholmen med blott något över 1 km². Inom Luleå stift (Norrbottnens län) finnas åter tre församlingar, Arjeplogs samt Gällivare och Jockmocks, vilkas territorier omfatta ett vart mer än 10 000 km², Jockmocks församling över 18 100 km². Vad slutligen beträffar relationen mellan rikets kyrkoförsamlingar, i vad det gäller deras ekonomiska bärkraft, kunna några statistiska data, hänförande sig till ett par — visserligen extrema — fall i detta sammanhang ha sitt intresse. Den nyss omförmälda lilla västgötaförsamlingen, Norra Säm, hade för bestridande av sina kyrkligt-kommunala utgifter för år 1944 till sitt förfogande 445 skattekronor; Oscars församling i Stockholm hade för samma år 1 888 848 skattekronor. En eventuell utgift på den nämnda västgötaförsamlingens stat av 445 kronor — för, låt säga, avlöning åt dess organist — representerade följaktligen ett uttaxeringsbehov av 1 krona per skattekrona. För Oscars församling i Stockholm skulle en motsvarande utgift betytt en uttaxering med knappa 24/1 000 öre!

Det ligger i öppen dager, att den med ett drastiskt exempel här sist belysta ojämnheten i kyrkoförsamlingarnas ekonomiska bärkraft ställer ett särskilt problem, som — efter vilken linje den slutliga lösningen av kyrkomusikerfrågan än sökes — måste påkalla ett centralt beaktande.

Vad angår de kyrkomusikaliska tjänsteuppgifterna äro de betydelsefullaste av dessa, såsom knutna till de allmänna gudstjänsterna i kyrka och annorstädes samt till de kyrkliga förrättningarna i övrigt, intimt förbundna med församlingsprästens arbete. Då det gäller de tekniskt-organisatoriska svårigheterna vid uppordnandet av kyrkomusikernas anställningsfråga, har man följaktligen särskilt att uppmärksamma denna frågas nära beroende av såväl den kyrkligt-territoriella indelningen i pastorat som den prästerliga organisationen inom pastoratsförbanden.

Av ålder har, där en enskild socken eller församling till följd av sitt ringa befolkningstal icke kunde antagas ensam för sig utgöra ett tillräckligt verksamhetsfält (pastorat) för en kyrkoherde, en eller flera närliggande socknar varit lagda till denna såsom annexförsamlingar. Det av två eller flera församlingar sammansatta pastoratet, som sålunda tillförne endast hade karaktären av tjänstgöringsdistrikt för kyrkoherde, blev med genomförandet av 1910 års prästlönelagstiftning även en särskild beskattningskommun i vad som rörde prästlönebesväret. Genom 1932 års ecklesiastika boställsordning pålades pastoraten även direkta, rätt omfattande förvaltningsuppgifter för vården av prästlöneboställena. Genom ändring (år 1933) av 44 § i allmänna församlingsstyrelselagen har säkerställts, att för beredningen och verkställigheten av de å pastoratet såsom sådant ankommande angelägenheterna alltid skall finnas inrättat ett för pastoratet gemensamt kyrkoråd.

I enlighet med särskilda direktiv, som vid de gällande prästlönelagarnas tillkomst lämnades av riksdagen, nedlades i sammanhang med löneregleringarna för församlingsprästerna, huvudsakligen under åren 1914—1930, ett omfattande arbete å de kyrkliga indelnings- och organisationsspörsmålen. Till grund för pastoratsindelningen lades härvid såtillvida vissa schematiska befolkningstal, att självständiga pastorat å landsbygden i regel icke bildades med mindre befolkningstal än 3 000 personer. För städerna i allmänhet inverkade däremot befolkningstalet mindre på pastoratsindelningen. För huvudstaden antogs dock såsom en allmän norm för densamma — här undantagslöst sammanfallande med församlingsindelningen — en befolkningssiffra av 25 å 30 tusen. I samband med indelningsregleringen företogs visserligen i en del fall, såväl å landsbygden som i städerna, där folkmängden visat stark tillväxt, delning av pastorat, men i betydligt större utsträckning genomfördes härvid nybildningar av pastorat genom pastoratssammanslagning. Vissa jämkningar i pastoratsindelningen i riket ha även i en del fall förekommit efter år 1930. Den gällande regleringen belyses av härefteråt intagen tablä, utvisande för de särskilda stiften antalet år 1943 av därvarande pastorat och territoriella församlingar samt församlingarnas uppdelning gruppvis å pastoraten.

Den praktiska möjligheten att inom två- eller flerförsamlingspastoraten utnyttja en och samma befattningshavare för de kyrkomusikaliska åliggan-

Stift	Antal församlingar	Antal pastorat						sammanlagt
		enförsamlings	tvåförsamlings	treförsamlings	fyrförsamlings	femförsamlings	sexförsamlings	
Uppsala	221	61	53	15	1	1	—	131
Linköpings	214	63	51	11	4	—	—	129
Skara	374	14	23	31	29	15	5	117
Strängnäs	156	52	41	6	1	—	—	100
Västerås	127	72	20	5	—	—	—	97
Växjö	255	59	62	24	—	—	—	145
Lunds	437	57	128	12	22	—	—	219
Göteborgs	275	33	52	28	11	2	—	126
Karlstads	139	41	19	9	7	1	—	77
Härnösands	129	60	24	7	—	—	—	91
Luleå	64	49	6	1	—	—	—	56
Visby	92	2	9	7	10	1	1	30
Stockholms	64	38	8	2	1	—	—	49
Summa	2 547	601	496	158	86	20	6	1 367

denas bestridande är givetvis begränsad till sådana pastorat, där kyrkoherden är den ende prästen och de söndagliga gudstjänsterna upprätthållas genom s. k. duplikation eller altermning.

Bildande av en gemensamhet mellan särskilda församlingar, motsvarande pastoratet för den prästerliga verksamheten, är i avseende å de här ifrågakommande kyrkliga tjänsterna rättsligen möjliggjort dels, och i första hand, genom gällande bestämmelser om s. k. kyrkliga samfälligheter, dels genom stadgandena i 3 § allmänna församlingsstyrelselagen rörande beslutanderätten i »ärende, som är gemensamt för två eller flera församlingar, vilka icke utgöra en kyrklig samfällighet». I viss utsträckning hava också församlingarna i vissa större städer liksom även en del andra församlingar i riket begagnat sig av denna utväg till förbilligande av avlöningskostnaden för dessa befattningar. Sålunda hade intill den 1 januari 1941 Kungl. Maj:t med stöd av 1 § andra stycket i allmänna församlingsstyrelselagen förordnat om bildande av kyrklig samfällighet i sammanlagt ett åttiofall, av vilka en icke ringa del avse gemensamhet jämväl beträffande klockar-, organist- eller kyrkosångartjänst. Gemensamheter enligt 3 § nämnda lag, avseende sådana befattningar, torde också förekomma i ett icke obetydligt antal fall. Framhållas må i detta sammanhang även, att kyrklig samfällighet genom särskilda lagbestämmelser inrättats för församlingarna i Göteborg och numera även, enligt lag den 30 juni 1942 (nr 516) angående ändring i vissa

delar av lagen den 6 juni 1930 (nr 260) om församlingsstyrelse i Stockholm, för församlingarna i huvudstaden. Jämlikt dessa sistnämnda lagbestämmelser äro visserligen för dessa städers vidkommande tillsättande och avskedande av organister, kyrkosångare och klockare samt andra kyrkobetjante förbehållna de enskilda församlingarna, men frågor om sådana befattningshavares löneförmåner och om uttaxering av medel därtill tillhöra respektive samfälligheter.

För område, bestående av en eller flera församlingar, för vilka klockar- eller organistbefattningen utgör en gemensam angelägenhet, har — oavsett om, där församlingarna äro flera, dessa formellt sammanslutit sig till kyrklig samfällighet eller ej — i lagen den 9 december 1938 (nr 732) angående särskilda grunder för klockar- och organistlöns bestämmande samt om dispositionen av till klockar- och organisttjänst hörande avlöningstillgångar upptagits beteckningen »klockardistrikt».

Då det alldeles övervägande antalet klockar- och organistbefattningar för närvarande äro, jämlikt härom i 27 § i stadgan den 26 september 1921 angående folkundervisningen i riket meddelade särskilda bestämmelser, tjänsteorganisatoriskt förenade med folkskollärartjänst, får för det problem, som här föreligger, även indelningen i skoldistrikt en omedelbar betydelse. Rättslig förutsättning för anordnande av dylik tjänsteförening är emellertid, att det skoldistrikt, vartill lärarbefattningen hör, sammanfaller med den eller de församlingar, för vilken eller vilka den kyrkliga befattningen skall anställas. Fall, då tjänsteförening, som här avses, ägt rum i strid med nu angivna regel, lära dock förekomma.

Enligt 6 § folkskolestadgan utgör varje kyrkoförsamling ett skoldistrikt, där ej Kungl. Maj:t förordnat, att församling skall vara delad i flera skoldistrikt eller att församlingar eller delar därav skola vara förenade till ett skoldistrikt. Enligt gällande stadga den 22 juni 1923 angående folkundervisningen i Stockholm skall huvudstaden utgöra eget skoldistrikt. De fall, då Kungl. Maj:t jämlikt 6 § folkskolestadgan förordnat om bildande av särskilt skoldistrikt, äro alltjämt förhållandevis fåtaliga. Med hänsyn till de ofta framförda önskemålen om sammanslagning av mindre skoldistrikt, torde emellertid kunna antagas, att antalet sådana särskilt bildade distrikt kommer att fortgående öka. Vidare är att beakta, hurusom genom lagen den 6 juni 1930 om skolstyrelse i vissa kommuner folkundervisningsväsendet kommit att i en högst betydande utsträckning överflyttas från de kyrkliga å de borgerliga kommunerna. I 1 § nämnda lag stadgas sålunda, att i lands- eller stadskommun, som sammanfaller med skoldistrikt skall, där kommunal- eller stadsfullmäktige finnas, folk- och fortsättnings-skoleväsendet utgöra en för den borgerliga kommunen gemensam angelägenhet, vilken kommunen såsom sådan har att vårda.

Enligt uppgift, som erhållits inom skolöverstyrelsen, omhänderhades vid

1941 års utgång folk- och fortsättningsskoleväsendet av den borgerliga kommunen i omkring 1 750 av rikets vid samma tid till ett antal av 2 461 uppgående skoldistrikt.

Till fullständigande av redogörelsen beträffande skoldistriktet må slutligen erinras om att genom en år 1942 vidtagen ändring av 1 § andra stycket allmänna församlingsstyrelselagen sådana genom förordnande av Kungl. Maj:t särskilt bildade sammansatta skoldistrikt, som nyss nämnts, förklarats skola utgöra kyrkliga samfälligheter. Genom samtidigt vidtagen ändring av 14 § samma lag har det befolkningstal, då församling såsom regel skall vara pliktig att införa representativt system vid ärendenas handläggning, nedsatts från 5 000 till 1 500. Då jämlikt allmänna församlingsstyrelselagen vad som i avseende å värden om gemensamma angelägenheter är föreskrivet för församling skall i tillämpliga delar gälla beträffande kyrklig samfällighet, ha lagändringarna, såsom ock avsetts, fått den innebörden, att folk- och fortsättningsskoleväsendet i »sammansatt» skoldistrikt med befolkningstal över 1 500 kommer, där det icke jämlikt 1930 års förenämnda lag överflyttats å den borgerliga kommunen, att handhavas av kyrkofullmäktige.

Den komplicerade författningsregleringen på området har för tillsättningsordningen vid de med kyrkomusikerbefattning förenade folkskollärartjänsterna fått högst egenartade konsekvenser. Regleringen medför nämligen, bland annat, att innehavare av dylik folkskollärartjänst, även i de många distrikt, där folkskoleärendena överflyttats å den borgerliga kommunen, kommer att väljas av den kyrkliga kommunens organ, vilket för dessa fall är kyrkostämman.

Kyrkoförsamlingarna och de borgerliga primärkommunerna ha sin gemensamma rot i de gamla socknarna. De till folkmängd och ekonomisk bärkraft små och svaga kommunerna ha sedan länge ställt särskilda och svårslösbara problem. Frågekomplexet berör från olika synpunkter de uppdrag, som anförtratts åt vissa under de senaste åren arbetande kommittéer, främst kommunalskatteberedningen och socialvårdskommittén. Av 1939 års riksdag begärdes utredning av frågan om en ändrad lagstiftning, syftande till en rationell kommunal indelning, varvid särskilt spörsmålet om bildande av större kommunala enheter borde göras till föremål för undersökning. Det ligger i öppen dager, att den sålunda väckta frågan omspanner lika invecklade som vittutseende problem. Sistberörda av riksdagen begärda utredning har som bekant numera av Kungl. Maj:t igångsatts, och i sinom tid torde förslag komma att framläggas om bildande av större kommunala enheter. Uppenbart är emellertid, att KMU icke kunnat avvakta resultatet av en dylik utredning, även om den kan tänkas beröra de förslag som härefter framläggas. Dessa ha av naturliga skäl måst fotas på nu gällande grundval

för den kommunala indelningen i riket. Dock kan redan nu framhållas, att KMU, av skäl som i det följande närmare angivas, går in för ett förslag, att pastoratet, icke församlingen, skall insättas såsom huvudman för de nya kyrkomusikerbefattningarna, bland annat, i vad gäller finansieringen av kostnaderna för dessa, varför det alltså i detta hänseende i ett flertal fall blir fråga om avsevärt större kommunala enheter än de härutinnan för närvarande fungerande.

2 Kap.

Statistik.

För vinnande av en allmänt orienterande överblick över kyrkomusikernas förhandenvarande anställnings- och avlöningsförhållanden samt församlingarnas kostnader för dessa befattningshavares verksamhet har KMU genom domkapitlen från pastorsämbetena i rikets samtliga pastorat införskaffat och i fem särskilda, härefteråt intagna tablåer (Tab. I—V) sammanfört vissa uppgifter i dessa hänseenden, avseende förhållandena år 1943. Primäruppgifterna till tablåerna lämna i fråga om fullständighet och exakt-
het i många fall åtskilligt övrigt att önska. De uppgifterna härutinnan vid avlämnandet vidlådande bristfälligheterna synas vid den förberedande granskning, som ägt rum hos domkapitlen, jämväl i allmänhet ha undgått dessas uppmärksamhet. Vid bearbetningen av det vidlyftiga uppgiftsmaterialet har KMU ansett sig av kostnadsskäl icke böra — förutom i fall, där uppenbara felaktigheter utan vidare kunnat rättas, eller i övrigt annat än i mycket begränsad utsträckning — söka föranstalta om detaljuppgifternas komplettering eller sådant tillrättaläggande av dessa, som eljest varit påkallat. KMU är emellertid av den mening, att föreliggande tablåer detta oaktat torde böra tilläggas den grad av tillförlitlighet, att de kunna anses i det hela nöjaktigt fylla sitt här avsedda begränsade syfte.

I tablåerna redovisas: i Tab. I de särskilda slagen av kyrkomusikerbefattningar, i Tab. II kyrkomusikernas avlöningsförmåner, i Tab. III befattningshavarnas pensionsförhållanden, i Tab. IV församlingarnas kyrkokörer och i Tab. V församlingarnas anslag för kyrkomusikernas verksamhet.

I primäruppgifterna har i en del fall uppgivits t. ex., att »folkskolläraren uppehåller organistbefattningen». Dylig befattning har i vederbörande tablå räknats såsom förenad med folkskollärartjänst, där ej uttryckligt angivits, att föreningen endast är tillfällig. I fall, då två eller flera församlingar uppgivits ha var sin särskilda kyrkomusikerbefattning av något av de ifrågasvarande slagen, ha dessa befattningar räknats som skilda, även om befattningarna vid tiden för uppgifternas lämnande innehades av en och samma person. Uppgivet gemensamt avlöningsanslag har härvid fördelats på för-

samlingarna i förhållande till dessas skattekrontal eller, där uppgift därom saknats, i förhållande till deras folkmängd. Befattningar och befattningshavare gemensamma för stads- och landsförsamlingar ha i tabläerna redovisats under stadsförsamlingar.

I Tab. I ha befattningarna uppdelats i två huvudgrupper, befattningar förenade med folkskollärartjänst och befattningar ej förenade med folkskollärartjänst. Den sistnämnda gruppen har i sin tur uppdelats i 7 undergrupper, dels självständiga klockar-, organist- och kantorsbefattningar, dels inbördes förenade dylika befattningar i de 4 olika kombinationer, som kunna förekomma. Var och en av dessa grupper av befattningar eller befattningskombinationer ha slutligen uppdelats i 3 kategorier avseende de fall, då befattningshavarens tjänstgöringsdistrikt omfattar 1, 2 och 3 eller flera församlingar.

Uppgifterna om tjänstgöringsdistriktens omfattning avse i de fall, då distriktet utgöras av mer än en församling, dels sådana fall då församlingarna hava gemensam kyrka och till följd därav också gemensam befattningshavare, dels sådana fall då församlingarna hava gemensam befattningshavare, oaktat de ha var sin kyrka. När det ena eller andra fallet föreligger, har i allmänhet ej tydligt framgått av primäruppgifterna. Emellertid torde i fråga om stadsförsamlingarna det övervägande flertalet av dessa fall kunna antagas avse stadsförsamling och med denna i pastorat förenad landsförsamling, vilka hava gemensam kyrka. Sådana fall, där församlingarna hava gemensam kyrkomusiker, som tjänstgör vid två eller flera kyrkor, förekomma huvudsakligen i Lunds stift samt i Hallands-delen av Göteborgs stift.

Tab. II har uppdelats i två särskilda avdelningar, A och B, avseende den förra innehavare av befattningar förenade med folkskollärartjänst och den senare innehavare av befattningar ej förenade med folkskollärartjänst. Inom en var av dessa två huvudavdelningar hava befattningshavarna fördelats på 11 grupper, allt efter storleken av summan av de till tjänsten hörande avlöningsförmånerna. Varje sådan lönegrupp har i sin tur uppdelats i 2 undergrupper: a innefattande befattningshavare, som haft »heltidstjänst», och b befattningshavare som haft »begränsad tjänstgöring». Med »heltidstjänst» förstås här tjänstgöring vid högmässa minst en gång i veckan och med »begränsad tjänstgöring» i allmänhet tjänstgöring vid högmässa högst en gång varannan vecka. Uppgift om här åsyftad tjänstgöringsfrekvens har av pastorsämbetena lämnats endast för organisterna. I församlingar, där även de andra av undersökningen berörda befattningshavarna finnas, hava dessa ansetts såsom befattningshavare med »heltidstjänst» eller »begränsad tjänstgöring», allteftersom dylik tjänstgöring funnits uppgiven för organisten.

Avlöningsbeloppen i tablån avse de sammanräknade avlöningsförmånerna enligt följande specifikation: grundlön, ålderstillägg (även där sådant icke för året utgått), fast ortstillägg, löneförbättring och dylikt, rörligt tillägg (dyrtidstillägg, kristillägg och dylikt), hyresvärdet av tjänstebostad (ej å

boställe), bostadsersättning, uppskattat nettovärde av boställsförmån, ersättning för boställsförmån, uppskattat värde av särskild förmån av fritt bränsle, övrigt kontant (avgälder, fondräntor m. m.) samt uppskattat värde av övrigt in natura.

Av Tab. III framgår, att pensionsbestämmelser endast undantagsvis synas vara meddelade i landsförsamlingarna. De fall, för vilka uppgift om pensionsbestämmelser saknats i pastorsämbetenas svar, ha hänförts till sådana, för vilka bestämmelser ej finnas. Pensionsbestämmelser, som beröra befattningshavare i dennes egenskap av folkskollärare, hava givetvis ej medräknats.

Tab. V består av två avdelningar. I den första ha församlingarna uppdelats i 10 grupper efter anslagens storlek i kronor, i den andra i 12 grupper efter anslagens relativa betydelse för församlingens ekonomi, d. v. s. efter storleken av den utdebitering, som varit erforderlig för bestridande av kostnaderna för de i tablån angivna ändamålen.

Anslagens storlek enligt uppgifterna ha i allmänhet stämt väl ihop med uppgifterna om avlöningsförmånerna. Uppgifterna om antalet skattekronor ha kompletterats med till statistiska centralbyrån avlämnade uppgifter, i den mån de lämnade svaren ej innehållit sådan uppgift. En jämförande granskning av statistiska centralbyråns uppgifter och uppgifterna till KMU har av kostnadsskäl underlåtit.

Tab. I. Antal klockar-, organist- och kantors-(kyrksångar-)befattningar år 1943.

Stift	Antal med folk- skollärartjänst förenade befattningar				Antal med folkskollärar-								
					s j ä l v s t ä n d i g a								
	därav i tjänst- göringsdistrikt med antal församlingar			sum- ma	klockar- befattningar			organist- befattningar			kantors- befattningar		
					därav i tjänst- göringsdistrikt med antal församlingar			därav i tjänst- göringsdistrikt med antal församlingar			därav i tjänst- göringsdistrikt med antal församlingar		
1	2	3		1	2	3	1	2	3	1	2	3	
Uppsala	193	2	1	196	3	—	—	6	—	—	1	—	—
därav i landsförs.	188	2	—	190	—	—	—	4	—	—	—	—	—
i stadsförs.	5	—	1	6	3	—	—	2	—	—	1	—	—
Linköpings	185	1	—	186	—	—	—	4	—	—	1	—	—
därav i landsförs.	183	1	—	184	—	—	—	2	—	—	—	—	—
i stadsförs.	2	—	—	2	—	—	—	2	—	—	1	—	—
Skara	247	29	2	278	9	—	—	17	—	—	—	—	—
därav i landsförs.	245	27	2	274	6	—	—	15	—	—	—	—	—
i stadsförs.	2	2	—	4	3	—	—	2	—	—	—	—	—
Strängnäs	130	5	1	136	1	2	—	1	3	—	—	—	—
därav i landsförs.	125	3	—	128	—	1	—	1	—	—	—	—	—
i stadsförs.	5	2	1	8	1	1	—	—	3	—	—	—	—
Västerås	104	—	—	104	1	1	—	7	—	—	—	—	—
därav i landsförs.	102	—	—	102	—	—	—	7	—	—	—	—	—
i stadsförs.	2	—	—	2	1	1	—	—	—	—	—	—	—
Växjö	220	3	—	223	1	—	—	3	—	—	—	—	—
därav i landsförs.	219	3	—	222	—	—	—	1	—	—	—	—	—
i stadsförs.	1	—	—	1	1	—	—	2	—	—	—	—	—
Lunds	80	4	—	84	—	—	—	1	—	—	—	—	—
därav i landsförs.	80	4	—	84	—	—	—	—	—	—	—	—	—
i stadsförs.	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
Göteborgs	156	2	—	158	11	—	—	8	—	—	2	—	—
därav i landsförs.	153	2	—	155	—	—	—	7	—	—	—	—	—
i stadsförs.	3	—	—	3	11	—	—	1	—	—	2	—	—
Karlstads	107	1	—	108	1	1	—	1	—	—	—	—	—
därav i landsförs.	107	1	—	108	—	—	—	1	—	—	—	—	—
i stadsförs.	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—
Härnösands	110	—	—	110	2	—	—	6	—	—	1	—	—
därav i landsförs.	110	—	—	110	1	—	—	4	—	—	—	—	—
i stadsförs.	—	—	—	—	1	—	—	2	—	—	1	—	—
Luleå	47	—	—	47	1	—	—	10	—	—	—	—	—
därav i landsförs.	47	—	—	47	—	—	—	7	—	—	—	—	—
i stadsförs.	—	—	—	—	1	—	—	3	—	—	—	—	—
Visby	74	—	—	74	42	1	—	11	1	—	—	—	—
därav i landsförs.	74	—	—	74	41	1	—	11	1	—	—	—	—
i stadsförs.	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Stockholms	32	1	—	33	16	—	—	19	—	—	12	—	—
därav i landsförs.	31	1	—	32	1	—	—	—	—	—	—	—	—
i stadsförs.	1	—	—	1	15	—	—	19	—	—	12	—	—
Hela riket	1 685	48	4	1 737	88	5	—	94	4	—	17	—	—
därav i landsförs.	1 664	44	2	1 710	49	2	—	60	1	—	—	—	—
i stadsförs.	21	4	2	27	39	3	—	34	3	—	17	—	—

fördelade efter befattningarnas art samt tjänstgöringsdistriktens omfattning.

tjänst ej förenade befattningar													Total- summa befatt- ningar
inbördes förenade													
klockar-, organist- och kantors- befattningar			klockar- och organist- befattningar			klockar- och kantors- befattningar			organist- och kantors- befattningar			summa	
därav i tjänst- göringsdistrikt med antal församlingar			därav i tjänst- göringsdistrikt med antal församlingar			därav i tjänst- göringsdistrikt med antal församlingar			därav i tjänst- göringsdistrikt med antal församlingar				
1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3		
11	—	—	6	—	—	—	—	—	2	1	—	30	226
7	—	—	6	—	—	—	—	—	—	—	—	17	207
4	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	—	13	19
18	3	—	1	—	—	1	—	—	4	1	—	33	219
9	—	—	1	—	—	—	—	—	3	—	—	15	199
9	3	—	—	—	—	1	—	—	1	1	—	18	20
7	4	1	15	2	2	—	—	—	3	—	—	60	338
5	3	1	13	2	1	—	—	—	—	—	—	46	320
2	1	—	2	—	1	—	—	—	3	—	—	14	18
2	1	—	2	—	—	—	—	—	5	1	—	18	154
2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	6	134
—	1	—	—	—	—	—	—	—	5	1	—	12	20
8	3	—	2	1	—	—	—	—	11	2	—	36	140
7	—	—	1	1	—	—	—	—	8	—	—	24	126
1	3	—	1	—	—	—	—	—	3	2	—	12	14
15	1	—	9	—	—	2	—	—	4	1	—	36	259
11	—	—	5	—	—	—	—	—	1	1	—	19	241
4	1	—	4	—	—	2	—	—	3	—	—	17	18
72	126	2	2	3	—	1	—	—	4	4	—	215	299
52	121	2	—	3	—	—	—	—	2	4	—	184	268
20	5	—	2	—	—	1	—	—	2	—	—	31	31
34	23	1	11	1	—	—	—	—	13	2	—	106	264
31	20	1	9	1	—	—	—	—	3	1	—	73	228
3	3	—	2	—	—	—	—	—	10	1	—	33	36
15	2	—	8	—	—	—	—	—	2	1	—	31	139
14	—	—	8	—	—	—	—	—	—	—	—	23	131
1	2	—	—	—	—	—	—	—	2	1	—	8	8
9	1	—	2	—	—	1	—	—	3	—	—	25	135
7	1	—	2	—	—	—	—	—	2	—	—	17	127
2	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	8	8
17	—	—	3	—	—	—	—	—	7	—	—	38	85
13	—	—	3	—	—	—	—	—	6	—	—	29	76
4	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	9	9
2	—	—	1	—	—	—	—	—	4	—	—	62	136
2	—	—	1	—	—	—	—	—	3	—	—	60	134
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	2	2
6	—	—	3	—	—	4	—	—	6	—	—	66	99
5	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	8	40
1	—	—	2	—	—	4	—	—	5	—	—	58	59
216	164	4	65	7	2	9	—	—	68	13	—	756	2 493
165	145	4	52	7	1	—	—	—	29	6	—	521	2 231
51	19	—	13	—	1	9	—	—	39	7	—	235	262

Tab. II A. Befattningshavarnas avlöningsförmåner

Stift		Innehavare av befattningar för—										
		antal befattningshavare, vilkas avlöningsförmåner										
		mindre än 200		200—400		400—600		600—800		800—1 000		1 000—1 500
a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	
Uppsala	—	1	—	3	7	5	28	4	61	1	59	3
därav i landsförs.	—	—	—	3	7	4	28	4	61	1	57	3
i stadsförs.	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	2	—
Linköpings	—	—	—	—	1	1	36	2	60	1	77	—
därav i landsförs.	—	—	—	—	1	1	36	2	60	1	77	—
i stadsförs.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Skara	—	3	5	38	19	46	77	20	44	3	18	3
därav i landsförs.	—	3	5	38	19	46	77	18	44	3	17	3
i stadsförs.	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	1	—
Strängnäs	—	—	—	—	6	2	26	1	35	—	51	1
därav i landsförs.	—	—	—	—	6	2	26	1	35	—	47	1
i stadsförs.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—
Västerås	—	—	—	—	2	1	8	—	32	—	42	—
därav i landsförs.	—	—	—	—	2	1	8	—	32	—	42	—
i stadsförs.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Växjö	—	—	—	—	38	1	80	—	57	—	36	—
därav i landsförs.	—	—	—	—	38	1	79	—	57	—	36	—
i stadsförs.	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
Lunds	—	—	2	—	3	—	18	—	17	—	31	—
därav i landsförs.	—	—	2	—	3	—	18	—	17	—	31	—
i stadsförs.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Göteborgs	—	—	—	1	15	—	63	—	30	—	39	—
därav i landsförs.	—	—	—	1	15	—	63	—	30	—	39	—
i stadsförs.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Karlstads	—	—	4	1	14	—	40	—	19	—	22	—
därav i landsförs.	—	—	4	1	14	—	40	—	19	—	22	—
i stadsförs.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Härnösands	—	—	1	—	—	—	18	1	25	—	55	—
därav i landsförs.	—	—	1	—	—	—	18	1	25	—	55	—
i stadsförs.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Luleå	—	—	1	—	1	—	6	—	13	—	18	—
därav i landsförs.	—	—	1	—	1	—	6	—	13	—	18	—
i stadsförs.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Visby	1	1	9	13	21	16	7	3	1	2	—	—
därav i landsförs.	1	1	9	13	21	16	7	3	1	2	—	—
i stadsförs.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Stockholms	—	—	1	—	2	2	2	—	6	—	13	—
därav i landsförs.	—	—	1	—	2	2	2	—	6	—	13	—
i stadsförs.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Hela riket	1	5	23	56	129	74	409	31	400	7	461	7
därav i landsförs.	1	4	23	56	129	73	408	29	400	7	454	7
i stadsförs.	—	1	—	—	—	1	1	2	—	—	7	—

enligt för år 1943 gällande avlöningsregleringar.

— i kronor — uppgå till										summa befattningshavare		antal befattningshavare, vilka		summa avlöningsförmåner
1 500— 2 000		2 000— 3 000		3 000— 4 000		4 000— 5 000		5 000—		erbålla	icke erbålla	rörligt tillägg	kronor	
a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b			
19	—	4	—	—	—	—	—	1	—	179	17	168	28	207 307
18	—	4	—	—	—	—	—	—	—	175	15	162	28	196 654
1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	4	2	6	—	10 653
6	—	2	—	—	—	—	—	—	—	182	4	154	32	184 899
4	—	2	—	—	—	—	—	—	—	180	4	152	32	181 286
2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	2	—	3 613
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	165	113	228	50	182 401
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	163	111	224	50	177 612
—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	2	2	4	—	4 789
9	—	4	—	1	—	—	—	—	—	132	4	97	39	142 146
8	—	2	—	—	—	—	—	—	—	124	4	89	39	127 266
1	—	2	—	1	—	—	—	—	—	8	—	8	—	14 880
11	—	5	—	2	—	1	—	—	—	103	1	80	24	124 881
10	—	4	—	2	—	1	—	—	—	101	1	78	24	120 263
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	2	—	2	—	4 618
10	—	1	—	—	—	—	—	—	—	222	1	168	55	184 004
10	—	1	—	—	—	—	—	—	—	221	1	167	55	183 239
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	765
9	—	3	—	1	—	—	—	—	—	84	—	59	25	88 231
9	—	3	—	1	—	—	—	—	—	84	—	59	25	88 231
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6	—	2	—	1	—	1	—	—	—	157	1	104	54	144 565
4	—	2	—	—	—	1	—	—	—	154	1	101	54	137 599
2	—	—	—	1	—	—	—	—	—	3	—	3	—	6 966
8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	107	1	79	29	92 792
8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	107	1	79	29	92 792
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8	—	1	—	1	—	—	—	—	—	109	1	84	26	122 226
8	—	1	—	1	—	—	—	—	—	109	1	84	26	122 226
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5	—	2	—	1	—	—	—	—	—	47	—	30	17	54 770
5	—	2	—	1	—	—	—	—	—	47	—	30	17	54 770
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	39	35	17	57	32 911
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	39	35	17	57	32 911
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	—	3	—	—	—	—	—	—	—	31	2	20	13	38 848
3	—	3	—	—	—	—	—	—	—	30	2	19	13	37 088
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	1 760
96	—	28	—	7	—	2	—	1	—	1 557	180	1 288	449	1 599 981
88	—	24	—	5	—	2	—	—	—	1 534	176	1 261	449	1 551 937
8	—	4	—	2	—	—	—	1	—	23	4	27	—	48 044

Tab. II B. Befattningshavarnas avlöningsförmåner

Stift		Innehavare av befattningar <i>ej</i> för- antal befattningshavare, vilkas avlöningsförmåner											
		mindre än 200		200—400		400—600		600—800		800—1 000		1 000—1 500	
		a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b
Uppsala	—	1	2	1	—	1	1	—	4	—	2	—	
därav i landsförs.	—	1	2	1	—	1	1	—	3	—	1	—	
i stadsförs.	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	
Linköpings	—	—	—	—	2	1	2	1	2	—	6	—	
därav i landsförs.	—	—	—	—	2	1	2	1	2	—	5	—	
i stadsförs.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	
Skara	—	3	1	16	4	7	9	—	2	—	1	1	
därav i landsförs.	—	3	1	16	4	7	8	—	2	—	1	1	
i stadsförs.	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
Strängnäs	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	2	—	
därav i landsförs.	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	2	—	
i stadsförs.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Västerås	—	—	—	2	2	—	3	—	4	—	7	—	
därav i landsförs.	—	—	—	2	2	—	3	—	4	—	6	—	
i stadsförs.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	
Växjö	—	—	—	—	5	1	2	—	2	—	4	—	
därav i landsförs.	—	—	—	—	5	1	2	—	2	—	4	—	
i stadsförs.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Lunds	—	—	—	—	—	—	5	—	3	—	8	—	
därav i landsförs.	—	—	—	—	—	—	5	—	3	—	8	—	
i stadsförs.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Göteborgs	—	—	3	1	11	—	15	—	3	—	10	—	
därav i landsförs.	—	—	3	1	11	—	15	—	3	—	7	—	
i stadsförs.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	
Karlstads	—	—	3	—	3	—	6	—	5	—	1	—	
därav i landsförs.	—	—	3	—	3	—	6	—	4	—	1	—	
i stadsförs.	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	
Härnösands	1	2	—	5	1	—	3	1	3	—	2	—	
därav i landsförs.	1	2	—	5	1	—	2	1	2	—	2	—	
i stadsförs.	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	
Luleå	—	—	2	1	1	3	3	2	3	—	6	—	
därav i landsförs.	—	—	2	1	1	3	2	2	3	—	4	—	
i stadsförs.	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	2	—	
Visby	2	2	15	12	10	9	5	1	2	1	—	—	
därav i landsförs.	2	2	15	12	10	9	5	1	2	1	—	—	
i stadsförs.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Stockholms	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	
därav i landsförs.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	
i stadsförs.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	
Hela riket	3	8	26	38	39	22	54	5	34	1	52	1	
därav i landsförs.	3	8	26	38	39	22	51	5	31	1	43	1	
i stadsförs.	—	—	—	—	—	—	3	—	3	—	9	—	

enligt för år 1943 gällande avlöningsregleringar.

enade med folkskollärartjänst

— i kronor — uppgå till										summa befattningshavare		antal befattningshavare, vilka		summa avlöningsförmåner
1 500— 2 000		2 000— 3 000		3 000— 4 000		4 000— 5 000		5 000—		erhålla	icke erhålla	rörligt tillägg	kronor	
a	b	a	b	a	b	a	b	a	b					
1	—	2	—	3	—	4	—	8	—	27	3	24	6	99 391
—	—	1	—	2	—	3	—	1	—	14	3	12	5	33 920
1	—	1	—	1	—	1	—	7	—	13	—	12	1	65 471
2	—	1	—	3	—	3	—	10	—	31	2	30	3	100 679
—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	13	2	12	3	16 482
2	—	—	—	2	—	3	—	10	—	18	—	18	—	84 197
1	—	2	—	3	—	3	—	7	—	33	27	43	17	95 635
—	—	1	—	2	—	—	—	—	—	19	27	29	17	29 586
1	—	1	—	1	—	3	—	7	—	14	—	14	—	66 049
3	—	—	—	—	—	5	—	7	—	18	—	17	1	74 342
3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	—	6	—	7 977
—	—	—	—	—	—	5	—	7	—	12	—	11	1	66 365
—	1	—	—	3	—	5	—	9	—	33	3	28	8	108 325
—	1	—	—	3	—	1	—	2	—	21	3	17	7	43 290
—	—	—	—	—	—	4	—	7	—	12	—	11	1	65 035
5	—	1	—	3	—	2	—	11	—	35	1	28	8	109 177
3	—	—	—	1	—	1	—	—	—	18	1	14	5	23 387
2	—	1	—	2	—	1	—	11	—	17	—	14	3	85 790
15	—	34	—	52	—	49	—	49	—	215	—	189	26	857 300
15	—	32	—	51	—	48	—	22	—	184	—	160	24	638 945
—	—	2	—	1	—	1	—	27	—	31	—	29	2	218 355
5	—	13	—	9	—	6	—	30	—	105	1	73	33	325 938
4	—	12	—	9	—	5	—	3	—	72	1	43	30	133 331
1	—	1	—	—	—	1	—	27	—	33	—	30	3	192 607
3	—	1	—	1	—	1	—	7	—	31	—	23	8	79 863
3	—	1	—	1	—	—	—	1	—	23	—	15	8	28 665
—	—	—	—	—	—	1	—	6	—	8	—	8	—	51 198
2	—	1	—	—	—	2	—	2	—	17	8	22	3	38 844
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	8	14	3	9 656
1	—	1	—	—	—	2	—	2	—	8	—	8	—	29 188
4	—	2	—	3	—	3	—	5	—	32	6	34	4	83 976
4	—	1	—	3	—	1	—	2	—	23	6	25	4	50 665
—	—	1	—	—	—	2	—	3	—	9	—	9	—	33 311
—	—	1	—	—	—	—	—	2	—	37	25	20	42	38 045
—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	35	25	18	42	25 975
—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	2	—	2	—	12 070
1	1	2	—	4	—	—	—	55	—	65	1	53	13	440 723
—	—	1	—	2	—	—	—	3	—	8	—	6	2	26 862
1	1	1	—	2	—	—	—	52	—	57	1	47	11	413 861
42	2	60	—	84	—	83	—	202	—	679	77	584	172	2 452 238
33	1	51	—	75	—	59	—	34	—	445	76	371	150	1 068 741
9	1	9	—	9	—	24	—	168	—	234	1	213	22	1 383 497

Tab. III. Befattningshavarnas pensionsförhållanden år 1943.

Stift	Antal befattningshavare			Summa befattningshavare
	underkastade bestämmelser om		ej underkastade pensionsbestämmelser	
	tjänstepension	familjepension		
Uppsala	6	6	214	226
därav i landsförs.	2	1	204	207
i stadsförs.	4	5	10	19
Linköpings	—	7	212	219
därav i landsförs.	—	1	198	199
i stadsförs.	—	6	14	20
Skara	2	4	332	338
därav i landsförs.	—	—	320	320
i stadsförs.	2	4	12	18
Strängnäs	2	9	143	154
därav i landsförs.	—	—	134	134
i stadsförs.	2	9	9	20
Västerås	—	6	134	140
därav i landsförs.	—	1	125	126
i stadsförs.	—	5	9	14
Växjö	2	10	247	259
därav i landsförs.	—	—	241	241
i stadsförs.	2	10	6	18
Lunds	2	21	276	299
därav i landsförs.	1	2	265	268
i stadsförs.	1	19	11	31
Göteborgs	23	5	236	264
därav i landsförs.	1	2	225	228
i stadsförs.	22	3	11	36
Karlstads	—	4	135	139
därav i landsförs.	—	—	131	131
i stadsförs.	—	4	4	8
Härnösands	1	4	130	135
därav i landsförs.	—	—	127	127
i stadsförs.	1	4	3	8
Luleå	—	6	79	85
därav i landsförs.	—	1	75	76
i stadsförs.	—	5	4	9
Visby	—	—	136	136
därav i landsförs.	—	—	134	134
i stadsförs.	—	—	2	2
Stockholms	10	26	63	99
därav i landsförs.	1	2	37	40
i stadsförs.	9	24	26	59
Hela riket	48	108	2 337	2 493
därav i landsförs.	5	10	2 216	2 231
i stadsförs.	43	98	121	262

Tab. IV. Församlingarnas kyrkokörer år 1943.

Stift	Antal församlingar, där kyrkokör finnes						summa	Antal församlingar utan kyrkokör
	enbart				flera körer	utan uppgift om körens beskaffenhet		
	4-stäm-mig blandad kör	3-stäm-mig blandad kör	dam-kör	barn-kör				
Uppsala	73	6	6	11	10	18	124	97
därav i landsförs.	65	6	5	11	8	16	111	97
i stadsförs.	8	—	1	—	2	2	13	—
Linköpings	80	3	5	7	8	19	122	92
därav i landsförs.	67	3	5	7	5	18	105	92
i stadsförs.	13	—	—	—	3	1	17	—
Skara	113	4	11	23	8	31	190	183
därav i landsförs.	103	4	11	23	6	30	177	183
i stadsförs.	10	—	—	—	2	1	13	—
Strängnäs	74	3	3	6	16	15	117	39
därav i landsförs.	65	3	2	6	10	15	101	38
i stadsförs.	9	—	1	—	6	—	16	1
Västerås	67	—	1	9	10	9	96	31
därav i landsförs.	60	—	1	8	6	8	83	31
i stadsförs.	7	—	—	1	4	1	13	—
Växjö	87	4	7	11	9	43	161	95
därav i landsförs.	78	3	7	11	8	41	148	93
i stadsförs.	9	1	—	—	1	2	13	2
Lunds	107	19	25	21	30	38	240	200
därav i landsförs.	93	19	22	21	17	38	210	200
i stadsförs.	14	—	3	—	13	—	30	—
Göteborgs	83	7	8	19	26	37	180	94
därav i landsförs.	76	7	8	18	11	37	157	94
i stadsförs.	7	—	—	1	15	—	23	—
Karlstads	57	1	4	9	4	14	89	51
därav i landsförs.	52	1	3	9	4	14	83	51
i stadsförs.	5	—	1	—	—	—	6	—
Härnösands	78	—	2	4	2	4	90	39
därav i landsförs.	74	—	2	4	1	4	85	39
i stadsförs.	4	—	—	—	1	—	5	—
Luleå	34	2	1	—	—	4	41	23
därav i landsförs.	29	2	1	—	—	3	35	23
i stadsförs.	5	—	—	—	—	1	6	—
Visby	15	—	2	—	—	8	25	67
därav i landsförs.	14	—	2	—	—	8	24	67
i stadsförs.	1	—	—	—	—	—	1	—
Stockholms	28	1	2	5	9	2	47	17
därav i landsförs.	13	1	2	5	1	1	23	17
i stadsförs.	15	—	—	—	8	1	24	—
Hela riket	896	50	77	125	132	242	1 522	1 028
därav i landsförs.	789	49	71	123	77	233	1 342	1 025
i stadsförs.	107	1	6	2	55	9	180	3

Tab. V. Församlingarnas anslag av skattemedel för år 1943 till kyrkokörernas

Stift	Antal församlingar, där anslaget — i kronor — uppgår till										
	mindre än 200	200—400	400—600	600—1 000	1 000—1 500	1500—2 000	2 000—3 000	3 000—4 000	4 000—5 000	5 000—	summa
Uppsala	1	8	14	92	61	25	6	4	5	5	221
därav i landsförs.	1	8	14	92	59	23	5	4	2	—	208
i stadsförs.	—	—	—	—	2	2	1	—	3	5	13
Linköpings	3	—	10	103	64	11	6	6	1	10	214
därav i landsförs.	3	—	10	103	64	10	6	1	—	—	197
i stadsförs.	—	—	—	—	—	1	—	5	1	10	17
Skara	25	97	83	121	28	6	2	1	3	7	373
därav i landsförs.	25	97	83	121	27	5	2	—	—	—	360
i stadsförs.	—	—	—	—	1	1	—	1	3	7	13
Strängnäs	2	2	9	68	42	16	6	1	3	7	156
därav i landsförs.	1	2	9	67	40	14	5	—	1	—	139
i stadsförs.	1	—	—	1	2	2	1	1	2	7	17
Västerås	1	—	4	40	41	10	11	11	1	8	127
därav i landsförs.	1	—	4	40	39	9	11	7	1	2	114
i stadsförs.	—	—	—	—	2	1	—	4	—	6	13
Växjö	1	4	48	130	42	14	7	1	2	7	256
därav i landsförs.	1	4	48	129	41	11	6	—	1	—	241
i stadsförs.	—	—	—	1	1	3	1	1	1	7	15
Lunds	13	24	34	92	105	53	62	22	6	29	440
därav i landsförs.	13	24	34	92	105	52	60	21	6	3	410
i stadsförs.	—	—	—	—	—	1	2	1	—	26	30
Göteborgs	6	10	35	122	36	23	15	8	1	18	274
därav i landsförs.	6	10	35	122	36	21	14	5	1	1	251
i stadsförs.	—	—	—	—	—	2	1	3	—	17	23
Karlstads	4	7	21	63	26	8	3	3	1	4	140
därav i landsförs.	4	7	21	63	26	8	3	2	—	—	134
i stadsförs.	—	—	—	—	—	—	—	1	1	4	6
Härnösands	3	6	3	44	51	11	3	3	—	5	129
därav i landsförs.	3	6	3	44	51	11	3	3	—	—	124
i stadsförs.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	5
Luleå	—	2	2	14	16	8	10	3	3	6	64
därav i landsförs.	—	2	2	14	16	8	9	2	3	2	58
i stadsförs.	—	—	—	—	—	—	1	1	—	4	6
Visby	1	8	30	43	7	1	1	—	—	1	92
därav i landsförs.	1	8	30	43	7	1	1	—	—	—	91
i stadsförs.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Stockholms	—	1	6	8	13	4	5	2	1	24	64
därav i landsförs.	—	1	6	8	13	3	4	1	1	3	40
i stadsförs.	—	—	—	—	—	1	1	1	—	21	24
Hela riket	60	169	299	940	532	190	137	65	27	131	2 550
därav i landsförs.	59	169	299	938	524	176	129	46	16	11	2 367
i stadsförs.	1	—	—	2	8	14	8	19	11	120	183

avlöning och pensioner för klockare, organister och kantorer samt till verksamhet.

Antal församlingar, där anslaget motsvarar en utdebitering — i öre — per skattekrona av												
mindre än 1	1-5	5-10	10-15	15-20	20-30	30-40	40-50	50-75	75-100	100-150	150--	summa a
1	27	55	34	39	38	17	8	1	1	—	—	221
1	21	49	33	39	38	17	8	1	1	—	—	208
—	6	6	1	—	—	—	—	—	—	—	—	13
1	29	32	42	51	36	14	7	1	—	1	—	214
1	16	31	40	51	35	14	7	1	—	1	—	197
—	13	1	2	—	1	—	—	—	—	—	—	17
2	24	41	74	75	101	38	14	4	—	—	—	373
2	15	37	74	75	101	38	14	4	—	—	—	360
—	9	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
—	23	49	30	27	17	10	—	—	—	—	—	156
—	12	44	29	27	17	10	—	—	—	—	—	139
—	11	5	1	—	—	—	—	—	—	—	—	17
—	39	47	18	11	8	4	—	—	—	—	—	127
—	32	41	18	11	8	4	—	—	—	—	—	114
—	7	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
—	24	59	57	40	44	17	11	4	—	—	—	256
—	15	55	55	40	44	17	11	4	—	—	—	241
—	9	4	2	—	—	—	—	—	—	—	—	15
2	41	75	77	89	93	39	19	5	—	—	—	440
2	25	66	75	89	90	39	19	5	—	—	—	410
—	16	9	2	—	3	—	—	—	—	—	—	30
4	47	45	49	40	54	18	8	9	—	—	—	274
4	28	42	49	40	53	18	8	9	—	—	—	251
—	19	3	—	—	1	—	—	—	—	—	—	23
4	26	48	24	16	19	1	2	—	—	—	—	140
4	22	46	24	16	19	1	2	—	—	—	—	134
—	4	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6
1	19	48	32	14	13	2	—	—	—	—	—	129
1	16	46	32	14	13	2	—	—	—	—	—	124
—	3	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5
—	29	27	7	1	—	—	—	—	—	—	—	64
—	25	25	7	1	—	—	—	—	—	—	—	58
—	4	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6
—	—	4	7	6	18	10	21	19	7	—	—	92
—	—	3	7	6	18	10	21	19	7	—	—	91
—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
1	30	14	10	5	2	2	—	—	—	—	—	64
—	12	9	10	5	2	2	—	—	—	—	—	40
1	18	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24
16	358	544	461	414	443	172	90	43	8	1	—	2 550
15	239	494	453	414	438	172	90	43	8	1	—	2 367
1	119	50	8	—	5	—	—	—	—	—	—	183

3 Kap.

Kyrkosångsrörelsen och kyrkokörerna.

Kyrkolivet i vårt land har under de sista decennierna på åtskilliga områden företett en alltmer ökad livaktighet. Denna kyrkliga aktivitet har även inriktats på gudstjänstfirandet. Målet har varit att låta församlingen återupptäcka de religiösa värdena i våra gamla gudstjänstordningar, att levandegöra vad som däri rymmes av helgd och andakt.

Till kyrkans största tillgångar måste räknas hennes sedan äldsta tider samlade skatt av musik. Denna har dock under vissa tider legat så gott som obrukad. Visserligen har vår lutherska kyrka i sin gudstjänst aldrig kunnat undvara musik, men åtskilligt av den kyrkomusik, som framförts, och själva sättet för utförandet har under vissa tidsperioder präglats av bristande sinne för vad som ur konstnärlig synpunkt låter sig förena med den kyrkliga kulten. Ett uttryck härför, bland flera, var t. ex., då man vid tiden omkring sista sekelskiftet sökte förändra kyrkornas specifika musikinstrument, pip-orgeln, därhän, att den i möjligaste mån skulle efterlikna den moderna symfoniorkestern.

Inom den nuvarande kyrkomusiken strävar man att motverka dylika tendenser. Den s. k. kyrkosångsrörelsen och orgelrörelsen ha därvid fyllt en stor uppgift, och numera torde praktiskt taget hela den svenska kyrkomusikerkåren arbeta enligt dessa riktlinjer.

Vad beträffar den vokala kyrkomusiken, förmå prästen och kyrkomusikern ensamma ej mycket. Här behövs medverkan av flera röster. Våra kyrkohandböcker ha sedan reformationstiden byggt på församlingens medverkan, icke blott när det gäller den lutherska koralen, utan även vad beträffar den i speciell mening liturgiska sången. En sjungande kyrkomenighet har här alltid framstått som idealet. Att emellertid menigheten i kyrkan långt ifrån alltid förmått följa handbokens föreskrift i detta avseende är självfallet. I sin predikan vid sjätte allmänna rikskyrkosångshögtiden i Borås i oktober 1944 gav biskopen Gustaf Ljunggren uttryck härför med följande ord: »Huru matt och svag, huru trevande och osäker har icke mestadels sången till Guds pris varit i hans kyrka!» Ett medel till avhjälpande av dessa bristfälligheter har man funnit i en vidgad kyrkokörsverksamhet.

Kyrkokörens kanske betydelsefullaste uppgift, sett rent församlingsmässigt, torde vara att verka stödjande och livande på menighetssången i kyrkan. Måhända kvarlever på vissa håll den uppfattningen, att kyrkokören främst eller enbart har som sin uppgift att gestalta ett enda moment i gudstjänsten, nämligen en oftast flerstämmig körsång. Hur tacknämligt det än

torde vara med en dylik körsång på högtidsdagarna, bör det dock fastslås, att kyrkokörens förnämsta uppgift i gudstjänsten är att sjunga vissa partier i liturgien samt att leda koralen. Denna uppgift accentueras i den för svenska kyrkan senast fastställda koral- och mässboken. Om den däri anbefallda musiken skall ha utsikt att bli församlingens och folkets egendom, synes detta endast kunna ske genom att härför lämpade och intresserade församlingsmedlemmar sammanföras i en kyrkokör, vilken inövar och tillägnar sig svenska kyrkans för praktiskt bruk samlade musikaliska skatter. Att kyrkokörerna mest rekryteras bland ungdomen medför, att detta krav ej endast får kyrklig utan även allmänt kulturell innebörd.

Kyrkosångsrörelsens snabba och starka utveckling belyses redan av det förhållandet, att sedan det första kyrkosångsförbundet här i landet — i ärkestiftet — bildats, år 1922, ytterligare icke mindre än fem stora provinsförbund av kyrkokörer tillkommo under de två följande åren.

Redan i slutet av 1800-talet inleddes i vårt land den kyrkomusikaliska omdaningsperioden genom bildandet av Sällskapet kyrkosångens vänner. Därför utgingo sedan — med stöd av Sveriges allmänna organist- och kantorsförening — reformsträvandena. Såsom resultat av detta arbete kan man räkna Hymnarium för svenska kyrkan samt samlingsverket *Musica sacra*. Tillkomsten av dessa båda musikaliska standardverk har inneburit, att förut svårtillgängligt notmaterial ställts till kyrkomusikernas förfogande, ävensom verkat befruktande på den kyrkomusikaliska nykompositionen. De nyssnämnda organisationernas och de enskilda kyrkomusikernas grundläggande arbete har i sin tur lett till ett ökat intresse ute i bygderna för kyrkosång och bildandet av ett stort antal nya kyrkokörer. Dessa sammanslötos under 1920-talet i provinsförbund. Riksorganisationen Sveriges kyrkosångsförbund bildades år 1925.

En viktig uppgift för kyrkomusikerna är ledandet av kyrkokörerna. KMU har funnit det angeläget att överblicka, huru långt kyrkokörsverksamheten hittills utvecklats. I samband med införskaffandet från pastorsämbetena av de härförut i 2 kap. omnämnda uppgifterna rörande kyrkomusikernas anställningsförhållanden m. m. lät KMU fördenskull jämväl verkställa en inventering av kyrkokörsbeståndet i landet år 1943 (Tab. IV). Av de därvid lämnade uppgifterna framgår det, att vid angivna tidpunkt kyrkokörer redan voro i verksamhet i omkring tre femtedelar av landets församlingar. Kyrkokör fanns sålunda då i 1 522 församlingar, av vilka 1 342 voro lands- och 180 stadsförsamlingar. Antalet församlingar utan kyrkokör utgjorde 1 028, därav 1 025 lands- och 3 stadsförsamlingar.

Det redovisade antalet kyrkokörer är onekligen imponerande. Denna summa kyrkokörer torde representera flera tiotusental sångare. Man kan inför dessa siffror tala om en verklig folkrörelse i kyrkosångens tjänst. Kyrko-

musikerkåren har här nedlagt ett högt uppskattat, i stor utsträckning oavlönat arbete.

Det har härförut berörts, hurusom införandet av vår nya koral- och mässbok med däri föreskriven gudstjänstmusik påkallar en utvidgad kyrkokörverksamhet. I själva verket kräves härigenom en kyrkokör vid varje kyrka. Detta innebär i första hand, att omkring tusen nya kyrkokörer måste bildas, men förutsätter därjämte en aktivisering av de redan befintliga.

Med inrättandet av kyrkokör vid varje församlingskyrka följer, att en körledare där städse måste stå till förfogande. Den härtill självskrivne är uppenbarligen församlingens kyrkomusiker. Ledandet av kyrkokören måste följaktligen ingå som en viktig uppgift i kyrkomusikernas tjänst. Rekryteringen av sångare till kyrkokörerna bör däremot liksom hittills byggas helt på frivillighetens grund. Erfarenheten visar, att en sådan rekrytering näppeligen skall stöta på några svårigheter. Det får för kördeltagarna anses i sig själv utgöra en förmån att få komma i åtnjutande av den sångutbildning och den skolning i klassisk och modern kyrkosång, som inom kyrkokören bjudes. Kyrkokörverksamhetens utvidgning och aktivisering torde även, genom ungdomens anslutning till densamma, komma att lämna ett värdefullt bidrag till lösningen av frågan om landsbygdsungdomens inlemmande i förädlande och kulturell fritidsverksamhet. Naturligt är nämligen, att kyrkokörerna jämväl idka profan sång, unison och flerstämmig, och att de även vid icke-kyrkliga tillfällen medverka i hembygdens liv.

AVD. III.

Riktlinjer för en nyorganisation av kyrkomusiker- befattningarna.

A. Tjänsteorganisationen.

1 Kap.

De specifika klockarsysslorna av praktiskt-ekonomisk natur.

I sin år 1919 av trycket utgivna utredning angående klockar-, organist- och kantors-(kyrkosångar-)befattningarna (avd. 1 och 2 s. 33 ff.) har regeringsrådet G. Thulin lämnat en på minutiösa undersökningar grundad redogörelse för de mångskiftande praktiska bestyr, som jämlikt stadganden i kyrkolagen och i tid efter annan av domkapitlen utfärdade vidlyftiga stadgar, ordningar eller instruktioner vid tiden för undersökningen i växlande utsträckning tillhörde klockartjänst. Som bekant har utvecklingen på flertalet orter i vårt land gått i den riktningen, att dessa praktiska bestyr i allt större omfattning uppdragits åt särskilt anställd kyrkvaktare, kyrkovaktmästare eller annan befattningshavare hos församlingen och i visst avseende även till kyrkvårdarna. Vid ett stort antal klockartjänster, som äro förenade med kyrkosångar- eller organisttjänst eller med båda dessa, torde sådana sysslor numera, även där de formellt tillhöra klockartjänsten, alls icke eller endast i mycket ringa utsträckning utkrävas av innehavaren av de sålunda förenade befattningarna.

Till nämnda av Thulin lämnade redogörelse må här hänvisas. Till belysande av sysslornas art kan tjäna följande förteckning, som dock icke gör anspråk på någon fullständighet.

I klockarens åligganden ingår sålunda t. ex. att,

beträffande församlingens kyrka och kyrkogård samt kyrkans lösa egendom:

utöva tillsynen i allmänhet över kyrkan och vårderna av dess lösa egendom,

omhänderha nycklarna till kyrkan och sakristian,

fullgöra särskilda åligganden vid eldsvåda inom församlingen,

ombesörja kyrkans rengöring, städning och vädring etc.,

anskaffa vin, ljus och oblater,

sköta belysningen i kyrkan samt ha tillsyn över eldningen,
 övervaka kyrkogård och annan begravningsplats,
 ombesörja ringning och klämtning samt tillsynen över ringklockor och
 tornur och

ombesörja lagning och tvätt av kyrkans linnekläder m. m.;

*beträffande allmän gudstjänst samt särskilda kyrkliga förrättningar i och
 utom kyrkan:*

öppna kyrkan och ställa i ordning vad till gudstjänsten hör,

ombesörja psalmnumrens uppsättande,

uppbära till prästen på predikstolen lysningar och andra kyrkliga till-
 kännagivanden,

vara pastor och kyrkovårdar behjälplig vid nattvard, dop och kyrko-
 tagning,

frambära oblater och vin,

vid brudvigsel i kyrkan framlämna pällen,

verkställa lysning till äktenskap vid förfall för prästen och då annan
 behörig person ej kan anlitas för gudstjänstens förrättande,

tillhandahålla nödiga skrivmaterialier i sakristian,

vara tillstädes vid rättgångsgudstjänst och

följa prästen i sockenbud och till andra förrättningar;

beträffande pastorsexpeditionen m. m.:

anteckna nattvardsgästerna,

insamla och uppbära kollektmedel,

ombesörja uppbörd av avgifter till kyrkan för sådant begagnande av
 hennes tillhörigheter, för vilket särskild avgift är fastställd,

fullgöra särskilda bestyr vid kyrkostämmor och kyrkorådssammanträden,

verkställa kallelser och befordran av handlingar; samt

beträffande församlingens kyrkobetjäning:

utöva uppsikt över kyrkvaktare, dödgravare och ringare.

Det för 1921 års riksdag framlagda, av riksdagen avvisade förslaget till
 lag om kontorers syftade väl till att — i viss utsträckning avveckla den
 gamla tjänsteorganisatoriska sammankopplingen av de kyrkomusikaliska
 uppgifterna med de praktiskt-ekonomiska klockarsysslorna samt att, åt-
 minstone i princip, till kyrkoförsamlingarnas egen bestämmanderätt hän-
 lägga regleringen av de senare. Vid den konkreta utformningen av lagför-
 slaget blevo dock dessa riktlinjer för en organisatorisk reform på ifråga-
 varande område endast i ringa utsträckning fullföljda och förverkligade.
 Enligt förslaget skulle visserligen med kantorstjänst icke få förenas sådana
 sysslor, som lämpligen kunde utföras av en kyrkovaktmästare, men inne-
 havare av kantorstjänst skulle alltfört kunna åläggas åtskilliga av de spe-
 cifika uppgifter, som av ålder tillhört klockaren. (tillsynen över kyrkan

och dess lösa egendom, över kyrkogård och begravningsplats och över kyrko-
betjäningens fullgörande av sina åligganden samt biträde vid uppbörd av
kollektmedel, vid förskrivning och mantalsskrivning och å pastorsexpedi-
tionen m. m.). Ehuru sålunda enligt förslaget förutsattes, att i kantors-
tjänst — vare sig denna anordnades såsom »självständig kantorstjänst»
eller såsom »kantorstjänst med begränsad tjänstgöring» — skulle såsom
regel komma att ingå förutom de kyrkomusikaliska uppgifterna jämväl
praktiskt-ekonomiska bestyr av skiftande slag, lämnades enligt samma för-
slag möjlighet öppen att i större kantorsdistrikt »för den icke kyrkomusi-
kaliska delen av kantors verksamhet» inrätta särskild befattning, *klockar-
eller kyrkofogdebefattning*. Även för sådan befattning skulle emellertid —
i likhet med vad som föreslogs beträffande kantorsbefattning — gälla vissa
i lag föreskrivna minimilönebelopp. Av distriktet uppgjort förslag till löne-
reglering för sådan tjänst skulle ävenledes hänskjutas till prövning och fast-
ställelse av myndighet (domkapitlet), och såväl i fråga om behörighetsvill-
koren för dylik tjänst som beträffande tjänsteåliggandena vid tjänsterna
förutsattes, att närmare bestämmelser därom komme att utfärdas av Kungl.
Maj:t.

En blick på den nyss återgivna förteckningen över klockarsysslor giver
ju vid handen, att dessa åligganden — om man frånser den väl endast mera
sällan aktualiserade uppgiften att vid förfall för prästman verkställa lys-
ning till äktenskap — samt och synnerligen avse bestyr, som enligt gällande
lag om församlingsstyrelse helt falla inom de kyrkligt-kommunala organens
kompetensområde. Det lärer också vara obestriddigt, att om överhuvud-
taget något mått av självständigt handlande skall kunna inrymmas åt de
kyrkligt-kommunala organen, då det gäller ombesörjande av de med kyr-
kans verksamhet inom församlingarna förbundna uppgifterna, just de eko-
nomiska och praktiska ordningsangelägenheter, varom här är fråga, böra
överlåtas till den kommunala självbestämmanderätten. Det rör sig härvid
om bestyr, för vilka några särskilda kvalifikationsvillkor — såsom avlagda
examina eller dylikt — icke rimligen kunna uppställas utan endast bör
gälla betygd praktisk duglighet. Härtill kommer, att förutsättningarna
inom de olika församlingarna för dessa funktioners bestridande äro utom-
ordentligt skiftande. Enligt vad erfarenheten noggsamt bekräftat, måste där-
för också ett administrativt ingripande genom allmänt reglerande bestäm-
melser härvid bereda särskilda vanskligheter. Vad särskilt beträffar vården
om församlingens för kyrkligt ändamål avsedda egendom är att beakta, att
detta åliggande ingår bland de centrala uppgifter, som enligt församlings-
styrelselagen äro anförtrodda åt vederbörande kyrkoråd. För kyrkorådets
samvetsgranna och nitiska handhavande av deras hithörande funktioner
finnas enligt församlingsstyrelselagen speciella, till synes betryggande ga-
rantier. I kyrkorådet är kyrkoherden självskriven ordförande. Såsom sär-

skild kvalifikationsgrund för ledamotskap i kyrkorådet gäller, att till sådan ledamot endast den må väljas, som kan anses vilja främja församlinglivet. Och slutligen hava kyrkoråden för sina förvaltande och övervakande uppgifter att tillita särskilda förtroendemän, nämligen de av rådet inom sig utsedda *kyrkvärdarna*.

De förtroendeuppdrag, som beklädas av kyrkvärdarna, äro av hög ålder. Uppdragen äro också inom församlingarna allmänt högt värdesatta. Göres regleringen av de egentliga s. k. klockarsysslorna till en angelägenhet, helt förbehållen den enskilda församlingens fria beprövande, bör det ligga nära till hands att, i större omfattning än nu sker, utnyttja kyrkvärdarnas arbetskrafter såväl för vården om den kyrkliga egendomen som för medverkan vid gudstjänsten m. m.

Hinder för en utvidgning på sätt här antytts av kyrkvärdarnas funktioner torde så mycket mindre behöva möta, som författningsenligt numera icke saknas möjlighet för församlingarna att, om så skulle befinnas lämpligt, jämlikt de grunder, som härför finnas angivna i församlingsstyrelselagen, tillerkänna dessa sina förtroendemän arvode med skäligt belopp för deras med uppdraget förenade besvär. Fastän vid ett dylikt utsträckt ianspråktagande av kyrkvärdarna behovet att anställa särskild kyrkobetjäning alltjämt kommer att kvarstå, torde anordningen i givna fall möjliggöra vissa besparingar på vederbörande församlings stat.

Frågan om avvecklingen av den s. k. klockarinstitutionen i dess hittillsvarande föråldrade form har — under frågans tidigare behandling — aktualiserat ett särskilt spörsmål, nämligen om beredande av särskilt biträde åt prästerskapet för det i förekommande fall betydande expeditjonsarbete, som åligger vederbörande prästmän i tjänsten. I den av regeringsrådet Thulin företagna undersökningen rörande klockarsysslorna och deras omfattning inom de olika församlingarna upplystes, att med undantag för Stockholm och Göteborg det endast varit inom ett fåtal distrikt, där pastor i sin civila arbetsbörda hade avsevärt biträde av klockaren. Av undersökningen framgick emellertid, att man inom större församlingar slagit in på en annan väg, i det man anvisat medel till anställande av kyrkoskrivare eller skrivbiträden å pastorsexpeditionen.

För 1920 års kyrkomöte framlades, såsom förut berörts, i samband med förslaget om lag om kantorer jämväl ett förslag till lag angående anställande i vissa fall av kyrkoskrivare å pastorsexpeditionerna. Enligt detta skulle det, därest de å pastorsexpeditionen tjänstgörande prästmännen ej utan åsidosättande av övriga dem åliggande göromål kunde medhinna arbetet å expeditionen med det biträde, som lämnades av kantor och klockare eller kyrkofogde (de i förslaget till lag om kantorer upptagna nya befattningarna), åligga vederbörande församling att till kyrkorådets förfogande ställa erfor-

derliga medel för avlönande av kyrkoskrivare under tid, då så lant biträde erfordrades. Om så ej skedde eller om de för ändamålet anvisade medlen vore otillräckliga, skulle det ankomma på pastor att, med ingivande av redogörelse för arbetet å pastorsexpeditionen, hos domkapitlet göra den framställning i ämnet, som kunde av omständigheterna finnas påkallad. Därest domkapitlet funne framställningen böra bifallas, hade domkapitlet att med eget utlåtande underställa frågan Kungl. Maj:ts prövning. Härefter ägde Kungl. Maj:t förordna, huruvida kyrkoskrivare skulle anställas å pastorsexpeditionen, ävensom bestämma det belopp, som församlingen för sådant ändamål skulle hava att utgiva. Till avlönandet av såväl kantorerna och klockarna (kyrkofogdarna) som de sålunda särskilt anställda kyrkoskrivarna skulle enligt kyrkomötet samtidigt förelagt förslag till särskilda författningsbestämmelser kunna utgå bidrag ur kyrkofonden. På grund av det motstånd, som förslaget om dylika avlöningsbidrag rönte inom kyrkomötet, blev förslaget angående anställande av kyrkoskrivare icke förelagt riksdagen.

Sedan 1927 års prästlönesakkunniga framställt ett förnyat förslag i denna fråga, blev på grundval därav samma spörsmål upptaget till behandling i den för 1932 års riksdag framlagda propositionen (nr 187) med förslag till ecklesiastik boställsordning m. m. Vid propositionens framläggande inför Kungl. Maj:t yttrade föredragande departementschefen härutinnan bland annat:

Departementschefen delade icke den uppfattningen, att arbetet på pastors-expeditionen skulle utgöra en betydelselös eller mindervärdig del av prästens uppgift. Tvärtom motsvarade det säkerligen både hans eget behov av omväxling i tjänstgöringen och församlingens behov av ett försynt och väl kvalificerat handhavande av bokföringen angående dess medlemmar. Men givetvis omfattade arbetet på de större pastorsexpeditionerna ett flertal enbart mekaniska uppgifter. Skrivbiträden borde därför finnas å dylika expeditioner. Detta hade också pastoraten i allmänhet börjat behjärta. Det vore att förmoda att, då i alla större pastorat kyrkofullmäktige dåmera övertagit ansvaret för medelsanvändningen, det ännu här och där obeaktade behovet av skrivbiträde till pastors-expeditionen snart skulle bliva insett och avhjälpt. — Departementschefen hemställde att det föreliggande förslaget om bidrag ur kyrkofonden till avlönande av skrivbiträden icke måtte föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd. Under sådana förhållanden ansåg departementschefen det ej heller lämpligt att föreslå någon lagstiftning om skyldighet för pastorat eller församling att avlöna sådana biträden. Denna angelägenhet torde tills vidare med förtroende få överlämnas till de särskilda kyrkliga kommunernas eget avgörande.

Från riksdagens sida gjordes ingen erinran mot den av Kungl. Maj:t sålunda i propositionen intagna ståndpunkten i förevarande fråga.

Om än vissa klagomål alltjämt tid efter annan framkommit från prästerligt håll däröver, att det mekaniska skrivarbetet för prästerna å pastorsexpeditionerna vore över hövan stort, torde erfarenheten under det årtionde,

som gått sedan anförda departementschefsuttalande gjordes, knappast vara av den art, att något trängande behov av lagstiftning i frågan kan sägas föreligga. Ej heller läser frågan kunna sägas komma i något väsentligen annat läge, därest den för klockare i ett relativt fåtal fall såsom ett särskilt tjänsteåliggande ännu kvarstående skyldigheten att biträda med ifrågavarande skrivgöromål nu, i sammanhang med en avveckling av klockarinstitutionen i dess hittillsvarande form, bortfaller. Hos åtskilliga större församlingar, såsom inom huvudstaden, finnas för övrigt anställda *diakoner*, vilka — på sätt framgår av en i det föregående omnämnd skrivelse från diakonanstalten å Stora Sköndal till KMU:s ordförande — i allmänhet erhållit en utbildning, som torde göra dem särskilt lämpade för anställning jämväl såsom kyrkoskrivare vid pastorsexpeditionerna.

Såsom en sammanfattning av vad i det föregående framhållits får KMU såsom sin mening uttala, att en allmän tjänsteorganisatorisk sammankoppling, såsom skedde i 1921 års förslag, av de kyrkomusikaliska uppgifterna med flera eller färre till det musikaliska området icke hörande sysslor och åligganden, vilka av den därmed betrodde fordra helt andra förutsättningar, icke är lämplig. KMU förordar fördenskull, att de alltjämt gällande antikverade bestämmelserna i lag och annan författning rörande *klockartjänst* upphävas, samt att regleringen av de med den gamla klockarinstitutionen förbundna praktiskt-ekonomiska tjänsteuppgifterna sålunda helt överlämnas till kyrkoförsamlingarnas av administrativa ingripanden obundna omvårdnad.

2 Kap.

Kyrkomusikernas tjänsteuppgifter.

Gällande reglering. Kyrkomusikens betydelse för kyrkans förmåga att i sin verksamhet nå vidast möjliga kretsar av vårt folk har av ålder varit stor och torde under nutida förhållanden blott ha yttermera stegrats. Kyrkomusiken, såväl församlingssången och den liturgiska sången som beledsagande och solistisk medverkan därvid å orgeln, utgör en bärande del av den kyrkliga kulten. Allmän gudstjänst i rikets kyrkor utan dessa musikaliska inslag är numera knappast tänkbar. Vad särskilt kyrkosången beträffar har, såsom förut nämnts, den gudstjänstfirande *m e n i g h e t e n* inom vår kyrka — alltsedan reformationens genomförande — sig anförtrodd uppgiften att utföra viktiga partier av liturgien. Då det emellertid visat sig, att menighetens förmåga att fullgöra den uppgift våra gudstjänstordningar här tilldelat densamma är synnerligen ojämn, har *kyrkokören* fått inträda dels som stöd för

församlingssången, dels för att i vissa moment svara för den liturgiska sången i mässan. Den senast stadfästa kyrkohandboken ger även åt kyrkokören självständiga uppgifter.

Kyrkomusikens vikt och betydelse har av gammalt varit av statsmakterna erkänd. Redan från slutet av 1700-talet blev det en väsentlig uppgift för musikaliska akademien att utbilda och examinera organister och kantorer (kyrkosångare). Denna verksamhet har bedrivits och bedrivs alltjämt vid den av staten bekostade till akademien knutna läroanstalten, musikhögskolan, förut benämnd musikkonservatoriet. Intill år 1930 meddelades sådan undervisning även i samtliga stiftsstäder under akademiens in-seende. I samband med införandet nämnda år av en särskild »lägre organist-examen», avsedd att främja utbildningen av kompetenta kyrkomusiker för mindre församlingar, inrättades vid folkskoleseminarierna i vissa städer kurser för avläggande av sådan examen. Dylika kurser fortgå alltjämt årligen med av riksdagen anvisade medel.

Statsmakternas omsorg om kyrkomusikens upprätthållande och förkovran har även sträckt sig till en reglering av kompetensvillkoren för sökande till organist- och kantorsbefattning. Vissa bestämmelser i sådant syfte tillkommo sålunda redan under förra seklet, för organister vid mitten och för kyrkosångare i slutet av århundradet. Dessa kompetensbestämmelser hava sedermera tid efter annan byggts ut och för närvarande gäller därom en kungörelse från år 1940.

Det statliga ingripandet på ifrågavarande område har emellertid hittills kommit att i huvudsak stanna vid regleringen i de nu angivna hänseendena. Den från praktisk synpunkt lika betydelsefulla frågan om bestämmandet av den avlöning, som skäligen borde utgå med hänsyn till förutgående utbildning samt tjänstens omfattning och natur, har av förhållandenas makt kommit att i stort sett bibehållas såsom en å den enskilda församlingen ankommande angelägenhet. Följderna härav, som lätt nog kunnat förutses, ha ej heller uteblivit. De vid ifrågavarande tjänster utgående avlöningarna hava åtminstone hittills uppvisat den största brist på enhetlighet. Genom löneaktioner från befattningshavarkårens sida har visserligen, särskilt under de allra senaste åren, en viss förbättring härutinnan åstadkommit, men avlöningarna framstå likväl alltjämt merendels såsom ojämna och i flera fall såsom till beloppen föga skäliga. Man måste emellertid hålla i minne, att många av rikets landsförsamlingar ha ett synnerligen lågt skatteunderlag; även vid nuvarande allmänt höga inkomstläge ha nära ett halvt tusental församlingar ett skatteunderlag understigande 3 000 och över tvåhundra ett skatteunderlag understigande 2 000 skattekronor. Det inses därför lätt, att, där församling underlåtit att avlöna dessa sina befattningshavare på ett sätt som kan anses skäligt, detta mången gång kan hava berott mera på svag ekonomisk bärkraft än på bristande vilja och intresse.

De på kyrkomusikerna enligt den nu gällande ordningen ankommande rent musikaliska tjänsteuppgifterna äro i flera hänseenden ganska skiftande och ofta även — visserligen olika, beroende i någon mån av församlingens (tjänstgöringsområdets) storlek och samhällseliga struktur — ganska omfattande och arbetskrävande. Kyrkomusikern har sålunda att biträda med orgelmusik och sång ej blott vid den söndagliga högmässan utan därjämte också vid otte- och aftonsång samt vid andra i församlingen förekommande allmänna gudstjänster av skilda slag. Han skall på enahanda sätt även biträda vid särskilda kyrkliga förrättningar, som hållas i församlingens kyrka och andra offentliga gudstjänstlokaler, såsom dop, vigslar och jordfästningar, ävensom vid jordfästning i gravkapell och krematorium och jämväl å kyrkogården med sång vid graven. Vidare skall han öva och leda församlingens kyrkokör samt under tiden för allmän konfirmationsundervisning i församlingen meddela konfirmanderna särskild undervisning i övlig församlingssång. Omfattningen av kyrkomusikerns medverkan vid gudstjänster och särskilda förrättningar framgår närmare av anvisningarna i gällande kyrkohandbok. Till närmare belysande av dessa kyrkomusikerns tjänsteåligganden må här återgivas några uttalanden i denna fråga i en av ordföranden i centralstyrelsen för Sveriges allmänna organist- och kantorsförening David Åhlén den 27/5 1944 till KMU avlåten skrivelse.

Kyrkomusikern skall numera icke endast fullgöra de med en organist- och kantorstjänst enligt kyrkohandboken förenade åliggandena i fråga om koral- och mässmusik. I allmänhet fordras även, att han vid både de större och de mindre högtidsdagarnas högmässor skall låta en eller två körsånger komma till utförande, förutom den såsom obligatorisk ansedda inledningsantifonen. Härför kräves, att en kyrkokör under större delen av kyrkoåret finnes att tillgå. Redan rekryteringen, organiserandet och sammanhållandet av en sådan kör äro problem av den mest komplicerade art, särskilt med hänsyn till att körens medlemmar i allmänhet icke uppbära något som helst honorar för sitt arbete eller åtminstone blott mycket ringa ersättning därför. Kyrkokören rekryteras till mycket stor del bland de mest musikaliska och röstbegåvade ungdomarna av församlingens kyrkliga ungdomsförening. Det blir på kyrkomusikern det kommer att bero, om körmedlemmarna skola få röstvärd, röstutbildning och körteknik samt om kören skall bliva vad den från församlingssynpunkt måste vara för att helt fylla sin uppgift: ett kyrkligt organ, ingående i den kyrkliga verksamheten. Skall kyrkokören kunna utvecklas och bestå såsom ett dylikt församlingens och kyrkans organ, måste kyrkomusikern ägna mycken omsorg åt denna sin uppgift. Utöver de timmar, som anslås till gemensamma övningar, kanske ett par i veckan, måste han jämväl ägna oavlätlig uppmärksamhet åt de enskilda körmedlemmarnas kyrkomusikaliska fostran; och detta gäller icke endast kyrkokören i större församlingar utan kyrkokörsverksamheten överhuvudtaget.

Kyrkomusikerns uppgift att avsluta gudstjänsten med ett till innehåll och form anpassat postludium har med åren blivit allt mera uppskattad. Skall organisten motsvara de krav, som härvid ställas på honom, måste han ägna tid icke endast till förberedelse av de kompositioner, som vid tillfället skola utföras,

utan dessutom, vilket är minst lika viktigt, till spelteknikens vidmakthållande i allmänhet. Vigsjar, dop och jordfästningar förläggas numera ofta till kyrkan, varvid kyrkomusikerns medverkan påfordras. Det är ett ofrånkomligt krav, att dylik medverkan kan lämnas alla församlingsbor och icke enbart de mera välsituerade. Kyrkomusikerns tjänstgöringsskyldighet kommer dock därigenom att ökas högst väsentligt. Den i övrigt ökade kyrkliga aktiviteten, vilken tager sig uttryck i anordnandet av vesper- och musikgudstjänster, tidegärdsgudstjänster, helgmålsböner, särskilda gudstjänster för barn och ungdom, församlingsaftnar m. m., ställer även fordringar på kyrkomusikern. Att konfirmanderna skola övas i psalm- och mässång, hör också till de uppgifter, som en kyrkomusiker har att åtaga sig.

Med hänsyn till vikten av kyrkomusikernas tjänsteuppgifter finge det anses för kyrkan angeläget, att dessa bereddes möjlighet att så långt ske kunde ägna sig åt sitt kall, ej blott i fråga om den rent konstnärliga tjänsteutövningen utan även — och detta ej minst — med aktgivande på den kyrkligt-religiösa betydelsen av deras kyrkomusikergärning.

Man torde allmänt vara ense om att kyrkomusikerbefattningarna icke böra, om ej ett nödläge i särskilda fall tvingar till en eftergift, stå öppna för andra än dem, som genom avlagda examensprov eller annorledes styrkt sin fulla kompetens för de med befattningarna förenade musikaliska tjänsteuppgifterna. Denna regel bör gälla beträffande varje dylik befattning, vare sig den tillhör en större eller en till folkmängden mindre församling. Detta anspråk på att varje församling skall äga rätt till förmånen av en kompetent kyrkomusiker har man med fog betecknat såsom ett för vår tid naturligt demokratiskt krav.

En sådan grundval för rekryteringen av kyrkomusikerbefattningarna är också i den gällande författningsregleringen på ifrågavarande område i princip antagen. Enligt 1940 års förberörda kungörelse finnes visserligen möjlighet att, efter prövning av vederbörande domkapitel, eftergiva kravet å avlagd särskild examen. Denna bestämmelse har dock i första hand tillkommit med hänsyn därtill, att icke få församlingar, vid avsaknaden hittills av varje form av utjämning församlingarna emellan av kostnaden för avlöningen, måste befaras sakna ekonomisk bärkraft för bestridande av löneutgiften för en examinerad befattningshavare. Här torde man finna en av huvudanledningarna till det ohållbara läge, som uppkommit på förevarande tjänsteområde. Frågan om en skatteutjämning i detta hänseende har också i direktiven för KMU särskilt framhållits såsom ett av de organisatoriska problem, som här krävde sin snara lösning. Det kan med fog göras gällande, att denna fråga måste i det föreliggande sammanhanget bliva den allra betydelsefullaste. Det har dock syntts KMU riktigaast, att behandlingen av densamma framskjutes till ett senare särskilt avsnitt i utredningen.

Förening av tjänsteuppgifter. Den från organisatorisk synpunkt allvarligaste olägenheten vid de nuvarande kyrkomusikerbefattningarna föreligger emellertid däri, att de till dessa befattningar hörande rent kyrkomusikaliska

göromålen i flertalet församlingar icke, trots att de i och för sig ställa stora fordringar på sina utövere, äro av den omfattning, att de kunna giva innehavaren den fulla sysselsättningen i tjänsten. Detta accentueras än ytterligare därav, att dessa göromål i själva verket för närvarande äro uppdelade på tre befattningar: klockar-, organist- och kyrkosångarbefattning. Då avlöningen, vilken i första hand måst avvägas med hänsyn till nu berörda förhållande, sålunda ej heller såsom regel förmår bereda befattningshavaren det fulla levebrödet, måste det antagas för närvarande vara förutsatt, att denne på annat — enskilt eller publikt — arbetsområde antingen redan har sin utkomst till erforderlig del säkerställd eller eljest kan finna möjlighet att till utfyllnad i sin försörjning förskaffa sig inkomstgivande anställning vid sidan av kyrkomusikeruppdraget. Behovet av en dylik utfyllnad kommer att i någon mån framstå än starkare, om — såsom KMU i det föregående funnit nödigt föreslå — från de nyssnämnda befattningarna frånskiljas de med klockartjänst nu förenade uppgifterna av icke kyrkomusikalisk natur.

Att de oreglerade avlöningsförhållandena vid de nuvarande kyrkomusikerbefattningarna icke vållat svårare avbräck än som hittills skett i nyrekryteringen å befattningarna i fråga, torde i det väsentliga böra tillskrivas den möjlighet, som genom § 27 i gällande allmänna folkskolestadga beretts till tjänsteorganisatorisk förening av klockar- och organistbefattning med folkskollärarsyssla. Denna sedan lång tid tillbaka anlitade anordning har fått en sådan omfattning, att av 100 kyrkomusikaliska befattningar år 1943 nära 70 voro sålunda förenade. Frågan om avlöningen för de kyrkomusikaliska åliggandena kan vad angår de »förenade» tjänsterna sägas utgöra ett problem för sig. Det rör sig härvid icke om levebrödet för befattningens innehavare utan om en biförtjänst vid sidan om den yrkesförsörjning, som avlöningen vid folkskollärarsysslan ger och är avsedd att giva. Tillgång vid s. k. heltidsbefattningar till dylik biförtjänst av fast och garanterad natur utövar, såsom erfarenheten bestyrker, ofta en viss lockelse för sökande till befattningarna, och detta även om ersättningen fär »biuppdraget» är förhållandevis låg. Förklaringen härtill är väl oftast att söka i den omständigheten, att möjligheterna till avlönad sysselsättning under den fritid, som huvudtjänsten lämnar disponibel för sin innehavare, å flertalet orter i regel äro begränsade. Där överhuvudtaget, såsom här skett, från det allmännas sida lämnas medgivande till förening av två publika tjänster, måste emellertid i första rummet alltid tillses, att de sammanlagda tjänsteuppgifterna icke bliva mera omfattande än att de kunna behörigen skötas av en och samma person eller åtminstone att — i likhet med vad i nyssnämnda bestämmelse i folkskolestadgan föreskrives — avlöningen för »biuppdraget» blir så avvägd, att befattningshavaren sättes i stånd att i fall av behov därmed avlöna erforderligt tjänstebiträde. Det borde därför städse kunna förutsättas, att avlöningen för såväl den ena som den

andra av de ifrågakommande befattningarna utmätas efter möjligast objektiva grunder och så att den för varje fall kan anses svara mot arten och omfattningen av de därmed förenade uppgifterna.

Har man vid de »förenade» tjänsterna att särskilt beakta, att den totala arbetsbörda, som representeras av dels folkskollärartjänsten och dels de kyrkomusikaliska uppgifterna, icke blir *över hövan stor*, är problemet beträffande de s. k. självständiga — d. v. s. med folkskollärartjänst icke förenade — kyrkomusikerbefattningarna det motsatta. För innehavaren av den »sjelvständiga» tjänsten blir en *utfyllnad* i försörjningsarbetet i regel — och detta merendels i väsentlig utsträckning — oavvislig. Naturligt är härvid, att kyrkomusikern i första hand söker sig till sådana arbetsområden, där han kan draga nytta av sin förvärvade musikaliska yrkesutbildning. Utkomstmöjligheterna inom musikerfacket äro dock, såsom känt är, mycket begränsade, och på enskilt arbetsområde torde sådana möjligheter väl näppligen alls föreligga annat än i de större samhällena. Tillgången till motsvarande publik anställning är likaså sparsam och är i det hela inskränkt till de mer eller mindre fast organiserade musiklärarbefattningarna vid de allmänna läroverken och seminarierna och de högre kommunala skolorna samt vid särskilda enskilda skolor. De få möjligheter, som på detta område stått till buds, till en på den kyrkliga sidan visserligen ej alltid legaliserad, så dock faktisk tjänsteförening mellan s. k. självständig kyrkomusikerbefattning och musiklärartjänst hava också i stor utsträckning tillvaratagits av ifrågavarande kyrkomusiker. Enligt tillgängliga uppgifter innehades sålunda vårterminen 1942 icke mindre än 139 av det till sammanlagt 340 uppgående antalet musiklärartjänster vid allmänna skolor av befattningshavare, vilka samtidigt innehade anställning såsom kyrkomusiker, och härav 114 musiklärartjänster av innehavare av »sjelvständig» kyrkomusikerbefattning. En utförligare tablå till belysande av dessa faktiskt tillämpade tjänsteföreningar finnes såsom bilaga fogad till detta betänkande (Bil. 1).

Vidgade tjänsteuppgifter. I en vid 1942 års riksdag inom första kammaren väckt motion, nr 3, yrkade motionären, redaktören N. J. Elowsson i Kristianstad, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa om en utredning av frågan, under vilka former och på vad sätt en successiv omdaning av kantorsbefattningarna i våra församlingar kunde ske i avsikt att åt innehavarna av dessa befattningar uppdraga handledningen även av sången och musiken i allmänhet inom respektive församlingar eller eventuellt ännu större områden.

Då den ifrågavarande motionen innehåller beaktansvärda synpunkter för belysningen av den däri väckta frågans kulturella betydelse, torde motionen böra här återgivas i sin helhet.

Sveriges folk har i sin medfödda sång- och musikbegåvning en kulturtillgång, vilken dessvärre i alltför stor utsträckning ligger obrukad. Anledningen härtill är icke bara att mekanisk sång och musik kan erhållas genom grammofon och radio, eller att man hellre sitter som åhörare än själv utövar sång och musik, det beror helt visst i mycket hög grad även därpå, att en stimulerande undervisning i sång och musik saknas ute i landets olika församlingar. Funnes sådan, skulle intresset för sång och musik utan tvivel kunna vidgas och fördjupas högst betydligt. Detta framgår bland annat därav, att på alla de platser, där en för sång och musik intresserad person frivilligt tar hand om undervisningen på detta område, där brukar det gå lätt att vinna resultat.

De värden, som ligga i det egna utövandet av sång och musik, voro mera uppskattade förr än nu, och det har också fram till 1800-talets sista hälft kunnat spåras ett allmännare intresse härför. Sålunda utvecklades efter hand kyrkosångartjänsten i de små medeltida kyrkorna fram genom tiderna till en kyrkomusiker- och sångarbefattning, och i vissa församlingar begränsades denne persons åligganden inte enbart till handhavandet av den kyrkliga sången och musiken, utan han fick sig också ålagt — om än i undantagsfall — att handleda skolbarnen i sång av icke kyrklig karaktär.

För närvarande är odlandet av sången och musiken i huvudsak beroende på enskilt initiativ. Tagas sådana, kunna stora resultat vinnas, utbli de, betyder det att vi i detta avseende bli andligen fattigare än vi behöfve vara. Frånsett en del statliga åtgärder för utbildningen av musiker och anslag till kungliga teatern samt till konsertföreningar och någon enstaka musikskola inskränker sig det allmännas intresse till att städerna anslå medel till konserter och liknande, men stort längre har man inte kommit. Upptäckandet av sång- och musikbegåvningar ute i landet överlämnas härigenom helt åt slumpen: den glädje och vederkvickelse, det egna sång- och musikutövandet skänker, får den stora massan av vårt folk aldrig känna, och de stora kulturvärden i skilda avseenden, som sången och musiken skulle kunna skänka det svenska hemlivet, dem får detta alltför ofta undvara.

För att taga vara på dessa värden tarvas det en verksam kraft i varje församling, en person som har såsom sin huvuduppgift att handleda såväl unga som äldre i sångens och musikens värld och ge undervisning i deras utövande. Först härigenom kan hela vårt folk erövrats åt sången och musiken.

Som så mycket annat är emellertid även detta en kostnadsfråga, och med hänsyn härtill torde det vara lämpligt att med denna musikleärbefattning i profan sång och musik förena befattningen som kantor i en eller flera församlingar. I allmänhet är det nu så, att kantorsbefattningen — i de fall den ej är förenad med skollärarytjänst — sällan ger sin innehavare full sysselsättning eller skälig inkomst. Vi ha här en kår av sång- och musikbegåvade personer, vilka mycket ofta gå misskända genom livet och endast sällan bli fullt utnyttjade inom det område, där de ha särskilda förutsättningar att vara till nytta och glädje. Vidgade man ramen för deras verksamhet dithän, att de jämsides med sin befattning som kyrkliga sångare och musiker även skulle handhava sångutbildningen för barnen i sista klassen i folkskolan och leda sång- och musikundervisningen i församlingen i övrigt, så skulle de därigenom bli nyttiga på ett helt annat sätt än nu och trevnaden i såväl hemmen som i vårt offentliga liv och inom våra organisationer bli långt större än den nu är.

Genom en sådan sång- och musikundervisning skulle vi också vinna åtskilligt utöver den individuella tillfredsställelse utövandet av sång och musik ger den

enskilde. Vi ha som bekant kunnat åt den övertvägande delen av vårt folk bereda en kortare arbetstid och därmed ökad fritid. Men ha vi i nödig omfattning ökat möjligheterna att på ett rätt sätt *bruka* denna fritid? Utan att vilja på minsta sätt förringa värdet av det som hittills gjorts i detta avseende nödgas man nog svara nej på den frågan. Ungdomen har, i stället för att rätt begagna sin fritid, kommit ut i ett många gånger ohejdat nöjesliv, som inte alltid varit av godo. Sången och musiken skulle kunna verka förebyggande på detta område och samtidigt skänka mera glädje och tillfredsställelse än nutidens bullrande nöjen förmå.

Vidare skulle vi kunna ge åt vårt föreningsväsen i dess många och skiftande former en högre lyftning, om vi hade sången och musiken mera tillgänglig än vi nu ha. Detta vore helt visst av mycket stor betydelse i ett land, vilket i så hög grad som vårt bygger på folkets självstyre och organisationsväsen. Ett fördjupat och förädlat föreningsliv skulle vara av en ovärderlig styrka för demokratin, och att musiken och sången skulle kunna i väsentlig grad bidra här till, det låter sig icke bestrida.

Tydligt är emellertid att genomförandet av en reform på detta område tarvar en grundlig utredning. Man får därvid också taga sikte på att lämpliga lokaler för musikutövningen beredas — där de inte redan finnas — samtidigt med att medborgarhus eller hemgårdar i en eller annan form komma till stånd. Det är också tydligt, att orgel och piano eller flygel böra finnas i lokalen.

Största kostnaden är dock i regel förknippad med musiklärarens anställning. Som ovan nämnts får det anses både lämpligast och billigast att låta församlingens kantor sköta sysslan, vilket dels förutsätter att denna avlönas så, att den både lockar förmågor att *studera* och de utbildade musiklärarna att *söka* befattningarna. Både med hänsyn till att inte alla nu tjänstgörande kantorer äro utbildade för att fylla en sådan vidgad uppgift och till församlingarnas ekonomi torde det få förutsättas, att genomförandet av denna nya ordning oftast finge ske då kantor uppnått pensionsåldern eller vid dödsfall.

Vid utredningen bör särskild vikt fästas vid kantorernas *utbildning*, vid att de få full *sysselsättning* och att deras avlönings- och anställningsförhållanden bli tryggade.

Gentemot önskemålet om en utredning av frågan just nu kan naturligtvis invändas, att såväl statens som kommunernas finanser äro och ävenledes under den närmaste framtiden bli sådana, att stat och kommuner icke kunna åtaga sig ytterligare utgifter, vilka icke äro oundgängligen nödvändiga. Utan att vilja förringa värdet av en sådan invändning torde det dock vara motiverat framhålla, att utredning och tillämpning av denna reform kan förutses komma att taga ganska lång tid i anspråk — fullt genomförd kan den eventuellt komma att taga en tid av ett trettiotal år — och att den är avsedd att genomföras successivt. Detta betyder för statens del jämförelsevis låga kostnader under de första åren. För kommunerna kan reformen inte heller bli alltför betungande, om avlöningsförhållandena för kantorerna ordnas ungefär som för folkskollärarna.

Det första kammarens tillfälliga utskott, till vilket den här återgivna motionen hänvisades för behandling, inhämtade över densamma yttranden från skolöverstyrelsen, musikaliska akademien, domkapitlet i Lund, Linköping, Strängnäs och Luleå, Sveriges allmänna organist- och kantors-

förening samt Allmänna prästföreningen. Betydelsen av den i motionen framförda tanken blev såväl av nämnda myndigheter och sammanslutningar som av utskottet självt starkt vitsordad. Med hänvisning till att Kungl. Maj:t syntes hava för avsikt att föranstalta om en allsidig utredning av frågan om ändrade bestämmelser för kyrkomusikerna och under den uttalade förväntan, att den tanke, som framförts i motionen och vunnit principiellt instämmande i de till utskottet inkomna yttrandena, därvid jämväl skulle komma att röna behörigt beaktande, hemställde emellertid utskottet, att motionen icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda. Denna utskottets hemställan bifölls också av kammaren.

Anställning såsom musiklehrare vid skola. Det ligger i sakens natur, att då man söker en allmän, vidgad grundval för kyrkomusikernas tjänsteverksamhet deras utnyttjande såsom lärare i musik vid rikets undervisningsanstalter måste komma främst i betraktande. Det får dock härvid icke förbises, att vid de lägre undervisningsanstalterna kyrkomusikerna kunna sägas redan nu vara tjänsteorganisatoriskt i viss utsträckning tagna i anspråk just för en sådan uppgift, nämligen i de omkring 1 700 av rikets mer än 14 000 folkskolor, vari folkskollärartjänst finnes anordnad såsom »förenad» tjänst. Folkskolläraren-kyrkomusikern har ju i själva verket här den dubbla ställningen av seminarieutbildad lärare och fackutbildad lärare i musik, om än de formella kompetenskraven för denna senare uppgift — av lätt förståeliga skäl — måst sättas lägre än vad som är föreskrivet för »ren» musiklehrartjänst vid undervisningsanstalter, tillhörande de högre skolformerna.

Det bör i detta sammanhang tillika omnämnas, att musikaliska akademien i en underdånig skrivelse den 12 november 1941 påkallat åtgärder till förbättrande av musikundervisningen i riket, i första hand i skolor tillhörande *den egentliga folkskolan*. Tydligt har akademien härvid främst haft i tankarna den ojämförligt större anparten av dessa senare skolor, som icke har tillgång till folkskollärare, vilka samtidigt innehava kyrkomusiker-tjänst.

Akademien framhöll i denna sin skrivelse, hurusom den uppfostran, som gäves ungdomen i skolorna, vore i allt för hög grad intellektuellt betonad. Även om man alltid genom en pedagogiskt väl genomförd undervisning kunde påverka skilda sidor av lärjungarnas själsliv, så måste undervisningen i flertalet av skolans ämnen i främsta rummet vädja till deras förstånd och minne. För lärjungarnas harmoniska utveckling krävdes, att även de möjligheter väl tillvaratoges, vilka olika ämnen kunde erbjuda för ett berikande av de ungas vilje- och känsloliv. Den betydelse musikundervisningen i detta hänseende ägde hade hittills icke till fullo beaktats. Musiken torde i allmänhet ha betraktats snarare som en förströelse eller som ett konstnärligt nöje än som ett medel för fostran. Musikundervisningens mål borde vara att utveckla de ungas sinne för tonkonsten och därmed öka deras förmåga att mottaga och tillgodogöra sig musikens per-

sonlighetsbildande värden. Den uppfattningen, att endast de barn, som ägde sångröst eller från början visade sig äga musikalisk begåvning, hade gagn av musikundervisningen, vore oriktig. De musikaliska förutsättningarna vore naturligtvis mer eller mindre framträdande hos olika människor, eftersom det här liksom beträffande andra själsliga förmögenheter endast vore fråga om en gradskillnad. Varje i övrigt normalt begåvat barn kunde draga nytta av musikundervisningen, vilken därför borde vara obligatorisk — i varje fall på folkskolans och realskolans åldersstadier. Akademien framhöll slutligen, att folkskolan såsom bottenskola borde anses vara den skolform, där grunden för en god folklig musikkultur måste läggas.

De förslag akademien här framlägger till stärkande av folkskolans möjligheter att fullgöra en sådan betydelsefull uppgift, följa huvudsakligen två linjer: *dels* syftas till åtgärder för förbättrande av utbildningen i musikaliskt avseende för folkskolans lärarpersonal i gemen, *dels* föreslås anstalter för beredande av effektiva möjligheter till anställande även vid hithörande skolor av för undervisningen i musik speciellt utbildade lärarkrafter. Under hänvisning till vad akademien i dessa hänseenden och i övrigt i skrivelsen framhållit och föreslagit hemställde densamma, att en utredning angående statsbidrag för anställande av facklärare i sång vid folkskolorna måtte komma till stånd i samband med det arbete 1940 års skolutredning fått sig ålagt, ävensom att därvid vad akademien i skrivelsen anfört måtte vinna beaktande. Genom Kungl. Maj:ts beslut den 24 november 1941 har musikaliska akademiens här berörda framställning överlämnats till nämnda skolutredning för att tagas i övervägande vid fullgörande av dess uppdrag.

Vad med den nu berörda frågan i övrigt sammanhänger är utförligare behandlat i en inom KMU upprättad promemoria, som med skrivelse den 25 februari 1943 tillställdes 1940 års skolutredning. I skrivelsen anhöll KMU tillika om preliminärt besked om skolutredningens inställning till det i promemorian sålunda behandlade spörsmålet. Ett utdrag av promemorian är såsom bilaga fogat till detta betänkande (Bil. 2).

Enligt vad KMU inhämtat, har skolutredningen med hänsyn till planläggningen av dess omfattande arbete i övrigt ännu icke varit i tillfälle att taga ställning till det speciella spörsmål, som härmed av KMU hänskjutits till dess bedömande.

Av den härförut lämnade redogörelsen torde framgå, att ett utnyttjande av för ändamålet utbildade kyrkomusikers kompetens och arbetskrafter för uppgiften såsom facklärare i musik vid rikets allmänna undervisningsanstalter och möjligen även vid vissa enskilda skolor skulle kunna på ett till synes lyckligt sätt bereda förutsättningar för en gemensam lösning — åtminstone i viss omfattning — av en eljest för såväl kyrka som skola svårreglerbar organisationsfråga. Genom en dy-

lik utökning av kyrkomusikernas arbetsuppgifter och, som det vill synas, endast på denna väg skulle de erforderliga betingelserna kunna skapas för inrättande i någon större utsträckning av kyrkomusikerbefattningar av rent musikalisk karaktär med fulla utkomstmöjligheter för innehavarna — en angelägenhet, som för upprätthållande i kvalitativt hänseende av rekryteringen till dessa befattningar framstår såsom i hög grad betydelsefull. Kyrkoväsendets intresse av en organisatorisk samverkan, som här berörts, är följaktligen uppenbart. Men det vill förefalla, som om den sålunda ifrågasatta anordningen även för skolans del skulle erbjuda beaktansvärda fördelar. I den förenämnda, inom KMU upprättade promemorian har särskilt erinrats om betydelsen av att den egentliga folkskolan komme i åtnjutande av samma förmån av lärare i musik med högre facklig utbildning, som skolorna tillhörande de högre skolformerna äro tillförsäkrade. Då KMU avlät sin nyss berörda skrivelse till 1940 års skolutredning, var avsikten med framställningen närmast den att få kännedom om, huruvida skolutredningen ärnade förorda ett stärkande av den ställning undervisningen i musik för närvarande är anvisad å folkskolans schema och i sammanhang därmed framlägga förslag rörande den organisatoriska reglering i olika hänseenden, som påkallades för vinnande av ett sådant syfte. På sätt KMU strax härföret omnämnt har skolutredningen ännu icke varit i tillfälle att taga denna fråga till slutlig omprövning. KMU har emellertid stannat i den uppfattningen, att denna speciella frågas sålunda alltjämt outhärliga läge varken behöver eller får förhindra ett ställningstagande till det väckta principiella spörsmålet om kyrkomusikers ianspråktagande såsom musiklärare. Av den i förberörda promemoria lämnade redogörelsen torde nämligen framgå, att det i allt fall beträffande de högre kommunala samt de statliga läroanstalterna måste förutsättas redan nu på många orter föreliggande gynnsamma förutsättningar för sammanförande av de kyrkomusikaliska tjänsteuppgifterna med tjänstgöring såsom musiklärare. I en bilaga till detta betänkande (Bil. 3) lämnas en förteckning över de orter, där läroanstalter tillhörande sådana högre skolformer och åtskilliga statsunderstödda enskilda skolor förekomma, med uppgift tillika dels å det antal musiktimmar varje sådan läroanstalt tilldelats för läsåret 1944—45, dels å det antal musiktimmar vissa av dessa skolor skulle erhålla, om 1933 års undervisningsplan för musikundervisningen bleve tillämpad.

Under hänvisning till vad sålunda anförts finner sig KMU böra i första hand förorda, att kyrkomusiker, vilken jämväl förvärvat stadgad kompetens såsom musiklärare, må kunna i tjänsten i den utsträckning, som förhållandena på varje ort medgiva, jämte sina kyrkomusikaliska tjänsteåligganden anvisas tjänstgöring såsom lärare i musik vid där befintliga allmänna och statsunderstödda enskilda undervisningsanstalter.

Musikalisk verksamhet i friare former. Tanken på uppdragande åt innehavare av kyrkomusikerbefattning av handledningen inom församlingarna av sången och musiken även i dessas mera allmänna former var, då den — på sätt i det föregående nämnts — framfördes i en motion vid 1942 års riksdag, icke ny. Redan ett tjugotal år därförut — i debatten inom riksdagen vid behandlingen av det år 1921 framlagda förslaget till lag om kantorer — yttrade sålunda en talare, KMU:s ordförande, kyrkoherden Harald Hallén, i detta ämne, bland annat:

Det må vara mig tillåtet att också framhålla, att ett annat önskemål vore det, att vad som nu säges i lagförslaget angående åläggande för kantorer att skapa kyrkokör och annat sådant, skulle utbyggas dithän, att även värden av den världsliga eller profana sången tillgodosåges på det sättet. Jag tycker det vore helt naturligt, att vi hade här i våra kommuner en representant för musiklivet i allmänhet såväl i dess rent kyrkliga utgestaltung som i dess mera profana form. Alltså avser jag, att det borde bliva ett verkligt åläggande för kantorerna att söka främja såväl bildande av hembygdskörer som över huvud annan sång eller andra yttranden av musikaliskt liv. Man skulle sålunda, enligt min mening, förena en rent kulturell och kyrklig funktion hos dessa tjänstemän.

Det torde utan vidare stå klart, att med detta uttalande såväl som med den förut återgivna motionen vid 1942 års riksdag endast tagits sikte på att framlägga en allmän formel för en lösning av kyrkomusikerbefattningarnas organisationsproblem. Den bärande tanken är härvid, att kyrkomusikernas tjänsteåligganden icke borde snävt begränsas till de speciellt kyrkomusikaliska uppgifterna i egentlig mening, utan att dessa befattningshavares utbildning och arbetskrafter lämpligen borde utnyttjas för handledningen även av annan, »profan» — om man nu skall bruka denna beteckning — musikalisk verksamhet å respektive orter. Till själva arten och omfattningen av detta nya inslag i kyrkomusikernas tjänsteuppgifter har dock tydligen från förslagsställarnas sida icke avsetts att, i frågans då outredda läge, intaga någon bestämd ståndpunkt.

KMU finner den sålunda framförda tanken hava ett sådant obestridligt värde, att densamma bör — i viss lämplig befunden utsträckning — tillvaratagas och förverkligas. Försiktigheten synes emellertid bjuda, att programmet för detta kyrkomusikernas omedelbara engagerande i uppgiften för det allmänna musiklivets höjande ute i bygderna icke, åtminstone ej vid en första utbyggnad av en härpå inriktad tjänstereglering, skäres till med allt för vida mått.

Vad till en början angår förslaget att kyrkomusikerna borde såsom omedelbara tjänsteåligganden tilldelas uppgiften att handleda sångkörs- och orkesterverksamhet, som på enskilt initiativ kommit eller kunde komma till stånd inom respektive distrikt, så finner KMU ett realiserande av denna tanke svärgenomförbart. Uppenbart är visserligen, att den vi-

dare utvecklingen inom landet av dylik musikalisk verksamhet är i hög grad förtjänt av uppmuntran från det allmännas sida. Att hänlägga en så allmänt skisserad uppgift såsom ett tjänsteåliggande vid en publik befattning måste dock redan i sig själv uppkalla betänkligheter. Anordnandet av en effektiv kontroll över en sådan tjänsteverksamhet bleve också förbundet med rätt stora vanskligheter. Härtill kommer, att uppehållandet och det vidare tillskapandet av dylika körer och orkestrar inom det fria musikkivet är och måste vara på ett särskilt sätt beroende av de härför intresserade musikutövarnas frivilliga medverkan på varje ort. Redan för närvarande utgår, som bekant, i viss utsträckning statsbidrag till den fria kör- och orkesterverksamheten inom landet. Dessa starkt begränsade ekonomiska understöd äro dock vad angår körverksamheten bundna till de härför bildade rikssammanslutningarna och för orkestrarna knutna till särskilda förbehåll beträffande dessas sammansättning m. m. Det vill synas **KMU**, som om starka skäl skulle föreligga för en utbyggnad av denna statliga understödsverksamhet på detta kulturellt betydelsefulla område. En sådan vidgad understödsverksamhet borde enligt **KMU**:s mening lämpligen äga rum i den formen, att till kommun, som toge initiativet till anordnande av dylik kör- eller orkesterverksamhet inom sitt område och vore villig att härför lämna visst anslag, statsbidrag för verksamhetens bedrivande kunde erhållas till visst motsvarande belopp. Det borde härvid på många orter ligga nära till hands, att, om och i den mån kyrkomusikernas tjänsteåligganden och arbetskrafter det tillåte, dessas sakkunskap komme att anlitas för bildandet och ledningen av här avsedda hembygdskörer och orkestrar — givetvis dock endast såsom frivilligt åtagande och, där så påkallas, mot särskilt utgående skälig ersättning för uppdraget. Det torde icke tillkomma **KMU** att här framlägga förslag rörande de speciella bestämmelser, varmed en statsunderstödsverksamhet, som här ifrågasatts, kunde tänkas bära förbindas. **KMU** anser sig emellertid bära livligt förorda, att den här väckta frågan, så snart tillfälle därtill gives, göres till föremål för närmare övervägande.

I sitt den 14 april 1944 avgivna betänkande I, Skolan i samhällets tjänst, (SOU 1944: 20) har även 1940 års skolutredning berört musikutövningens betydelse för samhällets bildningsliv. I betänkandet (s. 58 f.) göras sålunda därom följande uttalanden.

När det gäller sång och musik, ha numera radions dagliga musikutsändningar öppnat förut oanade möjligheter, och här är för icke så få vägen till verklig uppfattning jämförelsevis lätt. Viktigt är emellertid, att så många som möjligt lära sig att även aktivt utöva musik och framför allt sång. Vårt folk står i detta hänseende icke högt, och sången räknas dock med rätta till de ämnen, som på särskilt sätt äro ägnade att påverka känslolivet och som därför i hög grad ha fostrande betydelse. Vården av de ungas musikaliska intressen är betydelsefull också med hän-

syn till de impulser, som på detta område kunna ges till ett lyckligt utnyttjande av fritiden även efter slutad skolgång.

Den musikundervisning, som beredes ungdomen vid våra läroanstalter, bör därför bli så rik och givande som möjligt. Mycket återstår här att göra såväl i folkskolan som i andra skolformer. Folkskolans undervisningsplan upptager icke undervisning i instrumentalmusik. Vid läroverken har under en lång följd av år endast en ringa del av de intresserade lärjungar, som anmält sig till den frivilliga undervisningen i instrumentalmusik, kunnat mottagas. Den i mycket förbättrade timplan för läroverken, som utarbetats i samband med 1927 års skolreform, har icke satts i kraft; formellt gäller sålunda för dessa skolors musikundervisning alltjämt 1895 års plan. Genom ökad tilldelning av timmar och genom förbättrade anvisningar ha dock betydande framsteg gjorts i riktning mot ett tillämpande av 1933 års undervisningsplan för musikundervisningen. Att i läroverken tiden för den individuella undervisningen i sång och musik blir för kort, emedan avdelningarna äro för stora, är emellertid en svårighet, som icke undanröjes genom den nya timplanen.

KMU vill för egen del uttala sitt principiella och fulla instämmande i vad skolutredningen härutinnan framhåller. Musikens fostrande och förädlade inverkan är också, utan tvekan, allmänt erkänd, och det allmännas förpliktelser gentemot de musikaliska behoven och anlagen hos vårt folk måste anses obestridliga. Men det som av samhället hittills gjorts för att utveckla och främja de musikaliska anlagen hos individerna är av allt för ringa omfattning. Utbildningsmöjligheterna i dessa hänseenden äro, såsom i de återgivna uttalandena framhållits, ytterst begränsade. Visserligen finnas här talrika, frivilligt arbetande musikaliska krafter, bland annat bortåt 1 000 musikstudiecirklar inom A. B. F. och I. O. G. T. Men ute i bygderna förekomma tvivelsutan ytterligare stora skaror, som icke nåtts av nämnda organisationer och vilka tacksamt skulle anamma varje tillfälle till egen musikutbildning, därest sådan kunde erhållas på orten och utan tyngande kostnad.

Fastän KMU, såsom förut framhållits, funnit sig förhindrad att tillstyrka, att åt kyrkomusikerna — såsom ett åliggande i tjänsten — uppdrages ledningen av kör- och orkesterverksamhet i allmänhet inom deras distrikt, vill KMU i enlighet med sitt härutinnan tillkännagivna ståndpunktstagande likväl förorda, att kyrkomusikernas kompetens tillvaratages för den närliggande, mera begränsade men därför icke mindre betydelsefulla uppgiften att i viss omfattning meddela en *allmän och kostnadsfri musikundervisning utom skolan*. Då i varje fall, därest en dylik undervisning överhuvudtaget finnes påkallad, ledningen därav måste anförtros åt verkligt kvalificerade krafter, erbjuder sig självfallet ortens kyrkomusiker såsom den härför mest lämpade. Denne skulle därigenom mångenstädes kunna bliva den centrala gestalten i bygdens musikaliska liv. Undervisningen skulle, enligt vad KMU avser, i det huvudsakliga böra erhålla sin tyngdpunkt i uppgiften att bibringa eleverna, jämte en grundläggande sångkunskap allt efter en vars

röstresurser, förmågan att med någon färdighet utöva musik på åtminstone ett instrument.

Genom detta KMU:s förslag om viss begränsad kostnadsfri musikundervisning såsom ingående i kyrkomusikernas tjänsteåligganden skulle ett visserligen ringa men principiellt steg vara taget för statsmakternas engagerande i en dylik betydelsefull verksamhet. Det är emellertid angeläget, att denna verksamhet därpå ytterligare utbygges. Samhällets hjälp till musiklivets utveckling bör väl kunna jämföras med statens stöd åt biblioteks- och föreläsningverksamhet. Om en församling eller eventuellt den borgerliga kommunen, där skolväsendet är sekulariserat, anslår medel till stimulerande av den här föreslagna kostnadsfria musikundervisningen (t. ex. för inköp av instrument och musikaler m. m. åt eleverna), borde statsbidrag i viss relation därtill kunna beviljas kommunen. Även om denna sist berörda angelägenhet, i likhet med vad redan framhållits med avseende å ifrågasatt understöd åt frivillig kör- och orkesterverksamhet, i viss mån ligger utom ramen för KMU:s utredningsuppdrag, sammanhänger likväl frågan därom i hög grad med de intressen KMU i sitt arbete har att beakta. Ty ju rikare det musikaliska sinnet får utveckla sig hos individerna, desto bättre kunna dessa även tillgodogöra sig och deltaga i kyrkomusikernas rent kyrkomusikaliska verksamhet och, lika med denna, har den allmänna musikverksamheten överhuvudtaget sin stora uppgift att fylla såsom en förädlade och upplyftande faktor i all medborgerlig fostran.

För att något närmare belysa syftet med och innebörden av sitt härförut framställda förslag, får KMU ytterligare framhålla följande.

Den föreslagna »fria» musikundervisningen bör ha till uppgift att, på grundval av folkskolans undervisning i ämnet, bibringa eleverna en elementär musikteoretisk allmänbildning, att meddela dem, som ha erforderliga förutsättningar därför, undervisning i instrumentalmusik, att tillvarataga och utveckla deras förmåga att rätt behandla sångrösten samt att odla deras sinne för musikalisk konst. Den instrumentala undervisningen bör omfatta spelning å stråkinstrument, piano, orgel och orgelharmonium. Där läraren äger erforderlig utbildning för undervisning i spelning å blåsinstrument, bör även sådan undervisning kunna lämnas. — Undervisningen är avsedd att tillkomma barn och ungdom inom kyrkomusikernas tjänstgöringsområde. Då det antal timmar, som kan komma att stå till buds för den fria musikundervisningen, i de flesta orterna icke torde förslå för alla dem, som önska sådan, synes uttagningen av elever för undervisningen främst böra ske efter dessas musikaliska förutsättningar — först i andra rummet må hänsyn tagas till i vad mån den, som aspirerar på att få åtnjuta denna kostnadsfria undervisning, på grund av sin eller sina föräldrars ekonomiska ställning är i större behov därav än medsökande.

Det måste dock för varje fall förutsättas, att själva undervisningen så planlägges, att den för varje år kommer så många elever som möjligt till del. Undervisningen, vilken lämpligast torde böra förläggas till samma tider av året, varunder undervisning i skolorna i allmänhet pågår, bör för varje elev — i regel — få omfatta högst två läsår. I undantagsfall, där särskilda skäl kunna anses föreligga, skall dock kunna medgivas, att undervisningen utsträcker upp till tre år. Denna begränsning av undervisningstiden har befunnits påkallad till förebyggande av att den kostnadsfria musikundervisningen ensidigt inriktas på en — i och för sig högst önskvärd, men i detta samband icke avsedd — högre konstnärlig utbildning och att enstaka, för dylik utbildning lämpade elever fördenskull meddelas sådan fri undervisning i många år. Eljest skulle kanske därigenom ett flertal andra elever kunna hindras att komma i åtnjutande av denna förmån och därmed också den eftersträfvade bredden i utbildningen komma att äventyras. Undervisningen bör i huvudsak anordnas såsom gruppundervisning. Där så befinnes erforderligt bör likväl i viss utsträckning även individuell undervisning få meddelas. Såsom lokal för musikundervisningen bör, under förutsättning att densamma för varje fall anordnas så att den icke kolliderar med den ordinarie folkskoleundervisningen på platsen, kostnadsfritt få anlitas lämplig lärosal i folkskola inom församlingen, och härvid givetvis helst en sal, där orgel eller piano finnes att tillgå. — Den fria musikundervisningen synes böra ställas under skolöverstyrelsens överinseende.

Ehuru KMU tillägger detta sitt förslag om upptagande bland kyrkomusikernas tjänsteåligganden av den här berörda fria musikundervisningen en synnerlig betydelse för den aktiva musikutövningens utbredning i vidast möjliga kretsar inom vår befolkning, vill dock KMU icke ifrågasätta, att denna undervisningsskyldighet nu och till en början bestämes till ett sådant mått, att den komme att utgöra en mera betydande del av kyrkomusikernas samlade arbetsböda. KMU förordar fördenskull, att denna undervisningsskyldighet, intill dess en allmän erfarenhet kunnat vinnas rörande utfallet av en dylik hittills oprövad verksamhet, må bestämmas att omfatta minst två men begränsas till — såsom regel — högst fem timmar per vecka under skolans läsår.

Musiksakkunnig. Domkapitlen torde i allmänhet böra bliva de myndighetsorgan, som — i varje fall beträffande den kyrkomusikaliska sidan — skola ha överinseendet över kyrkomusikernas fullgörande av sina tjänsteåligganden. Frågan härom behandlas närmare i senare sammanhang. Såsom därvid framhålles synes tillika lämpligast, att åt domkapitlet anförtros åtskilliga befogenheter i avseende å kyrkomusikerbefattningarnas anordnande och tillsättande, tjänsteföreskrifters fastställande m. m. För utövandet av dylika förvaltningsbefogenheter måste emellertid domkapitlet beredas tillgång till

erforderlig sakkunskap särskilt på musikområdet. KMU har ansett, att sådan expertis med minsta omgång kunde tillhandahållas domkapitlen genom att den i stiftsstaden (domkyrkoförsamlingen) anställde kyrkomusikern finge sig ålagt att biträda domkapitlet härutinnan. Denne kyrkomusiker, som därigenom tilldelas en viss mera framskjuten ställning än övriga sådana befattningshavare inom stiftet, skulle därjämte kunna komma i fråga till att stå nämnda sina kolleger till tjänst med råd och upplysningar i kyrkomusikaliska angelägenheter, främst kanske med avseende å deras verksamhet för bildande av kyrkokör i församlingarna och sådan körs uppehållande samt för den fria musikundervisningens bedrivande. Domkyrkomusikern torde i anslutning här till lämpligen tillika kunna givas ställningen såsom skolöverstyrelsens ombud vid utövandet av denna centrala myndighets överinseende över förberörda undervisningsverksamhet. Tilldelas domkyrkomusikern dylika uppgifter, vilket KMU vill förorda, skola desamma givetvis ingå, jämte vad i övrigt på befattningshavaren ankommer såsom kyrkomusiker, i dennes tjänsteåligganden.

3 Kap.

Kyrkomusikerbefattningarna.

På sätt i det föregående erinrats om äro för närvarande nära 70 procent av rikets kyrkomusikerbefattningar s. k. förenade tjänster, d. v. s. förenade med folkskollärartjänst. Denna tjänsteanordning innebär följaktligen, såsom ock redan framhållits, att kyrkomusikerbefattningen är en bisyssla vid en s. k. heltidsbefattning. Den fråga, som med avseende härå vid en nyorganisation av kyrkomusikerbefattningarna främst uppställer sig, är uppenbarligen, huruvida en sådan anordning med förenade tjänster nu skall kunna slopas eller om detta hittills tillämpade sambruk mellan kyrka och folkskola är från tjänsteorganisatoriska och ekonomiska synpunkter även i fortsättningen ofrånkomligt.

Utgår man från omfattningen av de kyrkomusikerbefattningarna tillhörande tjänsteåliggandena och den nuvarande kommunala indelningen, kan, på sätt framgår av den förut härför lämnade redogörelsen, svaret på denna fråga ej vara ovisst. De kyrkomusikaliska uppgifterna enbart, så länge dessa i stort sett förbli begränsade till befattningshavarens medverkan vid de allmänna gudstjänsterna samt vid förefallande särskilda kyrkliga förrättningar, kunna icke, försåvitt församlingen skall bibehållas såsom indelningsgrund för kyrkomusikernas tjänstgöringsområden, annat än i de folkrikaste stadsförsamlingarna ge den fulla sysselsättning, som måste krävas för tjänstens organiserande såsom *självständig s. k. heltidsbefattning*. För en utvidgning

av tjänstgöringsområdena sättes återigen av förhållandena själva en mycket snäv gräns. Att i princip basera upprätthållandet av de kyrkomusikaliska uppgifterna på friställda arvodesbefattningar, som icke skulle avse att bereda innehavaren hans huvudsakliga levebröd utan härför i första hand hänvisa honom till enskilt förvärvsarbete, synes icke heller görligt. För städerna och de större samhällena skulle ett dylikt system visserligen i givna fall kunna vara tänkbart och till synes även genomförbart. Som emellertid tjänsteanordningen därvid alltid måste bygga på förutsättningar om tillgång av andra förvärvsmöjligheter, vilka näppeligen kunna garanteras beständiga, lär en sådan anordning likväl blott undantagsvis kunna komma i fråga. Vad angår det stora flertalet av rikets landsförsamlingar saknas härför i allt fall ganska tydligt de nödvändiga betingelserna. Vad här allmänt framhållits rörande den samfällda arbetsmängden vid kyrkomusikerbefattningarna torde hava giltighet även om, vid ett godkännande av det härom i det föregående framförda förslaget, kyrkomusikerna skulle få sig ålagt ett visst mindretal timmars fri musikundervisning per vecka.

Möjligheten till anordnande av kyrkomusikerbefattningar med full sysselsättning för innehavaren — utan kombination med annan självständig publik befattning — måste följaktligen, bortsett från de få undantagsfall som kunna förekomma med avseende å vissa stadsförsamlingar, väsentligen bliva beroende på de förutsättningar, som i praktiken komma att visa sig föreligga för ett uppdragande åt kyrkomusikern i dennes tjänst av *tjänstgöring jämväl såsom musiklärare* vid en eller flera hans stationeringsort närliggande läroanstalter. Men med hänsyn till förekomsten för närvarande här i landet av allmänna eller statsunderstödda enskilda läroanstalter med musikundervisning och dessa läroanstalters belägenhet kan uppenbarligen även en dylik tjänsteanordning tillsvidare icke förväntas bliva realiserbar annat än i en förhållandevis begränsad utsträckning, främst i städerna och vissa andra samhällen.

Tvingas man sålunda till den slutsatsen, att upprätthållandet i övrigt av de kyrkomusikaliska uppgifterna alltjämt, åtminstone vad angår den stora huvudmassan av landsbygdsförsamlingarna, måste anknytas till kyrkomusikerns innehav av jämväl en annan självständig publik befattning, står det nog också klart, att i ett dylikt läge *tjänstekombinationen med folkskol-lärartjänst* är den, praktiskt sett, enda möjliga utvägen. I annat sammanhang har framhållits, hurusom det ur flera synpunkter måste anses förkastligt att till kyrkomusikerbefattningarna såsom något slags fyllnadsgods och för att motivera dessas organiserande såsom heltidsbefattningar hänlagga vare sig en del kvarlevor av de forna klockarsysslorna eller andra liknande kommunala bestyr av praktiskt-ekonomiskt slag. Ej heller torde man kunna sätta i fråga, att för de kyrkomusikaliska uppgifterna etablera en tjänsteorganisatorisk förening med någon annan till verksamheten mer eller

mindre artskild grupp av kommunala befattningar, exempelvis inom området för den kyrkliga diakonien och dylikt. Ett från härför intresserat kyrkligt håll i framställning till KMU framfört förslag om en tjänsteorganisatorisk förening mellan kyrkomusikerbefattning och de här och var i församlingarna inrättade diakontjänsterna lärer sålunda svårigen kunna fullföljas. Förslaget torde få anses orealiserbart redan med hänsyn till det förhållandet, att inrättandet av sistnämnda tjänster är helt beroende av församlingarnas fria skön. Härtill kommer, att avlöningsförhållandena vid dessa senare slag av tjänster äro, som bekant, alldeles oreglerade.

Vad närmast härförut anförts rörande förutsättningarna för kyrkomusikerbefattningarnas anordnande bygger givetvis på den grundsatsen, att samtliga de kyrkomusikaliska tjänsteuppgifter, som enligt nu gällande reglering principiellt äro fördelade på klockarbefattning, organistbefattning och kyrkosångarbefattning, skola, tillika med skyldigheten att med stadgat mått fullgöra den »fria» musikundervisningen, för varje tjänstgöringsområde påläggas en enda befattningshavare. Enligt vad KMU vid en härom företagen särskild undersökning utrönt, påkallas emellertid för vissa församlingar, särskilt i de större städerna, ett undantag från den här angivna regeln. Detta gäller kyrkomusikers medverkan vid jordfästningar, som förrättas i begravningskapell eller krematorium eller eljest å kyrkogård, liggande mera avsides från församlingens kyrka eller annan gängse allmän gudstjänstlokal. I fråga om sådana jordfästningar har KMU ansett det under vissa förhållanden nödvändigt, att den ordinarie kyrkomusikern skall kunna vara befriad från förpliktelsen att biträda vid desamma eller vid en del av dem. Sker så, erfordras dock samtidigt, att församlingen beredes tillfälle att anställa särskilt biträde att i den ordinarie ställe medverka vid förrättningarna i fråga. KMU har därför funnit lämpligt föreslå, att — för tillgodoseende av detta speciella behov — i den nya tjänsteorganisationen tillika infogas en *biträdande kantor*. Dennes tjänsteställning och anställningsförhållanden i övrigt måste givetvis bliva mera lösliga än för de ordinarie kyrkomusikerna och torde i huvudsak böra regleras från fall till fall.

Ytterligare en särskild typ av befattningshavare lärer emellertid visa sig erforderlig. Fall torde sålunda kunna inträffa, att en inrättad kyrkomusikertjänst, till följd av att fullt kompetent sökande ej står att få, icke kan tillsättas med ordinarie innehavare; sådan befattning måste då för längre eller kortare tid tillsvidare uppehållas av en extra anställd person, för vilken eljest föreskrivna behörighetsvillkor måst delvis eftergivnas. Vidare kunna fall förekomma, då i en församling finnes jämte församlingskyrkan en särskild, avlägset belägen eller eljest svårtillgänglig allmän gudstjänstlokal, där högmässogudstjänst visserligen skall förrättas men regelmässigt blott mera sällan, t. ex. högst en gång i månaden eller än mer tillfälligt. Förekomsten av dylik gudstjänstlokal bör givetvis icke kunna motivera anställande vid densamma

av en särskild ordinarie kyrkomusiker av ena eller andra slaget; i regel torde väl ej heller tjänstgöringen vid en sådan gudstjänstlokal kunna påläggas den för församlingen i övrigt anställde kyrkomusikern. Även för detta fall lärers alltså böra förutsättas, att tjänstgöringen skall fullgöras av en extra anställd, som likaledes svårligen kan väntas alltid äga full behörighet såsom vid ordinarie tjänst. En extra befattningshavare skulle följaktligen, främst för här angivna fall, vara påkallad. En sådan skulle dock även, i synnerhet på landsbygden, ofta kunna fylla behovet av vikarie å kyrkomusikertjänst under den ordinarie befattningshavarens tjänstledighet. KMU föreslår i enlighet härmed, att den blivande ordinarie kyrkomusikerorganisationen tillika kompletteras med en befattning såsom *extra kantor*.

Självständig kyrkomusikerbefattning. Efter bedömning av alla de särskilda lokala såväl som tjänsteförhållanden, som måste beaktas vid kyrkomusikerbefattningarnas anordnande, har KMU kommit till övertygelsen, att här avsedda självständiga heltidsbefattningar i vissa fall ej blott kunna utan även måste inrättas. I de största stadsförsamlingarna synas sålunda de rent kyrkomusikaliska tjänsteuppgifterna med nödvändighet komma att ensamt för sig bliva så omfattande, att kyrkomusikern skäligen icke där kan påläggas några ytterligare uppgifter förutom den för varje fall avsedda, förhållandevis begränsade skyldigheten att fullgöra s. k. fri musikundervisning å orten. I flertalet ifrågavarande församlingar måste detta bliva fallet, även om där befinnes erforderligt att för vissa jordfästningsförrättningar anställa särskild biträdande kantor. Som den kyrkliga aktiviteten i dylika församlingar jämväl måste förutsättas överhuvudtaget vara väsentligt starkare än i flertalet mindre stads- och landsbygdsförsamlingar, synes det KMU tillika synnerligen önskvärt, att kyrkomusikerna därstädes beredas tillfälle att, utan inkräktning genom andra tjänsteåligganden, helt ägna sitt tjänstearbete åt de kyrkomusikaliska uppgifterna. Från denna synpunkt torde emellertid liknande befattningar böra inrättas även i samtliga våra stifts- stads-(domkyrko-)församlingar, oavsett sådan församlings storlek. Därigenom skulle också därvarande domkyrkomusiker beredas större möjligheter till fullgörande av de speciella tjänsteåligganden såsom musiksakkunnig hos domkapitlet m. m., som KMU i det föregående för denne befattningshavare förordat. Jämte dessa sistnämnda församlingar torde självständig kyrkomusikerbefattning komma i fråga för församlingar om cirka 20 000 invånare och däröver.

Uppenbart är att för innehavare av ifrågavarande tjänster bör krävas det högsta mått av fackutbildning, som här inom landet står att förvärva. Då kyrkomusikern med avläggandet av de härför erforderliga examina erhåller rätten att antaga titeln musikdirektör, har KMU funnit det lämpligt, att ifrågavarande befattningshavare tilläggas tjänstetiteln *kyrklig musikdirektör* samt att befattningarna benämnas *kyrklig musikdirektörstjänst*.

Tjänsteförening kyrkomusiker-musiklärare. Såsom redan i det föregående framhållits, framstår det som angeläget, att kyrkomusikerna måtte, så långt ske kan, kunna tagas i anspråk jämväl såsom musiklärare vid våra allmänna och vissa enskilda läroanstalter. Den sålunda väckta frågan skall här något ytterligare beröras.

Musiklärare vid folkskola. Då musikaliska akademien i sin förut refererade skrivelse av den 12 november 1941 hävdar, att folkskolan bör såsom bottenskola anses vara den skolform, där grunden för en god musikkultur måste läggas, lär väl riktigheten av denna akademiens uppfattning icke kunna jävas. Uppenbara skäl måste från denna utgångspunkt tala för att folkskolorna, i vad avser sakkunskap och dokumenterad undervisningsförmåga vid musikundervisningen, åtminstone i princip och så långt de praktiska förhållandena det medgiva beredas likställighet med de högre skolorna. Detta krav finnes väl vid ett mindretal folkskolor i några av rikets större städer tillgodosett genom anställning av högre fackligt utbildade lärare i musik. Den omfattning, i vilken denna anordning sålunda redan kunnat vinna tillämpning, är ju dock, i förhållande till det totala antalet hithörande skolor i riket, högst oansenlig.

Mot hänläggandet av musikundervisningen i folkskolorna till särskilda högre fackutbildade övningslärare har understundom framförts den invändningen, att sångens ställning i dessa skolor därigenom kunde bli i vissa hänseenden försvagad. Man har därvid hänvisat till sångens betydelse även vid undervisningen i de egentliga läroämnena samt uttalat farhåga för, att klassläraren, om denne vid sångundervisningen ersattes med en facklärare, skulle få möjligheterna att tillvarataga detta pedagogiska hjälpmedel i sin egen undervisningsverksamhet försämrade. Invändningen lär icke kunna tillmätas någon större giltighet. Det förhållandet, att sångundervisningen kan ges en större effektivitet och göras mera fruktbar genom en särskild facklärare, kan naturligtvis i och för sig icke förringa möjligheterna för sångens användande vid klasslärares undervisning. Motsatsen måste givetvis i stället antagas vara fallet. Ej heller skulle folkskolornas klasslärarespersonal efter en reform av här ifrågasatt innebörd behöva komma att ställas sämre rustade än för närvarande är fallet för omhändertagande, i den mån så påkallas, av sången och musiken i hithörande skolor. Uppmärksammas bör nämligen, att högre utbildade kyrkomusikers ianspråktagande för den uppgift, som här avses, ingalunda kan — ens såsom ett framtidsperspektiv — tänkas ske överallt. Behovet av den utbildning för undervisning i musik, som för närvarande äger rum vid utbildningsanstalterna för folkskolornas lärarpersonal, måste alltså komma att oförminskat fortbestå. Med en reglering sådan som här åsyftats och i den utsträckning, densamma praktiskt kan genomföras, skulle emellertid i allt fall ernås den beaktansvärda fördelen, att de från seminarierna

utexaminerade lärare, som på grund av bristande eller mindre goda naturanlag för musik icke förmått därstädes i önskvärd grad tillgodogöra sig undervisningen i detta ämne, kunde företrädesvis dirigeras för anställning såsom lärare vid folkskolor, varest musikundervisningen ombesörjes av fackutbildad övningslärare.

Vad angår kyrkomusikernas ianspråktagande såsom facklärare i musik vid den egentliga folkskolan lära några reella hinder härför inte möta i avseende å det mindretal sådana skolor i våra större städer, där musikundervisning genom övningslärare redan nu finnes ordnad. Ett genomförande av samma anordning för folkskolan i gemen — enkannerligen för skolorna på den glesbefolkade landsbygden — komme däremot förmodligen att vara förbundet med särskilda svårigheter av såväl tekniskt-organisatorisk som ekonomisk innebörd. Dessa svårigheter, vilka givetvis stå i samband med det inom vår folkskola tillämpade klasslärarsystemet, torde visa sig vara icke så alldeles lätta att övervinna. I varje fall kan förväntas, att en generell lösning av denna fråga kommer att kräva sin tid. Skulle det av KMU framförda förslaget om tillskapande av kyrkomusikerbefattningar med undervisningsskyldighet i musik vid allmän läroanstalt nu vinna statsmakternas godkännande, komme emellertid en grund att finnas lagd för en vidare utbyggnad av systemet. Om och när frågan om anställande av högre fackligt utbildade musiklärare även vid folkskolorna sedermera finge sin generella lösning, skulle ett flertal av de kyrkomusikerbefattningar, med vilka dittills icke kunnat kombineras någon undervisningsskyldighet i musik vid skola och som därför varit inrättade såsom med vanlig folkskollärartjänst förenade befattningar, kunna successivt, så snart förhållandena i övrigt så medgåve, ombildas till tjänster med dylik undervisningsskyldighet. Kyrkoväsendet skulle härigenom bliva i tillfälle att i en måhända betydande utsträckning tillhandahålla åt folkskolorna i riket högre fackligt utbildade lärarkrafter i musik, vilkas anskaffande på annat sätt i de flesta fall skulle vara praktiskt taget ogörligt.

Musiklärare vid högre skolor. Vad härefter angår anvisande åt kyrkomusiker av tjänstgöring såsom musiklärare vid skolor tillhörande de högre skolformerna, får KMU erinra om att ifrågavarande musiklärares anställningsförhållanden för närvarande äro, i större sammanhang, föremål för utredning av särskilda sakkunniga.

Spörsmålet om ett allmänt uppordnande av övningslärarnas anställnings- och avlöningsförhållanden har tidigare varit föremål för åtskilliga sakkunnilberedningars behandling utan att dock hittills ha förts närmare sin lösning. Senast behandlades denna fråga av 1936 års lärarlönesakkunniga (SOU 1936: 48). Dessa sakkunniga underströko frågans särdeles invecklade beskaffenhet och framhöllo nödvändigheten av att vid ytterligare utredning rörande en dylik reglering en undersökning i ett sammanhang företoges av

övningslärarnas ställning vid samtliga statsunderstödda läroanstalter. Enligt samma sakkunnigas mening borde vid en sådan utredning särskilt uppmärksammas och närmare undersökas möjligheterna för att lärare i övningsämne kunde fast anställas vid samtidigt flera undervisningsanstalter av olika slag. Spörsmålet är numera hänskjutet till förnyad behandling av de särskilda sakkunniga, som enligt bemyndigande den 13 juni 1941 tillkallats för revision av gällande avlöningsreglementen för folk- och småskole- m. fl. lärare. Enligt direktiven för dessa sakkunniga (1941 års lärarlönesakkunniga) skola de nämligen hava att till allmän omprövning jämväl upptaga frågan om övningslärarnas anställnings- och avlöningsförhållanden, varvid uttryckligen framhållits, att utredningen i denna del borde omfatta icke blott övningslärarna vid folkskolorna och de högre kommunala skolorna utan även sådana lärare vid statliga läroanstalter, fortsättnings- och ersättningsskolor m. fl.

Då 1941 års lärarlönesakkunniga sålunda på grund av sitt utredningsuppdrag hava att taga ståndpunkt till anställnings- och avlöningsförhållandena även för den grupp av övningslärarna, som representeras av lärare i musik, har ett visst samarbete på denna punkt mellan KMU och nämnda lönesakkunniga visat sig erforderligt. Vid gemensam överläggning i frågan, som ägt rum mellan de båda sakkunnigberedningarna, har principiell enighet uppnåtts rörande de allmänna riktlinjerna för regleringen av tjänsteförhållandena vid de kyrkomusikerbefattningar, som kunna komma i fråga att tilläggas undervisningsskyldighet såsom lärare i musik vid allmän läroanstalt.

Med hänsyn till det förhandenvarande läget skulle det följaktligen tills vidare i regel endast bliva undervisningsanstalterna av de högre skolformerna (allmänna läroverk, kommunala mellanskolor och flickskolor, seminarier, folkhögskolor, statsunderstödda enskilda högre läroanstalter m. fl.), som komme i fråga för anställande av kyrkomusiker såsom musiklärare. I sådan befattningshavares tjänsteåligganden skulle härvid ingå, förutom de kyrkomusikaliska uppgifterna i egentlig mening och fullgörandet av visst efter de särskilda förhållandena vid tjänsten bestämt mått av fri musikundervisning, skyldighet att — i för ett vart fall fixerad omfattning — fullgöra tjänstgöring såsom musiklärare vid en eller flera av dessa undervisningsanstalter. Befattningen i dess helhet bleve härigenom författningsmässigt att betrakta såsom en *enhetstjänst*.

Den organisativa regleringen av kyrkomusikerbefattningarna av här föreslagna tjänstetyp förutsätter tydligen i första hand en samverkan mellan vederbörande kyrkliga myndigheter och skolöverstyrelsen. Det torde visa sig, att kyrkans och skolväsendets intresse av dessa tjänsters tillskapande såsom regel komme att sammanfalla. Fall kunna dock tänkas, i vilka en viss intressemotsättning uppkommer. Principen för regleringen av sådana fall bör helt

naturligt vara, att de båda förvaltningsområdenas stridiga intressen så jämkas, att det enas berättigade önskemål kunna tillgodoses utan väsentligt förfång för det andras. I sista hand påkallas givetvis i dessa regleringsfrågor ett bestämmande för varje särskilt fall av Kungl. Maj:t. Dylika bestämmanden komma av naturliga skäl att väsentligen underlättas därigenom, att kyrkans och skolans angelägenheter äro sammanförda under gemensam ledning i ett och samma statsdepartement.

För anställningen såsom musiklärare vid här avsedda läroanstalter måste, såsom i det föregående berörts, av innehavarna av nu ifrågavarande kyrkomusikerbefattningar krävas avlagd musiklärarexamen. Då redan härav följer, att kyrkomusikern äger antaga titeln musikdirektör, synes lämpligt, att jämväl dessa befattningshavare benämnas *kyrklig musikdirektör* och befattningarna, till skillnad från de förenämnda självständiga kyrkomusikerbefattningarna, *kyrklig musikdirektörstjänst* med undervisningsskyldighet vid skola.

Tjänsteförening folkskollärare-kyrkomusiker. Det ligger i sakens natur, att varje förening av självständiga tjänster i sig innebär vissa risker för intressemotsättningar mellan de skilda förvaltningsområdena, nämligen då det gäller den gemensamme befattningshavarens utnyttjande. Dessa intressemotsättningar kunna i särskilda fall fordra god vilja att helt förlika. De olägenheter i sådant hänseende, som givetvis kunna påvisas även vid den nuvarande tjänsteföreningen folkskollärare-kyrkomusiker, hava tvivelsutan ej heller vid de hithörande författningsbestämmelsernas tillkomst undgått beaktande. Olägenheterna hava tydligen dock befunnits väga väsentligen lättare än de uppenbara fördelar, som tjänsteföreningen erbjudit. Dessa fördelar komma icke blott på kyrkans del och inskränka sig ej heller till den kostnadsbesparing, som den ifrågavarande anordningen i kommunalt-ekonomiskt hänseende möjliggör. Det får sålunda icke bortskymmas, att anordningen även för folkskolan har en högst beaktansvärd post på kreditsidan. I de folkskolor, där lärarbefattning finnes anordnad såsom förenad tjänst, äger ju skolan, såsom förut nämnts, i folkskolläraren-kyrkomusikern tillgång till en fackutbildad målsman för musikundervisningen, vilken under nuvarande förhållanden såsom regel har förutsättning att, på ett långt verksammare sätt än som är möjligt för folkskolläraren i gemen, göra denna undervisning fruktbarande. Kyrkomusikerns ifrågavarande verksamhet bör därjämte i sin mån kunna underlätta den på honom ankommande rekryteringen av församlingens kyrkokör. Det torde också vara allmänt vitsordat, att innehavarna av de sålunda förenade befattningarna i stort sett nedlagt ett nitiskt och inom församling och skola uppskattat arbete ej mindre å sin rent kyrkomusikaliska syssla än även, i den mån förutsättningarna här för det medgivit, å skolbarnens grundläggande musikaliska fostran. Den omständigheten, att i ett flertal församlingar sålunda, å ena sidan, den som

i skolan handlett barnens fostran och undervisning också varit den som lett församlingens sång vid gudstjänsterna och, å andra sidan, den som haft detta betydelsefulla uppdrag för gudstjänsten också såsom barnens lärare haft god och ständig kontakt med församlingsborna, måste ju uppenbarligen även från allmänt samhällelig synpunkt anses rymma vissa positiva värden.

Med hänsyn till vad här framhållits har KMU kommit till uppfattningen, att i församling, där varken självständig kyrkomusikerbefattning eller tjänstgöring för kyrkomusikern såsom musiklärare vid läroanstalt kan anordnas, något allvarligt hinder icke föreligger för att kyrkomusikerbefattningen även i fortsättningen förenas med därvarande folkskollärartjänst. Har man sålunda att utgå ifrån, att vid en blivande nyorganisation av kyrkomusikerbefattningarna den hävdvunna tjänstekombinationen folkskollärare-kyrkomusiker alltjämt måste komma att — liksom hittills — i stor utsträckning tillitas, blir det emellertid av vikt att tillse, att de olägenheter, som visat sig kunna vara med denna tjänstekombination förbundna, så långt ske kan reduceras. Härvid är då främst av betydelse att de tjänsteuppgifter, vilka — utöver vad som tillhör folkskollärarsysslan — skola åläggas den ifrågasvarande befattningshavaren hållas inom en sådan ram, att deras fullgörande vid sidan av tjänstgöringen såsom folkskollärare icke medför en oskälig arbetsbelastning. Från denna synpunkt kan det därför icke vara tillrådligt, att befattningshavarens kyrkomusikaliska tjänsteuppgifter — såsom för närvarande även vid s. k. förenad tjänst emellanåt lär förekomma — utsträckas till tjänstgöring, annat än för särskilda undantagsfall, vid mer än en kyrka men, i varje fall icke, inom mer än en församling. Likaledes synes det nödvändigt, att för sådan kyrkomusiker den föreslagna fria musikundervisningen begränsas till ett fåtal timmar per vecka, förslagsvis två. Vidare bör den närmare regleringen av de särskilda tjänsteuppgifterna företagas så, att befattningshavaren för varje fall kan utföra vad på honom i tjänsten ankommer utan att annan tjänsteuppgift därigenom eftersättes. Härför måste givetvis i första hand, eftersom befattningshavarens tjänstgöring i skolan är relativt bunden, från de kyrkliga församlingsorganens sida tagas vederbörlig hänsyn till befattningshavarens skoltjänstgöring vid bestämmandet av tid under skoldag för gudstjänst eller särskild kyrklig förrättning, som påfordrar kyrkomusikerns medverkan.

Beträffande den nu föreslagna tjänstetypen är slutligen i detta sammanhang följande att särskilt uppmärksamma.

De nuvarande s. k. förenade befattningarna äro så konstruerade, att »föreningen» exempelvis av en organisttjänst och en folkskollärartjänst visserligen är såtillvida fullständig, att tillträde av och avgång från den ena befattningen automatiskt medför tillträddande av, respektive skyldighet att frånträda även den andra. Befattningarna bevara emellertid — oaktat denna

föreningens intima natur — en var sin rättsliga ställning att vara en särskild tjänst. Olägenheterna av en dylik tjänsteorganisatorisk konstruktion har nyligen fått en drastisk belysning i ett i RÅ (1943: 37) refererat rättsfall.

Enligt 32 § folkskolestadgan kan folkskollärare, som tidigare tilldelats varning, i anledning av tjänstefel på disciplinär väg skiljas från befattningen för viss tid eller för alltid. För klockare finnas bestämmelser i motsvarande hänseende i 24 kap. 33 § kyrkolagen, däri stadgas, att befattningshavaren efter viss varningsprocedur kan för därefter begånget tjänstefel sättas ifrån ämbetet. Sådan åtgärd ankommer på kyrkostämman. Särskilda bestämmelser om disciplinärt förfarande beträffande s. k. förenade befattningar finnas icke.

I det här åberopade rättsfallet hade en folkskollärare-kyrkomusiker av skolstyrelsen på grund av viss förseelse skilts från lärarbefattningen för viss tid. Kyrkostämman beslöt därefter att för ifrågavarande förseelse skilja befattningshavaren för samma tid från såväl folkskollärary- som klockar- och organistbefattningen. Enligt å tjänsten tillämplig stiftsstadga gällde vad i förevarande hänseende beträffande klockarbefattningen stadgades jämväl beträffande organistbefattningen. Efter anförda besvär blev den av kyrkostämman beslutade suspensionen upphävd av RegR, när stämman icke enligt kyrkolagen ägt skilja befattningshavaren för viss tid från tjänsten.

Genom den sålunda på bestämmelse i kyrkolagen grundade utgången i målet skapades i föreliggande fall uppenbarligen ett orimligt rättsläge. Efter RegR:s avgörande har det nämligen för församlingen icke stått andra alternativ till buds än att antingen lämna den jämväl i de kyrkliga tjänsterna begångna förseelsen obeivrad eller att döma befattningshavaren till avsättning från dessa. Härmed skulle emellertid, då ju samtliga befattningarna voro oupplösligt förenade, obönhörligt följa avgång även från folkskollärarybefattningen. Men i denna hade befattningshavaren icke befunnits ha förbrutit sig svårare än att förseelsen ansetts rättvisligen kunna sonas blott med suspension under viss tid.

En rättsreglering, som leder till konsekvenser av här angivet slag, är givetvis mogen för en reform. Omläggningen bör härvid tydligen ske på det sätt, att den här ifrågavarande kyrkomusikerbefattningen, vilken torde böra benämnas *skolkantorstjänst* och vars innehavare i anslutning härtill bör tilläggas tjänstetiteln *skolkantor*, författningsmässigt konstrueras såsom en *enhetlig* tjänst, i vilken befattningshavaren har att fullgöra, förutom föreslagen fri musikundervisning i begränsad omfattning, såväl tjänstgöring såsom folkskollärare som åligganden av rent kyrkomusikalisk art. Dessa befattningar skulle följaktligen även i fortsättningen — till ett antal som till en början förmodligen snarare kommer att över- än understiga antalet nuvarande s. k. förenade tjänster — komma att rekryteras med folkskollärare, vilka, utöver sin seminarieutbildning, förskaffat sig viss erforderlig specialkompetens för de kyrkomusikaliska tjänsteuppgifterna.

Företages nyregleringen av kyrkomusikerbefattningarna enligt de allmänna principer, som i det föregående uppskisserats, måste rekryteringen till nämnda befattningar alltjämt — åtminstone för överblickbar tid framåt — komma att äga rum efter två skilda utbildningslinjer. En viss del av dessa befattningar, de *kyrkliga musikedirektörstjänsterna* med och utan undervisningsskyldighet vid skola, komme sålunda att förbehållas dem, som valt musikeryrket till sin huvudsakliga utkomst och som härför underkastat sig en högre fackutbildning. Vid övriga befattningar åter, *skolkantorstjänsterna*, bleve de musikaliska tjänsteuppgifterna sidoordnade med andra och komme innehavarna rätteligen att utöva två skilda yrken. För dessa befattningshavare komme alltså musikeryrket att utgöra blott en del av deras livskall; de skulle för anställningens vinnande vara nödsakade att förskaffa sig fackutbildning för båda yrkena, varför dock kravet på musikutbildning bleve lägre än för de andra, fristående kyrkomusikerna.

4 Kap.

Val av tjänstetyper.

Enligt de härförut framställda förslagen komma de fast organiserade kyrkomusikerbefattningarna att utgöras av *kyrkliga musikedirektörstjänster* och *skolkantorstjänster*. Befattningarna av det förstnämnda slaget bleve i sin tur antingen kyrkliga musikedirektörstjänster *utan* skoltjänstgöring eller sådana tjänster *med* dylik tjänstgöring. Innehavare av befattningar enligt alla dessa tre tjänstetyper förutsättas — under normala förhållanden — skola anställas såsom ordinarie. Enligt förslagen skulle härutöver för särskilda fall kunna förekomma även två typer av extra befattningshavare: *extra kantor* och *biträdande kantor*.

Frågan om inrättande inom en församling av någon av de nämnda extra befattningarna kan helt naturligt icke avgöras annat än från fall till fall. Anställandet av biträdande kantor måste praktiskt taget alltid bliva beroende av huru den ordinarie kyrkomusikerbefattningen anordnas. Och även beträffande inrättande av extra kantorstjänst föreligger — åtminstone då fråga är om en mera stadigvarande sådan tjänst — ett motsvarande samband.

Valet av tjänstetyper för de fasta kyrkomusikerbefattningarna blir åter i första hand beroende av, å ena sidan, omfattningen av de kyrkomusikaliska arbetsuppgifterna inom respektive församling samt, å den andra, förekomsten å eller invid kyrkomusikerns verksamhetsort av läroanstalt, vid vilken undervisning i musik skall meddelas, samt antalet vid sådan läroanstalt för kyrkomusikern tillgängliga musikveckotimmar. I en till folkmängden för-

hållandevis liten församling eller del av församling, som prövats böra utgöra särskilt tjänstgöringsområde, äro de kyrkomusikaliska arbetsuppgifterna i allmänhet icke av den omfattning, att de ensamma för sig, eller ens med tillägg av den för kyrkomusikern föreslagna »fria» musikundervisningen, kunna antagas utgöra ett tillräckligt underlag för inrättande av en fulltidsbefattning. Tydligt är att en kyrklig musikdirektörstjänst utan tillagd skoltjänstgöring för dylikt område icke kan komma i fråga. Valet måste här stå mellan någondera av de två övriga tjänstetyperna: kyrklig musikdirektörstjänst med undervisningsskyldighet vid skola samt skolkantorstjänst. De kyrkomusikaliska arbetsuppgifterna vid tjänsten, bedömda på grundval av tjänstgöringsområdets storlek i folkmängdshänseende, bliva för dessa fall i första rummet utslagsgivande. För det fortsatta bedömandet kräves återigen ett konstaterande, huruvida det på orten överhuvudtaget finnes någon läroanstalt att tillgå, där kyrkomusikern kan beredas anställning för undervisning i musik. Finnes ingen sådan undervisningsanstalt inom skäligt avstånd från den plats, där kyrkomusikern skall för sin kyrkomusikaliska verksamhet vara stationerad, föreligger givetvis ej heller förutsättning för inrättande av kyrklig musikdirektörstjänst med skoltjänstgöring. För så fall återstår blott alternativet att anordna tjänsten såsom skolkantorstjänst. Finnes åter en lämplig undervisningsanstalt att tillgå, blir möjligheten att inrätta kyrklig musikdirektörstjänst till sist beroende av i vilken utsträckning undervisning i musik därvid kan uppdragas åt kyrkomusikern. Antalet tillgängliga musiktimmor blir följaktligen i sista hand avgörande för det förevarande valet av tjänstetyp.

De faktorer, som i enlighet med vad här anförts måste bliva bestämmande för valet av tjänstetyp, äro sålunda till övervägande delen grundade på objektivt fastställbara förhållanden. Vad som härvid påkallar ett särskilt, mera skönsmässigt bedömande, är relationen mellan tjänstgöringsområdets folkmängd och omfattningen av de egentliga kyrkomusikaliska arbetsuppgifterna vid ifrågavarande tjänst, eller med andra ord, frågan om vid vilket folkmängdstal dessa tjänsteuppgifter kunna anses tillräckligt omfattande för att, jämte den »fria» musikundervisningen, bereda åt tjänstinnehavaren full sysselsättning. På detta bedömande vilar i sin tur avvägningen av det antal musiktimmor vid undervisningsanstalt, som för ett vart fall skall anses erforderligt för att vid lägre folkmängdstal fylla ut de kyrkomusikaliska tjänsteuppgifterna. En allmän värdering av det genomsnittliga arbetsmätt, som de skiftande tjänsteälggandena vid varje särskild kyrkomusikerbefattning kunna förutsättas representera, är fördenskull vid en organisativ reglering av dessa tjänster ofrånkomlig. Endast en dylik värdering kan lämna det nödvändiga underlaget för bedömandet, huruvida förutsättningarna föreligga för tjänstens anordnande såsom kyrklig musikdirektörstjänst eller huruvida densamma måste inrättas såsom skolkantorstjänst. Och vad angår befatt-

ningar av den förstnämnda tjänstetypen är det uppenbart, att utan sådan värdering någon rättvis avvägning icke kan åstadkommas i arbetsbelastningen vid den ena kyrkliga musikdirektörstjänsten jämförd med den andra.

Antalet årligen i en församling förekommande gudstjänster av skilda slag är måhända företrädesvis — åtminstone i vad gäller extra veckogudstjänster — beroende av den kyrkliga livaktigheten i församlingen. Men i stort sett torde man dock, vid bedömandet av kyrkomusikerns tjänstearbete, kunna sätta gudstjänstfrekvensen i viss relation till församlingens storlek i folkmängd. Härvid måste dock tillika beaktas, att gudstjänstantalet för år oftast är större i en stadsförsamling än i en ren landsbygdsförsamling, särskilt som i städerna i allmänhet varje sön- och helgdag — förutom högmässa — även hålles aftonsång.

I kyrkomusikerns arbetsuppgifter enligt den föreslagna tjänsteorganisationen skall även ingå organiserandet och ledningen av kyrkokörverksamheten i församlingen. Såsom omedelbart knuten till gudstjänstfirandet kommer intensiteten i denna verksamhet och därmed också omfattningen av kyrkomusikerns arbete för densamma att växla med församlingens storlek och struktur. Än uppenbarare är sambandet mellan församlingens invånarantal och storleken av kyrkomusikerns arbete, när fråga är om dennes medverkan vid sådana särskilda kyrkliga förrättningar, som närmast gälla de enskilda medlemmarna i församlingen. Antalet dop, vigslar och jordfästningar i en församling låter sig också statistiskt uträknas och även angivas i relation till folkmängden. Likaså blir kyrkomusikerns arbete med sångundervisning för församlingens konfirmander till dels beroende av antalet ungdomar, som årligen skola åtnjuta sådan undervisning, och alltså i det hela beroende av församlingens folkmängdsstorlek.

Vid det stora flertalet statliga befattningar inom central- och lokalförvaltningen har man som bekant sökt säkerställa det tillbörliga måttet av arbete i tjänsten genom föreskrift om minst sju timmars tjänstgöring på tjänsterummet varje vardag. Vid lärartjänst fixeras i regel den vid tjänsten krävda arbetsprestationen genom bestämmande av det antal timmar per vecka, varunder läraren har att meddela undervisning. Vid avvägningen av detta för olika kategorier av lärare växlande antal veckotimmar har hänsyn jämväl tagits till omfattningen av det arbete, som läraren nödgas fortgående nedlägga för planläggningen av och annan förberedelse för lektionstimmarna, som ock till hemarbete i övrigt, som i vissa fall kan vara med skoltjänstgöringen förbundet. Vid åtskilliga slag av publika befattningar är emellertid någon siffermässig beräkning av det antal timmar per dag eller vecka, som de med tjänsten förenade arbetsuppgifterna skola anses motsvara, överhuvudtaget icke möjlig att företaga. Såsom känt är, gäller detta företrädesvis befattningar, vid vilka göromålen till stor del äro av skiftande art och

oftast icke bundna till bestämt tjänsterum. Vid sådana befattningar blir den individuella arbetsbelastningen regelmässigt mer eller mindre beroende av befattningshavarens egna initiativ och den samvetsgrannhet, varmed tjänstarbetet därvid fullgöres. Till publika tjänster av denna senare karaktär har man inom civila förvaltningen att räkna, exempelvis provinsialläkare- och distriktsveterinärstjänster. Hit torde även de prästerliga tjänsterna i allmänhet vara att hänföra.

Vid organiserandet av tjänster av här åsyftade slag nödgas man tillgripa mera schematiska, erfarenhetsmässigt grundade uppskattningar av den genomsnittliga arbetsbördan. Vid de förenämnda civila befattningarna torde sålunda en dylik uppskattning ha lagts till grund för bestämmandet av tjänstedistriktens omfattning och tjänsternas placering i lönegrupper. Härigenom har vid dessa i övrigt enhetligt reglerade befattningar arbetsbördan (tjänstepraktiken) kunnat differentieras med hänsyn till tjänstedistriktets folkmängd m. m. och den fasta avlöningen jämväl avvägas i förhållande därtill. För de prästerliga befattningarna ha motsvarande faktorer och därmed de prästerliga tjänstegöromålens omfattning väl också spelat in vid själva indelningen i tjänstedistrikt (pastorat), ehuru väl de rent lokalt-kommunala förhållandena därvid oftast tillmätts särskild betydelse. Mera direkt har emellertid en — uppskattningsvis bedömd — allt för stor prästerlig arbetsbörda inom ett pastorat kunnat utjämnas genom inrättande i pastoratet av befattningar för biträdande präster.

För kyrkomusikerbefattningarna kan, liksom merendels vid prästtjänsterna, indelningen i tjänstgöringsområden endast undantagsvis och i mindre grad påverkas av de blivande tjänsteuppgifternas större eller mindre omfattning. Vid tjänstgöringsområdenas bestämmande för dessa befattningar torde man nämligen bliva nödsakad att i största utsträckning följa redan bestående ecklesiastik indelning och, där avvikelse därifrån befinnes böra ske, torde indelningen i första hand bliva beroende av sådana förhållanden som den fastställda ordningen för därvarande prästers verksamhet och förekomsten av gudstjänstlokaler.

Vid en värdering av det arbetsmått, som fullgörandet av de rent kyrkomusikaliska tjänsteuppgifterna inom varje givet tjänstgöringsområde representerar, måste emellertid såväl dessa uppgifters som själva tjänstgöringens egenart tillbörligen beaktas. Frånser man kyrkomusikernas medverkan vid de reguljärt förekommande gudstjänsterna, ställes denne fortgående inför kravet att biträda vid förefallande förrättningar å allehanda tider, som icke låta sig på längre sikt bestämmas. Han har i regel att härför stå till förfogande, så snart sådant av honom påfordras. Vad kyrkomusikerns musikutövning beträffar måste väl denna alltid till någon del få mera rutinmässig karaktär, men på honom måste dock alltid ställas kravet att efter sin individuella förmåga söka giva denna en konstnärlig prägel. Vid bedömandet av den tid per

dag eller vecka, som kyrkomusikertjänsten håller sin innehavare sysselsatt, bör skälig hänsyn tagas till den tid för inövning och annan förberedelse, som kyrkomusikern fortgående nödgas tillsätta. Vad slutligen vidkommer omfattningen av kyrkomusikerns betydelsefulla arbete för kyrkokören ligger i sakens natur, att beträffande körens sammansättning och standarden för dess prestationer några speciella bestämmelser icke kunna meddelas. Kyrkomusikerns arbetsinsatser för körens bildande, övning och ledande måste i det hela komma att tillhöra området för hans mera obundna initiativ och det sätt, varpå uppgiften löses, för honom bliva en ambitionsfråga. Det ligger också i sakens natur, att i avseende å körarbetet väsentligen större anspråk måste ställas på den kyrkliga musikdirektören än vad som skäligen kan begäras av skolkantorn. För den kyrkliga musikdirektören ingår detta tjänstearbete som ett åliggande bland andra i hans huvudtjänst. För skolkantorn åter måste sådant arbete fullgöras på tider, då hans tjänstgöring såsom folkskollärare så tillåter.

Av vad här framhållits torde följa, att även för kyrkomusikerna uppskattningen av de dem åvilande arbetsuppgifterna måste företagas efter erfarenhetsmässiga grunder och inrymma breda marginaler. Någon finvägning i förevarande syfte av dessa arbetsuppgifter torde icke vara möjlig att åstadkomma och lärar näppeligen heller vara behövlig.

Tidigare i betänkandet har angivits arten av de kyrkomusikaliska och andra åligganden, som enligt det föreliggande förslaget komme att tillhöra de särskilda kyrkomusikertjänsterna. Innan riktlinjerna kunna uppdragas för en uppskattning, som nyss nämnts, av det med dessa åligganden förbundna tjänstearbetet, har man givetvis att taga ställning till den närmare regleringen för varje särskilt fall av omfattningen av desamma liksom av grunderna för tjänstgöringsområdets bestämmande. I enlighet med vad i det föregående mera allmänt berörts har KMU funnit regleringen i dessa hänseenden lämpligen böra i huvudsak bliva följande.

För varje församling bestämmes antalet fasta kyrkomusikerbefattningar med hänsyn till antalet i församlingen förekommande allmänna gudstjänstlokaler, vari högmässogudstjänst regelmässigt förrättas varje eller åtminstone varannan eller var tredje gudstjänstdag. Befinnes härvid mer än en dylik befattning böra för en församling inrättas, uppdelas församlingen med avseende å de kyrkomusikaliska tjänsteuppgifterna (inklusive den »fria» musikundervisningen) i motsvarande antal tjänstgöringsområden. Skall blott en kyrkomusikerbefattning inrättas för församlingen, utgör församlingen i sin helhet sådant tjänstgöringsområde. Förrättas regelbundet högmässa i en gudstjänstlokal eller alternerande i skilda gudstjänstlokaler gemensamt för två församlingar eller delar av sådana, tillhörande samma pastorat, inrättas en kyrkomusikerbefattning för båda församlingarna eller församlingsdelarna ge-

mensamt, varvid dessa tillsammans skola utgöra tjänstgöringsområde för befattningshavaren.

Vid bestämmandet av antalet fasta kyrkomusikerbefattningar för en församling och dennas uppdelning i tjänstgöringsområden tillses, att befattningshavaren i allmänhet icke får sig ålagd att regelmässigt biträda vid högmässa i mer än en gudstjänstlokal å en och samma gudstjänsttag. Dubbleras högmässa i samma gudstjänstlokal och å samma gudstjänsttag, skall det dock ankomma på kyrkomusikern att biträda vid båda högmässorna. Förekommer i församling eller församlingsdel, som befunnits böra utgöra eget tjänstgöringsområde för en kyrkomusiker, förutom den ordinarie gudstjänstlokalen annan sådan lokal, där högmässa jämväl förrättas fastän icke regelbundet varje gudstjänsttag utan med större tidsmellanrum, och kunna förhållandena skäligen icke föranleda till att härför inrättas en särskild kyrkomusikerbefattning, må kyrkomusiker undantagsvis åläggas att biträda jämväl vid högmässorna i sådan gudstjänstlokal. Är den ifrågavarande gudstjänstlokalen avlägset belägen i församlingen eller eljest särskilt svårtillgänglig, bör dock i stället extra kantor anställas för att i erforderlig utsträckning uppehålla den kyrkomusikaliska verksamheten därstädes.

Förutom vid de ordinarie högmässorna skall det åligga kyrkomusikern att biträda vid alla inom tjänstgöringsområdet regelmässigt för varje år förekommande, i behörig ordning föreskrivna andra gudstjänster (ottesång, aftonsång, veckogudstjänst o. d.), även dubblerade sådana, liksom ock vid därutöver i allmän gudstjänstlokal — å vanlig gudstjänsttag eller eljest — tillfälligt anordnade extra gudstjänster. De ordinarie gudstjänster, vid vilka kyrkomusikern skall biträda, böra, där de icke äro stadgade i kyrkolagen eller annan författning och icke av Kungl. Maj:t föreskrivits i löneregleringsresolutionen för prästerskapet i pastoratet, särskilt bestämmas vid kyrkomusikerbefattningens inrättande eller framtida omändring.

På kyrkomusikern skall det vidare ankomma att verka för kyrkokörs bildande inom tjänstgöringsområdet samt att, där sådan kör finnes, öva och leda densamma. I tjänsteåliggandena skall jämväl ingå att öva inom tjänstgöringsområdet förekommande allmänna konfirmandgrupper i kyrkosång.

Slutligen skall kyrkomusikern hava att biträda vid alla de särskilda kyrkliga förrättningar (dop, vigslar och jordfästningar), som — avseende medlem av vederbörande församling — försiggå inom tjänstgöringsområdet i någon församlingens allmänna gudstjänstlokal eller, vad beträffar jordfästningar, utföras å begravningsplats belägen i anslutning till sådan gudstjänstlokal. Sker jordfästning av församlingsmedlem i särskilt begravningskapell eller krematorium eller eljest å begravningsplats, tillhörande församlingen men liggande avses från församlingens kyrka eller annan gudstjänstlokal, till vilken kyrkomusikern i övrigt har sin kyrkomusikaliska tjänstgöring förlagd, skall det — i regel — åligga denne att biträda jämväl vid sådan förrättning.

I vissa församlingar skall dock, på sätt förut framhållits och i enlighet med vad härefteråt närmare angives, medverkan vid jordfästning av sistnämmt slag kunna undantagas från den ordinarie kyrkomusikerns tjänsteåligganden och i stället uppdragas åt särskilt anställd biträdande kantor.

Det skall ankomma på domkapitlet såsom det centrala kyrkliga organet för stiftets församlingar att, efter inhämtande av erforderliga upplysningar samt yttranden av församlingarna, fastställa antalet kyrkomusikerbefattningar inom stiftet och de särskilda tjänstgöringsområdenas omfattning. Tillika torde det böra ankomma på domkapitlet att för varje tjänstgöringsområde i förekommande fall bestämma, dels antalet ordinarie gudstjänster utöver de allmänt föreskrivna, vid vilka kyrkomusikern skall ha att medverka, dels huruvida det skall ankomma på kyrkomusikern att biträda jämväl vid annan gudstjänstlokal inom tjänstgöringsområdet eller för sådan skall anställas extra kantor, dels ock huruvida samt i vilken utsträckning kyrkomusiker skall vara fritagen från skyldighet att biträda vid vissa jordfästningar, på sätt förut nämnts, och om fördenskull biträdande kantor skall anställas.

Vad härefter angår bestämmandet av den tjänstetyp, enligt vilken de fasta kyrkomusikerbefattningarna inom de respektive tjänstgöringområdena skola inrättas, så torde vara tydligt, att valet härutinnan icke kan överlämnas åt de enskilda kyrkliga menigheterna. Dessa böra givetvis beredas tillfälle att giva sina önskemål tillkänna men avgörandet av här avsedda regleringsfrågor måste förbehållas myndighet.

Då inrättandet av de kyrkliga musikdirektörstjänsterna komme att för särskilda fall beröra icke blott kyrkoväsendet utan även den högre skolorganisationen, torde det, såsom förut framhållits, vara nödvändigt att avgörandet rörande tjänstetypen för kyrkomusikerbefattningarna principiellt förbehålles Kungl. Maj:t. Enhetligheten i dessa avgöranden torde också härigenom bäst tillgodoses. Kungl. Maj:ts prövning i dessa tjänsteregleringsfrågor synes dock av praktiska skäl böra begränsas till avgörandet, å vilka orter inom de särskilda stiftens kyrkomusikerbefattning skall anordnas såsom kyrklig musikdirektörstjänst av det ena eller andra slaget. Med ett sådant avgörande bleve också omedelbart bestämt, vilka befattningar som skola vara skolkantorstjänster. Den närmare regleringen av dessa senare befattningar torde härefter böra ankomma på vederbörande domkapitel.

Den prövning, som i här angiven omfattning skulle tillkomma Kungl. Maj:t, torde böra grundas på förslag, som domkapitlet, i samråd med skolöverstyrelsen och efter hörande av de av regleringen berörda kyrkliga menigheterna, skola hava att upprätta och till Kungl. Maj:t ingiva.

På sätt framgår av framställningen i det föregående måste de bedömanden, som domkapitlet för dessa sina förslag skola ha att företaga, i första hand

bliva beroende av en uppskattning av tjänstearbetets omfattning vid varje kyrkomusikerbefattning. Frågeställningen blir här för varje tjänstgöringsområde denna: kunna de kyrkomusikaliska arbetsuppgifterna, tillika med visst antal veckotimmar »fri» musikundervisning, anses tillräckliga för att — eventuellt med tillägg av undervisningstimmar vid läroanstalt i orten — motivera förslag om kyrkomusikerbefattningens anordnande såsom kyrklig musikdirektörstjänst?

Då det givetvis framstår såsom i hög grad angeläget, att denna för regleringsförslagen erforderliga uppskattning av tjänstearbetets omfattning äger rum efter görligast enhetliga grunder, har KMU ansett sig böra föreslå, att vissa anvisningar härom meddelas till ledning för domkapitlen vid förslagens uppgörande. I sådant syfte har KMU verkställt en schematisk uppskattning av omfattningen av de kyrkomusikaliska arbetsuppgifterna i tjänstgöringsområden inom fyra skilda folkmängdsgrupper samt inom skilda församlingar, nämligen sådana vari stadsområde ingår (stadsförsamlingar) och övriga församlingar (landsförsamlingar). Med stöd av den sålunda företagna uppskattningen har KMU upprättat följande tablå, vari — särskilt för stads- och särskilt för landsförsamling — anges för var och en av de fyra antagna folkmängdsgrupperna det antal musikveckotimmar, varmed de kyrkomusikaliska tjänsteuppgifterna i ett tjänstgöringsområde med motsvarande invånarantal skulle behöva utfyllas för att där skall kunna inrättas en kyrklig musikdirektörstjänst. Härvid ha i de kyrkomusikaliska tjänsteuppgifterna medräknats två veckotimmar »fri» musikundervisning, eller det minsta antal timmar en kyrkomusiker, i enlighet med vad i det föregående föreslagits, för varje fall skulle vara pliktig meddela sådan undervisning. Det i tablån angivna antalet musiktimmar avser alltså främst undervisningstimmar vid läroanstalt, men skall detta timantal även kunna fyllas med högst tre veckotimmar »fri» musikundervisning, vartill denna undervisning — utöver nyss angivna två veckotimmar — skulle enligt den i betänkandet framlagda planen kunna högst utsträckas.

I n v å n a r a n t a l		A n t a l m u s i k v e c k o t i m m a r		
Stadsförsamling	Landsförsamling	$\frac{1}{1}$ -tid	$\frac{3}{4}$ -tid	$\frac{1}{2}$ -tid
—	under 1 500	18—24	12—17	6—11
under 6 000	1 500— 9 999	14—20	8—13	2— 7
6 000—11 499	10 000—17 499	9—15	3— 8	0
11 500—19 999	17 500 och däröver	4—10	0	—
20 000 och däröver	—	0	—	—

I tablån har för de särskilda folkmängdsgrupperna angivits ej blott det antal musikveckotimmar, varmed de kyrkomusikaliska tjänsteuppgifterna vid en befattning skulle behöva utfyllas för att befattningen, anordnad så-

som kyrklig musikdirektörstjänst, skulle kunna anses motsvara en fulltidstjänst. I särskilda kolumner har dessutom angivits erforderligt timantal, för det fall att befattning skulle befinnas böra anordnas såsom kyrklig musikdirektörstjänst med viss nedsatt tjänstgöring, motsvarande antingen en 3/4-tidstjänst eller en 1/2-tidstjänst. KMU har nämligen ansett det angeläget, att redan vid nyorganisationens första genomförande kyrklig musikdirektörstjänst i särskilt fall skall kunna inrättas för en församling, även om ej då finnes lämpligt belägen läroanstalt vid vilken kyrkomusikern kan anställas såsom musiklärare, liksom ock för det fall att vid förekommande sådan läroanstalt för det dåvarande icke finnas musiktimmars tillgängliga i tillräckligt antal för att kyrkomusikertjänsten skall motsvara en fulltidstjänst. I första hand synes inrättande tillsvidare av dylik deltidstjänst kunna befinnas önskvärdt i församlingar med starkare kyrklig livaktighet och där, exempelvis i följd av en samhällsbildning under utveckling, tillkomsten av nya eller utvidgning av redan befintliga skolor av högre skolformer kan vara att framdeles förvänta. En viss tillgång inom stiftet på sådana för innehavare av högre musikalisk kompetens avsedda befattningar med begränsad tjänstgöring torde även från rent tjänsteorganisatoriska synpunkter innebära beaktansvärda fördelar. Dessa befattningar synas sålunda kunna väl lämpa sig för yngre kyrkomusiker, vilka ännu icke hunnit förvärva tillräckliga meriter i konkurrensen om de högre avlönade fulltidstjänsterna. Och genom möjligheten till anordnande av deltidstjänster av detta slag undanröjas tillika i förekommande fall de svårigheter för skolväsendet att erhålla kompetent musiklärare, som måste yppa sig å orter, där det blott finnes en enstaka skola med ett fåtal musikveckotimmars.

Enligt vad i förslaget härförut förutsatts skall det ankomma på Kungl. Maj:t att i samband med beslut om inrättande av kyrklig musikdirektörstjänst tillika bestämma det antal veckotimmars »fri» musikundervisning samt — i förekommande fall — musikundervisning i skola, som det skall åligga befattningshavaren att i tjänsten fullgöra. Det kan härvid inträffa, att sedan en kyrklig musikdirektörstjänst å viss ort tillagts det fulla antal musikveckotimmars vid skola, som erfordras för tjänstens organiserande såsom fulltidstjänst, visst ytterligare antal musikveckotimmars finnas vid där belägen läroanstalt, vars behov av lärarkraft för musikundervisningen därigenom icke kunnat tillgodoses. Det synes fördensskull lämpligen böra stadgas, att kyrklig musikdirektör skall, om det visar sig behöfligt, vara förpliktad att, utöver den till hans egen tjänst hörande undervisningsskyldigheten, såsom *timlärare* och mot åtnjutande av härför utgående särskild ersättning bestrida undervisning i musik under visst antal veckotimmars, förslagsvis begränsat till 8.

Vad beträffar kyrkomusikerbefattning i tjänstgöringsområde tillhörande enligt den upprättade tablån den högsta folkmängdsgruppen för stadsför-

samlingar förutsättes, att sådan befattning alltid skall inrättas såsom kyrklig musikdirektörstjänst med fulltidstjänstgöring utan att därvid tjänsteorganisatoriskt förbindas med någon undervisningsskyldighet i musik vid skola. I tjänsteåliggandena vid dessa befattningar böra dock städse ingå högsta antalet eller 5 veckotimmar »fri» musikundervisning. Såsom kyrkliga musikdirektörstjänster utan skoltjänstgöring synas, i enlighet med vad av KMU redan i det föregående föreslagits, lämpligen även — oavsett tjänstgöringsområdets invånarantal — böra anordnas kyrkomusikerbefattningarna i alla stiftsstads-(domkyrko-)församlingarna eller, där sådan församling uppdelats i flera tjänstgöringsområden, befattningen vid själva domkyrkan.

I vad avser de till folkmängden allra största av rikets stadsförsamlingar — och härvid företrädesvis i tjänstgöringsområden med 25 000 invånare och däröver — torde det bliva nödvändigt, att där anställd kyrklig musikdirektör med fulltidstjänstgöring alltid fritages från skyldighet i tjänsten att medverka vid jordfästningar å avsides belägen begravningsplats eller särskild anstalt för eldbegängelse. I dylikt tjänstgöringsområde skulle följaktligen städse finnas anställd biträdande kantor. En motsvarande anordning torde bliva påkallad i sådana tjänstgöringsområden för skolkantor, vilkas folkmängd uppgår — för stad — till 6 000 och — för landet — till 10 000 eller högre invånarantal. Emellertid lära, på sätt i det föregående framhållits, i åtskilliga andra än de här avsedda församlingarna förhållandena med avseende å begravningsplatserna vara så ordnade, att även där — för medverkan vid vissa jordfästningar i den ordinarie kyrkomusikerns ställe — lämpligen bör anställas biträdande kantor. Behövligheten härav kan dock givetvis icke fastställas annat än vid en prövning från fall till fall. Blir i något sådant tjänstgöringsområde en dylik anordning vidtagen, bör emellertid den ordinarie kyrkomusikern därstädes förpliktas att i stället påtaga sig ökad undervisningsskyldighet i musik.

5 Kap.

Kompetensregleringen.

Närmare bestämmelser om examina för kyrkomusiker samt angående villkor för behörighet till organist- och kantorsbefattningar finnas meddelade i kungörelserna den 22 november 1940 nr 961 och 962.

Examina. Enligt kungörelsen nr 961 äro examina för anställning såsom kyrkomusiker: högre organistexamen, högre kantorsexamen samt organist- och kantorsexamen. De båda högre examina avläggas vid musikhögskolan. Organist- och kantorsexamen avlägges inför examinator, vilken av musikaliska akademien förordnas att förrätta sådan examen, och skall äga rum varje år å de

orter, som Kungl. Maj:t efter förslag av akademien tid efter annan bestämmer. Kungörelsen nr 961 upptager härjämte särskilda föreskrifter om ordningen för dylik examens förrättande. De närmare föreskrifterna om examina vid musikhögskolan finnas meddelade i reglementet den 22 november 1940 för högskolan. Förutom de högre kyrkomusikaliska examina avlägges vid musikhögskolan, jämte andra examensprov, även musikärlärexamen.

Examensutbildningen vid musikhögskolan. Om studierna, utbildningstiden för examina och därmed sammanhängande förhållanden må följande anföras.

Enligt musikhögskolans reglemente skall sökande för att bliva antagen till elev i organist-, kantors- och musikärlärarklasserna förete betyg över avlagd realexamen. Elevernas genomsnittsalder vid inträdet i organistklassen är 21 år och i kantors- och musikärlärarklasserna 22 år. Åren mellan avlagd realexamen (vid 16 å 17 år) och inträdet såsom elev vid musikhögskolan måste användas till musikstudier för förvärvande av de kunskaper och färdigheter, som äro erforderliga för att vinna inträde såsom elev.

Studietidens längd är i reglementet fastställd, för organistklassen till 6 terminer, för kantorsklassen till 6 terminer och för musikärlärarklassen till 8 terminer. Rent schematiskt skulle sålunda för att avlägga såväl högre organistexamen som högre kantorsexamen och musikärlärexamen åtgå en tid av sammanlagt 20 terminer. Emellertid äro examensfordringarna desamma i vissa gemensamma ämnen i de tre examina, och betyg i dessa ämnen i en examen gälla även för de andra examina, när dessa inom föreskriven tid avläggas. Utbildningstidens längd för de särskilda examina eller examenskombinationerna belyses av en härefter intagen sammanställning av uppgifter rörande studietiden i antal terminer vid musikhögskolan för de elever, som avlagt sina musikärlärexamina under tiden höstterminen 1934—vårterminen 1943.

Av sammanställningen framgår sålunda, att den som avlagt högre organistexamen på föreskrivna 6 terminer kan beräkna att avlägga högre kantorsexamen på i genomsnitt ytterligare 2.5 terminer och alltså båda examina på i genomsnitt 8½ terminer. För att därefter avlägga musikärlärexamen skulle erfordras ytterligare 2½ terminer och för alla tre dessa examina följaktligen i genomsnitt tillhoppa 11 terminer.

Den kategori elever, som gått in för att först avlägga musikärlärexamen, har enligt sammanställningen härför använt i genomsnitt 8 terminer. För att därefter avlägga högre organistexamen och högre kantorsexamen kunna beräknas åtgå ytterligare tre terminer.

Till uppgifterna om utbildningstidens genomsnittliga längd må här ytterligare fogas den upplysningen, att de elever, som avlagt respektive examina på ett mindre antal terminer, ofta icke erhållit de höga vitsord, som äro nödvändiga för att de skola kunna hävda sig i konkurrensen om de befattningar,

Vid musikhögskolan använd utbildningstid — i antal terminer — vid avläggande av högre organistexamen (*h. org.*), högre kantorsexamen (*h. kant.*) och musiklärarexamen (*m. lär.*), antingen var för sig eller i viss kombination.

E x a m i n a	Antal		Summa elever	Genomsnittlig studietid
	elever	terminer		
<i>H.org.</i> , ensamt för sig	1	4	14	5,9
	2	5		
	9	6		
	2	7		
<i>H.org. och h.kant.</i> , samtidigt	1	4	19	5,7
	4	5		
	14	6		
Först <i>h.org.</i> och därefter, i en följd <i>h.kant.</i>	1	5+1	31	(5,9+2,3)=8,2
	2	5+2		
	1	5+3		
	6	6+1		
	10	6+2		
	4	6+3		
	6	6+4		
1	7+1			
Först <i>h.org.</i> eller <i>h. org. och h.kant.</i> samt därefter, i en följd, <i>m.lär.</i>	3	7	69	10,2
	9	8		
	7	9		
	22	10		
	11	11		
	16	12		
	1	13		
<i>M.lär.</i> , utan föregående kyrkomusikalisk examen	1	3	39	7,4
	1	5		
	6	6		
	5	7		
	23	8		
	3	9		

De elever, som avlagt högre organist- och högre kantorsexamina samtidigt, ha i regel endast tillhört organistklassen och ha då privat inhämtat kurserna för högre kantorsexamen för att snabbast möjligt kunna avlägga sina examina.

De elever, som avlagt högre organistexamen (ensamt för sig) på mindre än 6 terminer eller högre organistexamen och högre kantorsexamen (efter varandra) på tillhoppa mindre än 8 terminer eller både de två kyrkomusikaliska examina och musiklärarexamen på tillsammans mindre än 10 terminer eller musiklärarexamen, utan föregående kyrkomusikalisk examen, på mindre än 7 terminer, måste betraktas såsom undantagsfall; de ha redan vid inträdet såsom elever haft sådana kunskaper och färdigheter, att examina på grund därav kunnat avläggas på det färre antalet terminer. Flera av dem, som sålunda avlagt alla de tre ifrågavarande examina, ha därjämte, innan de blevo elever i examensklass, varit elever i någon soloklass t. ex. piano, solosång eller violin och i dessa klasser fått undervisning dels i huvudämnena, dels i de biämnena, vilka även ingå i examina.

högre organistexamen som högre kantorsexamen eller ock avlagt endera av dessa examina samt vid musikhögskolan undergått godkänd efterprovning i orgel, orgelns stämning och skötsel, sång och kördirigering, i den mån sådant ämne ej ingått i hans examen.

Är organist- eller kantorsbefattning gemensam för två eller flera församlingar, som tillsammans äga mer än 5 000 invånare eller av vilka en är församling i stad med mer än 3 000 invånare, skall vad sålunda stadgats också äga tillämpning.

Behörig till organist- och kantorsbefattning i mindre församlingar är även den, som avlagt enbart organist- och kantorsexamen. Vad angår organisttjänst i sådan mindre församling äger dock domkapitlet eftergiva kravet å avlagd examen, där nämnda myndighet finner så påkallat »med hänsyn till församlings ekonomiska förhållanden eller andra särskilda omständigheter». Efter inhämtande av musikaliska akademiens yttrande äger domkapitlet för så fall bestämna, att såsom behörighetsvillkor för befattningen skall godkännas intyg av den, som äger förrätta organist- och kantorsexamen, eller av musiklärare vid folkskoleseminarium angående nöjaktig färdighet i spelning av koraler, koralpreludier och musik till svenska mässan samt nöjaktig kännedom om svenska kyrkans gudstjänstordning. Finner sig domkapitlet ej kunna följa akademiens yttrande, skall frågan av domkapitlet underställas Kungl. Maj:ts provning.

Viss möjlighet till eftergivande av fordran å avlagd examen har förelegat jämväl enligt den äldre för hithörande befattningar gällande behörighetsregleringen.

I vilken utsträckning församlingarna utnyttjat de enligt behörighetsregleringen på området föreliggande möjligheterna till erhållande av dispens från kravet på avlagd examen för den, som skall anställas såsom organist eller kantor i församlingen, belyses genom följande av kyrkomusikernas personalorganisation lämnade statistiska uppgifter: antalet *oexaminerade* befattningshavare utgjorde år 1944 för gruppen »självständiga» tjänster 16 % och år 1939 för gruppen »förenade» tjänster ej mindre än cirka 30 %. Härvid bör emellertid uppmärksammas, att dispens icke i alla dessa fall blivit av myndighet meddelad. Enligt vad KMU får tillfälle att i det följande beröra är sålunda känt, att vederbörande menighetsorgan i många fall, utan sådan dispens, på förslag till kyrkomusikerbefattning uppfört sökande, som icke kunnat åberopa föreskrivna examensmeriter, samt att sådana sökande också blivit av kyrkostämmorna till dylik befattning valda.

Att här angivna missförhållande ytterst bottnar såväl i de ifrågavarande befattningarnas ofta i och för sig ogynnsamma läge i avlöningshänseende som i frånvaron av varje reglering i skatteutjämnings syfte beträffande själva avlöningsbesväret, kan icke vara ovisst. Till dessa frågor återkommer KMU i det följande.

Rekryteringsförhållandena vid »förenade» tjänster. Antalet personer, som under åren 1931 till och med 1944 avlagt den lägre kyrkomusikaliska examen, organist- och kantorsexamen, som enligt den gällande behörighetsregleringen normalt kräves för anställning i mindre församling och alltså i regel i s. k. förenad tjänst, framgår av följande sammanställning:

År 1931	antal	34	År 1938	antal	72
» 1932	»	109	» 1939	»	73
» 1933	»	144	» 1940	»	61
» 1934	»	136	» 1941	»	84
» 1935	»	120	» 1942	»	75
» 1936	»	122	» 1943	»	73
» 1937	»	91	» 1944	»	67

Summa antal 1 261

Den starkt sjunkande tendens, som antalet avlagda examina för år enligt sammanställningen utvisar, är i själva verket mera oroande än vad de lämnade sifferuppgifterna omedelbart giva vid handen. Siffrorna i fråga representera nämligen det totala antalet nu avsedda examina och följaktligen icke blott organist- och kantorsexamen, som avlagts i samband med avläggandet av folkskollärarexamen eller av personer, vilka tidigare avlagt sådan examen. I uppgifterna ingå även examina av personer, som alls ej haft för avsikt att inträda på folkskolläraryrket och sålunda ej heller kunnat aspirera på här ifrågakommande »förenade» kyrkomusikerbefattningar.

I skrivelse till skolöverstyrelsen den 24 februari 1944 betonade musikaliska akademien, hurusom den utbildning, som erhöles genom deltagande i kyrkomusikerkurserna vid seminarierna, vore av betydelse icke endast för den blivande kyrkomusikern utan även i hög grad för den blivande folkskolläraren. Vad behovet av kyrkomusiker beträffar framhölls därjämte av akademien, att under nuvarande förhållanden detta behov icke kunde fyllas, om icke ett betydande antal folkskollärare erhöles den för kyrkomusikerns uppgift nödvändiga utbildningen. Med nu rådande avlöningsförhållanden för kyrkomusikerna kunde det icke begäras eller förväntas, att folkskolläraren skulle helt på egen bekostnad förskaffa sig sådan utbildning och examen. Såväl med hänsyn till behovet av kyrkomusiker som — och icke minst — ur rättvisesynpunkt förordade akademien fördenskull, att erforderliga kyrkomusikerkurser måtte anordnas vid samtliga folkskoleseminarier. Härjämte underströks vikten av att sommarkurserna snarast måtte utökas till att, såsom tidigare varit fallet, omfatta sex veckor mot för närvarande endast fem.

Med anledning av detta akademiens förslag underströk skolöverstyrelsen i sina anslagsäskanden för folkskoleseminarierna för budgetåret 1945/46 önskvärdheten av att möjligheter bereddles elever från samtliga seminarier att tävla om platserna vid de särskilda kyrkomusikerkurserna. För närvarande stode dessa, såsom förut nämnts, öppna endast för elever vid seminarierna i Uppsala, Lund, Göteborg, Umeå och Luleå. Skolöverstyrelsen ansåg det vara en gärd av rättvisa, att jämväl elever från övriga seminarier — i Falun, Kalmar, Karlstad, Linköping och Stockholm — kunde få delta. Då det emellertid icke syntes möjligt att förlägga sommarkurser till samtliga seminarier, fann skolöverstyrelsen, att man borde kunna nöja sig med de nuvarande fyra som-

markurserna i Uppsala, Lund, Göteborg och Umeå, men hemställde, att den kompletterande undervisningen under läsåret måtte ske vid samtliga seminarier. Om antalet elever vid sommarkurserna liksom nu maximerades till 12, skulle kostnaderna icke bli högre än för närvarande. Fördelningen av anslaget till kompletterande undervisning vid de olika seminarierna måste dock bli en annan, i det att varje seminarium behövde ett anslag motsvarande arvode för $\frac{1}{2}$ veckotimmes undervisning för varje deltagande elev.

I 1945 års statsverksproposition biträder departementschefen skolöverstyrelsens förslag, att sommarkurserna för kyrkomusiker principiellt skola stå öppna för elever vid samtliga folkskoleseminarier, och att fördenskull kompletterande kyrkomusikalisk undervisning bör anordnas vid varje seminarium.

Med den nuvarande anordningen av kurserna för kyrkomusiker kunna, såsom redan nämnts, endast tolv seminarieelever årligen bli i tillfälle att avlägga organist- och kantorsexamen. Enligt inhämtade upplysningar ha år 1944 mer än fyrtio innehavare av s. k. förenade kyrkomusikerbefattningar avgått ur tjänst. För år 1946 beräknas avgången bli än större. Härav framgår sålunda, att staten för närvarande sörjer för utbildningen av endast en bråkdel av det behöfliga antalet kyrkomusiker av denna kategori. I övrigt äro de, som önska avlägga organist- och kantorsexamen, hänvisade till att på egen bekostnad förskaffa sig den för avläggande av denna examen erforderliga utbildningen. Det kan med viss sannolikhet antagas, att vid ett första genomförande av det av KMU framlagda tjänsteorganisationsförslaget antalet skolkantorstjänster kommer att ej obetydligt överstiga det nuvarande antalet s. k. förenade kyrkomusikerbefattningar. Otillräckligheten av de utbildningsmöjligheter, som för närvarande stå folkskoleseminarieeleverna till buds för avläggande av här ifrågasvarande kyrkomusikalisk examen, komme sålunda i fortsättningen att framstå än mera markant.

Man har som bekant icke ifrågasatt statens skyldighet att genom inrättande av ett behöfligt antal folkskoleseminarier och erforderligt antal elevplatser vid dessa sörja för utbildningen av ett tillräckligt antal lärare för folkundervisningen. Det lär ej kunna anföras något skäl, varför staten icke skulle hava en motsvarande skyldighet, då det gäller att fullt ut säkerställa församlingarnas behov av kyrkomusiker. Statens förpliktelse härutinnan framstår som så mycket mera given som ju detta behov blir helt beroende av den av statsmakterna själva beslutade tjänsteorganisationen. KMU anser sig i detta sammanhang kunna inskränka sig till att understryka den utomordentliga vikten av att de ytterligare åtgärder, som i detta hänseende visa sig påkallade, varda vidtagna.

Det kan emellertid väl tänkas, att, även om här åsyftade åtgärder vidtagas och även om löneförhållandena vid skolkantorstjänst få en i och för sig tillfredsställande reglering, en tillräcklig rekrytering till kyrkomusikertjänster av denna tjänstetyp det oaktat icke kan i det långa loppet ernås. Det torde för

sådant fall bliva nödvändigt att överväga, om icke en sådan utbyggnad av skolkantorstjänstetypen måste ske, att även *småskolläraryrketjänst* må kunna anordnas såsom sådan tjänst. En dylik organisatorisk utbyggnad måste för sådant fall förbindas med anordnande jämväl vid småskoleseminarierna av kyrkomusikaliska utbildningskurser med mål att avlägga organist- och kantorsexamen. För bedömande av behövligheten av en dylik vidgad rekryteringsbas för skolkantorstjänsterna torde dock viss tids erfarenhet rörande utvecklingen på ifrågavarande område först böra avvaktas.

Förslag till kompetensreglering. Härförut i betänkandet har såsom huvudtjänstetyper av kyrkomusikerbefattningarna föreslagits *kyrklig musikdirektörstjänst*, dels utan och dels med undervisningsskyldighet vid skola, samt *skolkantorstjänst*. Enligt de för tjänsteorganisationen uppdragna riktlinjerna skall åtminstone sådan kyrklig musikdirektörstjänst, som är förenad med undervisningsskyldighet vid skola, kunna komma att inrättas även i församlingar med jämförelsevis lågt invånarantal. Och vad angår skolkantorstjänst kunna förhållandena vara sådana, att denna tjänstetyp måste tillitas även i församlingar med förhållandevis högt befolkningstal. Det kan givetvis icke — annat än såsom ett rent undantagsfall — förutsättas, att den som avlagt folkskollärarexamen haft möjlighet att därjämte underkasta sig den långvariga utbildning, som förvärvande av den högsta kyrkomusikaliska fackkunskapen kräver. Det torde också ligga i sakens natur, att krav på dessa höga kunskapsprov icke kan uppställas för skolkantorstjänst. Av skäl som här angivits lär det icke vara lämpligt att bibehålla den gällande kompetensregleringen till den del denna anknutits till församlingarnas folkmängds-siffror. Riktigare torde vara att anknyta kompetensregleringen till själva tjänstetypen såsom sådan.

Då behörighetsvillkoren för de i betänkandet föreslagna typerna av kyrkomusikertjänster torde i det hela väl tillgodoses av de olika examina, som för närvarande må avläggas vid musikhögskolan, samt av organist- och kantorsexamen, synes någon förändrad reglering beträffande dessa examenstyper såsom sådana — åtminstone tillsvidare — icke vara påkallad. I den förut omnämnda av diakonistyrelsen till KMU ingivna skrivelsen från Sällskapet kyrkosångens vänner ha framförts vissa särskilda kyrkliga önskemål beträffande kyrkomusikernas utbildning. Det har syntes KMU angeläget, att den trängande organisatoriska reformen av kyrkomusikerbefattningarna icke ytterligare kompliceras genom upptagande i detta sammanhang av speciella spörsmål av ifrågavarande natur. KMU har fördenskull ansett sig sakna anledning att här närmare ingå på de i omförmälda skrivelse väckta frågorna. Med deras närmare prövning torde lämpligen böra anstå till dess organisationsfrågan fått sin slutliga lösning.

På grund av vad här anförts föreslår KMU, att kompetensfordringarna för ordinarie kyrkomusikertjänst bestämmas sålunda:

för *kyrklig musikdirektörstjänst*, såväl med som utan skoltjänstgöring, de båda högre kyrkomusikaliska examina jämte musiklärarexamen samt

för *skolkantorstjänst*, förutom de för folkskollärartjänst stadgade behörighetsvillkor, organist- och kantorsexamen.

Även om verksamma åtgärder vidtagas för en förbättring av de nuvarande rekryteringsförhållandena vid kyrkomusikerbefattningarna, i första hand genom en allmän reglering av avlöningen, lär man dessvärre icke kunna förvänta, att den för närvarande föreliggande betydande bristen på examinerade sökande till dessa befattningar skall kunna omedelbart fyllas. Det torde sålunda även i fortsättningen — åtminstone under en viss övergångstid — bliva nödvändigt att räkna med, att de föreslagna nya befattningarna i förekommande fall måste besättas med personer, som icke avlagt de för behörighet till befattningarna stadgade examensproven. Såsom förut berörts, lär emellertid en sådan person därvid icke kunna tilldelas fast anställning. Enligt den föreslagna tjänsteorganisationen skall den, som för dylikt fall, liksom eljest under ledighet å kyrkomusikerbefattning, förordnas att bestrida befattningen, anställas såsom *extra kantor*. Även för anställning såsom extra kantor bör, enligt KMU:s mening, likväl i första hand fordras avlagd kyrkomusikalisk examen, minst organist- och kantorsexamen. Endast för fall att sålunda examinerad person överhuvudtaget icke står att uppbringa för befattningens uppehållande eller att, där sådan sökande anmält sig, denne ändå icke befinnes härför lämplig, må till extra kantor kunna antagas annan, oexaminerad person. Denne bör dock för så fall alltid — på sätt i 1940 års behörighetsbestämmelser stadgas för dispens av domkapitlet — kunna med intyg av examinator eller musiklärare styrka sig äga åtminstone nöjaktig förmåga att leda kyrkosången och utföra den musik, som erfordras.

För anställning som *biträdande kantor*, på sätt enligt KMU:s tjänsteorganisationsförslag för särskilda fall skulle kunna komma i fråga i vissa större församlingar, torde böra uppställas samma behörighetsvillkor som för extra kantor.

Såsom allmänt behörighetsvillkor för innehav av kyrkomusikertjänst, vare sig såsom ordinarie befattningshavare eller såsom extra eller biträdande kantor, torde, utöver förut angivna formella kompetensvillkor, böra uppställas kravet, att befattningshavaren skall vara medlem av svenska kyrkan. — Dylikt tjänst skulle härefter givetvis komma att stå öppen jämväl för kvinna.

I likhet med vad som redan finnes stadgat beträffande flertalet pensionsberättigande publika befattningar bör tydligtvis för ordinarie anställning å kyrkomusikertjänst, därest jämväl denna blir förbunden med pensionsrätt,

föreskrivas skyldighet för sökande att förete intyg av läkare om sitt hälsotillstånd.

Från De blindas förening har KMU, såsom förut nämnts, fått mottaga en framställning om övervägande, huruvida icke formuläret för det läkarintyg, som komme att föreskrivas för ansökan till kyrkomusikerbefattning, kunde givas en sådan avfattning, att de blinda icke helt utestängdes från möjligheten att söka och innehava dylik befattning. Framställningen med tillhörande bilagor finnes fogad till detta betänkande (Bil. 4).

Det är för KMU bekant, att blinda kyrkomusiker på ett fullgott sätt skött kyrkomusikertjänster och även visat sig kunna förvärva en i vissa fall såväl tekniskt som konstnärligt hög förmåga i orgelspelning. Vid framställningen från De blindas förening finnas också fogade upplysningar och intyg, som bekräfta denna uppfattning. Vid besök å blindinstitutet i Tomtebodas har KMU vunnit ytterligare kännedom om de blindas kyrkomusikaliska utbildning och deras möjligheter att avlägga examina samt funnit, att den moderna blindpedagogiken på detta område nått mycket goda resultat.

Med hänsyn till det anförda vill KMU framhålla det principiellt berättigade i att blinda personer, vilka visat sig kunna förvärva de kunskaper och färdigheter, som fordras för att avlägga kyrkomusikaliska examina, och som äro i stånd att uppehålla kyrkomusikaliska tjänster, icke på grund av sitt lyte utestängas från att söka och innehava sådana tjänster. De praktiska förutsättningarna härför måste dock i fråga om de av KMU föreslagna tjänstetyperna ställa sig väsentligen olika.

Då skolkantorstjänst skall vara förbunden med tjänstgöring såsom folkskollärare, torde få anses givet, att den som är blind icke kan antagas till sådan tjänst.

Vad angår kyrklig musikdirektörstjänst med åliggande för innehavaren att bestrida tjänstgöring såsom musiklehrare vid allmän undervisningsanstalt nödgas KMU uttala såsom sin uppfattning, att dylik befattning svårigen kan uppehållas av blind. Denna fråga har såtillvida en större räckvidd, som en dispensreglering i sådant syfte givetvis borde omfatta även musiklehrartjänster, vilka icke äro förenade med kyrkomusikaliska tjänsteuppgifter. Spörsmålet torde väl härvidlag i första hand böra underställas skolmyndigheternas bedömande.

Vad åter angår kyrklig musikdirektörstjänst utan skoltjänstgöring komme visserligen, enligt KMU:s förslag, även innehavaren av en sådan befattning att få sig ålagd undervisning i musik, men denna undervisning förutsättes komma att äga rum i friare former utanför skolan. KMU har för egen del stannat i den uppfattningen, att blindhetslytet icke borde för sådan tjänst konstituera någon avgörande diskvalifikationsgrund.

Vad slutligen beträffar biträdande kantor skall enligt förslaget i dennes tjänsteåligganden icke ingå något slag av undervisningsskyldighet. Å sådan

befattningshavare skall det företrädesvis ankomma att biträda vid särskilda kyrkliga förrättningar. Enligt KMU:s mening bör hinder icke uppställas för blinda att söka och erhålla sådan anställning.

KMU vill fördenskull i första hand förorda, att ett blivande formulär för läkarintyg för ansökan till kyrkomusikertjänst erhåller en sådan avfattning, att den som, ehuru blind, avlagt föreskrivna kyrkomusikaliska examina, ävensom den, som efter avlagda musikaliska kunskapsprov blivit blind men där-efter erhållit erforderlig kyrkomusikalisk blindutbildning, icke på grund av sitt lyte utestänges från att söka och innehava sådan kyrklig musikdirektörstjänst, som icke är förbunden med undervisningsskyldighet vid skola.

6 Kap.

Avlöning och pensionering.

Tidigare ha i detta betänkande (avd. II 2 Kap.) meddelats en del uppgifter rörande löneläget för kyrkomusikerna vid 1943 års ingång. Det statistiska primärmaterial, varpå dessa uppgifter grunda sig, lämnar i åtskilda hänseenden rum för anmärkningar. De bristfälligheter, som här förekomma, ha dock för den överblick det nu gäller knappast någon större betydelse. Statistiken belyser med all önskvärd tydlighet det för ifrågavarande löneområde speciellt karakteristiska, nämligen den utomordentliga ojämnheten i själva lönesättningen, en ojämnhet som blott i begränsad utsträckning kan vara motiverad av en — givetvis förekommande — olikhet de särskilda befattningarna emellan beträffande tjänstegöromålens omfattning. Detta omdöme gäller lika mycket de »förenade» som de »självständiga» befattningarna. KMU har sig bekant, att vid de löneförhandlingar, som under de två senast förflutna åren från personalorganisationens sida upptagits med vederbörande församlingar, vid ett flertal tjänster uppnåtts löneförbättringar, i särskilda fall med högst avsevärda belopp. Ej heller i dessa lönejusteringar kan dock, såsom tidigare framhållits, något större mått av enhetlighet spåras. I vissa fall har avlöningen till och med bragts upp i en nivå, som måste förutsättas rätt betydligt överskjuta vad vid en företagen allmän reglering av dessa löner torde kunna genomföras.

Det ligger i sakens natur att en rationell avvägning av avlöningen vid kyrkomusikerbefattningarna måste — i första hand — göras beroende av arbetsmängden vid de särskilda befattningarna. I främsta rummet betingas ju olikheterna i detta senare hänseende av tjänstgöringsområdenas folk-mängdstal. Till belysande av huru föga denna differentieringsgrund vunnit beaktande vid lönesättningen för kyrkomusikerna i närvarande läge, har

KMU, vad angår ett antal självständiga befattningar, låtit sammanställa härefter intagna tablå. Även vad angår denna tablå äro primäruppgifterna behäftade med vissa ofullständigheter. Dessa torde emellertid, lika litet som bristerna i den förstnämnda lönestatistiken, vara av någon praktisk betydelse i detta sammanhang.

Kontanta grundlöner vid självständiga kyrkomusikertjänster i församlingar av olika storlek				
Mot tjänsten svarande folkmängd 1/1 1944	Antal tjänster	Grundlön		
		högsta avlöningsbelopp	lägsta avlöningsbelopp	medellön
Under 1 500	204	5 491	100	1 390
1 500—8 499	274	8 035	200	3 189
8 500—15 499	63	8 300	554	4 607
15 500—	58	12 416	1 015	6 263
Samtliga	599	12 416	100	3 023

Då det gäller en allmän reglering av avlöningen vid kyrkomusikerbefattningarna föreligger givetvis — såsom KMU redan i det föregående framhållit — möjlighet att grunda en sådan reglering på ett system med fastställd minimiavlönning. Det skulle vid en dylik reglering stå de kyrkliga menigheterna fritt att för varje fall besluta om en höjning av avlöningen utöver det föreskrivna minimibeloppet. Den härvid tillåtna förhöjningen kunde återigen tänkas författningsenligt maximerad till visst belopp eller också lämnas obegränsad. De befattningshavargrupper, med vilka kyrkomusikerna i allmänhet äro i anställningshänseende närmast att likställa, torde vara församlingsprästrarna och folkskolans lärarpersonal. KMU vill erinra om att systemet med minimiavlönning icke upptagits i den gällande avlöningsregleringen för någondera av nämnda befattningshavargrupper. KMU anser sig icke heller för sin del kunna för det förestående uppordnandet av kyrkomusikernas avlöningsförhållanden — särskilt icke i vad gäller fast anställd befattningshavare — förorda antagandet av ett system med sådan innebörd. Till stöd härför vill KMU i det hela åberopa de särskilda skäl, som vid den senast för folkskolans lärarpersonal åvägabragta allmänna löneregleringen ansågos såsom utslagsgivande, då det gällde borttagande av den skoldistrikten tidigare tillkommande rätten att bevilja s. k. kommunala lönetillägg till den reglerade avlöningen för lärarpersonalen. KMU föreslår följaktligen, att de fast anställda kyrkomusikernas avlöning i de blivande avlöningsförfattningarna för dessa befattningshavare fixeras till belopp, som icke må vare sig över- eller underskridas.

I sin i det föregående omnämnda skrivelse till Kungl. Maj:t den 19/10 1939 framlade Sveriges allmänna organist- och kantorsförening ett förslag till reglering av avlöningen vid kyrkomusikerbefattningarna. Föreningen

tänkte sig härvid befattningarna indelade i två grupper: självständig kyrkomusikerbefattning samt med folkskollärartjänst förenad kyrkomusikerbefattning. Förslaget finnes såsom bilaga fogat till detta betänkande (Bil. 5). Från föreningen har senare avlåtits ytterligare en framställning i denna fråga, vari nya förslag till avlöningsreglering för sistnämnda kategori av befattningshavare framläggas. Dessa sistberörda förslag behandlas närmare i det följande.

Kyrklig musikdirektörstjänst. För en rättvis avvägning av avlöningen vid kyrklig musikdirektörstjänst måste givetvis i första rummet hänsyn tagas till kompetensfordringarna för sådan befattning eller, med andra ord, till arten och omfattningen av den utbildning den blivande befattningshavaren haft att underkasta sig för vinnande av behörighet till tjänsten i fråga. KMU hänvisar till redogörelsen härför i närmast föregående kapitel och sina där framställda förslag.

Då det gäller löneinplacering av en befattning av ifrågavarande slag, i vilken i flertalet fall kommer att ingå — med större eller mindre mått — tjänstgöring vid skola såsom lärare i musik, är naturligt att en viss generell anknytning sker till det för närvarande gällande löneläget för lärare i musik vid de statliga läroanstalterna. Avlöningen för sistnämnda befattningshavare utgår som bekant, för musiklärarna i gemen enligt lönegrad 20 och för sådan lärare vid folk- och småskoleseminarierna enligt lönegrad 21, löneplan A i civila avlöningsreglementet. Tydligt är emellertid, att en inplacering av de kyrkliga musikdirektörstjänsterna i en lönenivå, motsvarande någon av dessa båda lönegrader, icke skulle giva innehavare av ifrågavarande befattningar den tillbörliga rättvisan. Kompetenskravet för musiklärartjänst är i regel endast avlagd musiklärarexamen. Blott för sådan befattning vid folk- och småskoleseminarium fordras härjämte avlagd högre organistexamen. För behörighet till kyrklig musikdirektörstjänst åter komme, därest KMU:s förslag till kompetensreglering för sådan tjänst godtages, att för varje fall krävas icke blott musiklärarexamen utan härförutom städse såväl högre organistexamen som ock de kunskapsprov, vilka ingå i högre kantorsexamen. Den utökning av utbildningstiden, som avläggandet jämte musiklärarexamen av båda de nämnda högre kyrkomusikaliska examina för med sig, är såsom framgår av redogörelsen härför i det föregående kapitlet i regel avsevärd. Då det gäller jämförelsen mellan den »rena» musiklärartjänsten och kyrklig musikdirektörstjänst förtjänar ytterligare beaktande, att tjänstgöringen vid den senare av dessa befattningar, där den är förbunden med skoltjänstgöring, såtillvida får en kännbart större tyngd som den regelmässigt binder innehavaren till tjänstearbete icke blott å veckans vardagar utan jämväl å sön- och helgdagar. Denna speciella bundenhet i tjänsteutövningen avbrytes blott under den begränsade tid av året, då befatt-

ningshavaren åtnjuter semester. För innehavaren av den »rena» musiklärartjänsten föreligger däremot fullständig tjänstefrihet under de längre sammanhängande perioder av arbetsåret, som omfattas av skolferierna. Det synes tillbörligt, att båda de här framhållna omständigheterna — de utökade kompetenskraven samt tjänstgöringens nyss påpekade egenart — kompenseras genom en väsentligen högre löneställning för den kyrkliga musikdirektören än den som för närvarande tillkommer musiklärare. Vid bedömning av den förevarande löneplaceringsfrågan bör slutligen uppmärksammas, att den kyrkliga musikdirektörstjänsten får karaktären av en »sluttjänst», från vilken någon ytterligare befordran till publik befattning inom musikerfacket med högre löneställning icke — åtminstone ej annat än för rena undantagsfall — står öppen.

Behandlingen vid 1942 års riksdag av den i det föregående refererade motionen nr 3 inom andra kammaren synes berättiga en förväntan, att strävandena för musiklivets utbredning och höjande i vårt land numera kunna påräkna ett oförbehållsamt stöd även från folkrepresentationens sida. Ett nödvändigt led i dessa strävandens förverkligande måste vara en rättvis uppskattning av det arbete, som de aktivt verksamma målsmännen för musikutövningen inom landet fått sig ålagt att utföra. Tidsförhållandena ställa dock krav på största sparsamhet. KMU har med hänsyn till detta krav — och endast med hänsyn därtill — funnit sig böra stanna vid att föreslå, att avlöningen vid kyrklig musikdirektörstjänst, såväl där denna är förbunden med undervisningsskyldighet vid skola som där sådan tjänstgöring icke ifrågakommer, bestämmas till belopp svarande mot avlöningen enligt lönegrad 23, löneplan A i civila avlöningsreglementet.

Enligt KMU:s i annat sammanhang framställda förslag skall kyrklig musikdirektör anses anställd hos visst pastorat, vilken anställning, om tjänsten är förbunden med skoltjänstgöring, innefattar skyldighet att bestrida sådan tjänstgöring förlagd till viss eller vissa undervisningsanstalter. I den mån en eller flera av dessa undervisningsanstalter äro statliga, får ju en tjänst av denna typ till motsvarande del en rent statlig karaktär. I avseende å de kyrkomusikaliska åliggandena kommer sådan tjänst att intaga i stort sett samma »blandade» — kommunalt-statliga — ställning, som enligt gängse uppfattning plägar tilläggas exempelvis de församlingsprästerliga befattningarna. Med hänsyn till vad här framhållits beträffande de föreslagna kyrkliga musikdirektörstjänsternas förvaltningsrättsliga natur, när dessa äro förbundna med skoltjänstgöring, torde visserligen icke böra ifrågasättas att direkt inordna dem i civila avlöningsreglementet. Något hinder möter dock givetvis icke mot att bestämmelserna i nämnda reglemente i sakligt hänseende — åtminstone i allt väsentligt — göras tillämpliga såväl å nu berörda befattningar som å övriga kyrkliga musikdirektörstjänster. Vid en sådan reglering böra helt naturligt stadgandena exempelvis

om rörligt tillägg å de befattningshavarna tillförsäkrade avlöningsbeloppen få en motsvarande giltighet för de kyrkliga musikdirektörstjänsterna och, i den mån kristillägg eller annan likartad särskild förmån tillgodokommer de under civila avlöningsreglementet inordnade befattningshavarna, bör givetvis dylik förmån även utgå till innehavare av kyrklig musikdirektörstjänst. Där sådan tjänst, i inlighet med vad i det föregående föreslagits, komme att anordnas såsom deltidstjänst (trekvarts- eller halvtidstjänst), bör avlöningen vid tjänsten reduceras enligt motsvarande kvottal.

Regleringen av tjänste- och familjepension vid de här ifrågavarande nya befattningarna torde i allt väsentligt böra ske på grundval av bestämmelserna i allmänna tjänstepensions- och familjepensionsreglementena. För kyrklig musikdirektörstjänst, som anordnats såsom deltidstjänst, lära stadgandena i ämnet kunna utformas i huvudsaklig anslutning till de särskilda bestämmelser, som i sådant hänseende gälla för deltidanställda övningslärare vid statsskolorna.

Skolkantorstjänst. Av den i närmast föregående kapitel lämnade redogörelsen framgår, att för närvarande mer än en fjärdedel av innehavarna av s. k. förenade kyrkomusikertjänster äro oexaminerade. Redogörelsen ger därjämte vid handen, att antalet av dem, som avlagt den för dylik tjänst stadgade organist- och kantorsexamen, under de sist förflutna åren uppvisar en stark och i det hela fortgående nedgång. Den nuvarande rekryteringssituationen vid dessa befattningar är, såsom i berörda sammanhang påvisats, i hög grad oroande.

Ganska säkert är, att orsaken till det sålunda uppkomna läget till stor del är att söka i de hittills oreglerade avlöningsförhållandena vid ifrågavarande befattningar. Det bör också framhållas, att läget var annorlunda innan den nuvarande löneregleringen för folkskollärarna var genomförd. Det är känt, att folkskollärare på den tiden, även om deras intresse för de kyrkomusikaliska uppgifterna varit ringa, ofta sågo sig nödsakade att söka »förenad» kyrkomusikertjänst för att sålunda bättra på den då otillräckliga lärarlönen. Situationen härutinnan är numera väsentligen förändrad. Får försämringen av rekryteringen till de »förenade» kyrkomusikerbefattningarna ytterligare ohämmat fortgå, komma de därav berörda församlingarna — och detta kommer härvid att företrädesvis gälla de i ekonomiskt hänseende svagast ställda — i ett allt brydsammare läge.

Det får vidare icke bortskymmas, att den »förenade» kyrkomusikerbefattningen representerar en tjänstetyp, som i vissa hänseenden kan betecknas som unik. »Tjänsteföreningen» innebär nämligen, att befattningshavaren under en sammanhängande tid av årligen åtta à nio månader dagligen är bunden av sin tjänst. De olägenheter, som därav uppkomma för denne, äro betydande och uppenbara. Överhuvudtaget måste den föreslagna

skolkantorstjänsten betecknas såsom tung och — om de anmärkta olägenheterna ej kompenseras genom ett skäligt vederlag i avlöningen — också avskräckande. En avlöningsreglering måste härvid — varken mer eller mindre — taga sikte på att göra ifrågavarande tjänster så pass begärliga, att nyrekryteringen till dessa med kompetenta innehavare kan i full omfattning åter komma i gång samt för framtiden säkerställas.

Enligt KMU:s i det föregående framförda förslag skulle skolkantorstjänst anordnas såsom en enhetstjänst, i vilken befattningshavaren har att — utan minskning i sin tjänstgöringsskyldighet såsom folkskollärare — fullgöra stadgade uppgifter såsom kyrkomusiker. Avlöningsvederlaget för dessa senare uppgifter bör tydligen under angivna förutsättning utgå i form av viss förhöjning i den avlöning, vartill befattningshavarens tjänstgöring såsom folkskollärare, enligt folkskolans avlöningsreglemente, för varje fall berättigar honom. För den lönetekniska fixeringen av denna avlöningsförhöjning kunna tvivelsutan olika lösningslinjer tänkas: en högre lönegradsplacering av skolkantorstjänsterna på grundval av den gällande löneplanen för folkskollärartjänst, ett fristående avlöningstillägg utöver den »rena» folkskollärlönen eller möjligen en kombination av dessa båda metoder. Valet mellan de här angivna alternativen påverkas givetvis av svaret på frågan, vilken differentiering av avlöningsförhöjningen, som lämpligen bör eftersträvas. Att en viss sådan differentiering efter göromålets omfattning företages är, med hänsyn till den stora olikheten härutinnan inom skilda församlingar, uppenbarligen ofrånkomligt. I första hand lärer sålunda en viss lägre lönenivå bära fastställas för de fall att högmassa icke regelbundet förrättas varje sön- och helgdag i den kyrka eller annan gudstjänstlokal, till vilken skolkantorns kyrkomusikertjänstgöring är knuten, utan blott varannan (eller var tredje) gudstjänstdag. Vidare bör den olika frekvensen av särskilda kyrkliga förrättningar (dop, vigslar och jordfästningar) i skälig omfattning påverka lönesättningen. I det hela stå växlingarna i sistnämnda hänseende, på sätt förut framhållits, i relation till storleken av folkmängden i skolkantorns tjänstgöringsområde. Vid tillämpningen av de differentieringsgrunder, som här föreslås, bör dock givetvis all finvägning bannlysas.

I sin förut omnämnda skrivelse av den 10/3 1944 har Sveriges allmänna organist- och kantorsförening framlagt förslag till inplacering av skolkantorstjänst i den för folkskollärare gällande löneplanen. Framställningen i skrivelserna, vilken finnes bilagd detta betänkande (Bil. 6), går närmast ut på ett förordande av en fristående avlöning för skolkantorns kyrkomusikaliska tjänsteuppgifter. Avlöningen skulle därvid, allt efter storleken av tjänstgöringsområdets — församlingens — folkmängd, variera såsom vid placering i olika lönegrader. Dessa senare åter skulle i överensstämmelse med löneplan A enligt civila avlöningsreglementet differentieras efter indelning-

en i dyrortsgrupper och vara uppdelade, en var i fem löneklasser. Grundlönen i lägsta lönegraden å A-ort beräknades enligt detta förslag till 1 608 kronor. Alternativt anges i skrivelsen även en annan lösning av problemet. I enlighet härmed skulle skolkantorns folkskollärlön höjas med ett med hänsyn till församlingens folkmängd varierande »löneklasstillägg», motsvarande för lägsta befolkningsgruppen (högst 1 000 invånare) en uppflyttning av tjänsten — i förhållande till folkskollärartjänsten — fyra löneklasser (lönegrader) samt för högsta befolkningsgruppen (4 000 invånare) en uppflyttning fem löneklasser (lönegrader) och, vid mellanliggande eller överstigande fulla 500-tal invånare, med en procentuell minskning eller höjning av sistnämnda »löneklasstillägg». De sålunda bestämda lönegraderna och lönegrupperna skulle jämväl vara differentierade efter gällande ortsgruppsindelning och uppdelade i löneklasser. Härvid beräknades dock — med avvikelse från vad enligt den tillämpade löneplanen gäller för lönegrader över den 19:e — för varje lönegrad fem löneklasser, d. v. s. ett fjärde ålderstillägg även med avseende å löneförhöjningen för de kyrkomusikaliska tjänsteuppgifterna. Löneförhöjningen i lägsta lönegraden och lägsta lönegruppen å A-ort skulle enligt detta alternativ uppgå, där folkskollärlönen utginge efter 16:e lönegraden, till lägst 1 308 och högst 1 644 kronor samt, där folkskollärlönen utginge efter 17:e lönegraden, till lägst 1 320 och högst 1 809 kronor. — Avlöningen för de kyrkomusikaliska tjänsteuppgifterna skulle enligt båda alternativen bli pensionsgrundande.

Enligt KMU:s mening skulle det måhända vara görligt att vid en inplacering av skolkantorstjänsterna omedelbart i folkskolans löneplan eller — rättare sagt — i en utbyggnad av denna bereda utrymme för en differentiering av den för kyrkomusikeruppgifterna utgående löneförhöjningen efter frekvensen av högmässor, vid vilka skolkantorn skall hava att regelmässigt tjänstgöra. En differentiering på denna grund, vartill visserligen i kyrkomusikerföreningens här refererade förslag icke någon särskild hänsyn tagits, måste ju också såsom redan nämnts vara i första hand påkallad. Att därjämte — med lönegrader respektive löneklasser såsom mått — företaga en motsvarande differentiering efter tjänstgöringsområdenas folkmängd torde emellertid komma att innebära en allt för stor avvikelse från eljest inom det publika avlöningsväsendet tillämpade lönesystem och måste för övrigt göra löneplanen ytterligare invecklad. En reglering i enlighet med kyrkomusikerföreningens alternativa förslag med enhetlig lön efter viss lönegrad lär fördenskull näppeligen kunna genomföras. Ville man i övrigt tillgripa metoden med inplacering av skolkantorstjänsten i någon med hänsyn till kyrkomusikeruppgifterna bestämd högre lönegrad, skulle man följaktligen bli hänvisad till att därjämte använda sig av något slags extra tillägg, graderat efter folkmängden (»befolkningstillägg»). Men en avlöningsreglering för skolkantorena enligt angivna metod vore i allt fall

knappast tillrådlig. Stora svårigheter torde sålunda bliva förbundna med regleringen av befattningshavarens löneklassplacering, då ju denne kanske ofta komme att räkna olika antal tjänstår för tjänsten såsom folkskollärare och såsom kyrkomusiker. Även från finansieringssynpunkt framstår metoden med enhetslön för skolkantorstjänsten såsom mindre lämplig. Enligt förslag, som härefteråt framlägges av KMU, skall nämligen den del av avlöningen vid skolkantorstjänsten, som belöper på de kyrkomusikaliska åliggandena, gäldas av vederbörande kyrkliga menighet, med denna under viss förutsättning förbehållen rätt till särskilt bidrag för avlöningens bestridande. Den härför erforderliga kostnadsavräkningen komme givetvis att betydligt försvåras, därest ej angivna del av avlöningen hålles, lönetekniskt sett, skild från avlöningen för befattningshavarens tjänstgöring såsom folkskollärare.

Efter överbäggande av skilda lösningslinjer, som här erbjuda sig, finner sig KMU böra förorda en avlöningsreglering för skolkantorstjänsterna, som i viss mån bygger på en kombination och modifiering av de två i kyrkomusikerföreningens förenämnda skrivelse framställda alternativa regleringsförslagen. För tillgodoseende så långt sig göra låter av kraven på enkelhet i regleringen och för underlättande, såsom nyss berörts, av avräkningsförfarandet med avseende å avlöningskostnaderna föreslår KMU, att vederlaget för de med tjänsterna förenade kyrkomusikaliska tjänsteuppgifterna bestämmes att för varje fall utgå i sin helhet i form av ett enda *lönetillägg*, som skall tillkomma befattningshavaren utöver dennes lön såsom folkskollärare enligt folkskolans avlöningsreglemente.

Storleken av detta lönetillägg, vilket lämpligen benämnes *kantorstillägg*, bör, såsom förut framhållits, för varje tjänst avvägas med hänsyn till omfattningen av de kyrkomusikaliska arbetsuppgifterna vid tjänsten. I sådant syfte föreslår KMU, att skolkantorstjänsten i avlöningshänseende inordnas under fyra särskilda *lönegrupper*, allt efter tjänstgöringsområdenas folkmängd, samt att kantorstillägget för varje sådan lönegrupp differentieras i förhållande till frekvensen av högmässogudstjänster inom tjänstgöringsområdena. Till lönegrupp 1 hänföres skolkantorstjänster i tjänstgöringsområden med invånarantal under 1 500, till lönegrupp 2 tjänster i tjänstgöringsområden med invånarantal 1 500—3 499, till lönegrupp 3 tjänster i tjänstgöringsområden med invånarantal 3 500—5 999 samt till lönegrupp 4 tjänster i tjänstgöringsområden med invånarantal 6 000 och däröver. Av samtliga nuvarande territoriella församlingar skulle, därest vid tjänstgöringsområdenas bestämmande någon sammanslagning eller uppdelning av församlingar ej företoges, efter denna indelningsgrund komma 1 595 lands- och 10 stadsförsamlingar på den lägsta lönegruppen, medan inalles 689 lands- och 43 stadsförsamlingar skulle falla inom de två mellersta lönegrupperna. För närvarande finnas, såsom förut omnämnts, 79 lands-

och 131 stadsförsamlingar med ett invånarantal av 6 000 och däröver. Men av dessa torde åtminstone i 36 lands- och 109 stadsförsamlingar, vilka var och en ha mer än 8 500 invånare, anställande av skolkantor näppeligen komma i fråga. Lönegrupperna indelas i sin tur i tre *underavdelningar* (a, b och c). Underavdelningen a) skulle därvid komma att innefatta kantorstilläggets — så att säga — grundbelopp, avseende det normala fallet att högmässa förrättas varje gudstjänstdag i tjänstgöringsområdet. Underavdelningen b) skulle gälla de fall, där högmässa reguljärt förekommer blott varannan eller var tredje gudstjänstdag. Underavdelningen c) slutligen komme att avse sådana särskilda fall, som dess värre måste förutsättas undantagsvis kunna föreligga, då skolkantorn i följd av förekomsten av två allmänna gudstjänstlokaler inom tjänstgöringsområdet blir nödsakad att tjänstgöra regelmässigt ej blott en gång varje gudstjänstdag i endera av dessa lokaler utan dessutom åtminstone varannan gudstjänstdag ytterligare en gång jämväl i den andra gudstjänstlokalen. Undergår tjänstgöringsområdets invånarantal sådan förändring, att det över- eller understiger folkmängdsintervallen för den lönegrupp, vartill skolkantorstjänsten i tjänstgöringsområdet blivit hänförd, eller ändras gudstjänstförhållandena inom området i de hänseenden, som ligga till grund för lönegruppernas indelning i underavdelningar, bör sådant uppenbarligen också föranleda motsvarande ändringar i skolkantorstjänstens placering inom löneplanen. Dylik ändring synes — med skäligen begränsningar — jämväl böra, i likhet med vad gäller i fråga om folkskollärares lönegradsplacering vid ändringar i årliga lästiden, kunna vidtagas under befattningshavares tjänstetid. På grund av förändring i folkmängden har KMU sålunda funnit kantorstjänst böra, sedan förändringen bestått i 2 år, upp- eller nedflyttas i lönegrupp från och med påföljande kalenderår; dock att sådan ändrad placering för varje fall icke må ske, därest folkmängdsändringen ej uppgår till minst 500.

Det kan visserligen förefalla, som om lönebestämningen med den här föreslagna differentieringen komme att bliva väl så invecklad. Det måste dock härvid beaktas, att indelningen av lönegrupperna i underavdelningar endast torde bliva tillämplig för ett förhållandevis fåtal fall. Och med hänsyn till de stora olikheterna i arbetsförhållandena å förevarande område inom de skilda församlingarna lär differentieringen för dessa fall näppeligen kunna göras enklare. För att ej ytterligare behöva komplicera lönesystemet har KMU emellertid ansett, att den eljest vanliga indelningen i *löneklasser* bör beträffande kantorstillägget undvikas. Detta kan för övrigt sägas vara påkallat även av kantorstilläggets karaktär av tillägg till en redan i löneklasser reglerad avlöning. Övervägande skäl torde likväl tala för, att den enligt folkskolans avlöningsreglemente gällande differentieringen av årslönerna efter *dyrort* skall vinna tillämpning även med avseende å kantorstilläggen. — Liksom å folkskollärlönen torde å kantorstillägget böra utgå *rörligt tillägg* och för närva-

rande även *kristillägg* enligt eljest gällande grunder. Såväl det rörliga tillägget som kristillägget torde böra beräknas särskilt för sig å kontorstillägget. Ett sådant beräkningssätt kommer, med hänsyn till de för tilläggsförmånerna gällande maximeringsbestämmelserna, vid av KMU härefteråt föreslagen lönesättning icke att inverka på förmånernas uträknande.

Med hänsynstagande till skolkantorernas blivande arbetsuppgifter och övriga, härförut angivna på lönesättningen inverkan omständigheter har KMU funnit, att vederlaget i lägsta lönegruppen å A-ort för skolkantorernas kyrkomusikeråligganden, där i dessa ingår tjänstgöring vid högmässa en gång varje gudstjänstdag, skäligen bör vid nuvarande levnadskostnadsförhållanden utgå med, i avrundat tal, 1 800 kronor för år. Frånräknas rörligt tillägg och kristillägg enligt nu gällande procenttal, skulle detta belopp för så fall komma att motsvara ett grundbelopp för kontorstillägget å 1 374 kronor. Detta åter motsvarar årsmedeltalet för en 30-årig tjänstetid av skillnaden mellan en folkskollärares årslön i 17:e lönegraden och årslönen i lönegrad A 21 enligt civila avlöningsreglementet. Sättes kontorstillägget för angivet fall till nämnda belopp, komme regleringen följaktligen att för skolkantorn innebära en genomsnittlig förhöjning av folkskollärlönen med fyra lönegrader. Den sålunda föreslagna lönesättningen torde även med hänsyn härtill få anses skäligen avvägd. För de särskilda dyrortsgrupperna torde kontorstilläggets begynnelsebelopp (lönegrupp 1 och underavdelning a) böra bestämmas jämväl på grundval av medeltalsuträkning, som nyss nämnts. Därigenom bibehålles löneplanens ursprungliga spännvidd.

I enlighet med vad här förordats, får KMU föreslå, att kontorstilläggen för ordinarie skolkantorer bestämmas att utgå efter följande löneplan:

Löneplan Sk.

Lönegrupp	Underavdelning	Kantorstillägg kronor för år								
		Ortsgrupp								
		A	B	C	D	E	F	G	H	I
1	a	1 374	1 389	1 407	1 422	1 440	1 455	1 473	1 488	150 6
	b	954	963	975	984	996	1 005	1 017	1 026	1038
	c	1 794	1 815	1 839	1 860	1 884	1 905	1 929	1 950	1 974
2	a	1 521	1 536	1 554	1 569	1 587	1 602	1 620	1 635	1 653
	b	1 092	1 101	1 113	1 122	1 134	1 143	1 155	1 164	1 176
	c	1 950	1 971	1 995	2 016	2 040	2 061	2 085	2 106	2 130
3	a	1 746	1 764	1 779	1 797	1 812	1 830	1 845	1 863	1 878
	b	1 308	1 320	1 329	1 341	1 350	1 362	1 371	1 383	1 392
	c	2 184	2 208	2 229	2 253	2 274	2 298	2 319	2 343	2 364
4	a	2 007	2 022	2 040	2 055	2 073	2 088	2 106	2 121	2 139
	b	1 560	1 572	1 587	1 599	1 614	1 626	1 641	1 653	1 668
	c	2 454	2 472	2 493	2 511	2 532	2 550	2 571	2 589	2 610

Då de å ordinarie skolkantor ankommande kyrkomusikaliska tjänsteuppgifterna utgöra en stadigvarande utökning i den denne åliggande tjänstgöringen såsom folkskollärare, synes billigheten kräva, att kantorstillägget för sådana befattningshavare jämlikt av 1938 års pensionsakkunniga angivna principer (SOU 1941: 10 s. 51 f. och 63 f.) göres pensionsgrundande, eller, med andra ord, att detta tillägg må i viss omfattning tagas i beräkning för förhöjning av de för vanlig folkskollärartjänst utgående tjänste- och familjepensionerna. Då de för skolkantorerna såsom lärare enligt folkskolans tjänste- och familjepensionsreglementen gällande tjänste- och familjepensionsunderlagen och därå belöpande pensionsavdrag växla allt efter den lönegrad, skolkantorn enligt folkskolans avlöningsreglemente tillhör, böra emellertid de på lärarlönen och på kantorstillägget belöpande pensionerna skäpligen icke bestämmas, såsom för motsvarande fall eljest är brukligt, enhetligt efter visst till bestämd lönegrad anslutet underlag. KMU får därför föreslå, att för kantorstillägget bestämmas särskilda *pensionstilläggsunderlag* och *pensionstilläggsavdrag*. I anslutning till den i det föregående förordade lönesättningen torde pensionstilläggsunderlaget för kantorstillägget böra fastställas för tjänstepensioneringen till 939 kronor och för familjepensioneringen till 306 kronor samt pensionsavdragen efter vedertagna regler bestämmas på grundval av dessa underlag.

Extra kantor. Såsom tidigare berörts läser det icke kunna undvikas, att man även i fortsättningen under ett övergångsskede måste räkna med nödvändigheten att i särskilda fall, i brist på kompetent sökande, låta skolkantorstjänst uppehållas eller de kyrkomusikaliska tjänsteuppgifterna eljest bestridas av extra anställd person, som icke avlagt för behörighet till sådan tjänst stadgade examensprov. Enligt KMU:s förslag skall sådan person liksom även den, som eljest under ledighet skall bestrida kyrkomusikerbefattning, anställas såsom extra kantor. Avlöningen för den kyrkomusikaliska delen av tjänsten bör givetvis till sådan befattningshavare utgå med visst lägre belopp än vad tillkommer en ordinarie tjänstinnehavare. KMU vill föreslå, att dylik avlöning för extra kantor bestämmas generellt för varje fall till viss del — lämpligen $\frac{2}{3}$ -delar — av det kantorstillägg, som enligt den föreslagna löneplanen (Sk) skulle vid ifrågavarande tjänst utgå för ordinarie skolkantor. Å sålunda bestämd lön tillkommer givetvis även för extra kantor rörligt tillägg och kristillägg, så länge sådant utgår. För extra kantor blir dock lönen helt naturligt icke pensionsgrundande.

Biträdande kantor. Med hänsyn till den för varje sådan befattningshavare i hög grad växlande omfattningen av de arbetsuppgifter, som enligt vad i det föregående förutsatts skulle på denne ankomma, torde det vara uppenbart, att upprättande av någon enhetlig löneplan för denna fåtaliga grupp av be-

fattningshavare icke kan ifrågasättas. KMU föreslår, att avlöningen till sådan befattningshavare skall utgå såsom arvode med visst belopp för förrättning enligt taxa, som på förslag av vederbörande kyrkliga menighet fastställas av domkapitlet.

Speciella avlöningsspörsmål. Tjänstebostad. Vid skolkantorstjänst påkallas ingen särskild reglering beträffande tjänstebostad. För sådan befattningshavare blir bostadsfrågan reglerad genom de för honom såsom folkskollärare gällande avlöningsförfattningarna.

Vad angår kyrklig musikdirektörstjänst framgår av det i det föregående framlagda organisationsförslaget, att sådan tjänst, i allt fall tillsvidare, kan förutsättas komma att inrättas huvudsakligen i stadsförsamlingar samt landsförsamlingar med större samhällsbildningar. Bostadsfrågan torde där i regel kunna ordnas genom befattningshavarens egen försorg. Fall torde dock kunna tänkas förekomma, då så ej kan ske. En allmän bestämmelse torde följaktligen böra meddelas av innebörd, att vederbörande pastorat, hos vilket kyrklig musikdirektör anställs, skall vara skyldig att, om förhållandena så kräva, åt befattningshavaren såsom tjänstebostad anvisa särskild efter ortens bruk ändamålsenlig lägenhet. Tillika torde lämpligen böra stadgas, att godkännande av sådan tjänstebostad skall ankomma på myndighet, samt att, om godkännande lämnats, befattningshavaren skall vara skyldig att förhyra lägenheten till belopp, som, där överenskommelse ej kan träffas, fastställas av samma myndighet. En dylik prövning torde på förevarande tjänsteområde lämpligast böra anförtros åt stiftsnämnden. — På åtskilliga orter, företrädesvis i de större städerna, torde särskilda tjänstebostäder för kyrkomusiker redan nu finnas anordnade. Sådan tjänstebostad synes, i förekommande fall, kyrklig musikdirektör böra vara pliktig att mottaga, om så av pastoratet påkallas, dock med honom förbehållen rätt att få frågan om bostadens godkännbarhet och om hyresbeloppet prövad i den ordning nyss sagts.

Resekostnadsersättning. Vad angår frågan om ersättning för kostnad för resor, som innehavare av kyrkomusikerbefattning kan bli nödsakad företa i tjänsten, så torde knappast kunna ifrågasättas, att för denna till numerären stora befattningshavargrupp meddela några bestämmelser med generell giltighet om rätt till dylik ersättning. Det må här framhållas, att den avlöning, som av KMU för ett vart fall föreslagits för dessa befattningshavare, blivit så avvägd, att den med fog kan sägas innefatta skäligen täckning även för den resekostnad till mindre avsevärt belopp, som befattningshavaren i givna fall törhända icke kan undgå att få personligen vidkännas. Tjänstgöringsförhållandena vid de särskilda tjänsterna kunna dock för särskilt fall göra det ofrånkomligt att bereda befattningshavaren gottgörelse för utgifter av ifrågavarande slag.

Vad särskilt angår kyrklig musikedirektör med skoltjänstgöring torde man sålunda ha att räkna med det — förmodligen dock endast undantagsvis förekommande — fall, att den eller de skolor, vid vilka befattningshavaren anvisats tjänstgöring såsom musiklärare, äro belägna på större avstånd från hans stationeringsplats. Beaktas bör härjämte, att resorna till sådan skola bliva regelrätt förekommande varje vecka under läsåret. KMU föreslår, att frågan om gottgörelse för resekostnad vid skoltjänstgöring i dylika fall ordnas på det sätt, att skolöverstyrelsen skall äga att, med hänsynstagande till de lokala förhållandena på varje särskild ort, fastställa visst för sådan tjänstgöring utgående till beloppet begränsat *årligt resanslag*, som må finnas skäligt.

Men även beträffande den kyrkliga tjänstgöring, som ankommer på kyrkomusikerna i gemen, har man att räkna med befattningar, i vilka befattningshavaren har att inom sitt tjänstgöringsområde företaga resor till platser på mera betydande avstånd från stationeringsorten. I det hela torde förekomsten av dylika befattningar bliva begränsad till sådana församlingar, där enligt av Kungl. Maj:t eller av domkapitlet meddelade föreskrifter särskilda gudstjänster eller andaktsstunder skola av prästerskapet tid efter annan anordnas å vissa närmare angivna, på längre avstånd från församlingskyrkan belägna platser. Även beträffande resor av här berörda slag bör möjlighet stå öppen att genom ett efter förhållandena vid varje sådan särskild tjänst avpassat årligt resanslag bereda befattningshavaren skälig gottgörelse för hans med resorna förbundna direkta utgifter. Det måste emellertid vara en angelägenhet av vikt att tillse, att resanslagen för de här sist ifrågakommande befattningarna komma att för de olika stiftet beräknas efter enhetliga grunder. KMU vill med hänsyn härtill föreslå, att fastställande av resanslag, som sålunda ifrågasatts, förbehålles Kungl. Maj:t.

Semester. Varken kyrklig musikedirektör med undervisningsskyldighet vid skola eller skolkantor kan, med hänsyn till sina kyrkomusikaliska tjänsteuppgifter, på samma sätt som övriga lärare tillgodonjuta dem i sådan egenkap tillkommande ferier. Samtliga ordinarie kyrkomusiker torde förden skull böra tillerkännas rätt till särskild »kostnadsfri ledighet», semester, ävensom rätt till oavkortad avlöning vid sjukdom visst antal dagar, såsom för annan semesterberättigad. Semesterledigheten bör allenast få uttagas under skolverietid. För skolkantor böra här angivna förmåner i övrigt regleras i överensstämmelse med vad som enligt civila avlöningsreglementet skulle gälla för befattningshavare i lönegrad, som för ett vart fall ligger fyra lönegrader över den, skolkantorn enligt folkskolans avlöningsreglemente såsom lärare tillhör. Frågan om semester för extra kantor och biträdande kantor torde, med hänsyn till begränsningen i deras tjänsteuppgifter, lämpligen böra helt regleras efter bestämmelserna i allmänna semesterlagen.

Tjänstledighetsavdrag. Vid tjänstledighet, varunder befattningshavare jämlikt civila och folkskolans avlöningsreglementen icke är berättigad till oavkortad lön, böra jämväl kyrkomusikerna vidkännas tjänstledighetsavdrag enligt motsvarande grunder. För kyrklig musikedirektör regleras detta helt genom anpassningen till civila avlöningsreglementet. För skolkantor och extra kantor synes för fall, då befattningshavaren skall vara berättigad att under ledigheten behålla viss del av avlöningen, tjänstledighetsavdraget för dag med avseende å kantorstillägget böra bestämmas till viss procent av dettas belopp per dag vid tjänst å A-ort i respektive lönegrupp och underavdelning, förslagsvis för A-avdrag 20 procent och för B-avdrag 40 procent.

Tjänst- och nådårsrätt. Den klockare och organister för närvarande jämlikt vissa äldre kungl. brev (28/3 1798 och 12/10 1832) tillagda rätten till tjänstår och nådår måste givetvis, därest KMU:s förslag om ifrågavarande befattningars avskaffande och ersättande med nya kyrkomusikertjänster genomföres, därmed helt upphöra. Någon särskild övergångsreglering med avseende å sådan rätt synes härvid ej påkallad.

Löneutbetalning. KMU föreslår slutligen, att avlöningen till kyrklig musikedirektör skall, såväl för den som icke har undervisningsskyldighet vid skola som för den som har sådan tjänstgöring, i sin helhet utbetalas av vederbörande pastoratskyrkoråd enligt de för löneutbetalning gällande bestämmelserna i civila avlöningsreglementet. Vad skolkantor angår torde dennes avlöningsförmåner såsom folkskollärare böra utbetalas av skolstyrelsen i samma ordning som hittills. Det honom tillkommande kantorstillägget bör samtidigt därmed och i enahanda ordning tillhandahållas honom av skolstyrelsen.

Frågan om finansieringen av de särskilda lönebeloppen behandlas i ett senare avsnitt av betänkandet i samband med frågan om skatteutjämningsregleringen.

B. Skatteutjämningen.

1 Kap.

Val av utjämningsmetod.

Såsom redan tidigare i betänkandet betonats, utgör frågan om åstadkommande av en verksam utjämning de kyrkliga kommunerna emellan av de utgifter, som för dem må bliva förbundna med en nyorganisation av kyrkomusikerbefattningarna, ett huvudproblem vid en dylik reglering. För närvarande äger — i det stora hela — ingen som helst utjämning rum med avseende särskilt å kostnaderna för kyrkomusikernas avlöande. En viss, till de engagerade församlingarna dock helt begränsad skatteutjämning vinnes väl i här berört hänseende i de förhållandevis få fall, när två eller flera församlingar äro tjänsteorganisatoriskt förenade om gemensam kyrkomusiker, liksom även då församlingar, oaktat de var för sig utgöra eget tjänstgöringsområde för hos dem anställd kyrkomusiker, bilda kyrklig samfällighet med avseende å det till dessa anställningar knutna avlöningsbesväret. I regel torde nämligen härvid avlöningskostnaderna bestridas enhetligt för de på detta sätt förbundna församlingarna och sålunda, i mån av behov, medels utdebitering å församlingarnas sammanlagda skatteunderlag. Eljest ankommer det enligt såväl kyrkolagen som andra hithörande ännu gällande författningsbestämmelser å varje församling i princip att ensam för sig bestrida all avlöning för dess kyrkomusikers avlöande. Något bidrag härtill, utöver den egna utdebiteringen, tillkommer sålunda icke församlingen av allmänna medel — fränsett vad för viss tjänst för ändamålet kan finnas anslaget i särskilda avlöningstillgångar eller i förekommande fall å sådan kostnad kan belöpa av församlingen tilldelat understöd av allmänna skatteutjämningsmedel.

Detta förhållande — att församlingarna, huru små och föga bärkraftiga kommunala hushållningsenheter de än i de särskilda fallen representera, varit hänvisade att i huvudsak med egna skattemedel bära kostnaden för dessa sina kyrkliga befattningshavares avlöande — har ju, såsom i det föregående påvisats, ofta utgjort det egentliga hindret för kyrkomusikerbefattningarnas rekrytering med kompetenta innehavare. För att råda en verksam bot för berörda missförhållande är det uppenbarligen icke tillräckligt att enbart förbättra organisationen av själva tjänsterna eller genomföra en därmed oavvisligt förbunden avlöningsreglering. Redan vid nuvarande tjänsteorganisation skulle det, för att sätta församlingarna i gemen i stånd att alltid hålla de ifråga-

varande tjänsterna besatta med kompetenta innehavare, vara behöfligt, att församlingarna i ett flertal fall bereddes ekonomiskt stöd i sitt härmed åvilande avlöningsbesvär. Desto starkare skulle behovet framstå av ett dylikt stöd från det allmännas sida vid en nyreglering av kyrkomusikerbefattningarna, på sätt i föreliggande betänkande föreslås.

Uppgiften att svara för kyrkomusikens uppehållande har sedan gammalt utgjort ett lokalt kyrkligt-kommunalt åliggande. Då staten redan tidigt ingripit och även nödgas fortgående ingripa för ett ordnande av denna speciella samhällsuppgift, ligger häri endast ett tillbörligt hänsynstagande till det förhållandet, att kyrkomusikens uppehållande i vårt land även är ett *centralt* kyrkligt intresse. Det har här närmast gällt för staten att tillse, att kyrkomusiken — likasåväl som de kyrkliga anstalterna för gudstjänsten i övrigt — kan i göriligaste mån komma alla samhällsmedlemmar till godo, oberoende av vilken kyrklig kommun de tillhöra. Att kyrkomusikens uppehållande även i fortsättningen bör i rättsligt hänseende bibehållas såsom ett kyrkligt-kommunalt åliggande, torde näppeligen kunna råda någon tvekan om. Någon ändring härutinnan kan icke anses påkallad, även om det för riksintressets tillgodoseende kan finnas nödvändigt att, i överensstämmelse med vad KMU härförut föreslagit, än ytterligare reglera de kommunala befogenheterna på området.

Då staten sålunda tar hand om en samhällsuppgift och bestämmer om dess ordnande, men anvisar åt kommunerna att enligt av staten meddelade föreskrifter ombesörja densamma, åvilas det helt naturligt staten att i samband därmed jämväl tillse, att de särskilda kommunerna sättas i stånd att utan deras oskäligen betungande fullgöra den av staten dem pålagda uppgiften. Skäl kunna givetvis andragas för att staten härvid borde åtaga sig hela kostnaden för verksamheten i fråga genom att lämna hundra procentigt statsbidrag till densamma, såsom fallet för närvarande är t. ex. beträffande de egentliga avlöningskostnaderna vid folkskoleväsendet. Därigenom kunde ernås en viss icke betydelslös utjämning i de kyrkliga kommunernas totala skattebörd och även vinnas en direkt lättnad i den samlade kommunala uttaxeringen, vilken förvisso jämväl kunde vara önskvärd. Det lokalt kommunala intresset av den angelägenhet, varom här är fråga, är emellertid så uppenbart och sedan gammalt befäst, att det redan i och för sig måste anses olämpligt att från de kyrkliga kommunerna helt avlyfta det därmed förbundna ekonomiska ansvaret. Genom den av KMU föreslagna utökningen i kyrkomusikernas tjänsteuppgifter med den s. k. fria musikundervisningen bleve det lokala kyrkligt-kommunala sambandet med kyrkomusikernas verksamhet än ytterligare markerat.

Att det sammanlagda skatteunderlaget för en kommun är stadigvarande ringa, innebär givetvis icke utan vidare, att skattetrycket i den kommunen för varje fall blir särskilt högt. Är det totala uttaxeringsbehovet för samma

kommun i ett givet fall desslikes lågt, kommer detta att i sin mån neutralisera de skattehöjande verkningarna av det begränsade skatteunderlaget. Där statsmakterna beträffande en viss kommunal förvaltningsgren ingripit reglerande på det sätt, att kommunens kostnader för sådan förvaltning praktiskt taget blivit en gång för alla fixerade, ökas emellertid skatteunderlagets betydelse för skattetryckets avvägning. I första hand blir detta fallet med avseende å de ifrågavarande särskilda förvaltningskostnaderna, men till dels gäller det även beträffande kommunens sammanlagda utgiftssumma. Ju lägre en kommuns samlade skatteunderlag är, desto kraftigare stiger fördenskull vid ett visst bestämt uttaxeringsbehov skattetrycket i kommunen, och särskilt stark blir denna verkan, därest skatteunderlaget är lågt, även räknat per invånare.

Kommunalskatteberedningen har i sitt betänkande, del III (SOU 1943: 43 s. 99 ff.), framlagt resultatet av en undersökning rörande, bland annat, de faktiska utdebiteringarna inom primärkommunerna å landsbygden (utom köpingarna) samt dessa kommuners skatteunderlag (antal skattekrönor) per invånare för år 1938 — det sista året innan den nuvarande kristiden satte in. Av undersökningen framgår, att av inalles 498 sådana landskommuner med ett invånarantal av högst 500 ej mindre än 271, eller 54.4 procent, hade lägre skatteunderlag än 3 kronor per invånare; 87 av samma kommuner eller 17.5 procent hade ett skatteunderlag under 2 kronor per invånare, medan detsamma för blott 70 eller cirka 14 procent översteg 5 kronor och för 31 eller 6.2 procent 7 kronor. Av denna kommungrupp kunde för nämnda år ända till 299 eller dryga 60 procent anses skattetyngda, varvid såsom sådana — i anslutning till den tillämpade allmänna skatteutjämningsordningen — upptagits de kommuner, som hade högre primärkommunalt skattetryck än 7 kronor per 100 kronor beskattningsbar inkomst. Av sammanlagt 1 566 landskommuner (utom köpingar) med ett invånarantal av högst 1 500 understeg skatteunderlaget samtidigt 3 kronor per invånare för 755 kommuner eller 48.2 procent och 2 kronor för 213 eller 13.6 procent; 212 av dessa kommuner eller 13.5 procent hade ett skatteunderlag överstigande 5 kronor men blott 66 eller 4.2 procent ett skatteunderlag över 7 kronor per invånare. Av denna större kommungrupp voro för undersökningsåret — jämlikt den förut angivna bedömningsgrunden — 987 eller över 63 procent att betrakta såsom skattetyngda.

Enligt en på grundval av den officiella statistiken uppgjord sammanställning hade den 1 januari 1944 av rikets 2 363 landsförsamlingar (d. v. s. utom städerna) 64 eller 2.7 procent mindre än 200 och 955 eller 40.4 procent mindre än 800 invånare samt 1 595 församlingar eller 67.5 procent ett invånarantal under 1 500. Av de territoriella stadsförsamlingarna, sammanlagt 184, hade samtidigt 10 församlingar eller 5.4 procent mindre än 1 500 invånare.

I det stora antal verkligt små församlingar å landsbygden, som sålunda

finnas i vårt land, är givetvis, såsom förut framhållits, det absoluta skatteunderlaget ofta mycket begränsat. Men även skatteunderlaget per invånare torde där, på sätt av kommunalskatteberedningens undersökning framgår, merendels bliva synnerligen lågt. Enligt undersökningen hade av samtliga dåvarande 2 359 landskommuner (utom köpingarna) inalles 437 eller 18.5 procent ett skatteunderlag över 5 kronor och 155 eller 6.6 procent ett skatteunderlag över 7 kronor per invånare. För tioårsperioden 1930—1939 uppgick antalet skattekrönor per invånare i rikets landskommuner i genomsnitt till 5.27 och i rikets samtliga kommuner till 10.38. Dessa tal ha helt naturligt därefter stigit; för den senaste femårsperioden ha de sålunda kunnat beräknas till i genomsnitt något mer än 7 för landskommunerna och drygt 11 för hela riket. Blott för ett mindre antal av de rena landsförsamlingarna kan skatteunderlaget per invånare förväntas för närvarande uppgå till eller möjligtvis överstiga angivna genomsnittstal för rikets landsbygd i dess helhet. I flertalet mindre landsförsamlingar måste följaktligen de med kyrkomusikens uppehållande därstädes förbundna kostnaderna verka avsevärt tyngande, och i synnerhet för dem är alltså en för detta förvaltningsområde speciell och verksam skatteutjämning påkallad. Men även i många medelstora, och jämväl åtskilliga större sådana samt vissa stadsförsamlingar, hava så lågt skatteunderlag per invånare, att de vid den föreslagna nyorganisationens genomförande måste bliva oskäligt betungade, om ej också de på ett eller annat sätt komme i åtnjutande av det erforderliga ekonomiska stödet från det allmännas sida.

Förutsättningarna för ernående av den speciella skatteutjämning med avseende å kostnaderna för kyrkomusikerverksamheten i församlingarna, som för de kyrkliga kommunerna sålunda i ett flertal fall måste eftersträvas, äro följaktligen omedelbart knutna till möjligheterna att därvid utfylla eller ersätta kommunens bristande skatteunderlag. För åstadkommande av en omedelbar utfyllnad i det kommunala skatteunderlaget står dock härvidlag uppenbarligen — då det självfallet icke här kan ifrågasättas ändringar i den gällande skattelagstiftningen — endast en utväg öppen, nämligen att lägga det kommunala ansvaret för de aktuella förvaltningskostnaderna på en bredare bas eller alltså att överflytta detsamma på *en bärkraftigare kyrkligt-kommunal enhet*. På detta begränsade område finnas emellertid, förutom församlingarna, endast *pastoraten* att välja på. Ty att för detta speciella fall skapa en ny indelningsenhet kan näppeligen ifrågakomma. Pastoraten utgöra för närvarande en specialkommun för den prästerliga organisationen. I beskattningshänseende motsvara de just en sådan bärkraftigare kyrkligt-kommunal enhet, som här visat sig önskvärd jämväl för kyrkomusikerorganisationen. Av rikets vid 1944 års ingång förekommande 1 367 pastorat voro visserligen 601 eller nära 44 procent, varav 486 landspastorat, identiska med de kyrkliga primärkommunerna, församlingarna, men i övriga fall — 704 rena landspastorat och 62 stads- eller blandade stads- och landspastorat — utgjorde de en sam-

manslutning av två eller flera större och mindre församlingar. Härigenom har bärkraften hos dessa senares — för de föreliggande utgiftsändamålen var för sig otillräckliga — skatteunderlag i väsentlig omfattning ökat. Genom att den till prästorganisationen anslutna kyrkokommunala verksamhet, för vilken pastoraten sammansatts och numera utgöra den naturliga enheten, ytterst likväl är knuten till de i pastoraten ingående församlingarnas lokala kyrkliga institutioner, har pastoratsbildningen tillika, i stort sett, kommit att uppbäras av en verklig intressegemenskap mellan pastoratens olika delar, församlingarna. Med hänsyn till kyrkomusikerverksamhetens omedelbara samband med den prästerliga verksamheten i församlingarna och dess anknytning till samma kyrkliga institutioner som denna senare måste pastoratet jämväl för kyrkomusikerverksamheten vara den lämpligaste enheten för övertagandet från församlingarna av de med samma verksamhet förbundna ekonomiska angelägenheterna. På grund av likheten i uppgifterna äventyras med en sådan anordning ej heller enhetligheten i pastoratens verksamhet.

Huru stor skatteutjämning, som för de särskilda församlingarna kan uppnås med den av KMU här förordade anordningen, kan icke utan en ingående undersökning exakt angivas. Klart är likväl, att denna skatteutjämning måste bli begränsad till sina verkningar och att den icke kan nämnvärt avhjälpa ojämnheter i skattetrycket, annat än emellan de i varje pastorat ingående församlingarna inbördes. Betydelsen av den skatteutjämning, som med anordningen i allt fall vinnes, belyses i sin mån av det förhållandet, att antalet i kyrkomusikerverksamheten inordnade kyrkligt-kommunala enheter därigenom skulle reduceras med nära hälften eller inalles från 2 547 församlingar till 1 367 pastorat. Redan härav måste följa, att anordningen komme att innebära ett förbättrat skatteläge för flera av de berörda kommunala enheterna. Likaså komme antalet smärre enheter — under 1 500 invånare — att betydligt minska. Den 1 januari 1944 hörde sålunda till denna storleksgrupp — mot sammanlagt 1 605 eller cirka 63 procent av församlingarna — blott 264 eller 19.3 procent av pastoraten, därav 262 landspastorat och 2 rena stadspastorat.

Av den lämnade redogörelsen framgår, att det ännu efter en utfyllnad av det kommunala skatteunderlaget, på sätt här närmast förordats, måste finnas åtskilliga kommunenheter, för vilka kostnaderna för kyrkomusikens behöriga uppehållande komme att kännas oskäligt skattetyngande. Dessa skulle alltså för berörda samhällsuppgifts ombesörjande behöva genom direkta utjämningsbidrag beredas ersättning för sitt alltjämt bristande skatteunderlag. Den utväg, som härvid naturligtast erbjuder sig, är då en utjämning i överensstämmelse med den, som för närvarande tillitas med avseende å prästlöneväsendet. Även en annan utväg skulle emellertid härvid kunna antagas stå till buds, nämligen utjämning genom särskilda statsbidrag. Dessa två vägar för skatteutjämnigen skilja sig till synes åt allenast i fråga om varifrån

utjämningskostnaderna skola bestridas. Sakligt sett, föreligga dock här två skilda utjämningsmetoder.

Då statsbidragen, såsom av benämningen framgår, utgå av statsmedel anslagna å budgeten, komme en skatteutjämning medels sådana bidrag att helt finansieras på statsbeskattningens grund. Medlen härtill uttagas av staten av alla rikets medborgare i förhållande till deras inkomster och förmögenhet men efter en progressiv uträkning, byggande på en vars skatteförmåga. Skatteutjämnningen för de kyrkliga kommunerna genom tillskott från kyrkofonden finansieras däremot ytterst på kommunalbeskattningens egen grund. De härför erforderliga medlen tillföras nämligen kyrkofonden i dess egenskap av en regleringsfond genom den s. k. allmänna kyrkoavgiften. Denna åter är en kommunalskatt, vilken visserligen i likhet med statsskatten skall i princip uttagas av alla rikets skattskyldiga medborgare, men som utgår efter lika grund för dem alla, dels i förhållande enbart till inkomsten, dels på fastighets taxerade värde.

Av statsmedel utgå till kommunerna, jämte de speciella statsbidragen, även de allmänna skatteutjämningsunderstöden. Dessa torde dock — såsom utmätta med hänsyn till kommunens samlade skattetryck — icke gärna kunna räknas med för den särskilda här aktuella samhällsuppgiften. De speciella statsbidragen äro för närvarande, såsom regel, utmätta uteslutande i visst förhållande till de bidragsberättigade kommunernas egna verkliga eller beräknade kostnader för den speciella anordning, som de äro avsedda att stödja. Härvid kan bidraget utgå antingen efter ett för alla kommuner lika procenttal eller med ett på förhand bestämt fast belopp eller slutligen även efter viss maximering. Dessa bidrag äro i allmänhet avsedda, mindre såsom medel för utjämning vare sig av vederbörande kommuners samlade skattetryck eller av skattetrycket för viss verksamhetsgren, än för bestridandet av på staten ankommande del av kostnad för en verklig statlig samhällsuppgift, som av staten pålagts kommunerna. Eller också är deras ändamål att stimulera kommunerna att påtaga sig kostnad för en samhällsuppgift, som av statsmakterna befunnits nyttig men icke gjorts obligatorisk för kommunerna. I denna form kunna dessa statsbidrag uppenbarligen överhuvudtaget icke tjäna såsom skatteutjämnande i den mening, varom för de kyrkliga kommunerna här visat sig föreligga behov. Kommunalskatteberedningen har visserligen i sitt förut åberopade betänkande föreslagit vissa reformer beträffande grunderna för här ifrågavarande statsbidrags utgivande, varigenom dessas allmänt skatteutjämnande effekt vore avsedd att väsentligt ökas. Med hänsyn till de nyss angivna särskilda syftena med dessa bidrag och deras alltjämt omedelbara samband med kommunernas varierande egna kostnader för den därmed understödda verksamhetsgrenen synes likväl ett statsbidragssystem — även i den form som må kunna framkomma på grundval av kommunalskatteberedningens förslag — icke vara det

bäst lämpade och i varje fall icke behöfligt för den i förevarande fall för de kyrkliga kommunerna eftersträvade skatteutjämningen.

Den för pastoraten med avseende å prästlönekostnaderna anordnade skatteutjämningen medels tillskott från kyrkofonden är, såsom redan nämnts, i princip en skatteutjämning på kommunalbeskattningens grund. Den är emellertid såsom sådan för närvarande icke fullständigt utbyggd. Rätteligen skulle nämligen av en dylik utjämning följa ej blott att de högre kommunala skatetrycken sänktes ned mot ett visst, såsom skäligt befunnet, normalt skattryck utan även att de i de gynnsammare ställda kommunerna förekommande lägre skatetrycken samtidigt höjdes upp mot detta normala läge. För utjämningsens åstadkommande skulle därvid särskild avgift uttagas endast av sistnämnda kommuner eller åtminstone efter en graderad skala. Den på tillskott från kyrkofonden byggda regleringen innebär visserligen, att utjämningsbidrag utgå blott till de mera skattetyngda pastoraten och att dessa bidrag finansieras av en särskild avgift. Men avgiften utgår här efter enhetlig utdebiteringskvot av samtliga pastorat, oberende av storleken av varje pastorats skattryck — vare sig dess samlade eller dess särskilda med avseende å prästlönekostnaderna. Denna ordning medför sålunda icke någon extra stegring av de ekonomiskt gynnsammare ställda pastoratens skattryck i förhållande till de övrigas. Detta må vara en brist i systemets utformning; men denna bör betyda mindre, när som här såväl den prästerliga verksamheten som kyrkomusiken är avsedd att — praktiskt taget — i lika mån tillgodokomma alla de ifrågavarande kommunerna samt kostnaderna härför äro i det närmaste helt oberoende av kommunernas egna åtgöranden. Dessutom torde anmärkta brist i utjämningsregleringen måhända kunna sägas i viss mån uppvägas därav, att den del av det aktuella uttaxeringsbehovet, som enligt regleringen är avsedd att efter utjämnigen stanna på kommunen, maximerats och ställts i bestämd relation till den för tillskottsfinansieringen för ett vart fall upptagna allmänna kyrkoavgiften. Skall den för pastoraten med avseende å kyrkomusikerverksamheten påkallade speciella skatteutjämningen jämväl ordnas medels tillskott från kyrkofonden, finner sig **KMU** fördenskull icke hava tillräcklig anledning att här ifrågasätta någon utbyggnad i angivet hänseende av det nuvarande utjämningsförfarandet, i syfte att även åstadkomma höjning av förekommande låga skattryck. Med pastoraten såsom huvudmän i avseende å avlöningskostnaderna m. m. för båda verksamhetsområdena vore det under alla förhållanden mest ändamålsenligt, att skatteutjämningsregleringen för dessa även bleve helt densamma.

I enlighet med vad här framhållits i fråga om valet av skatteutjämningsmetod för regleringen av kostnaderna för kyrkomusikernas verksamhet anser **KMU** det vara från *skatteutjämnings synpunkt* att förorda, såväl att ansvaret för dessa kostnader överflyttas från församlingarna till pastoraten som ock att den i övrigt erforderliga skatteutjämnigen på detta område regleras ge-

nom tillskott från kyrkofonden i överensstämmelse med ordningen härför med avseende å prästlönekostnaderna inom pastoraten.

Att ej heller något hinder, med hänsyn till kyrkofondens rättsliga ställning och lagbestämda ändamål, möter för nämnda fonds ianspråktagande i här sist angivna syfte, skall i ett följande kapitel närmare påvisas.

2 Kap.

Pastoraten såsom »kyrkomusikerdistrikt».

Enligt det för 1921 års riksdag framlagda förslaget till lag om kantorer skulle anställandet av kantor grundas på en indelning i kantorsdistrikt. Ett sådant distrikt skulle i regel kunna omfatta endast en församling, men under vissa förutsättningar även två eller flera församlingar. Såsom villkor för bildandet av ett kantorsdistrikt, omfattande mer än en församling, skulle dock gälla, att församlingarna tillhörde samma pastorat. Om pastorat bestode av endast en församling, utgjorde alltså församlingen ett kantorsdistrikt utan att någon särskild distriktsindelning beträffande sådan församling erfordrades. I två- eller flerförsamlingspastorat åter borde enligt lagförslagets motiv — särskilt för tillgodoseende av önskemålet att kunna inrätta ett större antal »själständiga» kantorsbefattningar — alla eller ett flertal av församlingarna i pastoratet, »i den omfattning lämpligen ske kunde», sammanföras till ett kantorsdistrikt. I första hand skulle ett dylikt sammanförande av församlingar äga rum, där i de till pastoratet hörande församlingarna eller i vissa av dem gudstjänsterna uppehöles genom duplikation eller alternering och i följd därav en befattningshavare lämpligen ensam kunde bestrida den kantor därvid åliggande tjänstgöringen. Lagförslaget upptog emellertid även en bestämmelse av innehåll, att, där en församling, som i förevarande hänseende förut utgjort ett eget tjänstedistrikt, motsatte sig att med annan församling sammanföras till ett kantorsdistrikt, så finge detta endast ske, om det befunnos nödigt för en ändamålsenlig indelning av pastoratet i dess helhet.

Med den sålunda föreslagna regleringen förutsattes följaktligen, att kantorsdistrikten — i ett större eller mindre antal fall — kunde komma att utgöras av två eller flera församlingar, vilka, ehuru tillhörande ett och samma pastorat, dock icke sammanfölo med detta.

Vid tiden för lagförslagets framläggande gällde förordningen den 21 mars 1862 om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd. Denna förordning upptog emellertid allenast för tre särskilda fall bestämmelser, varigenom ett samfällt beslut av skilda församlingar möjliggjordes.

Enligt § 7, vari förutsättes, att stads- och landsförsamlingar kunde vara i kyrkligt avseende helt eller delvis förenade med varandra, ägde för så fall sådana församlingar på kyrkostämma samfällt överlägga och besluta i gemensamma angelägenheter. Enligt § 11 ålåg det i pastorat om mer än en församling kyrkoherden, om vid kyrkostämma i moderförsamlingen ärende skulle företagas, som tillika anginge annexförsamlings rätt eller skyldighet och fördenskull fordrade gemensam överläggning, att kalla annexförsamlingen till sammanträde med moderförsamlingen. Enligt samma § 11 skulle vidare, om i stad, som bestod av flera församlingar, fråga förekomme till avgörande, som anginge alla eller flera av stadens församlingar, sådan fråga handläggas å gemensam kyrkostämma med församlingarna. Någon form för åvägbringande av ett samfällt beslut i ett ärende, som i pastorat — med moderförsamlingens uteslutande — var gemensamt endast för två eller flera av annexförsamlingarna, vilka voro landsförsamlingar, förefanns däremot icke enligt kyrkostämmoförordningen. Likaledes synes någon möjlighet till anordnande av ett gemensamt beredande och verkställande organ (kyrkoråd) för två eller flera församlingar icke ha förelegat enligt kyrkostämmoförordningen annat än för det fall, att församlingarna tillhörde samma pastorat eller stad och gemensamheten dessutom omfattade församlingarnas samtliga kyrkliga angelägenheter.

De enligt 1921 års lagförslag ifrågasatta kantorsdistrikten avsågos skola icke blott utgöra tjänstgöringsområde för kantorerna och speciella beskattningsområden för kantorslönernas bestridande utan därjämte hava att ombesörja särskilda uppgifter beträffande förvaltningen av boställsfastighet och andra till distriktets kantorstjänster hörande avlöningstillgångar. Det vill med hänsyn härtill förefalla, som om lagregleringen av de berörda kantorsdistrikten bort påkalla jämväl en utbyggnad på åtskilliga punkter av den då gällande kyrkostämmoförordningen. Något förslag rörande en sådan komplettering av bestämmelserna i nämnda förordning blev dock icke upprättat. Rörande de överväganden, som härom må hava förekommit vid utarbetandet av 1921 års förslag, lämna motiven till den föreslagna lagen icke någon närmare upplysning.

Med tillkomsten av nu gällande lag den 6 juni 1930 om församlingsstyrelse (allmänna församlingsstyrelselagen) och däri senare gjorda tillägg hava — för rikets församlingar utom huvudstaden — de luckor, som tidigare förefunnos i avseende å regleringen av arbetsformerna för kyrkoförsamlingarna vid handläggningen av för två eller flera sådana församlingar gemensamma frågor, i det väsentliga utfyllts. Lagbestämmelserna i hithörande avseende äro huvudsakligen av följande innehåll.

Enligt 1 § må två eller flera församlingar eller delar av skilda församlingar för vården om de i lagen avsedda angelägenheterna eller vissa av dem förenas till en kyrklig samfällighet. Beträffande sådan samfällighet skall med avseende å vården om gemensamma angelägenheter, i den mån ej annat är föreskrivet, i tillämpliga delar gälla vad som stadgas om församling. Har Konungen föreskrivit, att två eller flera församlingar eller delar av församlingar för vården om folk- och fortsättningskolväsendet tillsammans skola utgöra ett skoldistrikt, skall sådant distrikt utgöra en kyrklig samfällighet. Bildande av kyrklig samfällighet i andra fall

skall vara beroende av Konungens särskilda förordnande. Enligt 3 § skall i ärende, som är gemensamt för två eller flera församlingar, vilka icke utgöra en kyrklig samfällighet, beslutanderätten utövas å gemensam kyrkostämma med församlingarna. Slutligen må, enligt 40 §, två eller flera församlingar, även om de icke utgöra en kyrklig samfällighet, förena sig om gemensamt kyrkoråd eller ock må de, med bibehållande av de särskilda kyrkoråden, utse ett gemensamt kyrkoråd för vården om viss eller vissa angelägenheter. Bilda församlingarna ett pastorat, skola de dock, med bibehållande av rätten att utse särskilda kyrkoråd, städe hava ett gemensamt kyrkoråd för vården om pastoratets angelägenheter.

Jämlikt dessa stadganden kan alltså handhavandet av en för två eller flera församlingar gemensam angelägenhet ske antingen i den form, att församlingarna i avseende å denna angelägenhet bilda en kyrklig samfällighet, eller så att församlingarna, enligt 3 §, därom besluta å gemensam kyrkostämma. Vid det förra alternativet måste kyrkofullmäktige utses för samfälligheten, om dennas folkmängd överstiger 1 500. Där de i den kyrkliga samfälligheten ingående församlingarna, på grund av församlingsstyrelselagens bestämmelser, nödgas att jämväl var för sig utse särskilda kyrkofullmäktige, blir denna organisationsform tydligen ofta nog ganska tung och omständlig. Detta faller särskilt i ögonen, där gemensamheten är begränsad till någon enstaka, mindre maktpåliggande angelägenhet, exempelvis förvaltningen av en kyrkogård. Framför den mera lösliga gemensamhetsbildningen enligt 3 § har den kyrkliga samfälligheten dock såtillvida ett företräde i praktiskt hänseende, som det för denna alltid skall finnas ett »gemensamt» kyrkoråd och samfällighetens behov av ett beredande och verkställande organ därigenom alltså blir för varje förekommande fall säkerställt. För gemensamhetsbildningar enligt 3 § återigen är frågan om utseende av ett gemensamt kyrkoråd — såsom huvudregel — beroende av församlingarnas fria skön. Endast för det fall att församlingarna bilda ett pastorat är utseendet av ett dylikt kyrkoråd »för vård om pastoratets angelägenheter» obligatoriskt.

Då enligt 1921 års lagförslag kantorsdistriktet, där detta icke komme att omfatta blott en enda församling, skulle utgöra en samfällighet, bestående av en kombination — vilken som helst — av församlingar tillhörande samma pastorat, förutsattes, att sammansättningen av en dylik samfällighet skulle ske med uteslutande hänsyn till tjänstgöringsförhållandena för vederbörande kantor. Därest en organisation av »kyrkomusikerdistrikt» i enlighet med detta förslag nu befundes lämplig att genomföra, skulle visserligen, med hänsyn till allmänna församlingsstyrelselagens hithörande bestämmelser, något principiellt hinder ej möta mot att dessa distrikt, i den mån de komme att sammansättas av två eller flera församlingar, förklarades skola utgöra kyrkliga samfälligheter. Ett allmänt beträdande av denna väg torde dock knappast kunna komma i fråga. Det kan sålunda erinras om, att det vid tillkomsten av församlingsstyrelselagen varit under övertvägande att tillägga pastorat, bestående av två eller flera församlingar, en dylik ställning såsom kyrkliga sam-

fälligheter, såvitt anginge pastoratets gemensamma angelägenheter. En generell föreskrift i sådant hänseende ansågs emellertid komma att leda till en betänklig överorganisation. Såsom skäl mot vidtagande av den berörda regleringen åberopades särskilt, att, då i många pastorat gemensamma ärenden blott sällan förekommo, det icke syntes påkallat, att pastoratet för handläggningen enbart av dessa ärenden skulle nödgas välja särskilda kyrkofullmäktige, vilket ju bleve en följd av samfällighetsbildningen. Ett av de s. k. kyrkofullmäktigesakkunniga framlagt förslag om en dylik reglering blev också vid församlingsstyrelselagens antagande av statsmakterna avvisat. Denna fråga — två- och flerförsamlingspastoratens generella ombildning till kyrkliga samfälligheter i församlingsstyrelselagens mening — skulle visserligen kanske kunna sägas ha kommit i ett förändrat läge med genomförandet av 1932 års ecklesiastika boställsreform, varigenom pastoraten tillagts väsentligen utökade uppgifter beträffande förvaltningen av prästboställena. Den därvid utfärdade nya boställsordningen har emellertid numera varit i tillämpning i mer än tio år utan att något mera trängande behov av en dylik fastare reglering av pastoratens arbetsformer synes hava gjort sig gällande. Att nu vid en nyorganisation av kyrkomusikerbefattningarna legalt tillägga de blivande »kyrkomusikerdistrikten», vilkas förvaltningsuppgifter knappast kunna förutsättas bliva av något mera krävande slag, ställningen såsom kyrkliga samfälligheter, för den händelse de komme att omfatta område av mer än en församling, torde väl vid sådant förhållande också få anses uteslutet.

Kvar skulle därför allenast stå utvägen att giva »kyrkomusikerdistrikten», därest de ansåges böra bildas av flera församlingar oberoende av dessas pastoratssamband, konstruktionen av en sådan mera löslig samfällighet, som avses i 3 § allmänna församlingsstyrelselagen. Därvid bleve dock för så fall behövt att — i likhet med vad som genom lagändring år 1933 ägt rum i fråga om pastorat, som omfattar mer än en församling — komplettera allmänna församlingsstyrelselagen med erforderliga bestämmelser, i syfte att jämväl ett sålunda av områden av flera församlingar sammansatt »kyrkomusikerdistrikt» komme att för varje fall äga tillgång till ett gemensamt organ för beredning av förekommande ärenden och för verkställigheten av distriktets beslut. Visserligen skulle, jämlikt vad KMU i det föregående förslaget, något på detta sätt sammansatt tjänstgöringsområde för kyrkomusikerna icke kunna annat än undantagsvis komma i fråga. Men även om själva tjänstgöringsområdet i regel komme att utgöras allenast av en församling eller del av sådan, måste församlingsstyrelselagen likväl kompletteras såsom här sagts, för den händelse församlingen befinnes i övriga hänseenden (för avlöning, tillsättning etc.) böra på motsvarande sätt sammanföras med en eller flera andra församlingar till ett »kyrkomusikerdistrikt». Beaktas måste vidare, att den möjlighet, som tidigare förelegat att hänvisa handläggningen av viss såväl kyrkan som skolväsendet berörande angelägenhet till ett s. k.

sammansatt kyrko- och skolråd, ej längre lagligen står öppen. Det skulle följaktligen för ett på angivet sätt sammansatt »kyrkomusikerdistrikt», där kyrkomusikerbefattningen skall vara anordnad såsom skolkantorstjänst, ytterligare kunna bliva behöfligt att, för säkerställande i det gemensamma verkställighetsorganet av en viss representation för såväl kyrkan som skolväsendet, införa erforderliga specialföreskrifter jämväl härom i allmänna församlingsstyrelselagen.

KMU anser det emellertid angeläget att för det här föreliggande kyrkligt-kommunala tjänsteorganisationsproblemet söka ernå en enklare lösning än vad sålunda vid ett fullföljande av 1921 års förslag bleve möjligt. De i allmänna församlingsstyrelselagen reglerade kyrkligt-kommunala indelningsenheterna av olika slag — församlingar, kyrkliga samfälligheter, skoldistrikt utan karaktär av kyrklig samfällighet och skoldistrikt med sådan karaktär samt pastorat — bilda redan nu en allt för rik provkarta på olika indelnings-system. Det måste därför för varje fall främst eftersträvas, att dessa enheters antal icke utan tvingande skäl ytterligare ökas. Det vill också synas som om en förenklad lösningslinje här erbjuder sig, varigenom även sistnämnda önskemål bleve tillgodosett. KMU har i det föregående redan förordat, att det pastorat, varinom kyrklig musikedirektör skall ha att fullgöra sina kyrkomusikaliska tjänsteåligganden, skall utgöra den huvudman, hos vilket denne befattningshavare skall anses anställd och av vilket han skall äga uppbära sin avlöning. Beträffande skolkantorerna har visserligen förutsatts, att dessa skola få uppbära hela sin avlöning såsom hittills omedelbart av vederbörande skolstyrelse, men har tillika avsetts, att den del av denna avlöning, som belöper å skolkantorernas kyrkomusikaliska tjänsteåligganden, skall tillhandahållas skolstyrelsen av pastoratet. Även härvid skall alltså löneutbetalningen på visst sätt ankomma på pastoratet. Närmast härförut har KMU vidare förordat, att pastoratet insättes såsom huvudman med avseende å ansvaret för bestridandet av kostnaderna för kyrkomusikerverksamheten samt i det därmed förknippade skatteutjämningsförfarandet. Därest regleringen i här anförda hänseenden genomföres enligt KMU:s förslag, synes det också helt naturligt, att pastoratet jämväl i övrigt, så långt sådant kan finnas lämpligt, inkopplas i tjänsteorganisationen för kyrkomusikerna. Härigenom skulle då pastoraten såsom sådana komma att i allt väsentligt utgöra »kyrkomusikerdistrikt».

Vid ett bedömande av detta organisationsförslag ligger jämförelsen med regleringen på prästlöneområdet nära till hands. Även för 1910 års prästlönelagstiftning var ett av huvudsyftena att söka ernå en verksam skatteutjämnning rikets kyrkoförsamlingar emellan. Den skatteutjämnings-effekt, som ernåddes genom 1910 års prästlönelagar, vanns, såsom förut berörts, genom en dubbel anordning. Dels vidgades det distrikt, som — efter lika grund — hade att deltaga i prästlönernas bestridande, från den särskilda församlingen

till pastoratet. Härigenom blev skattetrycket lika fördelat mellan moderförsamlingen, å ena sidan, samt de på sina håll i ekonomiskt hänseende ytterligt svagt ställda annexförsamlingarna, å den andra. Och dels infördes, i sammanhang med en maximering av de s. k. församlingsavgifterna för prästerskapets avlöning, ett system med tillskott från kyrkofonden, vilken sistnämnda reglering numera, i samband med den år 1932 företagna omläggningen av det ecklesiastika boställsväsendet, ytterligare utbyggt. Pastoratens insättande såsom beskattningsområde jämväl beträffande avlöningen för kyrkomusikerna måste följaktligen även från denna synpunkt anses såsom väl motiverat.

Den nära samhörigheten mellan den pastoratsvis reglerade prästerliga tjänsteorganisationen och kyrkomusikernas tjänstgöring är, såsom av **KMU** redan tidigare understrukits, iögonfallande. Bleve fördenskull även handhavandet av de ekonomiska frågorna rörande kyrkomusikerbefattningarna — så långt bestämmanderätt därutinnan kan inrymmas åt de kyrkliga menigheterna — en pastoratets gemensamma angelägenhet, torde betydande praktiska fördelar därmed stå att vinna. Särskilt torde det erforderliga avräkningsförfarandet för de ifrågasatta tillskotten från kyrkofonden till kyrkomusikernas avlönande kunna genom en sådan reglering avsevärt förenklas.

3 Kap.

Kyrkofonden.

Såsom i det föregående omnämnts, sker den speciella utjämningen pastoraten emellan av den kyrkligt-kommunala beskattningen för prästlönerna över kyrkofonden, vilken fond även i övrigt intager en central ställning inom området för den kyrkliga ekonomin. Enligt 1 § i gällande lag om kyrkofond skall denna fond användas för kyrkliga ändamål. Det skulle väl redan med hänsyn till kyrkofondens sålunda angivna lagbestämda ändamål kunna utan vidare antagas, att något principiellt hinder icke borde möta mot att tillägga denna fond en uppgift för finansieringen av kostnaden för kyrkomusikernas avlönande, i det hela motsvarande den, som fonden, alltsedan dess tillkomst, fullgör inom området för prästlöneväsendet. Då emellertid, enligt vad för **KMU** är känt, alltjämt på sina håll förekommer en rätt utbredd missuppfattning rörande kyrkofondens uppgift inom den kyrkliga ekonomin, enkanerligen beträffande innebörden av den över nämnda fond skeende kyrkligt-kommunala skatteutjämningen, anser **KMU** det angeläget att i detta sammanhang lämna en redogörelse för de huvudsakliga grunder, varpå den gällande regleringen i dessa hänseenden är fotad. Då hithörande rättsförhållan-

den tyvärr äro rätt invecklade, kan i den följande framställningen en viss vidlyftighet icke undvikas.

Kyrkofondens tillkomst och ändamål. De grundläggande bestämmelserna rörande kyrkofonden funnos ursprungligen meddelade i lagen den 9 december 1910 om kyrkofond. I det för riksdagen nämnda år framlagda förslaget till ifrågavarande lag upptogs, i 1 §, en bestämmelse av följande lydelse:

»De prästerskapet i territoriella församlingar anslagna avlöningsmedel, om vilka i denna lag förmäles, skola utgöra en svenska kyrkans tillhörighet och, under benämning kyrkofonden, av statskontoret, utan sammanblandning med statsmedel, förvaltas.»

Mot avfattningen av paragrafen framställdes anmärkning av särskilda utskottet vid nämnda års riksdag i dess utlåtande nr 1. Utskottet erinrade härvid, hurusom den i lagförslaget intagna bestämmelsen därom, att de avlöningsmedel, om vilka i lagförslaget förmäles, skulle utgöra en svenska kyrkans tillhörighet, lätteligen kunde förstås såsom innebärande från lagstiftarens sida ett uttalande om var äganderätten till fondens medel låge, och bestämmelsen hade också sålunda förståtts. Det syntes utskottet böra undvikas att i lagförslaget bibehålla en bestämmelse, som kunde giva anledning till en sådan tolkning. De medel, som skulle överföras till kyrkofonden eller framdeles komme att dit ingå, härflöte från källor av vitt skild natur. Sålunda kunde antagas att dit komme att inflyta avkomst icke blott av boställen, vilka upplåtits av kronan, utan även av sådana, som vore av enskilda donerade eller av menighet inköpta, eller av boställen, vilkas tillkomst icke kunde utrönas utan föregående noggrann utredning. Till kyrkofonden komme vidare att ingå direkta skattemedel. Utskottet ansåge därför de citerade orden »skola utgöra en svenska kyrkans tillhörighet» böra ur paragrafen utgå. Däremot kunde det enligt utskottets mening finnas anledning att i lagen mera uttryckligt än som bleve fallet, sedan de nu ifrågavarande orden borttagits, framhålla det syfte, kyrkofonden vore avsedd att tjäna. Fondens syfte och användning borde sålunda vara begränsat till kyrkliga ändamål. Det hade syntes utskottet icke vara ur vägen att hava detta med klara ord utsagt redan i lagens första paragraf. Slutligen fann utskottet, att i bestämmelsen om att kyrkofonden skulle förvaltas av statskontoret utan sammanblandning med statsmedel sistnämnda ord rätteligen borde utbytas mot orden »andra medel».

Den av särskilda utskottet i enlighet härmed föreslagna ändrade avfattningen av 1 § blev av riksdagen godkänd. Paragrafen erhöll sålunda följande lydelse:

»De prästerskapet i territoriella församlingar anslagna avlöningsmedel, om vilka här nedan förmäles, skola, under benämning kyrkofonden, användas för kyrkliga ändamål, på sätt i denna lag bestämmes, och av statskontoret, utan sammanblandning med andra medel, förvaltas.»

I samband med 1932 års ecklesiastika boställsreform blev 1910 års kyrkofonds lag ersatt med en ny lag i ämnet, nämligen lagen den 30 augusti 1932 (nr 404) om kyrkofond. Genom den nya kyrkofondslagen har visserligen — såsom i det följande skall närmare beröras — fondens ekonomiska struktur blivit från grunden omlagd. I avseende å den äldre kyrkofondslagens bestämmande av kyrkofondens allmänna ändamål har däremot någon ändring icke skett. Enligt en tidigare rätt gängse, på sina håll ännu förekommande uppfattning skulle användningen av kyrkofondens medel vara på något principiellt sätt begränsad till utgifter för avlöningen till de i territoriella församlingar anställda prästerna. Denna uppfattning är helt grundlös. Missuppfattningen torde måhända ha fått en viss näring genom de inledande orden i det ovan återgivna lagrummet: »De prästerskapet i territoriella församlingar anslagna avlöningsmedel, om vilka här nedan förmäles, skola — — —». På sätt framhölls i motiven till den nya kyrkofondslagen (prop. 1932:187 s. 404), voro dessa ord allenast en definition av de medel, som vid fondens tillblivelse skulle tillföras ifrågavarande fond, icke en bestämning av fondens blivande ändamål. Denna i 1910 års lagtext förekommande definition ansågs också år 1932, då kyrkofonden redan var bildad, kunna utgå. På sätt inledningsvis redan omnämnts bibehölls däremot i den nya lagen i avseende å bestämningen av fondens allmänna syfte oförändrat uttrycket: för *kyrkliga ändamål*, en bestämning, som givetvis var långt vidare än det territoriella prästerskapets avlöning. Den första paragrafen i 1932 års nu gällande lag om kyrkofond erhöi på grund härav följande lydelse:

»Kyrkofonden skall användas för kyrkliga ändamål på sätt i denna lag bestämmes och förvaltas av statskontoret utan sammanblandning med andra medel.»

Som bekant har också kyrkofonden, jämlikt särskilda bestämmelser i lagen om denna fond, i betydande omfattning tagits i anspråk och pålagts den fortlöpande ansvarigheten för kostnader för andra kyrkliga ändamål än församlingsprästerskapets avlöning. Redan enligt den äldre kyrkofondslagen (6 § punkt 8) lämnades medgivande till att av kyrkofonden finge utgå »anslag, som Konungen till främjande av den kyrkliga organisationens utveckling funne skäligen bevilja extraordinarie präst för särskild prästerlig tjänstgöring». Med stöd av detta stadgande har av kyrkofonden bestritts kostnader för, bland annat, avlöning av präster anställda för tjänstgöring inom vederbörande stiftsområde i dess helhet (stiftsadjunkter). I den nu gällande kyrkofondslagen har fonden pålagts ansvarigheten för ytterligare ett flertal utgiftsändamål, som endast indirekt eller delvis och i andra fall icke alls sammanhöra med det territoriellt anställda församlingsprästerskapets avlöning. Sålunda skola av fondens medel gäldas omkostnaderna exempelvis för de myndigheter, stiftsnämnderna, som skola hava att utöva det statliga inseedet och vården om all kyrklig jordegendom, däribland även de allmänna kyrko-

hemman, vilkas avkastning ej är speciellt avsedd för församlingsprästernas avlöning. Vidare må enligt lag den 28 juni 1935 av kyrkofonden bekostas pensioner (emeritilöner) till präster i missionens och diakoniens tjänst. Från och med den 1 maj 1937 bestrider kyrkofonden den totala kostnaden för biskoparnas avlönande. Enligt särskilda senare tillkomna lagbestämmelser gäldas slutligen av kyrkofonden kostnader såväl för förvaltningen av s. k. klockarhemman som för avlöningen av vissa särskilda kategorier präster, nämligen präster anställda vid dövtumsvården och vid försvarsväsendet samt kyrkoherdar i utlandsförsamlingar och i utlandet stationerade sjömanspräster. Slutligen hava även familjepensionskostnaderna för flertalet präster, jämväl sådana som icke äro anställda i församlingstjänst, lagts på kyrkofonden.

Kyrkofondens kapital. Uppläggningsen av kyrkofonden ägde rum den 1 januari 1914. Fondens kapital vid början av dess verksamhet var i avrundat belopp 8.14 miljoner kronor. Den större delen av detta kapital utgjordes av behållningarna i »prästerskapets löneregleringsfond» samt »de ecklesiastiska bostälленas skogsfond», vilka fonder — enligt bestämmelse i lagen — skulle överföras till kyrkofonden. Det kan förtjäna en erinran, att prästerskapets löneregleringsfond, som bildades genom Kungl. Maj:ts brev till kammarkollegiet den 14 februari 1868, aldrig varit avsedd för en bestående kapitaluppsamling. Dess inkomster hade utgjorts av avkastning av vissa av kronan anvisade lokala prästerliga avlöningstillgångar, som vid de enligt 1862 års löneregleringsförordning successivt företagna prästerliga löneregleringarna icke funnit någon omedelbar användning. Det antogs, att ifrågavarande fond, sedan berörda löneregleringar blivit fullständigt genomförda, skulle, såsom förbrukad, komma att försvinna. Detta blev dock ej fallet. De ecklesiastiska bostälленas skogsfond hade däremot såtillvida karaktären av uppsamlade kapitalmedel, som tillskotten till denna fond utgjorts av försäljningsmedel för virke, uttaget genom s. k. extra skogsavverkning å skogar tillhörande bostälлен, vilka icke tillkommit genom inköp av församlingarna eller donation av enskilda.

Enligt 1910 års kyrkofondslag skulle fondens fortgående inkomster utgöras av

1:o) den årliga ersättning, som enligt tiondeavskrivningslagen skulle av statsverket gäldas såsom ersättning för prästerskapets tionde och andra fastighetsavgifter;

2:o) av statsverket utgående årligt ersättningsbelopp för anslag i kronotionde m. m. och för statsanslag i penningar;

3:o) arrendeavkomsten av vissa förutvarande löningshemman;

4:o) skogsförsäljningsmedel från flertalet löningshemman, med skyldighet

dock för kyrkofonden att, såvitt anginge boställen, som avsåges i 19 § 2 mom. prästlönerregleringslagen enligt denna lags ursprungliga lydelse, årligen tillhandahålla vederbörande pastorat ett mot skogens beräknade behållna årliga avkastning svarande belopp, i den mån detta erfordrades för bestridande, i den ordning lönerregleringslagen bestämde, av lönerna åt pastoratets prästerskap;

5:o) pastoratens s. k. överskottsmedel, d. v. s. sådant överskott, som i ett pastorat kunde uppkomma å de i 19 § 2 och 3 mom. lönerregleringslagen, i denna lags ursprungliga lydelse, avsedda årligen inflytande avlöningsmedlen (boställsarronden, lägenhetsavgälder och fondräntor), sedan av nämnda medel tagits i anspråk vad därav erfordrades till gäldande av de för prästerskapet i pastoratet fastställda lönerna; samt

6:o) ränta och annan vinst å kyrkofondens tillgångar.

Den i ekonomiskt hänseende betydelsefullaste av de uppgifter, som enligt 1910 års kyrkofondslag tillades fonden, var den att utgöra en regulator vid utjämningen pastoraten emellan av dessas kostnader för prästerskapets avlöning. Denna utjämning skulle åvägabringas genom att pastoratens huvudsakliga kostnader för detta ändamål begränsades till belopp, svarande mot en uttaxering efter viss maximal utdebiteringskvot av kyrkligt-kommunala utskylder inom pastoratet (»församlingsavgifter»), samt därigenom att fonden, där de ifrågavarande prästlönekostnaderna icke kunde till fullo gäldas medels kyrkligt-kommunal uttaxering efter sådan högsta kvot, lämnade pastoratet tillskott till täckande av återstoden. Tydligt är, att ju lägre denna maximala utdebiteringskvot komme att sättas, desto större bleve fondens utgifter för bidragen. Av överbägandena i samband med uppgörandet av den finansplan, som kom att läggas till grund för kyrkofondens verksamhet, framgår, att där ett säkert beräknligt överskott uppkomme i planen, detta var avsett att i första hand utjämnas genom en sänkning av den kyrkligt-kommunala beskattningen. Med stöd av den verkställda förhandsuppskattningen av kyrkofondens i lagen angivna fortlöpande inkomster blev den maximala kommunala skattesatsen genom 1910 års riksdagsbeslut bestämd till 6 öre per tiotal kronor av pastoratets inkomstbelopp eller sålunda 60 öre per bevillningskrona eller, enligt nu gällande skatterättsliga terminologi, 60 öre per skattekrona. Det förutsattes följaktligen, att med denna högsta skattesats kyrkofondens inkomster och utgifter skulle komma att balansera.

Dessa beräkningar blevo dock genom den kommande utvecklingen från grunden upprivna. Kyrkofondens ställning under tiden 1/1 1914—30/6 1932 må här belysas genom följande tablå:

	Fondens be- hållning enligt statskontorets bokslut Kronor	Årlig ökning (+) eller minskning (-) Kronor
1 januari 1914	8 140 883	
31 december 1914	8 698 739	+ 557 856
» 1915	9 583 814	+ 885 075
» 1916	12 019 876	+ 2 436 062
» 1917	16 950 397	+ 4 930 521
» 1918	21 094 825	+ 4 144 428
» 1919	28 609 004	+ 7 514 179
» 1920	30 573 384	+ 1 964 380
» 1921	25 691 851	- 4 881 533
» 1922	27 895 517	+ 2 203 666
30 juni 1923	33 557 281	+ 5 661 764
» 1924	36 873 380	+ 3 316 099
» 1925	38 522 830	+ 1 649 450
» 1926	40 786 628	+ 2 263 798
» 1927	43 499 579	+ 2 712 951
» 1928	46 946 971	+ 3 447 392
» 1929	49 199 047	+ 2 252 076
» 1930	52 864 664	+ 3 665 617
» 1931	55 452 396	+ 2 587 732
» 1932	56 893 133	+ 1 440 737

Kyrkofondens ökning sedan fondens tillkomst utgjorde alltså under 18½ år sammanlagt 48 752 250 kronor och ökningen i medeltal per år något över 2.6 miljoner kronor.

Vilka voro då de faktorer, som kommo de år 1910 företagna kalkylerna att slå så fel och som medförde, att kyrkofonden under dessa år, utan att detta varit i lagstiftningen åsyftat, fortgående tillväxte och detta med ett så betydande belopp som inemot ett halvt hundratal miljoner kronor? Orsaken låg i första hand i den stegring, som det kommunala skatteunderlaget alltifrån sekelskiftet och i stort sett oavbrutet undergick, en stegring, vilken som bekant huvudsakligen varit beroende av en ökning i det allmänna välståndet men också haft sin orsak i penningvärdets nedgång, ändringar i skattelagarna och en noggrannare taxering. År 1906, vilket års siffror lågo till grund för beräkningen av »församlingsavgifterna» i 1910 års finansplan, utgjorde antalet bevillningskronor för hela riket 10 794 682. År 1932 uppgick antalet skatte-kronor i riket till 48 271 825. Skatteunderlaget blev sålunda under denna tidsperiod mer än fyrdubblat.

En närmare redogörelse för det rätt invecklade ekonomiska förlopp, som orsakade överfinansieringen av kyrkofonden, lämnas i SOU 1929: 39 (s. 30 ff.). Till denna redogörelse må här hänvisas. Sammanfattningsvis kan orsakssammanhanget angivas sålunda: Från och med ecklesiastikåren 1918—1921 hade en betydande ökning ägt rum i den till prästerna utgående avlö-

ningen (dyrtidstillägg och tillfällig löneförbättring). Dessa ökade lönekostnader kommo dock icke att till någon större del belasta kyrkofonden. Till följd av det kommunala skatteunderlagets oerhörda stegring fingo nämligen församlingarna bära, både absolut och — i förhållande till kyrkofonden — relativt sett, allt större andelar av prästlönerna. I sin tur medförde detta en relativ minskning i kyrkofondens bidrag till täckande av församlingarnas medelsbehov för prästlönerna. Samtidigt redovisades en kraftig ökning av vissa kyrkofondens inkomstitlar (tiondeersättningen, överskott å skogsmedel samt ränta och vinst å fondens egna stigande tillgångar) utöver de i 1910 års finansplan beräknade beloppen. Resultatet av dessa utvecklingsförlopp framträdde i fondens årliga överskott.

Ställer man sålunda frågan, vilken natur de inemot femtio miljoner kronor rätteligen må anses äga, varmed kyrkofonden intill den 1 juli 1932 tillväxte, måste svaret bliva, att dessa fonderade tillgångar utgöra publika medel, som varit avsedda att i sin helhet fortgående och omedelbart användas till bestridande av kostnader för prästerskapets avlönande men till följd av en felkonstruktion av skatteutjämningsregleringen — fixeringen av den maximala kyrkligt-kommunala skattekvoten till en allt för hög siffra — undandragits sitt berörda ändamål och i stället besparats i kyrkofonden. Tillväxten av kyrkofondens kapital har alltså omedelbart uppkommit till följd av en motsvarande för hög utdebitering under samma tid av kyrkliga kommunalutskylder.¹

1932 års reglering. I samband med 1932 års ecklesiastika boställsreform företogs, såsom i förbigående redan berörts, en i såväl principiellt som praktiskt hänseende djupgående förändring av kyrkofondens ekonomiska struktur. Denna nyreglering beträffande kyrkofonden avsåg i första hand att förhindra en ytterligare okontrollerad tillväxt av dess kapitalbehållning. Man införde i sådant syfte en särskild för fonden anordnad beskattningsform, den förut omnämnda s. k. allmänna kyrkoavgiften. Denna nya pålaga, vilken — fotad som den är på det kommunala skatteunderlaget och, i likhet med den egentliga kommunalskatten, utgående proportionellt i förhållande till nämnda underlag — utgör ett slags kommunalskatt, står dock såtillvida den statliga inkomstskatten nära, som den skall uttagas av samtliga skattskyldiga över hela riket.

Enligt det av Kungl. Maj:t för 1932 års riksdag framlagda förslaget till lag om kyrkofond var förutsatt, att nämnda fonds inkomster och utgifter skulle uppdelas på två stater, en för det »församlingsmässiga prästlöneväsendet» och en för det »gemensamma prästlöneväsendet», vilka stater skulle bringas att

¹ Härvid bortses från det förhållandet, att efter kyrkofondens första uppläggande till densamma överförs vissa redan förut fonderade medel, härrörande från den till prästerskapets avlönning anslagna fasta egendomen. Nämnda medel uppgå dock till så relativt oansenliga belopp, att desamma för de här gjorda slutsatserna sakna betydelse.

var för sig i möjligaste mån balansera. Den allmänna kyrkoavgiften skulle få tagas i anspråk endast för den senare av dessa stater. För täckande av kyrkofondens utgifter för det »församlingsmässiga prästlöneväsendet» anvisades fondens inkomster å dess äldre inkomstitlar (statsersättningarna, nettoavkastningen av allmänna kyrkohemman, »överskottsmedlen» från pastoraten samt ränta och vinst å fondens tillgångar etc.). Enligt särskilda för ändamålet uppgjorda finansplaner, vilka dock grundade sig på delvis äldre, i flera hänseenden osäkra sifferuppgifter, beräknades, att berörda två stater skulle för det dåvarande balansera, staten för det »församlingsmässiga prästlöneväsendet» om skattekvoten för församlingsavgifterna sattes till 20 öre för skattekrona samt staten för det »gemensamma prästlöneväsendet» med en allmän kyrkoavgift efter 9 öre för skattekrona. I anslutning härtill föreslogs i propositionen, att såväl den allmänna kyrkoavgiften som den högsta församlingsavgiften skulle göras rörlig inom vissa gränser. Genom att höja och sänka kyrkoavgiften skulle man reglera fondens inkomster. Fondens utgifter åter skulle regleras genom förändring av de belopp, som utbetalades såsom tillskott till pastoraten. Sagda förändring skulle åstadkommas genom höjning och sänkning av högsta gränsen för församlingsavgifterna. Å Kungl. Maj:t skulle ankomma att för varje år bestämma dels det för året högsta öretalet för församlingsavgifterna, dels öretalet för allmänna kyrkoavgiften. I den nya lagen om kyrkofond skulle dock intagas bestämmelser såtillvida innefattande en inskränkning i Kungl. Maj:ts här angivna befogenhet, som högsta öretalet icke skulle få överskrida, för församlingsavgifterna 30 öre per skattekrona samt för allmänna kyrkoavgiften 10 öre per skattekrona.

Kungl. Maj:ts här i korthet refererade förslag godkändes av riksdagen, dock med betydande jämkningar i sakligt hänseende. Syftet med dessa jämkningar var att ernå en större skatteutjämningsseffekt än som möjliggjordes enligt propositionen. På förslag av sammansatta andra lag- och jordbruksutskottet (utl. nr 8) antog riksdagen för sin del en reglering av följande innebörd: högsta församlingsavgiften för varje år skulle vara dubbelt så hög som den allmänna kyrkoavgiften, dock att församlingsavgifterna aldrig finge överstiga 20 öre per skattekrona. Den högsta gränsen för allmänna kyrkoavgiften bestämdes enligt riksdagens beslut till 15 öre per skattekrona.

Konsekvensen av den sålunda beslutade regleringen blev, bland annat, att den i propositionen framförda tanken på en uppdelning av kyrkofondens inkomster och utgifter på två stater, som skulle bringas att var för sig balansera, måste förfalla. Förslaget i denna del var för övrigt icke konsekvent. På sätt framgår av föredragande departementschefens yttrande (prop. 1932: 187 s. 212) var syftet med en sådan anordning att upprätthålla den tidigare i lagstiftningen på detta område omfattade principen »att avgifter av ett pastorats medlemmar icke skola användas för avlönande av prästerskapet i ett annat pastorat». Denna princip var emellertid redan i Kungl. Maj:ts

eget, i propositionen framlagda förslag på flera punkter genombruten. Det kan till belysning härav vara tillräckligt att erinra om att den redan då betydande utgiftsposten »dyrtidstillägg till kyrkoherdar, komministrar och ständiga adjunkter» fördes på staten för det »gemensamma prästlöneväsendet», ehuru väl dyrtidstillägget — såsom en del av själva avlöningen — givetvis från saklig synpunkt tillhörde det »församlingsmässiga prästlöneväsendet». Denna post har för övrigt, såsom i det följande skall närmare beröras, under de följande åren ökat i sådan omfattning, att den numera utgör kyrkofondens absolut största utgiftspost och betydligt överstiger fondens årsutgifter för tillskott till pastoraten.

Kyrkofondens ekonomiska ställning. Hur har då kyrkofondens ekonomi gestaltat sig under tiden för den gällande kyrkofondslagens giltighet?

Till en början må erinras om att kyrkofonden under denna tid tillförts vissa ytterligare kapitaltillgångar, nämligen dels den 1 maj 1937 biskopslönereglingsfonden med en behållning av cirka 1.2 miljoner kronor, dels ock den 1 januari 1942 — i samband med statens övertagande av familjepensioneringen för prästerskapet — prästerskapets änke- och pupillkassas enligt särskilt avtal till staten överlättna kapitaltillgångar, uppgående till i runt tal 30 miljoner kronor.

De beräkningar, som lågo till grund för 1932 års riksdagsbeslut beträffande den allmänna kyrkoavgiften, befunnos icke särdeles hållfasta. Det visade sig, att för åstadkommande av jämvikt mellan fondens inkomster och utgifter under kyrkofondens första verksamhetsår enligt den nya ordningen (ecklesiastikåret 1933/34) erfordrades en kyrkoavgift utgående efter 12 öre per skattekrona (enligt finansplanen 9 öre). För tiden därefter har allmänna kyrkoavgiften varit fastställd till och utgått med följande öretal per skattekrona:

för ecklesiastikåret 1934—35	15	för år 1940	12
» tiden 1 maj—31 december 1935	9	» » 1941	14
(motsvarande 13 öre för helt år)			
» år 1936	11	» » 1942	15
» » 1937	10	» » 1943	15
» » 1938	12	» » 1944	12
» » 1939	12	» » 1945	10

Den här lämnade tablån ger sålunda vid handen, att allmänna kyrkoavgiften, som redan för ecklesiastikåret 1934/35 uppnådde lagstadgat maximum av 15 öre per skattekrona men därefter under en följd av år utgick efter ett lägre öretal, för åren 1942 och 1943 åter nådde angivna maximum, för att vid nuvarande starkt ökade beskattningsunderlag återigen sjunka härunder.

Vid framläggandet av sitt förslag till allmän kyrkoavgift för år 1942 beräknade kammarkollegiet och statskontoret, att full balans mellan fondens

inkomster och utgifter icke skulle kunna ernås med en kyrkoavgift efter 15 öre utan att en brist å 0.48 miljoner kronor skulle uppkomma. Fondens kapitaltillgångar kunde följaktligen antagas komma att nedgå med detta belopp. Den faktiska nedgången enligt det följande bokslutet blev väsentligt större, eller 1.04 miljoner kronor, men denna högre siffra synes ha haft övervägande bokföringsmässig innebörd. Fondens nettobehållning per den 1 juli 1942 utgjorde 84.04 miljoner kronor.

Vid avgivandet av sitt förslag till allmän kyrkoavgift för år 1943 beräknade ämbetsverken kyrkofondens inkomster, fränsett allmänna kyrkoavgiften, till sammanlagt 9 109 937 kronor och dess utgifter, med undantag av tillskotten till pastoraten, till sammanlagt 14 939 700 kronor. Med stöd av särskilda beräkningar uppskattade ämbetsverken härefter fondens totalutgift för tillskott till pastoraten till 6 096 491 kronor. Inberäknat tillskotten till pastoraten kunde kyrkofondens utgifter sålunda beräknas till 21 036 191 kronor och komme dessa att överstiga inkomsterna med ett belopp av 11 926 254 kronor. Fördelat på det då kända skattekroneantalet för hela riket eller 76 452 714, minskat med antalet skattekronor i icke territoriella församlingar och Karlsborgs församling, tillhopa 566 794 skattekronor, eller alltså på 75 885 920 skattekronor, motsvarade detta ett utdebiteringsbehov av 15.72 öre per skattekrona. Med den högsta tillåtna utdebiteringen av 15 öre per skattekrona skulle i följd härav uppstå ett underskott av 543 366 kronor, med vilket belopp kyrkofondens kapital finge beräknas nedgå under år 1943. På grund av åtskilliga ökade inkomster och väsentligt minskade utgifter för bland annat dyrtidstillägg, mot vad sålunda beräknats, kom emellertid fondens behållning enligt bokslutet för ifrågavarande år att i stället ökas under året med cirka 600 000 kronor.

Allmänna kyrkoavgiften. Då det gäller att bedöma den situation, som för år 1942 uppkom därigenom, att en allmän kyrkoavgift till i kyrkofondslagen stadgat maximum av 15 öre för skattekrona visade sig för året icke förslå till upprätthållande av balansen mellan kyrkofondens inkomster och utgifter, måste till en början konstateras, att föga vägledning står att vinna av de sparsamma uttalanden i denna fråga, som vid lagens antagande gjordes från riksdagens sida. Det enda man härvid har att hålla sig till är vad 1932 års sammansatta andra lag- och jordbruksutskott härom yttrade i sitt utlåtande (nr 8 s. 40). Sedan utskottet framlagt sitt förberörda förslag till reglering av själva skatteutjämningsförfarandet, anförde utskottet sålunda allena följande: »Utskottet föreslår vidare, att den allmänna kyrkoavgiftens grundbelopp bestämmes till femton öre för skattekrona. Skulle skatteunderlaget förminskas så, att en utdebitering av detta belopp icke förslår, får man taga fondens kapital i anspråk, vilket även efter övriga förslag förutsättes kunna ske vid svårare ekonomisk depression.»

Vad till en början angår utskottets förslag till maximering av allmänna kyrkoavgiften just vid siffran 15, torde utan vidare vara klart, att denna siffra för högsta öretalet var i det hela rent godtycklig. Det kunde dock med visst fog sägas, att berörda högsta skattekvot — med utgångspunkt från de finansiella beräkningar som stodo till utskottets förfogande — lämnade en antaglig marginal för den närmaste följden av år, om under denna tid skatteunderlaget skulle komma att minska eller, vilket måste få samma verkan, fondens utgifter av andra slag än tillskotten till pastoraten skulle stegras eller nya sådana utgifter tillkomma. Utskottets uttalande, att fondens kapital finge tagas i anspråk, därest en utdebitering av 15 öre för skattekrona icke försloge, erbjuder vissa tolkningssvårigheter. Förmodligen hade utskottet härvid i tankarna endast tillfälliga ingrepp i kapitalbehållningen och med belopp av mindre storleksordning. Man har nämligen att beakta, att enligt kyrkofondslagens hithörande bestämmelser möjlighet icke föreligger att genom en »merutdebitering» under ett efterföljande år åter bringa kapitalbehållningen upp till dess förutvarande nivå. Skulle dylika åderlätningar fortsätta under en längre följd av år, skulle fördenskull fonden kunna tänkas till slut bliva helt förtärd.

I sin underdåniga skrivelse den 11 september 1942 angående beräkning av allmänna kyrkoavgiften för följande år gjordes av kammarkollegiet och statskontoret, i anledning av det då uppkomna läget, vissa uttalanden i förevarande fråga. Ämbetsverken yttrade härvid, bland annat:

Den för år 1943 beräknade nedgången i kyrkofondens kapitalbehållning syntes hava sin grund mindre i de av kristiden förorsakade utgiftsstegringarna, vilka till väsentlig del torde uppvägas av den av det ökade skatteunderlaget föranledda ökningen av allmänna kyrkoavgiften och minskningen av tillskotten till pastoraten, utan syntes i stället bero på utgifter för de nya ändamål, som efter det allmänna kyrkoavgiftens grundbelopp fastställdes skola på grund av statsmakternas beslut tillgodoses av kyrkofonden. Sålunda skola numera av kyrkofonden bekostas biskoparnas, dövtumpprästernas, utlandsprästernas och militärprästernas avlöning samt prästerskapets familjepensionering. Vål hade kyrkofonden tillgodoförts de inkomster, varmed biskopsavlöningen och familjepensioneringen tidigare bekostats, men berörda inkomster syntes icke förslå till bestridande av de härför numera erforderliga utgifterna. Huruvida, sedan nuvarande krisartade ekonomiska förhållanden upphört, kyrkofonden kunde utan kapitalkonsumtion och utan förhöjning av allmänna kyrkoavgiften bära samtliga de utgifter, som enligt fattade beslut skola därifrån gäldas, torde nu icke med säkerhet kunna bedömas. Det torde dock vara att förutse, att utgifterna även framdeles skulle komma att överstiga tillgängliga inkomster. Att i nuvarande läge företaga en höjning av uttaxeringen för kyrkliga ändamål måste emellertid framstå såsom otillrädligt. En närmare undersökning syntes vara påkallad rörande möjligheten att begränsa kostnaderna för de ändamål, som skola tillgodoses genom kyrkofonden, i syfte att dessa kostnader må kunna täckas av medel, som för närvarande stode till buds. Med hänsyn till sakens brådskande karaktär syntes en sådan besparingsgranskning snarast böra igångsättas.

Vad kammarkollegiet och statskontoret härvid anført, ger icke en fullt träffande bild av den utveckling, som, djupare besett, här ägt rum. Ämbetsverken beröra sålunda icke det förhållandet, att, i vad gäller dyrtidstilläggen å prästerskapets familjepensioner och — om man frånser biskopsavlöningen — alla övriga av ämbetsverken såsom »nya» angivna utgiftsändamål, dessa visserligen voro nya för kyrkofonden men i själva verket sådana, för vilka kostnaderna helt eller delvis överflyttats från statsbudgeten till denna fond. Till dessa »nya» utgiftsändamål bör för övrigt läggas ytterligare ett, som ämbetsverken i detta sammanhang icke redovisar, nämligen den del av de kyrkofonden årligen i statsbudgeten påförda särskilda uppbördsmedel, som belöper på domkapitlens expeditionskostnader. Jämlikt grunderna för 1932 års boställsreform ålåg det nämligen domkapitlen att tillgodose stiftsnämndernas behov av kanslipersonal m. m. för dessas verksamhet och utgick för denskull kostnaden härför på statsbudgeten. Från och med den 1 juli 1937 skola 50 procent av hithörande kostnader bestridas av kyrkofonden.

De särskilda utgiftsbelopp, varmed kyrkofonden sålunda — för domkapitlens kanslipersonal, för dövtumpräster, utlandspräster och militärpräster samt för dyrtidstillägg å prästerskapets familjepensioner — under de senaste åren successivt lättat statsregleringen, uppgå sammanlagt i genomsnitt för år och i avrundat belopp till 1.15 miljoner kronor. Enbart detta belopp torde representera en uttaxering i allmän kyrkoavgift av drygt $1\frac{1}{4}$ öre per skattekrona.

Redan en flyktig granskning av posterna på utgiftssidan i kyrkofondens inkomst- och utgiftsstat för ett av de senaste åren, jämförda med motsvarande poster i 1932 års finansplan, ger emellertid omedelbart vid handen, att den roll, de här omhandlade s. k. nya utgiftsändamålen spelat för kyrkoavgiftens stegring till dess i lag fixerade maximum, måste ha varit i hög grad blygsam. Vad som däremot varit den härvid verksamma orsaken framför alla andra är en post, som ämbetsverken i förevarande sammanhang förbigått, nämligen posten »dyrtidstillägg jämte kristillägg åt präster». I 1932 års finansplan beräknades de prästerliga dyrtidstilläggen (inberäknat å emeritlöner) till cirka 1.65 miljoner kronor. På sätt framgår av statskontorets årsredogörelse för kyrkofondens ställning blev den verkliga utgiften för nämnda tillägg under fondens första verksamhetsår enligt den nya ordningen (ecklesiastikåret 1933/34) ett väsentligen mindre belopp, nämligen cirka 1.05 miljoner kronor. För räkenskapsåret 1942/43 uppgingo kyrkofondens utgifter för sådana tillägg (å församlingsprästers avlöningar och å emeritlöner), inklusive kristillägg, till nära 7.6 miljoner kronor, eller alltså till ett under här ifrågasättande tidsperiod mer än sjudubblat belopp. Stegringen, 6.55 miljoner kronor, ensamt för sig representerar en uttaxering för sistnämnda år i allmän kyrkoavgift av närmare 9 öre per skattekrona. Ohållbarheten i ämbetsverkens slut-

satser rörande de s. k. nya utgiftsändamålen betydelse för den utveckling, som här ägt rum, torde härmed vara belyst.

En mera allmän erinran synes ytterligare i detta sammanhang vara påkallad.

Då kammarkollegiet och statskontoret karakterisera den allmänna kyrkoavgiften upp till den i kyrkofondslagen godtyckligt fixerade maximigränsen 15 öre per skattekrona såsom en för kyrkofonden »tillgänglig inkomst» samt förordade en närmare undersökning rörande möjligheten att begränsa kostnaderna för de ändamål, som skola tillgodoses genom kyrkofonden, »i syfte att dessa kostnader må kunna täckas av medel som för närvarande stå till buds», så ha dessa uttalanden fått en säkerligen ej avsedd avfattning. Uttalandena måste ge näring åt betraktelsesättet, att de utgifter, som kunna täckas medels uttagande av allmän kyrkoavgift intill gränsen 15 öre per skattekrona, skulle kunna från sparsamhetssynpunkt bedömas med mindre stränghet än utgiftsanspråk, som anmälde sig efter det denna skattesiffra uppnåts. Denna givetvis grundlösa uppfattning har i själva verket icke sällan under de senast gångna tolv åren tagit sig tydliga uttryck. Det har också med hänsyn härtill med visst fog gjorts gällande, att fixeringen i kyrkofondslagen av en maximigräns för allmänna kyrkoavgiften överhuvudtaget varit ett missgrepp.

Då kammarkollegiet och statskontoret förklarat sig finna det otillräckligt att i det dåvarande läget företaga en höjning av allmänna kyrkoavgiften och föreslagit en »besparingsgranskning», synes det i viss mån oklart vad ämbetsverken med denna senare åtgärd åsyftat. Att — i ändamål att lätta belastningen å allmänna kyrkoavgiften — flytta de i det föregående berörda, från statsbudgeten nyligen överförda utgiftsposterna åter tillbaka till denna senare, måste givetvis framstå såsom meningslöst. Vad vidare beträffar den största utgiftsposten å kyrkofonden, de prästerliga dyrtids- och kristilläggen, är att märka, att denna post, såsom huvudsakligen avseende en del av avlöningen till det församlingsanställda prästerskapet, med överflyttningen å kyrkofonden innebar en omedelbar och betydande lättnad i pastoratens utgifter för prästlöneändamål och alltså har fått en skatteutjämnande verkan, kompletterande utjämnningen medels de direkta kyrkofondstillskotten till pastoraten. Ett överförande av sådana utgifter som dessa sistnämnda, helt eller delvis, åter till pastoratens egen budget komme följaktligen att betyda blott en omflyttning av skattebördan, som därjämte skulle direkt motverka kyrkofondens skatteutjämnande uppgift. Huruvida åter en besparingsaktion, inriktad på en nedskärning av prästlöneutgifterna överhuvudtaget genom indragning av tjänster, är påkallad, må i detta sammanhang lämnas därhän. Det bör dock framhållas, att den besparing, som därvid kunde stå att vinna, först kan uppnås på längre sikt och alltså svårigen kan komma att medföra någon lättnad under nuvarande krisartade ekonomiska förhållanden.

Slutsatser. Den egenartade ställning, som genom den gällande kyrkofondslagen givits åt kyrkofonden, har — såsom i den här lämnade framställningen torde vara klarlagt — innebörden, att huvuddelen av de fonden formellt pålagda utgifterna i realiteten finansieras icke av fondens egna tillgångar utan med fonden årligen tillförda, på rikets alla skattskyldiga utdebiterade skattemedel. Dessa skattemedel utgöras dels av de på *statsbeskattningens grund* finansierade, till fonden ingående och till oföränderligt belopp fastställda statsersättningarna å sammanlagt 5.05 miljoner kronor, dels av den på *kommunalbeskattningens grund* uttagna »rörliga» allmänna kyrkoavgiften, för närvarande tagen i anspråk med ett belopp av i avrundat tal 10.5 miljoner kronor. Fondens årliga utgiftssumma utgöres emellertid till övervägande del av sådana utgiftsposter för den kyrkliga organisationen (avlönningen av församlingsprästerskapet och vad därtill hör), som principiellt bort åvila kyrkoförsamlingarna. Man kan därför fastställa, att de fonden tillförda skattemedlen å tillhopa cirka 15.5 miljoner kronor, i stort sett, redan nu främst disponeras för skatteutjämning de kyrkliga kommunerna emellan. Regulatorn härvid är — i sista hand — den allmänna kyrkoavgiften.

Härav och av den lämnade framställningen i övrigt torde framgå, att, om och i den mån en reformering av kyrkomusikerbefattningarna samt en reglering av avlöningen vid dessa nu anses böra genomföras, intet principiellt hinder — vare sig från synpunkten av kyrkofondens lagbestämda ändamål eller eljest — möter mot att jämväl i vad gäller kostnaderna för kyrkomusikernas verksamhet kostnaden för en utjämning de kyrkliga kommunerna emellan påläggas kyrkofonden.

4 Kap.

Finansieringen av kostnaderna för kyrkomusikernas verksamhet.

Enligt vad härförut förordats komme ansvaret för bestridandet av kostnaderna för kyrkomusikernas avlöande liksom av åtskilliga andra med dessa befattningshavares verksamhet förbundna särskilda kostnader att med nyorganisationens genomförande — från att hittills, i den mån motsvarande kostnader förelegat, ha ankommit på de enskilda församlingarna — övertagas av pastoraten. Till täckandet av dessa sina kostnader skulle pastoraten i sin tur äga uppbära tillskott av allmänna medel, huvudsakligast på grundval av en reglering i överensstämmelse med gällande skatteutjämningsförfarande beträffande pastoratens prästlönekostnader, d. v. s. medels tillskott från kyrkofonden.

De på ett pastorat sålunda ankommande avlöningskostnaderna utgöras i första hand av lön åt kyrklig musikdirektör och kantorstillägg åt skolkantor samt rörligt tillägg och kristillägg å dessa avlöningsförmåner. Angivna avlöningsförmåner avse för befattningshavare av den förstnämnda kategorin ersättning för dennes samtliga tjänsteåligganden men för skolkantorn allenast för dennes tjänsteuppgifter såsom kyrkomusiker; skolkantorns avlöning såsom folkskollärare komme alltjämt att bestridas i hittillsvarande ordning av vederbörande skolstyrelse.

I detta sammanhang har man emellertid att särskilt uppmärksamma frågan, med vilka medel den del av avlöningskostnaderna för kyrklig musikdirektör, som belöper på skoltjänstgöringen, slutligen bör gäldas.

Enligt KMU:s förslag har förutsatts, att skyldigheten för kyrklig musikdirektör att bestrida sång- och musikundervisning vid läroanstalt må kunna avse såväl statlig läroanstalt som kommunal skolinrättning av högre eller, i förekommande fall, lägre form ävensom statsunderstödd enskild läroanstalt. Avlöningen till nuvarande musklärare vid statsskolorna bestrides givetvis helt av statsmedel. För avlöningen åt musklärare vid högre kommunal skola utgår för närvarande statsbidrag med 78 procent av kostnaden, medan återstoden stannar på vederbörande »skolområde». Vid folkskola åter utgår för samma ändamål, under viss förutsättning, statsbidrag med belopp, svarande mot hela avlöningskostnaden, under det att statsunderstödet åt enskild läroanstalt för ett vart fall utgår efter Kungl. Maj:ts bestämmande. Med hänsyn till tjänsteåliggandenas omfattning torde, såsom förut framhållits, förutsättningarna för inrättande av kyrklig musikdirektörstjänst — såväl utan som med undervisningsskyldighet vid skola — företrädesvis vara förhanden i stadsförsamlingar och i sådana landsförsamlingar, vari ingå större samhällsbyggnader. Även om maximum av vad pastoratet för åtnjutande av skatteutjämning självt skulle ha att slutligt svara för av kostnaderna för kyrkomusikernas avlöning bestämmes efter en jämförelsevis låg utdebiteringskvot, skulle fördenskull ett flertal pastorat, vari dylika församlingar inginge, förmodligen bliva vad man med ett från prästlöneområdet hämtat uttryck plägar kalla »självförsörjande». Med hänsyn till rikhaltigheten av i pastoratet förekommande skatteunderlag skulle sådant pastorat alltså icke kunna bliva berättigat till något tillskott från kyrkofonden till täckande av avlöningskostnaderna för de hos pastoratet anställda kyrkomusikerna. Pastoratet skulle följaktligen i så fall också få självt slutligt gälda avlöningskostnad, som belöpte på en därvarande kyrklig musikdirektörs skoltjänstgöring — försåvitt ej i avseende härå en speciell reglering vidtages.

I betraktande av den reglering, som för närvarande gäller i fråga om finansieringen av kostnaderna för avlöning av musklärare vid här ifrågakommande undervisningsanstalter, skulle det måhända med fog kunna anses

mindre rationellt, om den nu föreslagna tjänsteorganisationen ledde till att denna kostnad i de därav berörda fallen — helt eller delvis — övervältrades på pastoraten. Till stöd för en uppfattning, att en dylik konsekvens av regleringen i ämnet likväl ej behövde anses väga så särdeles tungt, skulle, i vad gäller de allmänna läroanstalterna, kunna åberopas en parallell från prästlöneområdet. Kyrkoherdarna och även en del andra församlingspräster ha, som bekant, att i tjänsten fullgöra vissa, ofta nog så arbetskrävande »borgerliga» bestyr, nämligen i avseende å kyrkobokföringen och vad därmed äger samband. Dessa bestyr tillhöra uppenbarligen icke de egentliga kommunala samhällsuppgifterna utan falla helt inom området för sådana statliga uppgifter, som av statsmakterna pålagts vederbörande kommuner. Detta oaktat ha icke pastoraten befriats från den omedelbara ansvarigheten för den del av prästernas avlöning, som får anses belöpa på ifrågavarande »borgerliga» bestyr. Det förhållande, som här berörs, har som bekant tillmätts särskild betydelse vid regleringen av vissa främmande trosbekännares — dissenters — skyldighet att erlägga avgifter till »svenska kyrkan eller hennes prästerskap eller betjäning». Dissenters skattskyldighet för till kommunal inkomstskatt beskattningsbar inkomst har sålunda nedsatts till hälften av det belopp, som eljest bort därå utgå. Den begränsning av skattelindringen, som sålunda ägt rum, har främst motiverats med att de främmande trosbekännarna rättvisligen borde bidra till kostnaderna för nyssberörda, prästerskapet åliggande »borgerliga» bestyr, av vilka även dissenters finge förutsättas draga full nytta. Den här mellan prästernas kyrkobokföringsskyldighet och den enligt KMU:s förslag för kyrklig musikdirektör ifrågasatta skoltjänstgöringen dragna parallellen är dock icke helt bindande. De av kyrkobokföringen berörda samhällsmedlemmarna tillhöra i varje fall vederbörande kostnadsansvariga kommun, pastoratet. Vad däremot gäller musikundervisningen i skolorna, så måste sådan förutsättas kunna uppdragas åt en kyrkomusiker ej blott vid skola inom det pastorat, där han är stationerad och skall fullgöra sin kyrkomusikaliska verksamhet, utan även — fastän sådant givetvis ej blir det regelmässigt förekommande — vid skola utan något lokalt eller annat samband med sagda pastorat.

KMU har också funnit det naturligt, att pastoraten för varje fall beredas en i görligaste mån till fulla beloppet uträknad ersättning för den del av avlöningskostnaden, som belöper på kyrkomusikerns tjänstgöring såsom musiklejare vid allmän eller enskild undervisningsanstalt.

För ett dylikt ersättningsförfarande kunna olika vägar väljas. Närmast till hands låge möjligen att, för tillgodoseende så långt ske kan av enhetligheten i finansieringen, låta ersättningarna i likhet med tillskotten för skatteutjämnningen utgå omedelbart ur kyrkofonden. Visserligen skulle ersättningarna icke kunna omedelbart medtagas i de avräkningar mellan kyrkofonden och pastoraten, som erfordras för tillskottens utmätande, men de skulle dock

för så fall kunna uträknas och bestämmas av samma organ som tillskotten och även utbetalas i samband med dessa. En annan utväg vore, att ersättningarna tilldelades pastoraten i form av statsbidrag. Denna anordning skulle närmare svara mot den nuvarande regleringen beträffande musiklärarnas avlöningskostnader. Men genom anlitaandet av kyrkofonden för ersättningsregleringen undveke man, att kyrkomusikerväsendet belastades med ett dubbelt bidragssystem, dels ersättningar från statsbudgeten, dels tillskott från kyrkofonden. Att den särskilda avlöningskostnad, varom här är fråga, därigenom komme att ytterst bestridas genom den allmänna kyrkoavgiften i stället för att såsom hittills till sin huvudsakligaste del belasta statsbudgeten och alltså finansieras genom den allmänna inkomst- och förmögenhets-skatten, skulle väl med hänsyn till den allmänna kyrkoavgiftens skattetekniska konstruktion icke i och för sig behöva uppkalla några större betänkligheter mot en dylik anordning. Vill man likväl undvika en sådan omläggning av avlöningskostnadernas finansiering, kan man också tänka sig, att, med bibehållande av ersättningarna för avlöningskostnaderna från kyrkofonden till pastoraten, nämnda fond tillerkändes statsbidrag — till fullt belopp eller efter viss schematiskt på förhand fastställd beräkningsgrund — för ersättningarnas utgivande.

Vilkendera av de här angivna vägarna som än valdes för ersättningarnas anordnande åt pastoraten, skulle man emellertid icke i vad angår det större eller mindre antal musiklärarsysslor, varom här blir fråga, undgå att i visst principiellt hänseende avvika från det finansieringssystem i fråga om musikläraravlönningarna, som nu tillämpas och som alltjämt komme att gälla beträffande de musiklärarsysslor, vilka icke bleve förenade med någon kyrkomusikerbefattning. Vid ett anordnande av ersättningarna åt pastoraten för här ifrågavarande avlöningskostnader kan man nämligen icke, utan att göra hela ersättningssystemet allt för invecklat och svårhanterligt, vare sig låta ersättningarna bliva beroende av sådana särskilda förutsättningar, som för närvarande — såsom vid folkskolorna — äro knutna till statsbidrags utfående för samma ändamål, eller låta ersättningarna utgå efter differentierat procenttal med hänsyn till vilket särskilt slag av undervisningsanstalt, varom i ett vart fall är fråga (exempelvis efter 78 procent för högre kommunala skolor). Med hänsyn härtill finner KMU det naturligtast och enklast, att de pastorat, vilka komma att få bestrida kostnader för avlöning av kyrklig musikedirektör med undervisningsskyldighet vid skola, förbehållas rätt att få den del av sådan avlöningskostnad, av vad slag det vara må, som efter ett fastställt kvottal beräknas belöpa på musikedirektörens skoltjänstgöring, till fullo ersatt av vederbörande skolas rektorsämbete eller skolstyrelse. Dessa ersättningar komme för så fall att vid respektive skola helt bestridas — i förekommande fall med nuvarande rätt till statsbidrag — i enahanda ordning och av samma medel som hittills, blott med den ändringen att avlö-

ningen härefter av skolans medelsförvaltare utbetalas till vederbörande pastorat i stället för direkt till avlöningstagaren. Det kvotal, efter vilket ersättning skall utmätas, bestämmas vid kyrkomusikerbefattningens första anordnande eller vid dess eventuella ombildande framdeles med hänsyn till det antal musikundervisningstimmar per vecka, som åläggas kyrkomusikern, och fördelas på de skilda skolorna i förhållande till det antal timmar undervisningen i fråga skall fullgöras vid en var av dem.

I avlöningskostnad, som för kyrklig musikedirektör — med eller utan undervisningsskyldighet vid skola — och för skolkantor skall av pastoratet bestridas samt med kyrkofonden avräknas eller i angivet fall pastoratet ersätas, böra givetvis inräknas sådana särskilda utgifter, som jämlikt avlöningsbestämmelserna kunna uppkomma, såsom för resanslag, flyttningkostnad m. m., läkarvård och begravningshjälp. För avräkningen med kyrkofonden må särskilt beaktas, att i därvid upptagen avlöningskostnad medräknas även vad som av pastoratet vid avlönings utbetalande innehållits för tjänste- och familjepensionsavgifter eller för hyra av upplåten tjänstebostad och annan därmed förenad ersättning. — Kostnad, som pastorat kan komma att få vidkännas för tillhandahållande av tjänstebostad och vad därmed sammanhör, torde, i överensstämmelse härmed och i likhet med vad som gäller i fråga om prästgård, icke böra komma i fråga vid kyrkofondstillskottens utmätande.

Kostnaderna för kyrkomusikernas tjänste- och familjepensionering komma ju till viss del att i första hand bestridas med de av befattningshavarna härför erlagda avgifterna. Övrig sådan kostnad — för återstående del av tjänstepension och för familjepensions utökning samt för rörligt tillägg och kristillägg å pensionerna — har KMU, då pensioneringen såsom förut framhållits ansetts böra för kyrkomusikerna ordnas i enlighet med vad som gäller för civila statstjänstemän respektive folkskollärare, funnit skäligen böra helt bestridas av staten. KMU får härvid jämväl hänvisa till, att staten på sin tid ansågs böra bestrida dyrtidstillägg åt prästerna på deras familjepensioner från prästerskapets änke- och pupillkassa.

Bland andra med kyrkomusikernas blivande verksamhet förbundna kostnader, som enligt KMU:s förslag skola komma att av pastoratet bestridas, märkas följande, vilka skäligen böra jämte de förberörda avlöningskostnaderna läggas till grund för den åsyftade skatteutjämningen pastoraten emellan över kyrkofonden:

för avlönande av extra kantor,

för inköp av notmaterial för körverksamheten inom de särskilda församlingarna i pastoratet samt för den »fria» musikundervisningen,

för städning, belysning och uppvärmning av skollokal, som upplåtits för den »fria» musikundervisningen, samt

för vård och tillsyn av instrument (orgel, orgelharmonium eller piano), som ställts till disposition för den »fria» musikundervisningen.

Till sådana kostnader böra däremot enligt KMU:s uppfattning, på sätt jämväl tidigare angivits, icke räknas kostnad, som pastoratet eller primärkommun kan ha påtagit sig för avlöning eller reseersättning åt kyrkokörsmedlem eller för inköp av notmaterial eller instrument att tillhandahållas de i den »fria» musikundervisningen deltagande eleverna. Till sistnämnda kostnad har KMU förordat, att särskilt statsbidrag borde anslås. Omfattningen av de kostnader för kyrkokörsverksamheten och den »fria» musikundervisningen, som sålunda skulle få ingå i avräkningarna med kyrkofonden, kan svårligen på förhand med någon större tillförlitlighet bedömas. De totala årskostnaderna härför inom respektive pastorat bliva helt naturligt i första hand beroende av huru kyrkokörsverksamheten och den »fria» musikundervisningen inom de särskilda församlingarna komma att utveckla sig. I andra hand måste givetvis storleken av kostnaderna i det hela bliva beroende av pastoratens anslagsvillighet för de ifrågavarande uppgifterna. Till några mera betydande summor torde de visserligen icke för något fall kunna uppgå, men för att storleksordningen av de avräkningsbara kostnadssummorna icke skall bliva helt godtycklig de olika pastoraten emellan, synes en viss högsta gräns för desamma böra uppställas. Med hänsyn till arten av församlingsuppgifterna i fråga synes denna gräns lämpligen kunna bestämmas i förhållande till pastoratets invånarantal. KMU har funnit skäligt, att, intill dess närmare erfarenhet vunnits, i avräkningen med kyrkofonden må för varje pastorat årligen upptagas pastoratets verkliga kostnad för här angivna ändamål, dock *sammanlagt högst 10 öre per invånare* i pastoratet.

Vad slutligen angår förrättningsarvoden åt biträdande kantor skulle väl principiella skäl kunna anses tala för att även kostnad för sådana arvoden — såsom likställd med annan avlöningskostnad — finge för skatteutjämnningen tagas i beräkning. Erinras må emellertid, att biträdande kyrkomusiker enligt KMU:s förslag förutsatts huvudsakligen komma att erfordras i de allra största församlingarna, vilka ju givetvis alltid torde ha så stort skatteunderlag, att pastoratet i allt fall icke skulle bliva berättigat till något skatteutjämningsbidrag. Där eljest biträdande kyrkomusiker komme att anlitas — på grund av begravningsplatsens avsides belägenhet eller dylikt särskilt förhållande — kan ej heller synas oberättigat, att pastoratet självt får vidkännas den merkostnad, som därigenom för församlingens bekvämlighet uppstår. På grund härav och då nu ifrågavarande arvoden — icke minst till följd av deras svårberäknelighet — skulle komma att i väsentlig grad inveckla avräkningsförfarandet mellan pastoraten och kyrkofonden, har KMU funnit det vara från praktiska synpunkter tillrådligt, att kostnaden för nämnda arvoden ställes helt utanför skatteutjämnningen.

Skattutjämningen pastoraten emellan med avseende å prästlönekostnaderna sker för närvarande efter årliga särskilda avräkningar för varje pastorat, varigenom fastställles vad pastoratet för nästföljande kalenderår skall ha att utgöra till kyrkofonden i allmän kyrkoavgift och, i förekommande fall, kan ha att av fonden utfå i tillskott för prästlönekostnadernas gäldande. Avräkningen verkställles för stiftet i allmänhet av vederbörande stiftsnämnd men för Stockholms stift av statskontoret. De närmare bestämmelserna om avräkningarna återfinnas i 1 kap. reglementet den 15 februari 1935 (nr 18) för ecklesiastik medelsförvaltning med däri senare gjorda ändringar. Vid avräkningen med pastorat, som visat sig vara för året berättigat till tillskott ur kyrkofonden, uträknas

i första rummet beloppet av allmän kyrkoavgift, som skall på pastoratet ankomma enligt det för året härför fastställda öretalet (utdebiteringskvoten) och på grundval av pastoratets senast fastställda skatteunderlag, samt

i andra rummet pastoratet enligt särskild uträkning tillkommande tillskott ur kyrkofonden;

saldot av de sålunda uträknade beloppen angiver vad som i allmän kyrkoavgift är kyrkofonden till godo och skall av pastoratet kontant erläggas eller i tillskott av kyrkofonden blir pastoratet till godo och skall från fonden till pastoratet utbetalas.

För uträknandet av pastoratets tillskott från kyrkofonden angivas

först de pastoratets prästlönekostnader för det följande året, som enligt särskilda bestämmelser må medtagas i avräkningen,

och därefter

dels beloppet av för pastoratet tillgängliga prästlöne-medel (eventuellt ingående behållning från föregående år, den fastställda årliga normalavkastningen för pastoratets löneboställen, beräknad avkastning av pastoratets prästlönefonder m. m.),

dels ock den summa uttaxerade medel (församlingsavgifter), som pastoratet enligt det för året härför bestämda högsta öretalet (utdebiteringskvoten) och på grundval av sitt senast fastställda skatteunderlag är skyldigt att för året självt bidra med till prästlönekostnadernas bestridande;

överstiger det angivna beloppet prästlönekostnader summan av tillgängliga prästlöne-medel och uttaxerade medel, utgör skillnaden vad pastoratet blir berättigat till i tillskott för året ur kyrkofonden.

Påkallas, sedan avräkning blivit verkställd, av särskild anledning någon ändring av det enligt upprättad avräkningslängd kyrkofonden eller pastoratet tillgodoräknade saldout, må sådan ändring icke vidtagas i samma avräkningslängd utan först i längden för följande år på grundval av särskild justeringsbilaga till denna. Det förhållandet att prästlönekostnaderna icke utfallit enligt de vid avräkningen gjorda beräkningarna rättas likaledes till för efterföljande år, men härvid genom ökning eller minskning av då ingående behållning i prästlöne-medel.

För det fall att den av pastoratet verkliga erhållna avkastningen av dess prästlönetillgångar skulle, enligt härför givna särskilda bestämmelser, visa sig för visst år uppgå till mer än pastoratets verkliga prästlönekostnader för samma år, har pastoratet att årligen avgiva en speciell s. k. överskottsredovisning till stiftsnämnden. Utvisar redovisningen överskott å avkastningen åligger det pastoratet att för året inbetala hälften däraf till kyrkofonden; har däremot underskott uppstått, äger pastoratet att av tidigare inlevererade överskottsmedel återfå för året från kyrkofonden vad som motsvarar hälften av sålunda

redovisat underskott. Bestämmelserna om denna pastoratens redovisningsskyldighet återfinnas i 2 kap. förenämnda ecklesiastika medelsförvaltningsreglemente. — Den hälft av redovisat överskott, som enligt de givna bestämmelserna icke skall inlevereras till kyrkofonden, må jämligt de vid kyrkofondslagens antagande gjorda uttalandena av vederbörande pastorat fritt disponeras för något dess kyrkliga ändamål. Några reglerande bestämmelser härutinnan finnas dock ej meddelade. Fall lära därför också förekomma, då sådana medel tagas i anspråk även för ändamål, som icke direkt tillhöra pastoratets angelägenheter.

Följer man det här på prästlöneområdet tillämpade förfarandet vid utformningen av de speciella skatteutjämningsbestämmelserna med avseende å kostnaderna för kyrkomusikernas verksamhet, skulle alltså jämväl dessa senare kostnader, sådana de härförut angivits, komma att i första hand bestridas med för pastoratet härför tillgängliga avlöningsmedel (boställsräntor etc.). Där sådana medel överhuvudtaget ej finnas eller om de icke förslå till täckande av kostnaderna i fråga, skulle pastoratet hava att för ändamålet uttaxera särskilda avgifter; och där dessa avgifter överstege en viss högsta uttaxering för skattekrona inom pastoratet, skulle pastoratet alltså bliva berättigat att från kyrkofonden erhålla ett mot det överskjutande beloppet svarande tillskott. Den avräkning, som härför skulle bliva erforderlig, skulle emellertid, därest den gjordes fristående, komma att innebära ett — till synes onödigt — dubbelarbete för de medelsförvaltande kommunala organen och myndigheterna. Det måste därför framstå såsom synnerligen önskvärt, att avräkningarna med avseende å kyrkomusiker- och prästlönekostnaderna sammanslås. Några ekonomiska nackdelar av ett dylikt förfarande — i varje fall icke av någon väsentlig betydelse — torde icke kunna påvisas uppkomma, vare sig för pastoraten eller för kyrkofonden. Den utdebitering av såväl allmän kyrkoavgift som församlingsavgifter, vari de sammanslagna avräkningarna skulle resultera, skulle komma att belasta samma samhällsmedlemmar och i det alldeles övervägande antalet fall också till ett sammanlagt lika belopp, som om avräkningarna utfördes fristående för de två olika ändamålen. Uppkommande *överskottsmedel* av prästlönetillgångar likasåväl som av kyrkomusikertillgångar skola ju ock, i den mån de bliva hos pastoraten behållna, användas för något deras kyrkliga ändamål. Det kan fördensskull näppeligen sägas innebära någon oegentlighet att sådana medel, som vid en fristående avräkning kunde uppkomma, nu i stället omedelbart disponeras för täckande av pastoratets kostnader för det sidoordnade ändamålet, prästernas respektive kyrkomusikernas verksamhet. Regleras skatteutjämnningen, såsom KMU anser sig böra förorda, på här angivet sätt, d. v. s. genom ett enhetligt avräkningsförfarande för prästlönekostnaderna och kostnaderna för kyrkomusikernas verksamhet, följer härav ock, att *överskottsredovisning* för hithörande medel,

där sådan redovisning förekommer, skall av pastorat avgivas för båda verksamhetsområdena gemensamt.

I överensstämmelse med vad här förordats, blir det då också nödvändigt, att de öretal, varefter allmän kyrkoavgift och församlingsavgifter skola uttaxeras, bestämmas vardera till ett gemensamt belopp för båda utgiftsändamålen. Att härvid den nu för *församlingsavgifterna* för prästlöneändamål angivna högsta utdebiteringskvoten måste höjas, synes vara tydligt. De nuvarande kostnaderna för kyrkomusikernas verksamhet (enligt den för år 1943 tillgängliga statistiken) ha i 36 procent av församlingarna påkallat en utdebitering under 10 öre per skattekrone; häribland förekommer det absoluta flertalet av stadsförsamlingarna. I genomsnitt uppgår dock uttaxeringsbehovet för här ifrågavarande ändamål för närvarande blott till 5.17 öre per skattekrone för landets samtliga församlingar utom de icke-territoriella (för städerna 3.24 öre och enbart för landsförsamlingarna 8.23 öre). Med beaktande av dessa utdebiteringssiffror samt med hänsynstagande såväl till de genom nyorganisationsförslaget föranledda ökade kostnaderna som till den skatteutjämnande effekten genom församlingarnas sammanförande till bärkraftigare enheter (pastoraten) har **KMU** funnit högst antagligt, att en maximiutdebitering av 30 öre, eller alltså en förhöjning av det nuvarande för prästlönekostnaderna enbart bestämda högsta öretalet med 10 öre, skulle visa sig i det hela väl tillgodose det aktuella behovet.

Vad öretalet för allmänna kyrkoavgiften beträffar, så har **KMU**, i enlighet med den i föregående kapitel därom lämnade redogörelsen, funnit starka skäl tala för att den i lag angivna maximeringen av denna avgift borttages. Öretalet synes dock såsom hittills böra bestämmas årligen av **Kungl. Maj:t**. Öretalet för församlingsavgifterna torde böra i lag bestämmas till tre gånger allmänna kyrkoavgiftens öretal — dock såsom härförut föreslagits till högst 30 öre. Vid borttagandet av maximeringen av allmänna kyrkoavgiften synes i stället böra föreskrivas skyldighet för **Kungl. Maj:t** att varje år i samband med redogörelsen till riksdagen för statsverkets tillstånd och behov tillika lämna riksdagen redogörelse för beräkningen och fastställandet för året av den allmänna kyrkoavgiftens öretal.

I detta sammanhang anser sig **KMU** tillika böra förorda en ändring i gällande bestämmelser om beräkningen av allmänna kyrkoavgiftens öretal för möjliggörande av, att kyrkofonden genom utdebitering av allmän kyrkoavgift kunde tillföras ersättning för belopp, varmed dess behållning näst-föregående år nedgått.

C. Kyrkomusikerbefattningarnas tjänsteorganisatoriska ställning.

1 Kap.

Målsmanskap.

Enligt av KMU i det föregående framställt förslag till tjänstereglering skall för varje församling i första hand inrättas fast kyrkomusikerbefattning av någon av följande huvudtjänstetyper:

1:o) *kyrklig musikdirektörstjänst utan skoltjänstgöring*, med vilken befattning endast äro förbundna de för kyrkomusikertjänst i allmänhet föreskrivna kyrkomusikaliska tjänsteåliggandena tillika med skyldighet att fullgöra »fri» musikundervisning i för befattningen angiven omfattning;

2:o) *kyrklig musikdirektörstjänst med skoltjänstgöring*, varmed följer — utöver nyssangivna med kyrklig musikdirektörstjänst eljest förbundna tjänsteåligganden — undervisningsskyldighet såsom musiklärare vid en eller flera allmänna eller statsunderstödda enskilda läroanstalter; samt

3:o) *skolkantorstjänst*, varmed följer — jämte de kyrkomusikaliska tjänsteåliggandena och skyldighet att fullgöra ett visst mindre mått av »fri» musikundervisning — tjänstgöringsskyldighet såsom folkskollärare.

Förutom dessa huvudtjänstetyper skall för särskilda fall kunna ifrågakomma anställning såsom *extra kantor* eller *biträdande kantor*.

Enligt de för organisationsreformen härförut uppdragna riktlinjerna har förutsatts, att pastoratet skall i det huvudsakliga intaga ställningen såsom huvudman med avseende å kyrkomusikernas avlöande. Pastoratet skulle även i övrigt i allt väsentligt komma att utgöra »kyrkomusikerdistrikt». Beträffande den närmare regleringen härutinnan torde emellertid följande böra ytterligare framhållas.

Avlöningsbesväret. Målsmanskapet i fråga om avlönings utbetalande och avlöningskostnadernas bestridande blir, såsom förut antytts, i vissa hänseenden delat. Pastoratet blir sålunda avlöningsgivare

vid kyrklig musikdirektörstjänst beträffande hela avlöningen samt med avseende å såväl utbetalning som kostnadernas bestridande, fastän med pastoratet för varje fall, när tjänsten är förbunden med undervisningsskyldig-

het vid skola, förbehållen rätt till ersättning för den del av avlöningen, som enligt särskilt bestämmande belöper å skoltjänstgöringen, men

vid skolkantorstjänst endast beträffande det för de kyrkomusikaliska tjänsteäliggandena utgående kantorstillägget och blott med avseende å bestridandet av kostnaderna härför.

Beträffande de till extra kantor och biträdande kantor utgående avlöningsförmånerna kommer pastoratet däremot att i allt vara ensam avlöningsgivare.

Anställningsförhållandet. På sätt redan i det föregående framhållits skall kyrklig musikedirektör anses anställd hos det pastorat, där han har att fullgöra sin kyrkliga tjänstgöring. Vad särskilt angår kyrklig musikedirektörstjänst med skoltjänstgöring, liksom även skolkantorstjänst, ligger emellertid i sakens natur, att målsmanskabet för dessa tjänster måste — även i vissa andra hänseenden än beträffande avlöningen — bliva delat. För dessa två slag av befattningar, i vilka befattningshavaren skall hava sin tjänstgöring förlagd inom två skilda förvaltningsområden, kyrka och skola, torde dock själva anställningsförhållandet lämpligen böra formellt regleras så, att befattningshavaren skall anses vara anställd inom ettdera av dessa förvaltningsområden men med tjänstgöringsskyldigheten förlagd inom dem båda.

Givet är att för skolkantorn tjänstgöringen såsom folkskollärare är att betrakta såsom dennes huvuduppgift. Härav torde också följa, att regleringen av själva anställningsförhållandet bör göras så, att dylik befattningshavare skall anses anställd hos visst skoldistrikt med den kyrkliga tjänstgöringen förlagd till viss församling.

Vad angår kyrklig musikedirektörstjänst med skoltjänstgöring är att beakta, att, även om i vissa fall skoltjänstgöringen vid dylik tjänst komme att till omfattningen representera en lika stor eller till äventyrs större arbetsmängd än de kyrkomusikaliska tjänsteuppgifterna, så kunna dock dessa senare med fog betraktas såsom tjänstens fastare kärna. Befattningshavarens kyrkomusikaliska tjänstgöring i församlingen måste förutsättas bliva stationär, varemot hans tjänstgöring såsom musiklehrare vid viss eller vissa skolor icke kan få en motsvarande fasthet. Musikundervisningen vid skola, där befattningshavaren tjänstgör, kan komma att inskränkas eller utvidgas i sådan utsträckning, att dess uppehållande vid ifrågavarande skola påkallar en förändrad organisation av musiklehrartjänsten därstädes, och skolan kan till och med komma att helt indragas eller förflyttas — allt omständigheter, som givetvis komme att föranleda, att den kyrkliche musikedirektören måste anvisas ändrad tjänstgöring såsom musiklehrare. Bärande skäl torde med hänsyn till vad här framhållits föreligga för en reglering av innebörd, att

kyrklig musikdirektör med skoltjänstgöring skall anses anställd hos visst pastorat, med skyldighet tillika att fullgöra undervisning i musik visst antal veckotimmar vid en eller flera undervisningsanstalter.

Tjänstetillsättningen. Spörsmålet härom erbjuder, då det gäller ifrågavarande befattningar, ett problem för sig. Detta behandlas närmare i följande kapitel.

Tjänstledighet och vikariatsförordnanden. Vad angår ordningen för meddelande av erforderliga beslut i här förekommande personella tjänsteangelägenheter torde såsom regel den grundsatsen böra följas att beslutanderätten anförtros åt vederbörligt organ hos den kommunala indelningsenhet, hos vilken befattningshavaren, enligt vad nyss föreslagits, skall anses anställd. Där fråga är om helt kortvariga ledigheter, torde beslutanderätten i sådan fråga lämpligen kunna uppdragas åt ordföranden i det kommunala verkställande organet. Tydligen bör dock vid den närmare regleringen av hithörande frågor stadgas, att beslut i här berörda angelägenheter städse skola föregås av samråd, vid kyrklig musikdirektörstjänst, som är förbunden med skoltjänstgöring, med vederbörande rektor eller skolföreståndare och vid skolkantorstjänst med ordföranden i kyrkorådet. Det bör härvid vara naturligt, att möjligen föreliggande intressemötsättningar utjämnas genom inbördes tillmötesgående.

Uppkommer fråga om mera långvarig tjänstledighet eller vikariatsförordnande för längre tid läser beslut härom böra ankomma på myndighet, vid kyrklig musikdirektörstjänst utan skoltjänstgöring och skolkantorstjänst på domkapitlet samt vid musikdirektörstjänst, förbunden med skoltjänstgöring, på skolöverstyrelsen. Vad som talar för sistnämnda myndighets insättande såsom beslutande instans i personalfrågor, som här närmast avses, sammanhänger med frågan om lämpligaste lösningslinjen för tjänstetillsättningsförfarandet. Härom hänvisas till framställningen i följande kapitel.

Den »fria» musikundervisningen. Denna undervisning skulle, jämlikt vad i betänkandet härförut förordats, vara ställd under skolöverstyrelsens överinseende. Det synes dock riktigast, att det lokala målsmanskapet för denna verksamhet vid varje särskild befattning hänlägges till pastoratet och dess verkställande organ, pastoratskyrkorådet. Praktiska skäl torde emellertid tala för att det skoldistrikt, inom vilket kyrkomusikerns tjänstgöringsområde huvudsakligen faller, skall vara förpliktat att för undervisningen hyresfritt upplåta nöjaktig lokal (skolsal el. dyl.), där piano eller åtminstone orgelharmonium bör finnas för undervisningen tillgängligt. Eventuella utgifter för uppvärmning, belysning och städning av sådan lokal torde dock skäligen böra bestridas av pastoratet såsom målsman för undervisningsverk-

samheten. Å pastoratet torde det ävenledes böra ankomma att med skol-distriktet repartisera om sådana kostnader, som för särskilda fall kunna uppkomma för reparation eller stämning av för undervisningen nyttjat, av skol-distriktet tillhandahållet musikinstrument.

Pastoratet torde likaledes böra åläggas att anslå erforderliga medel för anskaffning av notmaterial, som för den »fria» musikundervisningen omedelbart blir behövt. Motsvarande skyldighet skall givetvis åligga pastoratet beträffande det notmaterial, som kräves för kyrkomusikers fullgörande av honom åvilande skyldighet att utbilda och leda kyrkokör.

Å pastoratskyrkorådet torde det slutligen böra ankomma såväl att, med biträde av kyrkomusiken, uttaga dem, som skola komma i åtnjutande av den »fria» musikundervisningen, som även att ägna denna undervisningsverksamhet den erforderliga närmare kontrollen och tillsynen.

Det disciplinära förfarandet. Vad angår det omedelbara förmanskapet samt proceduren för disciplinärt förfarande vid förberörda slag av »delade» befattningar må här slutligen anföras följande.

Vad förmanskapet beträffar lär det ligga i sakens natur, att den »delade» befattningshavaren har att ställa sig till efterrättelse de arbetsordningsföreskrifter, som finnas meddelade för den skilda tjänstgöring, han har att fullgöra. Han bör sålunda, i den omfattning och de hänseenden, som för de särskilda tjänstebestyren för närvarande äro stadgade eller i praxis tillämpas, vid utförande av sina kyrkomusikaliska tjänsteåligganden vara underställd vederbörande kyrkoråd och kyrkoherde samt vid sin skoltjänstgöring vederbörande rektor eller skolföreståndare respektive folkskolestyrelse (skoloråd).

Till vilka oformligheter den för närvarande gällande ordningen för disciplinärt förfarande vid s. k. förenade tjänster visat sig kunna leda, har på annat ställe i betänkandet belysts. KMU föreslår, att den disciplinära bestraffningsrätten för alla kyrkomusikerbefattningarna hänlägges till domkapitlet. De bästa garantierna torde härigenom skapas för ett oväldigt handhavande av denna bestraffningsrätt.

2 Kap.

Tjänstetillsättning.

Tillsättningsordningen. Såsom i annat sammanhang berörts har den nuvarande ordningen för tillsättning av kyrkomusikerbefattningarna — åtminstone vad beträffar den stora massan av dessa eller de s. k. förenade befattningarna — sedan länge överlevt sig själv. Den har, särskilt efter 1930

års omgestaltande reformer med avseende å folkskoleväsendets ställning inom kommunerna, i flera fall lett fram till rena oformligheter. Det må vara tillfyllest att i sådant hänseende här erinra om följande.

Jämlikt gällande tillsättningsordning skall innehavare av en förenad folkskol-läro- och kyrkomusikerbefattning väljas å kyrkostämma även för det fall, att folkskoleväsendets angelägenheter på orten lagenligt skall handhas av den borgerliga kommunen.

Det praktiska behovet av tjänsteföreningar av ifrågavarande slag har emellanåt fört fram till författningsstridiga dylika föreningar, nämligen såtillvida att tjänsteförening ägt rum, även där församlingen och skoldistriktet icke till gränserna sammanfalla.

Enligt lagen den 6 april 1894 angående ändring i gällande stadganden om tillsättning av organist- och klockarbefattningar ävensom enligt den därtill knutna stadgan av den 4 maj 1894 skola vissa åtgärder vid sådan tillsättning ankomma på ett för vederbörande församling gemensamt kyrko- och skolråd. Ett dylikt organ funktionerar också alltjämt vid alla tillsättningar av kyrkomusikerbefattning, förenad med folkskolläroartjänst, änskönt den legala möjligheten för kyrkoråd och skolråd att sammanträda till ett gemensamt kyrko- och skolråd numera jämlikt lagen om införande av allmänna församlingsstyrelselagen upphört från och med ingången av år 1933.

Det har befunnits, att vederbörande menighetsorgan i många fall, utan medgivande av domkapitlet, på förslag till kyrkomusikerbefattning uppfört sökande, som icke innehaft den för sådan tjänst stadgade kompetensen, samt att sådana sökande också blivit av kyrkostämmorna till dylik befattning valda. Någon möjlighet till ingripande från vederbörande domkapitels eller annan myndighets sida mot dessa icke lagenliga tjänstetillsättningar föreligger för närvarande icke.

Av vad här anförts framgår, att den hittills tillämpade ordningen för tillsättningen av kyrkomusikerbefattning redan i och för sig, men särskilt i samband med nu föreslagen nyorganisation av befattningarna, tarvar en genomgripande omläggning.

Skolkantorstjänst. Såsom av det föregående framgår, skall skolkantorstjänsten enligt KMU:s förslag såtillvida i tekniskt-organisatoriskt hänseende få en från de nuvarande »förenade» kyrkomusikerbefattningarna olika karaktär, som densamma föreslås skola bilda en enda enhetlig tjänst.

Det får anses ligga i sakens natur, att då i det allmännas intresse två skilda förvaltningsområden — eller såsom i förevarande fall skola och kyrka — måste samsas om en för båda områdena gemensam befattningshavare, tillbörlig hänsyn härtill tages även vid regleringen av tillsättningsproceduren. Det kan väl tänkas, att man vid regleringen av tillsättningsförfarandet beträffande en dylik gemensam befattningshavare blir nödsakad att frångå principer, som skulle ha upprätthållits, om det gällt att tillsätta en särskild befattningshavare med motsvarande uppgift för ett vart av de ifrågakommande förvaltningsområdena. Här syftas givetvis på den inbördes avväg-

ningen av de kommunala organens och offentlig myndighets medverkan i tillsättningsproceduren.

Härvid uppställer sig då främst frågan, åt vilket organ upprättandet av tjänsteförslaget lämpligen bör anförtros. Man torde till en början kunna enas om, att ett okontrollerat hänläggande till kommunalt organ av tjänsteförslags upprättande vid tillsättningen av skolkantorstjänst icke kan vara tillrådligt. Det gäller ju här en befattning, för vilken genom rikslagstiftning uppställts speciella kompetensfordringar, och för ett rättsligt vägande av kyrkomusikaliska meriter kan facklig insikt icke undvaras.

Upprättande av förslag till ren folkskollärartjänst har visserligen ansetts kunna i första hand uppdragas åt vederbörande skolstyrelse. Men härvid är att märka, att skolstyrelsens förberedande tjänsteförslag för varje fall skall hänskjutas till yttrande av folkskolinspektören. Om skolstyrelsen och folkskolinspektören icke äro ense i fråga om vilka sökande, som skola uppföras på förslaget, eller om ordningen dem emellan, skall ärendet av skolstyrelsen hänskjutas till domkapitlet, som för sådant fall har att upprätta förslag till tjänsten. I enlighet härmed borde, därest upprättandet av förslag till skolkantorstjänst ansåges kunna hänläggas till något förefintligt eller härför särskilt tillskapat kommunalt organ, för en sådan anordning givetvis krävas, att förslaget, innan det bleve slutgiltigt, underställdes icke blott folkskolinspektören utan, för granskningen av vederbörande sökandes kyrkomusikaliska meriter, även en härutinnan sakkunnig tjänsteman eller myndighet. Inrättande av särskilda inspektörsbefattningar inom stiftet för de kyrkomusikaliska angelägenheterna kan dock naturligtvis icke komma i fråga. Denna sistnämnda granskning skulle följaktligen behöva uppdragas åt någon myndighet och härvid torde valet helt naturligt icke kunna falla på annan myndighet än domkapitlet. Men måste sålunda myndighets medverkan i allt fall förutsättas redan vid förslagets första upprättande, lär förslaget såsom sådant i stället böra omedelbart och slutligt upprättas av myndigheten, eller här alltså av domkapitlet.

Även om den för upprättande av dylikt förslag erforderliga musikaliska sakkunskaper tillfälligtvis skulle finnas inom något domkapitel representerad, är dock tillgången härtill med gällande regler om domkapitels sammansättning icke för varje fall säkerställd. På ett tidigare ställe i betänkandet (avd. III A 2 kap.) har av KMU ifrågasatts, att åt kyrklig musikedirektör i domkyrkoförsamling, såsom ett åliggande i tjänsten, uppdrages att vid behov biträda domkapitlet med sådan sakkunskap. Skulle denna anordning icke befinnas lämplig, torde dock böra stadgas, att, innan domkapitel företager till prövning fråga om upprättande av tjänsteförslag beträffande kyrkomusikerbefattning, domkapitlet skall hava att från fackutbildad person, som av domkapitlet utses, inhämta yttrande rörande de sökandes meriter.

Vad härefter angår själva utseendet av skolkantor bör givetvis eftersträ-

vas, att den eller de kommunala instanser, som skola ha att behandla sådan fråga, tillförsäkras största möjliga sakliga inflytande å personvalet. Här kan dock genast fastslås, att det alltjämt tillämpade systemet, varigenom innehavare av s. k. förenade tjänster väljas omedelbart av alla de å kyrkostämman röstberättigade, är moget för en definitiv avveckling. Detta redan av det skälet, att, när skolkantorstjänst måste förutsättas kunna inrättas även om skoldistrikt och församling icke till gränserna sammanfalla, angivna system för utseende av befattningshavare för sådant fall icke blir tillämpligt. Det bör också erinras om att innehavare av ren folkskollärartjänst i alla skoldistrikt, där vården om folkskoleväsendet tillkommer den borgerliga kommunen, väljes icke av stämman eller av kommuns representativa organ utan av ett verkställande organ, nämligen folkskolestyrelsen. Klart torde sålunda vara, att valbefogenheten vid skolkantorstjänst bör tilläggas de verkställande organen eller sålunda på skolsidan, skolrådet eller folkskolestyrelsen samt, på den rent kyrkliga sidan, kyrkorådet.

Naturligtvis skulle man, från rent teoretiska utgångspunkter, kunna tänka sig den anordningen, att valbefogenheten uppdrages åt en delegation, sammansatt av ett lika antal ledamöter från skolrådet respektive folkskolestyrelsen, å ena sidan, och kyrkorådet, å den andra. Vägande invändningar kunna dock framställas mot en sådan lösningslinje. Anordningen skulle, sakligt sett, innebära ett återinförande i kommunallagstiftningen av de »förenade kyrko- och skolråden», beträffande vilka promulgationslagen till 1930 års lag om församlingsstyrelse påbjöd, att de — från och med ingången av år 1933 — skulle definitivt avvecklas. Anledningen till detta riksdagens ståndpunktstagande var svårigheten att reglera ordförandeskapet i ett sådant för två skilda förvaltningsområden fungerande organ. Vid ett eventuellt införande i lagstiftningen på området av bestämmelser om en så beskaffad sammansatt delegation, som nyss nämnts, skulle samma svårighet beträffande ordförandeskapet uppkomma. Hur än ordföranden utsåges, komme dennes utslagsgivande ställning i delegationen alltid att innebära, att ettdera förvaltningsområdets intresse komme att dominera, i givna fall på det andras bekostnad. Ytterligare kan anmärkas, att överlämnande av valbefogenheten till en delegation av verkställighetsorganen för skolan och kyrkan skulle innebära, att avgörandet i tillsättningsfrågan skötes ett ytterligare steg från urväljarna.

Det förefaller emellertid, som om en annan lösningslinje här skulle erbjuda sig, enligt vilken de här anmärkta olägenheterna kunde på ett lyckligt sätt undvikas. Man kan uppdraga åt de båda ifrågavarande verkställighetsorganen att var för sig anställa val av skolkantor. Utfaller valet inom de båda valkorporationerna så att samma person väljes, skall denne utses. Väljas åter olika personer, övergår befogenheten att utse skolkantor

till domkapitlet, som dock härvid givetvis bör få valrätt mellan någon av de tre å förslaget uppförda kandidaterna.

Vid utseendet av skolkantor skulle alltså enligt den härför föreslagna regleringen påkallas ett efterföljande konstaterande, huruvida valet inom de båda valkorporationerna utfallit på samma person. Då för annat fall rätten att utse innehavare av befattningen skall övergå å domkapitlet, ligger ju i sakens natur, att berörda konstaterande bör tillkomma denna myndighet. Med hänsyn härtill bör det också vara naturligt, att fullmakt för skolkantor för varje fall skall utfärdas av domkapitlet, sålunda ej blott då sagda myndighet vid förekommande icke samstämmigt val även har att själv utse befattningshavaren.

Ett par speciella med tillsättningsproceduren sammanhörande spörsmål skola här ytterligare beröras.

Då i det föregående föreslagits att de kyrkliga menigheternas verkställande organ skulle tilläggas valrätt vid tillsättning av skolkantorstjänst, har detta organ mera allmänt betecknats som »kyrkorådet». Här påkallas en precisering. I de till ett antal av över 600 förefintliga enförsamlingspastoraten existerar ju endast ett kyrkoråd, som här fungerar i den dubbla egenskapen av »församlingskyrkoråd» och »pastoratskyrkoråd». I de övriga inemot 800 pastoraten, vilka omfatta två eller flera församlingar, skall alltid finnas ett för alla pastoratets församlingar gemensamt kyrkoråd, gemensamt benämnt pastoratskyrkoråd, men i regel hava dessa församlingar härjämte ett eget kyrkoråd. Detta dock, som här sagts, endast såsom regel. Enligt 40 § lagen om församlingsstyrelse äga nämligen två eller flera församlingar, med avstående från rätten att hava kyrkoråd i de särskilda församlingarna, förena sig om gemensamt kyrkoråd. Ett sådant förenande om gemensamt kyrkoråd är enligt nämnda lagrum icke förbehållet blott församlingar tillhörande samma pastorat. Bilda två eller flera församlingar, jämväl oberoende av pastoratssamband, en kyrklig samfällighet och avser samfälligheten vården om alla församlingsangelägenheter, äro ej heller de i sådan samfällighet ingående församlingarna berättigade att bibehålla särskilda församlingskyrkoråd.

I avseende å skolkantorstjänst i ett två- eller flerförsamlingspastorat, vid vilken det för befattningshavaren bestämda tjänstgöringsområdet komme att sammanfalla med en församlings gränser eller komme att utgöra del av en församling, skulle visserligen något tekniskt hinder icke möta mot att, där den ifrågavarande församlingen hade eget kyrkoråd, detta kyrkoråd betroddes med befogenheten att företaga val av befattningshavare. KMU får emellertid erinra om att enligt i det föregående framställt förslag pastoratet komme att såtillvida bliva »huvudman» för skolkantorstjänsten, som avlöningen för de kyrkomusikaliska åliggandena vid sådan tjänst komme att, i första hand, gäldas av pastoratet såsom sådant. Det torde redan med

hänsyn härtill framstå såsom följdriktigast, att valbefogenheten anförtros åt det verkställighetsorgan, som har att företräda lönegivaren eller, med andra ord, åt pastoratskyrkorådet. Härmed skulle också vinnas den praktiska fördelen, att regleringen av denna angelägenhet kan göras enhetlig för alla här förekommande fall. Ty i de låt vara ganska fåtaliga fall, då, såsom nyss omnämnts, församlingar bildat kyrklig samfällighet beträffande alla sina angelägenheter eller eljest förenat sig om gemensamt kyrkoråd, finnes ju intet lokalt kyrkoråd att tillita; och församlingarnas gemensamma kyrkoråd kan ju ej lämpligen anförtros här ifrågakommande valbefogenhet för delförsamlingarna, i all synnerhet icke om dessa tillhöra skilda pastorat. För dessa församlingar bleve det ju fördenskull i varje fall nödvändigt att valrätten tillades pastoratskyrkorådet.

Ett hänläggande av själva valbefogenheten till pastoratskyrkorådet, på sätt sålunda förutsatts, bör dock ej utesluta de lokala församlingskyrkoråden från inflytande på valet av befattningshavare. KMU anser det fördenskull erforderligt, att föreskrift meddelas, att vederbörande församlingskyrkoråd skall höras, innan val till skolkantorstjänst företages.

Finnes vederbörande kyrkoråd önskvärt, att å upprättat förslag till skolkantorstjänst uppförda sökande före valet beredas tillfälle att avlägga prov å sina kyrkomusikaliska färdigheter, skall kyrkorådet äga påkalla sådant prov hos domkapitlet, som för så fall har att utsätta dag härför. Skall sökande tillika avlägga undervisningsprov för sin folkskollärartjänstgöring, bör dylikt prov fullgöras å dag i samband med musikerprovet.

För Stockholms församlingar torde, med hänsyn till organisationen av folkskoleväsendet därstädes, en särskild ordning bliva erforderlig för skolkantors tillsättande i de undantagsfall sådan befattningshavare där kan komma i fråga. Tillsättningen lärers här lämpligen kunna uppdragas åt stadens folkskoleledirektion ensam, vilken ju bland sina ledamöter har en representant för domkapitlet. Härvid bör dock före direktionens val vederbörande församlingskyrkoråd få tillfälle att avgiva sitt förord för en av de å domkapitlets tjänsteförslag uppförda. Kan direktionen ej vid valet följa kyrkorådets förord, skall direktionen ha att överlämna ärendet till Kungl. Maj:t, som därefter bestämmer vilken av de föreslagna, direktionen skall antaga till tjänsten.

KMU föreslår, att tillsättningen av skolkantorstjänst regleras i huvudsaklig överensstämmelse med vad sålunda angivits.

Kyrklig musikdirektörstjänst. Vad angår tillsättningsordningen vid sådan kyrklig musikdirektörstjänst, vartill hör undervisningsskyldighet i musik vid läroanstalt, är ju till en början att beakta, att även i fråga om sådan tjänst kyrka och skola bliva hänvisade till att — i båda förvaltnings-

områdenas intresse — förlikas om en gemensam befattningshavare. I olikhet med vad förhållandet skulle vara vid skolkantorstjänsten, kommer emellertid den kyrkliga musikdirektörens skoltjänstgöring sannolikt att tillsvidare endast i undantagsfall bliva förlagd till den egentliga folkskolan utan företrädesvis till en eller flera läroanstalter, tillhörande det rent statliga och det högre kommunala eller statsunderstödda enskilda skolväsendet. En tillsättningsordning för denne befattningshavare efter den förebild, som nyss härförut uppskisserats för skolkantorn, kan sålunda svårigen ifrågasättas.

Det måste dock framstå såsom i och för sig önskvärt, att även vid dylik befattningshavares utseende såväl kyrko- som skolväsendet beredes medinflytande, och att detta ordnas utan otillbörlig tillkrångling av själva tillsättningsförfarandet. Åtskilliga alternativ för en lösning av denna fråga kunna givetvis komma under diskussion.

Att upprättandet vid dessa befattningar av tjänsteförslag bör, liksom vid skolkantorstjänst, tillkomma myndighet, torde vara givet. Valet av denna myndighet lär kunna stå blott mellan skolöverstyrelsen och vederbörande domkapitel. Då skolöverstyrelsen redan nu har inom sig tillgång till musikalisk fackkunskap (konsulenten för musikundervisningen), skulle berörda ämbetsverk kunna anses i och för sig vara lika skickat för ifrågasvarande uppgift som domkapitlet, sedan denna myndighet — på sätt föreslagits — tillförts erforderlig musikalisk sakkunskap.

Vad själva utseendet (valet) av här avsedd kyrklig musikdirektör vidkommer, synas alternativen vara tre: man kan förlägga utnämningrätten antingen till den ena eller till den andra av de nämnda två myndigheterna eller också kan valet av befattningshavaren (inom upprättat tjänsteförslag) anförtros åt vederbörande kyrkoråd inom det pastorat, där den kyrkliga tjänstgöringen skall vara förlagd. Skulle valet, i enlighet med det här sist angivna alternativet, uppdragas åt ett kyrkligt kommunalt organ, torde dock böra uppställas såsom en för varje fall oeftergivlig förutsättning, att för bevakande av undervisningsväsendets intresse tjänsteförslaget upprättas av skolöverstyrelsen. Till stöd för detta alternativ kunde då måhända anföras, att — med det den högsta skolmyndigheten sålunda tillagda reella inflytandet på tjänsteförslaget — därmed också bleve i erforderlig utsträckning säkerställt, att icke till innehavare av tjänsten komme att utses någon person, vars lämplighet såsom musiklehrare vore omtvistlig.

KMU har dock vid sin prövning av de skilda lösningslinjer, som här sålunda erbjuda sig, funnit övervägande skäl tala för att, då det gäller anställandet av en befattningshavare med såväl kyrkligt-kommunala som andra — i flertalet fall rent statliga — tjänsteuppgifter, befogenheten att antaga sådan befattningshavare bör tillkomma ett statligt organ. Denna anordning utesluter å andra sidan icke, att regleringen i detta hänseende förbindes med särskilda garantier för att det speciella men därför icke

mindre berättigade intresse, som den kyrkliga menigheten och, i förekommande fall, vederbörande kommunala eller enskilda skolstyrelse ha att företräda vid utseendet av den »delade» befattningshavaren, blir tillbörligen beaktat.

KMU finner sig från dessa synpunkter böra föreslå,

att upprättande av tjänsteförslag vid kyrklig musikediktörstjänst, varmed följer skyldighet att undervisa i musik vid läroanstalt, i likhet med vad som föreslagits beträffande skolkantorstjänst, anförtros åt domkapitlet, dock att vederbörande rektors eller skolstyrelses yttrande före tjänsteförslagets upprättande inhämtas,

att åt vederbörande pastoratskyrkoråd inrymmes befogenhet att — eventuellt efter påkallande av kyrkomusikaliskt prov av de å tjänsteförslaget uppförda sökandena — giva viss av dessa sitt förord, samt

att utnämningrätten vid sådan musikediktörstjänst tillägges skolöverstyrelsen; skolande dock skolöverstyrelsen, där denna finner sig icke kunna till tjänsten utnämna sökande, som erhållit kyrkorådets förord, hava att med eget yttrande överlämna ärendet till Kungl. Maj:t, som därefter skall hava att bestämma vilken av de föreslagna sökandena skolöverstyrelsen skall till befattningen utnämna.

Vad åter angår annan kyrklig musikediktörstjänst, torde regleringen av tillsättningsordningen vid denna icke behöva bereda någon särskild svårighet. Då sådan befattningshavare skall hava sin egentliga tjänstgöring utslutande på det kyrkliga området, synes det helt naturligt, att tjänsteförslagets upprättande jämväl härvid anförtros åt domkapitlet, men också att befogenheten att på grundval av domkapitlets förslag utse innehavare av tjänsten tillägges pastoratskyrkorådet ensamt. På kyrkorådet bör det härjämte, liksom vid övriga kyrkomusikertjänster, tillkomma att, innan val för utseende av befattningshavare företages, hos domkapitlet påkalla prov av de föreslagna. Lämplighetsskäl torde vidare tala för att den formella utnämningbefogenheten beträffande sådan tjänst hänlägges till domkapitlet. En i viss mån likartad ordning gäller som bekant vid tillsättning av prästerliga tjänster.

Extra och biträdande kantor torde böra, utan upprättande av särskilt tjänsteförslag, antagas av vederbörande pastoratskyrkoråd.

Besvär. Över av domkapitlet upprättat tjänsteförslag torde besvärsmätt böra inrymmas icke blott åt sökande utan jämväl åt vederbörande kommunala organ (kyrkorådet samt vid skolkantorstjänst därjämte folkskolestyrelsen eller skolrådet). I händelse av besvär komme härvid förslaget, lika

som eljest av myndighet upprättade tjänsteförslag, att prövas av Kungl. Maj:t i statsrådet.

Över den valhandling, som jämlikt vad här föreslagits skulle vid skolkantorstjänst ankomma å kyrkorådet samt folkskolestyrelsen eller skolrådet och vid kyrklig musikdirektorstjänst utan skoltjänstgöring å kyrkorådet, böra givetvis besvär kunna anföras i den för kommunalmål stadgade ordningen.

För det fall att domkapitlet skall äga att själv utse skolkantor böra givetvis besvär få anföras över själva utnämningen, och torde besvärsmätt härvid böra tillkomma icke blott de medsökande å förslaget utan jämväl vederbörande kyrkoråd respektive folkskolestyrelse eller skolråd. Vid besvär komme då utnämningen att avgöras av Kungl. Maj:t i statsrådet. Över domkapitlets utnämning eljest av skolkantor eller av kyrklig musikdirektör böra, då ju denna utnämning endast innebär ett formellt konstaterande av ett valresultat, besvär uppenbarligen icke kunna anföras för annat fall än att valresultatet genom domkapitlets utnämningsbeslut misstolkats eller beslutet i övrigt icke tillkommit i laga ordning. Över skolöverstyrelsens utseende av kyrklig musikdirektör kan tydligen besvärsmätt blott tillkomma medsökande.

Avd. IV.

Nyorganisationens genomförande.

1 Kap.

Tillämpningsområde.

Av församlingarna inom riket intaga, som bekant, sju en särställning i skilda hänseenden, ej minst i fråga om den kyrkliga organisationen och sättet för bestridandet av kostnaderna för denna. I första hand tillkommer en sådan särställning de tre — icke-territoriella — utländska församlingar, som alltjämt finnas här i landet, nämligen Tyska och Finska församlingarna i Stockholm samt Tyska församlingen i Göteborg. Vidare äro hit att räkna dels de tre icke-territoriella svenska församlingarna, nämligen Hovförsamlingen och våra två ännu kvarstående rent militära församlingar, Skeppsholms församling i Stockholm och Karlskrona amiralitetsförsamling, dels Karlsborgs territoriella men delvis till försvarsväsendet hörande församling.

Vad angår de tre utländska församlingarna lärer det i allt fall få anses givet, att dessa församlingar med deras författningsenligt i det hela oreglerade organisation icke kunna för närvarande inordnas under den här föreslagna nya lagstiftningen. Endast i samband med en allmän översyn beträffande församlingarnas rättsliga ställning överhuvudtaget torde en sådan åtgärd kunna övervägas. Vad beträffar de nämnda icke-territoriella svenska församlingarna är härutinnan att märka, att Kungl. Maj:t visserligen numera för de två militärförsamlingarna i flera hänseenden föreskrivit reglering i överensstämmelse med vad som gäller för de territoriella församlingarna, men att alla de tre icke-territoriella församlingarna likväl för närvarande äro ställda helt utanför den genom lagen om kyrkofond reglerade rätten till tillskott till kostnaden för prästerskapets avlöning. Övervägande skäl torde med hänsyn härtill tala för att den nya lagstiftningen om kyrkomusikertjänsterna ej heller för dessa tre församlingar göres omedelbart tillämplig. Frågan därom synes böra göras beroende på särskild efterföljande utredning. Vad slutligen vidkommer Karlsborgs församling är väl även denna församling, ehuru territoriell, för närvarande undantagen från kyrkofondslagets tillämpningsområde med avseende å avlöningstillskott till församlingarna. Enligt vad KMU inhämtat, bestrides all avlöning till dess klockare och organist av församlingen ensam. Det torde visserligen kunna antagas, att såväl nämnda församlings som de två förenämnda icke-territoriella militärförsamlingarnas

fullständiga inordnande under kyrkofondslagens bestämmelser i avseende å prästlöneväsendet endast är en tidsfråga, särskilt som samtliga de särskilda avlöningsanslag för därvarande präster, som tidigare utgått från militär stat å budgeten, numera (från år 1942) utgå å kyrkofonden. Men för Karlsborgs församling kan måhända en sådan reglering anses ligga närmare till, då det därvid i allt fall komme att gälla en territoriell församling. Frågan är därjämte — för Karlsborgs del — såtillvida av mindre storleksordning, som den där allenast skulle avse en enda prästerlig tjänst. Löpande löne-regleringsperiod för sistnämnda tjänst utgår också åtskilliga år tidigare än för prästerskapet i militärförsamlingarna på Skeppsholmen och i Karlskrona. Då församlingen i Karlsborg, såsom nämnts, ensam svarar för därvarande kyrkomusikers avlöning, bör ej heller i och för sig något hinder möta att redan nu, innan den prästerliga tjänsten i församlingen kan bliva helt inordnad i kostnadsregleringen jämlikt kyrkofondslagen, vidtagna sådan reglering beträffande den kyrkomusikertjänst, som enligt förevarande ny-organisationsförslag kan bliva där inrättad.

Med hänsynstagande till här omnämnda förhållanden och enär det givetvis av praktiska skäl är önskligt, att den nya lagstiftningen om kyrkomusikertjänsterna i första hand blir enhetligt gällande för alla rikets territoriella församlingar, finner sig KMU böra förorda, att denna lagstiftning göres omedelbart tillämplig även för Karlsborgs församling, men att samtliga de icke-territoriella församlingarna — åtminstone tillsviare — lämnas utanför den nu föreslagna regleringen.

2 Kap.

Övergångsförhållanden.

Nuvarande innehavarna av klockar-, organist- eller kyrkosångarbefattning torde — väl undantagslöst — vara antagna utan att något förbehåll därvid gjorts om skyldighet för befattningshavaren att underkasta sig förändrade bestämmelser beträffande tjänstgöring och avlöning vid befattningen. Såsom inledningsvis omnämnts är den av KMU den 5 oktober 1944 gjorda framställningen om vakanssättning av hithörande befattningar alltjämt beroende på Kungl. Maj:ts prövning.

Till belysande av frekvensen av uppkommande ledigheter å ordinarie kyrkliga befattningar av här ifrågavarande slag må nämnas, att under år 1943 förekommit sammanlagt 131, och under de nio första månaderna av år 1944 93 sådana ledigheter.

Enligt KMU:s härförut framlagda förslag bör, så snart de nya författ-

ningarna på hithörande område utfärdats och trätt i kraft, särskilt för varje stift företagas ett bestämmande dels av antalet fasta kyrkomusikerbefattningar för församlingarna inom varje pastorat samt härav eventuellt föranledd uppdelning av församlingarna i tjänstgöringsområden för dessa befattningar, dels beträffande den tjänstetyp enligt vilken en var sålunda bestämd kyrkomusikerbefattning skall vara inrättad.

Denna reglering blir ju närmast blott en plan för den blivande organisationen. Själva tjänsteregleringen åter kommer att för ett vart pastorat kunna träda i tillämpning först i och med att den eller de nya befattningarna därstädes varda tillsatta, vare sig nu denna tillsättning sker med den befattningshavare, som vid tiden för regleringen är innehavare av den ena eller andra av de äldre befattningarna, eller tillsättningen sker med annan person. På sätt härefteråt mera ingående belyses, torde man bliva nödsakad att räkna med, att i ett säkerligen rätt avsevärt antal fall sådan tillsättning icke kommer att kunna företagas omedelbart efter det befattningarna blivit bestämda, utan först efter en längre eller kortare övergångstid. Detta förhållande aktualiserar vissa spörsmål, berörande dels församlingarna, dels de vid tiden för regleringens företagande sittande befattningshavarna.

Såsom redan i direktiven för KMU understrukits, framstår åvägabringandet av en verksam utjämning församlingarna emellan av dessas kostnader för kyrkomusikernas avlönande såsom ett av den tillämnade reformens huvudsyften. Enligt KMU:s i det föregående framförda förslag skulle detta syfte vinnas på tvenne vägar: i första hand, genom att pastoratet insättes i stället för församlingen såsom lönegivare för befattningshavarna och, i andra hand, genom att pastoraten berättigas uppbära tillskott från kyrkofonden enligt grunder i huvudsak motsvarande dem, som för närvarande äro gällande beträffande prästerskapets avlöning. Klart är väl, att rätt till sådant tillskott, vilket givetvis är det betydelsefullaste, endast kan komma i fråga beträffande avlöningen för nyreglerad kyrkomusikerbefattning. KMU är emellertid av den meningen, att en viss lättnad i avlöningsbesväret på hithörande område kan, och även skäligen bör omedelbart vid den nya lagstiftningens ikraftträdande beredas de i ekonomiskt hänseende svagast ställda församlingarna. En dylik lättnad kan vinnas genom att pastoratet, där fråga är om två- eller flerförsamlingspastorat, förpliktas att vid berörda tidpunkt från sina respektive församlingar övergångsvis övertaga kostnaden för avlölandet enligt dittills gällande grunder av alla de inom pastoratet varande då ännu ej omreglerade klockar-, organist- och kyrkosångarbefattningarna. Kostnaden för dessa avlöningar komme därigenom att utslås på skatteunderlaget inom pastoratet i dess helhet. Givetvis bör under sådan förutsättning pastoratet berättigas att från församlingarna tillika övertaga samtliga de särskilda avlöningstillgångar, som äro förenade med de ifrågavarande befattningarna. KMU föreslår, att i den erforderliga

nya författningsregleringen på hithörande område upptagas övergångsbestämmelser av här angiven innebörd.

Hinder för omedelbart tillsättande första gången av nyinrättad kyrkomusikerbefattning torde så gott som undantagslöst möta *dels* i de fall då en dittillsvarande »självständig» tjänst skall ersättas med en skolkantorstjänst och *dels* där den motsatta situationen kommer att föreligga, eller sålunda, att en hittillsvarande »förenad» befattning skall ombildas till kyrklig musikdirektörstjänst. Regelmässigt kommer nämligen den vid tidpunkten för tjänsteregleringen sittande tjänstinnehavaren i dessa båda fall att sakna den erforderliga kompetensen, innehavaren av den självständiga kyrkomusikerbefattningen för folkskollärartjänst och innehavaren av den »förenade» kyrkomusikerbefattningen för kyrklig musikdirektörstjänst. Den nya tjänsteregleringens trädande i tillämpning måste tydligen i dessa fall i första hand bliva beroende på den vid tiden för regleringens företagande sittande ordinarie befattningshavarens avgång. Det kan för övrigt tänkas, att ej heller vid denne befattningshavarens avgång den beslutade nya tjänsteregleringen kan eller bör omedelbart bringas i tillämpning. Där tjänsteregleringen innebär, att med de kyrkomusikaliska tjänsteuppgifterna vid en befattning skall till kyrklig musikdirektörstjänst sammanföras tjänstgöringsskyldighet såsom musiklektörer vid en eller flera undervisningsanstalter, kan, där ifrågasvarande musiklektörstjänst vid tidpunkten för tjänsteregleringens företagande innehaves av person, som med hänsyn till bristande kompetens eller av annan anledning icke kan komma i fråga till erhållande av den kyrkliga musikdirektörstjänsten, även dennes avgång från sådan musiklektörstjänst befinnas böra avvaktas. På samma sätt torde den nuvarande befattningshavarens avgång först böra avvaktas beträffande det ej ringa antal kyrkomusikertjänster, som för närvarande innehaves av till sådan tjänst överhuvudtaget icke fullt kompetenta befattningshavare.

En eftersläpning i fråga om den nya tjänsteorganisationens trädande i tillämpning måste emellertid förutsättas i ett måhända rätt betydande antal fall bliva oundviklig även av annan anledning än att den sittande befattningshavaren icke kan befördras till den nya befattningen.

Såsom framgår av det härförut anförda kommer det stora flertalet av de kyrkomusiker, som innehava sina tjänster vid tiden för den föreslagna tjänsteregleringens företagande att vara antagna utan förbehåll om skyldighet för dem att underkasta sig förändrade bestämmelser vare sig om tjänstgöringen eller om avlöningen. Vad särskilt angår »förenade» kyrkomusikertjänster är, såsom tidigare erinrats, känt att avlöningen vid en del av dessa bragts upp på en nivå som överstiger, ja, i vissa fall mycket betydligt överstiger den lönesättning för skolkantorstjänst (kantorstillsätt), som nu föreslås av KMU, och detta även om hänsyn tages till den för sistnämnda slag av tjänster föreslagna pensionsregleringen. Givetvis kan ej antagas, att inne-

havare av dylika för närvarande bättre avlönade kyrkomusikerbefattningar skola vara villiga att ingå på den nya tjänste- och avlöningsregleringen. Även om någon löneminskning ej skulle följa av en dylik övergång till den nya tjänsten, är ändock ej säkert att en sådan villighet alltid kommer att förefinnas. Den nya skolkantorstjänsten kommer nämligen att vara förbunden med viss utökad tjänstgöringsskyldighet (den »fria» musikundervisningen), och befattningshavaren kan också av denna anledning finna med sin fördel förenligt att kvarstå å den äldre regleringen.

Även då en för närvarande »självständig» kyrkomusikerbefattning skall ombildas till kyrklig musikdirektörstjänst, kunna fall tänkas förekomma, då befattningshavaren föredrager att kvarstå i sin dittillsvarande befattning.

I alla här åsyftade fall måste tydligen för den nya tjänsteorganisationens trädande i tillämpning först avvaktas den sittande befattningshavarens avgång.

Det kan emellertid förutsättas, att för flertalet av hithörande befattningshavare ett ingående på den nya tjänste- och avlöningsregleringen kommer att medföra en — mer eller mindre avsevärd — avlösningsförbättring. Där särskilt hinder icke möter för de här avsedda nya tjänsternas tillsättande, synes billigheten kräva, att, om befattningshavaren innehar den för den nya tjänsten stadgade kompetensen, fullmakt å tjänsten — utan dess ledigförklarande — utfärdas för honom. Erforderliga bestämmelser i sådant syfte torde även böra upptagas i övergångsregleringen.

3 Kap.

Författningsregleringen.

Ett genomförande av KMU:s i det föregående framställda förslag påkallar *dels* utfärdande av ett mindretal nya, *dels* ändringar i och tillägg till ett större antal redan gällande allmänna författningar.

De nya författningarna torde kunna begränsas till

lag om kyrkomusiker,

lag angående mässfällsgudstjänst,

kungörelse om inrättande av kyrkomusikerbefattningar samt

stadga angående kyrkomusiker

ävensom särskild författning, upptagande vissa avlösningsbestämmelser för hithörande befattningshavare.

1. **Lag om kyrkomusiker.** Då fråga är om en allmän nygestaltning av författningsregleringen på ifrågavarande rättsområde, synes till en början angeläget, att nödig klarhet tillskapas beträffande de härför erforderliga särskilda författningsurkundernas konstitutionella natur. Särskilt gäller detta avgränsningen gentemot området för kyrkolagstiftningen (R. F. § 87 mom. 2).

I kyrkolagen förekomma, såsom av KMU inledningsvis berörts, några spridda stadganden om klockares och organisters åligganden. En vidlyftig detaljreglering i detta ämne har härutöver tillkommit i tid efter annan av domkapitlen för de särskilda stiftens utfärdade stadgar. Gällande författningsbestämmelser om klockares och organisters avlöning och beträffande de åt dessa befattningshavare anslagna lönefastigheterna tillhöra icke kyrkolagsområdet. Med utfärdandet av lagen den 9 december 1938 angående särskilda grunder för klockar- och organistlöns bestämmande samt om dispositionen av till klockar- och organisttjänst hörande avlöningstillgångar har också numera den privilegiekaraktär jämlikt R. F. § 114, som tidigare i viss utsträckning tillkommit stadgandena om dessa avlöningstillgångar, blivit upphävd. Vad beträffar regleringen av sättet för klockares och organisters antagande, så hava, då några allmänna stadganden jämväl härom förekomma i 1686 års kyrkolag, vissa sedermera till komplettering av berörda stadganden meddelade författningsbestämmelser utfärdats i kyrkolagsväg.

Vid ett ställningstagande till frågan, om och i så fall i vilken utsträckning de erforderliga nya bestämmelserna för en tidsenlig uppordning av hithörande förvaltningsområde kunna och böra hänföras till det speciella kyrkolagsområdet, är, vad till en början angår den närmare regleringen av tjänsteåliggandena vid de föreslagna nya kyrkomusikerbefattningarna, att beakta, att sådan reglering för härmed jämförliga befattningar numera i allmänhet ansetts böra förbehållas Kungl. Maj:t genom bestämmande i administrativ ordning. Ett bärande skäl, förutom annat, för att denna reglering för kyrkomusikernas vidkommande nu icke formellt bindes genom bestämmelser av kyrkolags eller överhuvudtaget lags natur måste för övrigt ligga i den omständigheten, att det enligt förevarande förslag för vissa fall komme att i kyrkomusikernas åligganden ingå även tjänstegöromål inom annat område än det kyrkliga. Vad här framhållits beträffande regleringen av tjänstegöromålen har i stort sett motsvarande giltighet i fråga om de bestämmelser, som bliva erforderliga för regleringen av tillsättningsordningen vid de ifrågavarande befattningarna. Härvid är särskilt att uppmärksamma, att, såvitt angår de kyrkomusikerbefattningar i vilka befinnes böra tjänsteorganisatoriskt ingå tjänstgöringsskyldighet såsom folkskollärare (skolkantorstjänst), regleringen måste förutsättas komma att samtidigt på ett ingripande sätt gälla utformningen av de motsvarande bestämmelserna för den härav berörda lärarpersonalen vid folkskolorna.

I den huvudförfattning — lag om kyrkomusiker — som påkallas för ett nyordnande av de till klockarinstitutionen hänförliga befattningarna, torde följaktligen endast en grundläggande regel, nämligen den, att för varje församling skall för kyrkomusikens upprätthållande finnas anställd en kyrkomusiker, böra erhålla natur av kyrkolag. Kyrkolagsrättslig karaktär synes dock lämpligen böra givas även åt ett stadgande, att kyrkomusiker skall vara medlem av svenska kyrkan. I övrigt komme denna författning, vars innehåll synes böra med undanskjutande av all detaljreglering strängt begränsas till de konstitutiva bestämmelserna i ämnet, att erhålla samma rättsliga natur, som exempelvis tillkommer de gällande jämlikt R. F. § 89 antagna lagarna berörande det prästerliga avlöningsväsendet.

Från här angiven synpunkt torde den ifrågavarande lagen lämpligen böra — förutom de två nyssnämnda kyrkolagsrättsliga stadgandena — allenast upptaga bestämmelser av innehåll,

att kyrkomusiker skall åtnjuta avlöning och ifrågakommande andra avlöningsförmåner i enlighet med vad Konungen efter av riksdagen godkända grunder bestämmer,

att kostnaderna för kyrkomusikers avlöande skola gäldas av pastoratet,

att till bestridande av kostnaderna för de hos pastoratet anställda kyrkomusikernas avlöande skola av pastoratet tagas i anspråk, i första rummet, avkastning av de särskilda tillgångar, som äro för sådant ändamål avsedda, och, i andra rummet, församlingsavgifter till erforderligt belopp,

att samtliga de särskilda avlöningstillgångar, som äro förenade med nuvarande klockar-, organist- eller kyrkosångarbefattningar inom pastoratet, skola, från och med lagens ikraftträdande, utgöra tillgångar för pastoratet för därvarande kyrkomusikers avlöande,

att församlingsavgifter, som nyss nämnts, skola utgöras i den för församlingsavgifter till prästerskapets avlöning stadgade ordning samt

att om kyrkomusikers anställnings- och tjänstgöringsförhållanden i övrigt skall gälla vad Konungen förordnar.

Med ikraftträdandet av lagen torde böra upphävas

kap. 24 §§ 30—33 kyrkolagen ävensom vad i avseende å klockare stadgas i kap. 11 § 8, kap. 24 § 11 och kap. 26 § 1 samma lag,

förordningen den 2 november 1883 (nr 61) angående allmänt ordnande av klockarnas löneinkomster,

lagen den 6 april 1894 (nr 14) angående ändring i gällande stadganden om tillsättning av organist- och klockarbefattningar,

lagen den 14 oktober 1898 (nr 90) innefattande tillägg till kap. 15 § 18 kyrkolagen,

lagen den 16 oktober 1908 (nr 110) angående sättet för organistlöns utgående samt

lagen den 9 december 1938 (nr 732) angående särskilda grunder för klockar- och organistlöns bestämmande samt om dispositionen av till klockar- och organisttjänst hörande avlöningstillgångar,

liksom ock vad i övrigt i lag eller särskild författning finnes stridande mot de i den nya lagen och med stöd av denna meddelade bestämmelserna.

2. Lag angående mässfallsgudstjänst. Med hänsyn till sitt ämne bör denna lag givetvis erhålla kyrkolags natur. Den torde endast behöva innehålla stadgande om att domkapitlet skall äga uppdraga åt kyrkomusiker, kyrkvärd eller annan person, som finnes därtill lämplig, att, där å sön- eller helgdag vederbörande präst är av sjukdom eller annat hinder urståndsatt att fullgöra sin tjänst i kyrkan, leda församlingens gudstjänstfirande medels psalmsång, läsning och bön i enlighet med de närmare anvisningar, som av domkapitlet meddelas.

3. Kungörelse om inrättande av kyrkomusikerbefattningar. Denna författning torde böra upptaga de erforderliga bestämmelserna såväl beträffande ordningen för prövningen, stiftvis, av frågan om det första inrättandet av befattningar enligt de nya tjänstetyperna, som ock beträffande ordningen för behandlingen av motsvarande tjänsteregleringsfråga, när framdeles *ändring* av den då gällande regleringen i detta hänseende må befinnas påkallad.

4. Stadga angående kyrkomusiker. I denna torde böra sammanföras bestämmelser

om behörighetsvillkor,

om de tjänsteåligganden, som för vanliga fall skola ankomma å kyrkomusiker,

om tillsättning, tjänstledighet och avsked samt

om förmenskap och ansvar för fel i tjänsten.

Andra författningsbestämmelser. Bland de redan gällande författningar, som av den föreslagna nyregleringen beröras och vari i följd därav ändringar eller tillägg bleve erforderliga, märkes i första hand *lagen om kyrkofond*. I denna lag torde sålunda böra inarbetas de till skatteutjämning mellan pastoraten syftande reglerna om tillskott från kyrkofonden för bestridande av kyrkomusikernas avlöning samt om skyldighet för pastorat att till kyrkofonden inleverera överskott å härför avsedda avlöningstillgångar. Bland övriga stadganden i kyrkofondslagen, vilka — i händelse de i det föregående framlagda förslagen godkännas — torde behöva underkastas jämkningar, har man särskilt att beakta bestämmelsen i 5 § andra stycket, enligt vilket lagrum allmänna kyrkoavgiftens »grundbelopp» för närvarande är till »öretalet» fixerat.

Av de av nyregleringen berörda författningarna må ytterligare nämnas:

förnyade stadgan den 26 september 1921 (nr 604) angående folkundervisningen i riket,

förnyade stadgan den 22 juni 1923 (nr 294) angående folkundervisningen i Stockholm,

lagen den 6 juni 1930 (nr 259) om församlingsstyrelse,

lagen den 6 juni 1930 (nr 260) om församlingsstyrelse i Stockholm,

lagen den 6 juni 1930 (nr 261) om införande av lagen om församlingsstyrelse m. m.,

reglementet den 15 februari 1935 (nr 18) för ecklesiastik medelsförvaltning samt

folkskolans avlöningsreglemente den 30 juni 1942 (nr 619) med därtill anknutna författningar.

4 Kap.

Reformens finansiella innebörd.

Då det gäller bedömandet av den finansiella innebörden av de av KMU i det föreliggande betänkandet framställda förslagen, bör till en början uppmärksammas, att förslagen i första hand avse dels en rent tjänsteorganisatorisk nyordning och dels en skatteutjämningsreglering. Väl föreligger härjämte en löneavvägningsfråga, men denna fråga ingår i och utgör blott ett led i själva tjänsteorganisationsproblemet.

Från tjänsteorganisatorisk synpunkt innebära förslagen i princip, att tjänsteåliggandena vid för närvarande i regel *tre* befattningar — tjänsteåliggandena vid organist- och kyrkosångarbefattningarna helt och vid klockarbefattningarna delvis — sammanföras till *en* kyrkomusikertjänst. Denna nya kyrkomusikertjänst är avsedd att i alla de fall där så befinnes praktiskt möjligt bereda — åtminstone huvudsaklig — utkomst för sin innehavare (kyrklig musikdirektörstjänst). Härför måste i regel förutsättas, att de rent kyrkomusikaliska tjänsteåliggandena utökas med tjänstgöring såsom lärare i musik vid en eller flera undervisningsanstalter. Det lärer, med kändedom om de för närvarande rådande anställnings- och tjänstgöringsförhållandena för såväl kyrkomusikerna som musiklärarna, utan vidare stå klart, att en dylik tjänsteorganisatorisk anordning innebär en rationalisering, som med hänsyn till effektiviteten också måste antagas på längre sikt bliva den för det allmänna mest kostnadsbesparande och fördelaktiga.

I de församlingar, där förutsättningarna för inrättande av kyrklig musikdirektörstjänst visa sig icke föreligga, skall kyrkomusikertjänsten anordnas såsom skolkantorstjänst. Då de kyrkomusikaliska bestyren vid sådan tjänst

icke hava den omfattning, att ett i och för sig såsom skäligt ansett arvode för nämnda bestyr kan bereda en särskild befattningshavare hans huvudsakliga utkomst, äro ifrågavarande bestyr sammanförda med tjänsteuppgifter vid annan publik tjänst (folkskollärartjänst). Det säger sig självt, att avlöningskostnaderna för de kyrkomusikaliska tjänsteuppgifterna kunna med denna metod för det allmänna förbilligas på ett sätt som icke varit möjligt, om samma uppgifter skolat anförtros åt en särskild befattningshavare, vilken vore av den därför utgående avlöningen för sin utkomst helt beroende. Den av KMU föreslagna avvägningen av berörda arvoden innebär visserligen för flertalet av de nuvarande befattningarna en avsevärd förhöjning vid en jämförelse med de för närvarande utgående beloppen. Då det gäller att bedöma, huruvida den utgiftsstegring i avseende å totalkostnaden för kyrkomusikernas avlöning, som den föreslagna regleringen av dessa arvoden tvivelsutan för med sig, under rådande tidsförhållanden kan vara tillrådlig, är att beakta, att denna reglering i närvarande läge icke företages närmast eller enbart i befattningshavarnas intresse. Såsom på annat ställe understrukits, framstår arvodesregleringen helt enkelt såsom oundgänglig, därest rekryteringen till dessa betungande befattningar överhuvudtaget skall kunna med förhoppning om framgång i fortsättningen säkerställas.

Enligt den i Avd. II 2 kap. framlagda avlöningsstatistiken, som hänförs till den vid 1943 års ingång gällande avlöningsregleringen, skulle det totala avlöningsförloppet vid hithörande tjänster vid nämnda tidpunkt ha bestigit sig till cirka 4.05 miljoner kronor. Av detta belopp skulle omkring 2.45 miljoner kronor ha belöpt på de s. k. självständiga befattningarna och återstoden på de s. k. förenade. Man har emellertid anledning att räkna med, att denna totala avlöningssumma under de två senaste åren undergått en, måhända rätt avsevärd, förhöjning. Beträffande denna totalsumma är, å andra sidan, att beakta, att densamma även täcker de lönevederlag, som utgå till klockare för de med sådana befattningshavares tjänst förbundna tjänsteuppgifterna av praktiskt-ekonomisk natur. Med hänsyn till de särskilda förhållanden, för vilka en närmare redogörelse lämnats i Avd. III A 1 kap., kan dock antagas, att den del av avlöningssumman, som reellt belöper på dessa tjänsteuppgifter, är förhållandevis obetydlig.

Ställer man då frågan, med vilket belopp de av KMU framlagda förslagen beträffande tjänsteorganisationen samt beträffande avlönings- och skatteutjämningsregleringen skulle, i den mån dessa förslag komme till fullständigt genomförande, belasta kyrkofonden eller, rättare sagt, den allmänna kyrkoavgiften, torde lätt inses, att några säkrare beräkningar i detta hänseende icke kunna i närvarande läge framläggas. Nämnda belopp måste nämligen, i första hand, bliva beroende av utfallet av den uppdelning i tjänstgöringsområden och av det bestämmande, för varje sådant område, av tjänstetyp för kyrkomusikerbefattningen därstädes, som för reformens genomförande blir

nödvändigt att förberedelsevis företaga. För erhållande av ett underlag för dylika beräkningar redan i närvarande läge skulle följaktligen erfordras, att åt vederbörande myndigheter — närmast då domkapitlet — uppdroges att på prov företaga en förhandsprövning i de hänseenden som här berörs. Och vidare skulle för sådant ändamål vara nödigt att verkställa för varje pastorat i riket en specifik undersökning rörande icke blott skatteunderlag utan jämväl förefintligheten därstädes av särskilda klockar- och organistlönетillgångar. Det har syntes KMU uppenbart, att ett föranstaltande av dylika omfattande åtgärder och undersökningar icke kan sättas i fråga.

Till belysande av i vilken grad allmänna kyrkoavgiften kan tänkas komma att påverkas av ett genomförande av de framlagda reformförslagen må dock i detta sammanhang framhållas följande. Det kan antagas, att förut-sättningar i icke så få fall skola visa sig föreligga för ombildning av en nu befintlig s. k. förenad tjänst till kyrklig musikdirektörsbefattning. Men sannolikt är, att i en betydligt större utsträckning — i allt fall under ett första skede av organisationsreformens genomförande — en ombildning av för närvarande befintliga s. k. självständiga tjänster till skolkantorstjänster kommer att finnas påkallad. Den allmänna utgiftsstegring, som komme att föräntledas, i första hand, av den föreslagna förbättringen i skolkantorernas avlöning, skulle följaktligen sannolikt komma att — måhända rätt väsentligt — reduceras genom ersättande av ett överstigande antal för närvarande genomsnittligt taget högre avlönade »självständiga» tjänster med skolkantorstjänster. KMU har, efter vissa grovt företagna överslagsberäkningar, stannat i den uppfattningen, att den förhöjning av allmänna kyrkoavgiften, som ett genomförande av reformförslagen komme att föräntleda, skulle stanna inom ramen av ett belopp, motsvarande en utdebitering efter ett fåtal ören per skattekrone. I anledning av den ännu rätt allmänt förekommande missuppfattningen rörande innebörden av kyrkofondens lagbestämda uppgift inom den kyrkliga ekonomin vill KMU här slutligen understryka, att denna beräknade stegring av allmänna kyrkoavgiften endast till en mindre del komme att förorsakas av den av den föreslagna nyorganisationen föräntledda verkliga utgiftsökningen. Till en övervägande del komme nämligen stegringen av allmänna kyrkoavgiften att avspegla den samtidigt genomförda utvidgade skatteutjämningen mellan rikets pastorat och i så måtto alltså i sak blott innebära en omläggning och jämnare fördelning av skattetrycket de kyrkliga kommunerna emellan.

Kort sammanfattning av de huvudsakliga i betänkandet framlagda förslagen.

1.

De nuvarande klockar-, organist- och kyrkosångartjänsterna, sådana dessa allttjämt fortbestå på grund av äldre författningsbestämmelser, avskaffas.

2.

Organist- och kyrkosångartjänsterna jämte klockartjänsten, till den del innehavaren av sådan tjänst haft att fullgöra tjänsteuppgifter av kyrkomusikalisk art, ersättas av en nytillskapad kyrkomusikertjänst.

Vad angår fullgörandet av de bestyr av praktiskt-ekonomisk natur, som hittills i växlande utsträckning ålegat klockare, överlämnas åt kyrkoförsamlingarna att inom ramen för församlingarnas allmänna självstyrelsebefogenheter därom — allt efter det på varje särskild ort föreliggande behovet — fritt bestämma. Det förutsättes härvid kunna i många fall visa sig lämpligt att för ombesörjande av vissa hithörande, mindre tidskrävande åligganden anlita de i 53 § gällande lag om församlingstyrelse omförmälda kyrkvärdarna.

3.

Å kyrkomusiker skall ankomma att, jämte fullgörande av sedvanligt förekommande tjänsteuppgifter av rent kyrkomusikalisk art, meddela undervisning i musik i den omfattning, som vid varje kyrkomusikertjänst särskilt bestämmes. Sådan undervisningsskyldighet skall fullgöras i två former: *dels* såsom kostnadsfri undervisning utanför skolan åt ungdom inom tjänstgöringsområdet, som därtill anmäler sig, *dels* såsom lärare i musik vid allmän eller statsunderstödd enskild undervisningsanstalt. Undervisningsskyldighet i den förra av dessa former skall, med visst begränsat mått, höra till varje kyrkomusikertjänst.

4.

Såsom regel skall viss *församling* utgöra tjänstgöringsområde för kyrkomusikern.

Kyrkomusikertjänst skall allt efter storleken av församlingens befolkningstal, omfattningen av där förekommande kyrkomusikaliska uppgifter samt förefintligheten å orten av undervisningsanstalter, vid vilka undervisning i

musik skall genom särskild härför anställd lärare upprätthållas, anordnas antingen såsom *kyrklig musikdirektörstjänst* eller såsom *skolkantorstjänst*.

Kyrklig musikdirektörstjänst är avsedd att bereda innehavaren hans huvudsakliga utkomst och skall i sådant syfte, där de rent kyrkomusikaliska tjänsteuppgifterna jämte stadgade åligganden för den »fria» musikundervisningen prövas icke hava den omfattningen, att tjänstinnehavaren därigenom kan erhålla den tillräckliga sysselsättningen, förbindas jämväl med tjänstgöring såsom musklärare vid en eller flera undervisningsanstalter (kyrklig musikdirektörstjänst med undervisningsskyldighet vid skola).

Kyrklig musikdirektörstjänst skall, där synnerliga skäl därför föreligga, kunna inrättas såsom s. k. deltidstjänst ($\frac{3}{4}$ -tids- eller $\frac{1}{2}$ -tidstjänst).

För vikariat samt för uppehållande i särskilda fall eljest av den kyrkomusikaliska verksamheten vid viss gudstjänstlokal skall tillika kunna anställas *extra kantor*.

I större församlingar, där jordfästning regelmässigt äger rum å begravningsplats, som är avsides belägen från församlingskyrkan, må jämte ordinarie kyrkomusiker anställas *biträdande kantor*.

5.

För behörighet till i punkt 4 omförmälda tjänster skall, förutom medlemskap i svenska kyrkan, gälla:

för kyrklig musikdirektörstjänst, vare sig den är eller icke är förbunden med undervisningsskyldighet vid skola: att hava avlagt högre organistexamen, högre kantorsexamen och musklärarexamen; samt

för skolkantorstjänst: jämte behörighet till folkskollärartjänst, att hava avlagt särskild lägre kyrkomusikalisk examen, organist- och kantorsexamen.

Med den föreslagna tjänsteorganisationsreformen bortfaller hinder för kvinna att söka och innehava kyrkomusikertjänst.

Blindhet skall i och för sig ej utgöra hinder för anställning såsom biträdande kyrkomusiker, ej heller för innehav av kyrkomusikertjänst, som icke är förbunden med tjänstgöring såsom musklärare vid skola eller såsom folkskollärare.

6.

Kyrklig musikdirektörstjänst bör erhålla en löneställning, motsvarande lönegrad 23 enligt löneplan A i civila avlöningsreglementet. Även i övrigt bör avlöningen vid dylik tjänst regleras i huvudsaklig överensstämmelse med bestämmelserna i nämnda avlöningsreglemente.

Rätten till tjänste- och familjepension för ifrågavarande befattningshavare regleras i huvudsaklig anslutning till bestämmelserna i allmänna tjänste- och familjepensionsreglementena.

Till innehavare av skolkantorstjänst skall avlöningen för dennes kyrkomusi-

kaliska tjänsteuppgifter utgå i form av ett särskilt lönetillägg (kantorstillägg). Kantorstillägget skall tagas i beräkning för förhöjning av underlaget för den befattningshavaren såsom folkskollärare tillkommande tjänste- och familjepensionen.

Avlöningen till extra kantor skall utgå med belopp, motsvarande två tredjedelar av skolkantors kantorstillägg.

Till biträdande kantor skall utgå arvode med visst belopp per förrättning enligt taxa, som på förslag av vederbörande pastoratskyrkoråd fastställas av domkapitlet.

7.

Kyrklig musikedirektör samt extra kantor och biträdande kantor skola anses anställda hos *visst pastorat*, kyrklig musikedirektör med skoltjänstgöring dock med skyldighet tillika att fullgöra undervisning i musik visst antal veckotimmar vid en eller flera undervisningsanstalter;

skolkantor skall anses anställd hos *visst skoldistrikt*, med den kyrkliga tjänstgöringen förlagd till viss församling.

8.

Ordinarie kyrkomusiker tillsättes efter tjänsteförslag, som upprättas av domkapitlet. Före förslagets upprättande skall domkapitlet hava att beträffande sökandenas meriter inhämta yttrande av person med facklig musikalisk sakkunskap.

Innehavare av kyrklig musikedirektörstjänst, som ej är förenad med skoltjänstgöring, utses av vederbörande pastoratskyrkoråd.

Skolkantor utses genom val, som företages av vederbörande pastoratskyrkoråd och skolstyrelse var för sig. Fallar valet å samma person, skall denne utses. Blir valet icke samstämmigt, utses befattningshavaren, på grundval av förslaget, av domkapitlet.

Vid utseende av innehavare av kyrklig musikedirektörstjänst med skoltjänstgöring skall vederbörande pastoratskyrkoråd äga avgiva förord för en av de å förslaget uppförda. Utvärkningsrätten vid sådan tjänst skall tillkomma skolöverstyrelsen; dock att där nämnda myndighet finner sig icke kunna till tjänsten utnämna sökande, som erhållit kyrkorådets förord, ärendet skall hänskjutas till avgörande av Kungl. Maj:t.

Extra kantor och biträdande kantor antagas av vederbörande pastoratskyrkoråd.

9.

Den disciplinära bestraffningsrätten beträffande kyrkomusiker hänlägges till domkapitlet.

10.

Finansieringen av avlöningskostnaderna vid de föreslagna nya tjänsterna regleras i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som i sådant hänseende gälla beträffande kostnaderna för församlingsprästernas avlönande.

Såsom lönegivare i första hand — beträffande skolkantorstjänst för kantorstillägget och beträffande övriga här ifrågavarande nya befattningar för hela avlöningen — insättes *pastoratet*. Härvid skola de särskilda avlöningstillgångar, som äro förenade med nuvarande klockar-, organist- eller kyrkosångarbefattningar inom pastoratet, utgöra avlöningstillgångar för pastoratet för därvarande kyrkomusikers avlönande.

Pastorat, hos vilket är anställd kyrklig musikedirektör med skoltjänstgöring, skall för varje fall äga uppbära *ersättning* för den del av avlöningen till sådan befattningshavare, som enligt särskilt bestämmande belöper på berörda tjänstgöring.

Till bestridande i övrigt av kostnaderna för de hos pastoratet anställda kyrkomusikernas avlönande har pastoratet att taga i anspråk, i första rummet, avkastning av förenämnda särskilda avlöningstillgångar samt, i andra rummet, församlingsavgifter till erforderligt belopp.

Under särskilda förutsättningar skall pastorat äga åtnjuta *tillskott* vid fullgörande av avlöningsbesväret för ifrågavarande tjänster. Den sakliga inbörden av den reglering, som i detta hänseende föreslås, är i stort sett den, att om för gäldande av pastoratets kostnader för avlölandet av dess präster och kyrkomusiker för visst år åtgår ett sammanlagt belopp, för vars bestridande skulle påfordras en högre uttaxering av församlingsavgifter än efter 30 öre per skattekrone, så skall tillskott utgå för täckande av återstoden.

Tillskott, som här sist avses, gäldas av kyrkofonden (allmänna kyrkoavgiften). Sådan särskild ersättning, som härförut nämnts, för den å skolväsendet ankommande delen av avlöningen vid kyrklig musikedirektörstjänst gäldas av de för sådan läraravlönning avsedda medel.

11.

Tillämpningsområdet för den föreslagna nya lagstiftningen förutsättes tillvidare begränsat till rikets *territoriella* pastorat.

12.

Två- och flerförsamlingspastoraten skola omedelbart vid den föreslagna nya lagstiftningens ikraftträdande från sina respektive församlingar övergångsvis övertaga kostnaden för avlölandet enligt dittills gällande grunder av alla de inom pastoratet varande då ännu ej omreglerade klockar-, organist- och kyrkosångarbefattningarna.

13.

Där särskilt hinder icke möter för tillsättning av nyinrättad kyrkomusikertjänst, bör vid tidpunkten för den nya lagstiftningens ikraftträdande sittande innehavare av äldre kyrkomusikertjänst, där denne besitter den för den nya tjänsten stadgade kompetensen, erbjudas att utan särskild ansökan övertaga tjänsten och erhålla fullmakt å densamma.

14.

Med den föreslagna tjänstereformens genomförande komme kyrkomusikerna att upphöra att tillhöra den grupp av kyrkligt kommunala befattningshavare, för vilka i lagarna om församlingsstyrelse användes beteckningen kyrkobetjänte. Tillika komme att bortfalla hittills i flertalet fall föreliggande hinder för kyrkomusiker att utses till kyrkofullmäktig eller ledamot i kyrkoråd eller skolråd.

15.

Innehavare av enligt förslaget reglerad kyrkomusikerbefattning skall icke äga rätt att mottaga särskild ersättning för sin på grund av tjänsten åliggande medverkan vid dop, vigslar, jordfästningar eller andra förrättningar inom tjänstgöringsområdet. Givetvis skall ej heller församling äga rätt att av enskild medlem av församlingen uttaga avgift av något slag för dylik kyrkomusikers medverkan vid ifrågakommande förrättningar.

Vårterminen 1942 vid de högre allmänna läroverken, samrealskolorna, de kommunala flickskolorna, de kommunala mellanskolorna, de praktiska mellanskolorna, de högre folkskolorna samt folk- och småskoleseminarierna anställda musiklärare.

Läroanstalt		Tjänsteföreningar										Utan förening med annan annan anställning				
		Sammanställning: Förening med				Specification: Förening med										
		Antal vid ifrågavarande läroanstalter anställda musiklärare				annan anställning såsom musiklärare		kyrkomusiker och/eller folkskollärare		andast annan anställning						
		ord.	icke-ord.	en annan anställning	två andra anställningar	tre andra anställningar	fem andra anställningar	antal fall	såsom musiklärare vid folkskola	i kombination med anställning såsom kyrkomusiker och/eller folkskollärare	såsom kyrkomusiker		såsom folkskollärare	både såsom kyrkomusiker och såsom folkskollärare	i kombination med annan anställning såsom musiklärare	
Högre allmänt läroverk . . .	55	11	30	15	2	—	29	2	14	—	31	—	14	1	1	19
Samrealskola . . .	26	55	42	17	3	2	33	8	12	3	39	5	12	—	2	17
Kommunal flickskola . . .	5	45	21	9	—	—	28	1	8	1	11	—	8	—	1	18
Kommunal mellanskola . . .	2	71	39	19	5	1	16	2	4	3	35	23	4	2	8	9
Praktisk mellan-skola och högre folkskola . . .	2	51	29	14	3	1	13	—	7	1	20	20	7	2	7	6
Folk- och småskoleseminarium	12	5	7	4	—	—	10	1	2	1	3	—	2	—	—	6
Sammanlagt . . .	102	238	168	78	15	4	129	14	47	9	139	50	47	5	19	75

Inom 1942 års kyrkomusikerutredning upprättad promemoria angående kyrkomusikers övertagande i viss utsträckning av undervisningen i musik vid allmänna läroanstalter, företrädesvis folkskolorna.

I en underdånig skrivelse den 12 november 1941 har musikaliska akademien påkallat åtgärder till förbättrande av musikundervisningens ställning, i första hand i läroanstalterna tillhörande folkskoleväsendet.

I sin ifrågavarande skrivelse understryker akademien, att folkskolan såsom bottenskola bör anses vara den skolform, där grunden för en god folklig musikkultur måste läggas. De förslag, som av akademien i skrivelsen framläggas till stärkande av folkskolans möjligheter att fullgöra denna sin betydelsefulla uppgift, följa huvudsakligen två organisationslinjer: dels syftas till åtgärder för förbättrande av utbildningen i musikaliskt avseende för folkskolans lärarpersonal i gemen, dels föreslås anstalter för beredande av effektiva möjligheter till anställande även vid hithörande skolor av för undervisningen i musik speciellt utbildade lärarkrafter.

Förslagen, i vad angår åtgärder i det här först angivna hänseendet, taga i främsta rummet sikte på följande.

De musikläraraspiranter, som vid musikhögskolan utbilda sig för anställning som musiklärare vid folkskoleseminarium, böra beredas tillfälle till en ökad övningsundervisning vid dessa senare lärarutbildningsanstalter. Den blivande seminariemusikläraren bör vidare hänvisas att deltaga i den teoretiska delen av provårskursen vid något av de seminarier, där sådan kurs är anordnad, och betyg över genomgången sådan kurs bör uppställas såsom behörighetskrav vid ansökan till musiklärarbefattning vid seminarium. Sådana bestämmelser böra meddelas att akademien alltid beredes tillfälle yttra sig över sökandena till ledigförklarade musiklärartjänster vid folkskoleseminarierna. Innehavare av sådan befattning bör i lönehänseende jämnställas med lektorerna vid dessa seminarier. De fortbildningskurser för folkskolans lärarpersonal, som tidigare varit anordnade med stöd av statsbidrag böra, så snart förhållandena det medgiva, åter upptagas. Bestämmelse bör utfärdas av innebörd, att vid tillsättning av lärartjänst vid folkskolan, där möjlighet till ämnesbyte icke finnes eller sångundervisning på annat sätt icke kan ordnas, anställning bör kunna vinnas endast av den lärare, som i sitt examensbetyg äger godkänt vitsord i ämnet sång.

I anslutning till de sålunda angivna reformkraven har akademien tillika framställt förslag därom, att sångundervisningen vid en förestående omarbetning av timplanen för folkskolan måtte erhålla en tid av 2 veckotimmar i var och en av klasserna över småskolestadiet och att föreskrift utfärdas om att de för de allmänna läroverken fastställda timplanerna skola följas även i fråga om ämnet musik, samt att den skillnad mellan skolans olika ämnen, som kommit till uttryck i benämningarna »läroämnen» och »övningsämnen», måtte bringas att upphöra. Akademien har i detta sammanhang även framhållit nödvändigheten av att den

verksamhet, som utövas av den hos skolöverstyrelsen anställde musikkonsulenten, avsevärt utvidgas.

Vad härefter angår det betydelsefulla spörsmålet om möjligheterna för anställande av facklärare i sång vid folkskoleväsendets undervisningsanstalter anför musikaliska akademien i sin här behandlade framställning, bland annat, följande.

Det folkliga musiklivet i form av körsång och instrumentalmusik har glädjande nog under de senaste decennierna vuxit sig allt starkare, vilket här stegrat fordringarna på en god musikalisk underbyggnad i skolan. Även om många folkskollärare äro fackligt kunniga, kan man i detta avseende icke ställa allt för höga fordringar, då förutsättningar för meddelande av undervisning i ämnet icke kan finnas hos alla. Ämnesbyte kan visserligen i vissa fall tillgripas, men ingalunda i önskvärd utsträckning. Bästa resultatet skulle säkerligen nås genom att man åtminstone vid större skolor kunde överlåta undervisningen på en facklärare i musik. I ett fåtal större kommuner har man för att ernå bästa möjliga musikundervisning anställt facklärare, ofta med stor ekonomisk uppoffring, då statsbidrag icke utgått för sådan lärare. De genom 1938 års riksdagsbeslut skapade möjligheterna att i vissa fall erhålla statsbidrag för anställande av facklärare i sång i folkskolan ha hälsats med glädje (överlärarnas överblivna timmar). Möjligheterna äro dock starkt begränsade och det skulle vara en mycket stor vinst för sångundervisningen i folkskolan samt för det folkliga musiklivet om statsbidrag till avlönande av facklärare kunde utgå i vidgad omfattning. Fackläraren skulle även kunna göra en värdefull insats såsom lokal konsulent i ämnet. För att klargöra vilken uppgift en sådan konsulent skulle få kan följande exempel anföras. I Dalarnas östra folkskoleinspektorsområde är en sångkonsulent verksam, som varje termin två till tre gånger besökt ett antal skolor inom området. Med en grupp av sina egna skolbarn har han demonstrerat tonbildning, sångernas rytmiska och melodiska utförande, tonträffning o. s. v. samt givit lärarna instruktion i dessa och andra undervisningsmoment. För att kontrollera resultaten av den lämnade instruktionen har sångkonsulenten återkommit efter någon tid. Det har varit en glädje att konstatera de tydliga resultaten av denna verksamhet liksom även den tacksamhet med vilken besöken mottagits av såväl lärare som skolbarn. I Uppsala har man arrangerat så, att den av kommunen anställda facklärarinnan var fjärde vecka samlat fyra avdelningar inom varje årsklass och med dessa i klasslärarnas närvaro hållit en instruktionslektion under vilken hon genomgått det som klasserna under de kommande fyra veckorna skulle ha såsom uppgift. Även här har instruktionen varit mycket uppskattad och lämnat goda resultat.

Akademien erinrar tillika i detta sammanhang, att den här behandlade frågan vid skilda tillfällen varit föremål för uttalanden jämväl från skolöverstyrelsens sida. Sålunda yttrade skolöverstyrelsen den 24 februari 1933, bland annat, följande:

Vad beträffar yrkandet, att statsbidrag måtte utgå till avlönande av särskilda lärare i sång i folkskolorna, så har denna fråga givetvis i sina konsekvenser en vidsträcktare innebörd. Den sammanhänger med spörsmålet, huruvida statsbidrag överhuvudtaget skall utgå till avlönande av särskilda lärare i folkskolans obligatoriska övningsämnen. Överstyrelsen vill erinra därom, att en i riksdagens andra kammare för några år sedan väckt motion om statsbidrags utgående till avlöning av lärare »i vissa av folkskolans ordinarie övningsämnen» lämnades utan bifall. Emellertid hava framställningar i samma syfte som den nu nämnda motionen vid skilda tillfällen framlagts för såväl Eders Kungl. Maj:t som skolöverstyrelsen. Bland annat med anledning härav upptogs detta spörsmål till behandling av 1928 års lönekommitté. Kommittén erinrade därvid om ett av överstyrelsen tidigare framhållet önskemål, att frågan om avlöning och statsbidrag till avlöning för olika grupper av övningslärare vid folkskolor m. fl. läroanstalter borde göras till föremål för särskild utredning. Till denna mening anslöt sig även kommittén, som tillika framhöll, att utredningen borde komma till stånd snarast möjligt. Det synes överstyrelsen sannolikt, att frågan om statsbidrag till avlönande av särskilda lärare i folk-

skolans obligatoriska övningsämnen kommer att lösas först i samband med en ny löne-reglering för folkskolans lärarepersonal. Då det emellertid är angeläget att erforderlig utredning i ärendet dessförinnan föreligger, finner sig överstyrelsen böra även i nu förevarande sammanhang ytterligare framhålla önskvärdheten av att den ifrågakommande utredningen snarast måtte komma till verkställighet. En dylik utredning kommer givetvis att omfatta även frågan om lärare i sång och musik i folkskolan.

Vid ett senare tillfälle har skolöverstyrelsen uttalat sig sålunda:

Intresset inom vårt folk för sången har under senare år varit i stark tillväxt och tillväxten till de riksföreningar, som bildats — Sveriges körförbund, Kyrkosångsförbundet, Svenska sångarförbundet och andra — för främjandet av detta intresse, har varit av betydande omfattning. Sannolikt i större utsträckning än gymnastik och idrottsrörelsen står den folkliga sångrörelsen under ledning av skolornas lärare. Det torde icke behöva framhållas, vilken betydelse denna rörelse äger icke minst för ungdomen och kanske alldeles särskilt på landsbygden. Att den i hög grad förtjänar det allmännas stöd, synes uppenbart. — Men särskilt bör beaktas, att grunden för ett sådant intresse kan och bör läggas i skolan, och att det är av största vikt att skolans sång- och musikundervisning så anordnas och skötes, att detta i största möjliga utsträckning blir fallet.

Till ytterligare belysning av den föreliggande frågan har akademien erinrat om följande.

För att utröna åsikterna i frågan angående anställandet av facklärare i sång vid folkskolorna sände Svenska musikleärarsällskapet i december 1932 en förfrågan till landets folkskolinspektörer liksom till en del musikaliska sammanlutningar, huruvida de ansåge en utredning av frågan om statsbidrag i berört avseende önskvärd. I samtliga svar som ingått underströks starkt önskvärdheten och nödvändigheten av en dylik utredning. Anmärkningsvärt vore härvid, att mer än 30 av samtliga folkskolinspektörerna oförbehållsamt uttalade sin anslutning till musikleärarsällskapets förslag om erhållande av statsbidrag till sånglärare i folkskolorna och instämde i att en utredning borde komma till stånd.

I samma fråga hade musikaliska akademiens sekreterare yttrat sig i sin årsberättelse vid högtidsdagen den 24 november 1935. Däri anfördes, bland annat:

Vad som akademien i särskild grad funnit böra bli föremål för beaktande är den ändamålsenliga utbildningen av musikleärare i anslutning till moderna riktlinjer. Musikkulturens egentliga grundläggare äro de lärare, som i skolorna ha ansvaret för ungdomens musikaliska fostran. All den musik, som dygnet om strömmar över vårt folk, alla de orkestrar som bildas, alla de hängivet arbetande folkliga musikcirkulärna förmå ej skapa en bestående folklig musikkultur om ej grunden lägges i skolan. Det är emellertid ej nog med att utbilda kompetenta musikleärare, dessa måste även beredas möjlighet att göra sina kunskaper fruktbarande. Ett väsentligt hinder härför äro anställningsförhållandena vid folkskolan. Till folkskollärarens avlöning bidrager staten med huvudparten under det att kommunen är skyldig att avlöna musikleäraren, som sålunda beror av dess godtycke. Följden är att musikundervisningen i folkskolan till övervägande del handhaves av folkskollärare utan musikalisk fackutbildning, men avlönad med statsbidrag. Det är dylika lärare, som skola bibringa eleverna det i kursplanen för musik angivna kunskapsmättet. Vid de större folkskolorna anlitas visserligen även examinerade musikleärare, men i så ringa utsträckning att i vissa fall många klasser icke kunna få förmånen av denna sakkunniga undervisning. Då lärjungarna från folkskolan övergå till läroverken visar det sig också, att de sakna de kunskaper, vartill grunden skulle läggas i botten skolan. På den korta tid, som sedan återstår till målbrottsperioden, kan det förlorade ej återvinnas. Ansvaret härför må ej läggas på musikleärarna utan på systemet. Utan en genomgripande förbättring av musikundervisningen i folkskolorna kan aldrig skapas en djupare folklig musikkultur.

Av den i det föregående lämnade redogörelsen torde framgå, att ett utnyttjande av kyrkomusikernas kompetens och arbetskrafter för uppgiften såsom facklärare i musik vid rikets allmänna undervisningsanstalter, företrädesvis vid skolor tillhörande folkskoleväsendet, skulle kunna på ett till synes lyckligt sätt bereda förutsättningar för en gemensam lösning — åtminstone i viss omfattning — av en eljest för såväl kyrka som skola svårreglerbar organisationsfråga. Genom en dylik utökning av kyrkomusikernas arbetsuppgifter och, som det vill synas, endast på denna väg skulle de erforderliga betingelserna kunna skapas för inrättande av självständiga kyrkomusikertjänster med fulla utkomstmöjligheter för innehavarna — en angelägenhet, som för upprätthållande i kvalitativt hänseende av rekryteringen till dessa befattningar framstår såsom i hög grad betydelsefull. Kyrkoväsendets intresse av en organisatorisk samverkan, som här berörts, är följaktligen uppenbart. Men det vill förefalla, som om den sålunda ifrågasatta anordningen även för skolans del skulle erbjuda beaktansvärda fördelar. Genom kyrkomusikernas ianspråktagande i vidgad utsträckning såsom facklärare i musik, skulle nämligen det, på sätt förut omnämnts, framförda kravet på en förbättrad ställning för denna undervisning i landets folkskolor kunna, så långt de praktiska förutsättningarna för kyrkomusikernas anlåtande för sådan undervisning det tillåta, omsider tillgodoses. Denna fråga äger emellertid ett allmänt samband med den gällande regleringen av anställningsförhållandena för s. k. övningslärare, där sådana — i första hand vid undervisningsanstalter tillhörande de högre skolformerna — förekomma. En kortfattad redogörelse för hithörande bestämmelser, närmast i vad de avse musikundervisningen, torde fördenskull här till en början få lämnas.

Den utsträckning, i vilken innehavaren av en kyrkomusikerbefattning, för erhållande av full tjänstgöring, kunde åläggas musikundervisning i inom orten belägna skolor, företrädesvis folkskolorna, är i första hand beroende på omfattningen av dennes rent kyrkomusikaliska uppdrag (tjänstgöring vid de allmänna gudstjänsterna samt vid särskilda förrättningar såsom bröllop och begravningar, bildande och ledande av kyrkokör m. m.). I viss mån kan den särskilda arbetsbelastning, dessa uppdrag representera, antagas stå i relation till den ifrågavarande församlingens folkmängd och alltså öka och minska med denna.

Vad beträffar städerna och övriga folkrikare samhällen i riket lär uppbringandet av erforderligt antal undervisningstimmar för kyrkomusikerbefattningen icke komma att stöta på större praktiska svårigheter. Om antalet undervisningstimmar inom folkskolorna icke skulle förslå därtill, bör nämligen den nödiga utfyllnaden däri kunna med fördel åvägabringas genom tilläggande åt kyrkomusikern jämväl av undervisningsskyldighet i musik vid å orten befintliga läroanstalter av högre skolform.

Det måste emellertid framstå såsom synnerligen önskvärt, att genomförandet av den organisatoriska anordning, som här berörts, icke bleve begränsad till rikets stads- och stadliktande samhällen. Goda skäl tala tvärtom för, att de fördelar för både kyrkoförsamlingarna själva och musikundervisningen i de inom församlingen belägna skolorna, vilka den här skisserade organisationen av kyrkomusikerbefattningar med full tjänstgöring skulle erbjuda, *företrädesvis* borde komma landsbygdsbefolkningen till godo. Den praktiska genomförbarheten av en sådan anordning, vad angår landsbygdsförsamlingarna, måste dock tydligen

bliva i hög grad beroende såväl av de därinom befintliga skolornas belägenhet i förhållande till kyrkomusikerns stationeringsplats som av det sammanlagda antal undervisningstimmar i dessa skolor, som i varje särskilt fall skulle kunna förbehållas en sådan befattningshavare. Uppenbart är också, att i fråga om den stora massan av rikets små och mindre församlingar de nödiga förutsättningarna för dylika befattningars inrättande icke äro förhanden. Utan tvivel är man med avseende å dessa församlingar fördenskull hänvisad till nödvändigheten att bibehålla den hittills i regel tillämpade ordningen, nämligen kyrkomusikerbefattningens personella förening med tjänst såsom lärare vid folkskola. Det kan dock antagas, att i ett kanske icke så litet antal landsbygdsförsamlingar med större befolkningstal, särskilt där den huvudsakliga bebyggelsen är koncentrerad inom en snävare rayon i förhållande till församlingskyrkan, gynnsamma förutsättningar för inrättandet av en självständig kyrkomusikerbefattning, såsom här åsyftats, icke komme att saknas.

Ett ståndpunktstagande i princip till det här berörda organisationsförslaget torde icke kunna ske vare sig enbart från den kyrkliga organisationens synpunkt eller uteslutande från skolväsendets. Förslagets principiella bedömande påkallar ett avvägande möt varandra av de fördelar respektive eventuellt nackdelar, varmed den föreslagna anordningen kan visa sig förbunden för såväl det ena som det andra av de båda förvaltningsområdena. De grunder, varpå förslaget bygger, beröra emellertid på flera punkter gällande organisatoriska förhållanden inom skolväsendet av den betydelse, att deras bedömande närmast torde ankomma på 1940 års skolutredning. Det synes fördenskull för kyrkomusikerutredningens fortsatta arbete vara erforderligt, att skolutredningen redan i detta läge beredes tillfälle till ett ställningstagande i princip till förslaget i fråga.

Stockholm i februari 1943.

**Förteckning över statliga samt högre kommunala och statsunderstödda
enskilda läroanstalter, vid vilka undervisning
i musik meddelas.**

De i förteckningen upptagna läroanstalterna betecknas:

Allmänt läroverk med gymnasium	HAL
» » » » enbart för gossar	HAL g
» » » » » flickor	HAL fl
» » » endast realskola	Real
» » » » » enbart för gossar	Real g
» » » realskola jämte kommunalt gymnasium	Real kgymn
Kommunal mellanskola	Kmell
» flickskola	Kflick
Folkskoleseminarium	Fsem
Småskoleseminarium	Ssem
Högre folkskola	Hfolk
Praktisk mellanskola	Prmell
Folkhögskola	Fhög
Enskild högre goss- eller samskola	Ensk. lär
» » flickskola	Ensk. flär
» mellanskola (samskola)	Ensk. mell

För vissa andra allmänna och enskilda läroanstalter, vid vilka musikundervisning — om än i begränsad omfattning — eventuellt jämväl meddelas, ha uppgifter härutinnan ej erhållits. Ifrågavarande läroanstalter (blind- och dövstumskolor, tekniska gymnasier och fackskolor, handelsgymnasier, yrkesskolor och verkstadsskolor) ha i förteckningen i förekommande fall angivits i anmärkningskolumnen särskilt för respektive ort.

I den i förteckningen angivna 1933 års undervisningsplan ingå av här ifrågavarande läroanstalter allenast de statliga läroverken och kommunala mellanskolorna.

Läroanstalter i Stockholm ha icke medtagits i förteckningen.

Läroanstalter med musikundervisning		Antal musiktimmar		Anmärkningar (ytterligare förekommande läroanstalter, för vilka uppgifter angående musikundervisning saknas)
ort, län	skolform	läsåret 1944/45	enligt 1933 års undervisningsplan	
Alingsås, Älvsb. l.	Real	11	13	Yrkesskola
Allerum, Malm. l.	Hfolk	1		
Alvesta, Kron. l.	Kmell	4	12	Yrkesskola
Anderslöv, Malm. l.	Real	5	8	
Arboga, Västm. l.	Real	9	7	Yrkesskola
Arlöv, Malm. l.	Hfolk	5		
Arvidsjaur, Norrb. l.	Kmell	7	7	
Arvika, Värml. l.	Real kgymn	15	19	Yrkesskola
	Fhög	2		

Läroanstalter med musikundervisning		Antal musiktimmar		Anmärkningar (ytterligare förekom- mande läroanstalter, för vilka uppgifter angående musikun- dervisning saknas)
ort, län	skolform	läsåret 1944/45	enligt 1933 års under- visnings- plan	
Askersund, Ör. l.	Real	5	7	
Avesta, Kopp. l.	Real	10	13	
Bengtsfors, Älvsb. l.	Kmell	6	9	
Bollnäs, Gävleb. l.	Real	12	14	
	Fhög	4		
Bollsta bruk, Vrnl. l. (Ytterlännäs)	Hfolk	4		
Borgholm, Kalm. l.	Real	5	8	
Borlänge, Kopp. l.	Real	15	21	Kommunal och en- skild yrkesskola
	Fhög	4		
Borås, Älvsb. l.	HAL	29	38	Tekniskt gymnasium, textilinstitut, yrkes- skola
	Kflick	21		
	Hfolk	9		
Brunnby, Malm. l.	Hfolk	1		
Bräcke, Jämtl. l.	Kmell	6	9	
Bästad, Krist. l.	Kmell	4	7	
Djursholm, Sthlm l.	Ensk. lär	20		Yrkesskola
Dorotea, Västerb. l.	Hfolk	3		
Edsbyn, Gävleb. l.	Hfolk	5		
Eksjö, Jönk. l.	HAL	16	22	Yrkesskola
Emmaboda, Kalm. l.	Kmell	4	9	
Enköping, Upps. l.	Real	13	16	Yrkesskola
Eskilstuna, Söd. l.	HAL	21	27	Teknisk fackskola, yrkesskola
	Ensk. flär	6		
Eslöv, Malm. l.	HAL	15	19	Yrkesskola
	Fhög	2		
Fagersta, Västn. l. (Västan- fors)	Kmell	6	12	
Falkenberg, Hall. l.	Real	10	12	Yrkesskola
Falköping, Skarab. l.	Real	14	18	Yrkesskola
Falun, Kopp. l.	HAL	24	28	Yrkesskola
	Kflick	6		
	Fsem	20		
	Hfolk	2		
Filipstad, Värml. l.	Real	10	13	Bergsskola, yrkes- skola
Finspång, Östg. l.	Kmell	11	12	Yrkesskola
Flen, Söd. l.	Kmell	5	11	
Fleninge, Malm. l. (Ödåkra)	Hfolk	1		
Gislaved, Jönk. l.	Kmell	4	7	
Gnesta, Söd. l.	Kmell	5	7	
Grebbestad, Göteb. l.	Fhög	2		
Grängesberg, Kopp. l.	Kmell	4	8	Yrkesskola
Gränna, Jönk. l.	Hfolk	5		
Grästorp, Skarab. l.	Hfolk	6		
Gudmundrå, Vrnl. l.	Real	13	17	
Gävle, Gävleb. l.	HAL	25	33	Dövstumskola, han- delsgymnasium, yrkesskola
	Kflick	8.5		

Läroanstalter med musikundervisning		Antal musiktimmar		Anmärkningar (ytterligare förekommande läroanstalter, för vilka uppgifter angående musikundervisning saknas)
ort, län	skolform	läsåret 1944/45	enligt 1933 års under- visnings- plan	
Gävle, Gävleb. l.	Hfolk	5		
Göteborg, Göteb. l.	Ensk. mell	4		Kommunal och enskild yrkesskola
	HAL fl	17	20	
	HAL (Majororna)	26	34	
	HAL (Hvitfeldtska)	29	34	
	HAL (Vasa)	24	28	
	Real g	22	30	
	Kmell	63	51	
	Kflick (Kjellbergska)	13		
	Kflick (Majororna)	19		
	Kflick (Vasa)	29		
	Fsem	31		
	Prmell	38		
	Ensk. lär	18		
	Ensk. flär (Rudebeckska)	16		
	Ensk. flär (nya el-lär)	15		
	Hagfors, Värml. l.	Hfolk	4	
Hallsberg, Ör. l.	Real	11	14	Yrkesskola
Hallstavig, Sthlm l.	Kmell	5	7	
Halmstad, Hall. l.	HAL	27	32	Yrkesskola
Haparanda, Norrb. l.	Kflick	13.5		
	HAL	14	18	Yrkesskola
	Ssem	15		
Hedemora, Kopp. l.	Real	9	12	Yrkesskola
Herrljunga, Älvsb. l.	Kmell	6	9	
Hjo, Skarab. l.	Kmell	7	7	
Hofors, Gävleb. l.	Kmell	5	8	Yrkesskola
Hoting, Vrn. l.	Hfolk	3		Yrkesskola
	Hfolk	3		
Hudiksvall, Gävleb. l.	HAL	17	22	Kommunal och enskild yrkesskola
	Kflick	7.5		
Hultsfred, Kalm. l.	Hfolk	4		
Huskvarna, Jönk. l.	Real	9	12	Yrkesskola
Hyltebruk, Jönk. l.	Kmell	6	11	Yrkesskola
Hällefors, Ör. l.	Hfolk	5.5		Yrkesskola
Hälsingborg, Malm. l.	HAL g	26	33	Yrkesskola
	HAL fl	18	20	
	Prmell	3		
	Ensk. flär	8		
	HAL	20	25	Yrkesskola
Härnösand, Vrn. l.	Kflick	7		
	Ssem	13.5		
	HAL	19	22	Yrkesskola
Hässleholm, Krist. l.	HAL	19	22	Yrkesskola
Höganäs, Malm. l.	Real	11	14	Yrkesskola

Läroanstalter med musikundervisning		Antal musiktimmar		Anmärkningar (ytterligare förekommande läroanstalter, för vilka uppgifter angående musikundervisning saknas)
ort, län	skolform	läsåret 1944/45	enligt 1933 års under- visnings- plan	
Höganäs, Malm. l. (Väsby)	Hfolk	1		
Hörby, Malm. l.	Real	8	10	
Höör, Malm. l.	Kmell	6	8	
Jonstorp och Farhult, Malm. l.	Hfolk	1		
Jämshög, Blek. l.	Hfolk	1		
Jönköping, Jönk. l.	HAL	23	30	Yrkesskola
	Kflick	25		
	Prmell	11		
Kalix, Norrb. l. (Nederkalix)	Real	11	14	Yrkesskola
Kalmar, Kalm. l.	HAL	27	33	Yrkesskola
	Kflick	10		
	Fsem	24		
	Hfolk	9		
Karlsborg, Skarab. l.	Kmell	4	7	
Karlshamn, Blek. l.	Real kgymn	16	20	Yrkesskola
Karlskoga, Ör. l.	Real	13	17	Yrkesskola
Karlskrona, Blek. l.	HAL	28	34	Yrkesskola, central verkstadsskola
	Kflick	15		
Karlstad, Värml. l.	HAL	24	30	Yrkesskola
	Kflick	16.5		
	Fsem	14		
	Ensk. flär	3		
Katrineholm, Söd. l.	Real	12	15	Yrkesskola
Kattarp, Malm. l.	Hfolk	2		
Kil, Värml. l. (Stora Kil)	Hfolk	4		
Kinna, Älvsb. l.	Kmell	6	9	Enskild yrkesskola
Kiruna, Norrb. l.	Real kgymn	12	15	Yrkesskola
Kisa, Östg. l.	Hfolk	2		
Klintehamn, Gotl. l.	Hfolk	1		
Klippan, Krist. l.	Real	8	11	
Kopparberg, Ör. l.	Kmell	5	7	
Kristianstad, Krist. l.	HAL	24	29	Yrkesskola
	Kflick	11		
	Prmell	3		
Kristinehamn, Värml. l.	HAL	21	25	Blindskola, yrkesskola
	Kflick	7		
Kungsbacka, Hall. l.	Kmell	7	9	
Kungälv, Göteb. l.	Kmell	5	12	
Köping, Västm. l.	Real	9	12	Yrkesskola
Laholm, Hall. l.	Real	5	7	
Landskrona, Malm. l.	HAL	20	27	Yrkesskola
	Kflick	10		
	Ssem	23.5		
Leksand, Kopp. l.	Real	5	8	
Lidingö, Sthlm l.	HAL	17	21	Yrkesskola
Lidköping, Skarab. l.	Real	13	17	Yrkesskola
Lilla Edet, Älvsb. l.	Kmell	6	9	Yrkesskola
Lindesberg, Ör. l.	Kmell	9	7	
Linköping, Östg. l.	HAL	26	33	Yrkesskola
	Kflick	15		
	Fsem	32		

Läroanstalter med musikundervisning		Antal musiktimmar		Anmärkningar (ytterligare förekommande läroanstalter, för vilka uppgifter angående musikundervisning saknas)
ort, län	skolform	läsåret 1944/45	enligt 1933 års under- visnings- plan	
Ljungby, Kron. l.	Real	5	9	
Ljungsåle, Göteb. l.	Fhög	11		Yrkesskola
Ljusdal, Gävleb. l.	Real	12	13	
Ludvika, Kopp. l.	HAL	12	14	Yrkesskola
Luleå, Norrb. l.	HAL	23	27	Yrkesskola
	Kflick	7		
	Fsem	31		
Lund, Malm. l.	HAL	21	26	Yrkesskola
	Kmell	11	14	
	Kflick	14		
	Fsem	28		
	Hfolk	1		
	Ensk. lär	6		
Lundsberg, Värml. l. (Lungsund)	Ensk. lär	5		
Lycksele, Västerb. l.	Kmell	7	9	
	Ssem	18		
Lysekil, Göteb. l.	Real	5	7	Yrkesskola
Malmberget, Norrb. l.	Real	13	17	Yrkesskola
Malmköping, Söd. l.	Kmell	3	7	
Malmö, Malm. l.	HAL ^g	28	27	Yrkesskola
	HAL ^{fl}	16	20	
	Real	19	25	
	Kmell	27	33	
	Kflick	27		
	Hfolk	13		
	Prmell	13		
Malung, Kopp. l.	Hfolk	4		
	Fhög	2		
Mariestad, Skarab. l.	Real	13	18	Yrkesskola
Marstrand, Göteb. l.	Hfolk	1		
Mellerud, Älvsb. l.	Kmell	4	9	
Mjölby, Östg. l.	Real	7	9	Yrkesskola
Molkom, Värml. l.	Kmell	6	9	
	Fhög	2		
Mora, Kopp. l.	Real	9	11	Yrkesskola
	Fhög	2		
Motala, Östg. l.	HAL	17	22	Yrkesskola
Munkfors, Värml. l.	Kmell	8	9	
Mölnadal, Göteb. l.	Kmell	2	11	Yrkesskola
Mönsterås, Kalm. l.	Real	7	9	
Mörbylånga, Kalm. l.	Hfolk	1		
Nacka, Sthlm l.	Prmell	11		
Nederkalix, Norrb. l.	Real			se Kalix
Nora, Ö. l.	Kmell	7	7	
Norberg, Väst. l.	Kmell	4	7	
Nordmaling, Västerb. l.	Kmell	4	7	
Norrbärke, Kopp. l. (Smedjebacken)	Kmell	4	7	Yrkesskola
Norrköping, Östg. l.	HAL	22	27	Yrkesskola
	Kmell	14	15	
	Kflick	21.5		
	Hfolk	17.5		

Läroanstalter med musikundervisning		Antal musiktimmar		Anmärkningar (ytterligare förekommande läroanstalter, för vilka uppgifter angående musikundervisning saknas)
ort, län	skolform	läsåret 1944/45	enligt 1933 års under- visnings- plan	
Norrköping, Östg. l.	Prmell	17.5		
	Fhög	2		
Norrälje, Sthlm l.	Real	7	8	
Norsjö, Västerb. l.	Hfolk	3		
Nybro, Kalm. l.	Kmell	7	9	
Nyköping, Söd. l.	HAL	17	22	Yrkesskola
	Kflick	11		
Nynäshamn, Sthlm l.	Kmell	8	9	
Nässjö, Jönk. l.	Real	14	19	Yrkesskola
(Sörängen)	Fhög	5		
Onsala, Hall. l.	Hfolk	1		
Orsa, Kopp. l.	Kmell	8	9	Yrkesskola
Osby, Krist. l.	Ensk. mell	5		
Oskarshamn, Kalm. l.	Real	12	14	Yrkesskola
Piteå, Norrb. l.	Real	12	16	
Ronneby, Blek. l.	Real	12	14	Yrkesskola
Räneå, Norrb. l.	Kmell	5	7	
Råsunda, Sthlm l.	Kmell			se Solna
Rättvik, Kopp. l.	Kmell	8	9	
Sala, Västm. l.	Real	10	13	Enskild yrkesskola
Saltsjöbaden, Sthlm l.	Ensk. lär	6		
Sandviken, Gävleb. l.	Real	13	17	
Sigtuna, Sthlm l.	Fhög	2		
	Ensk. lär (Sigtuna- skolan)	22		
	Ensk. lär (Hum.lärov.)	23		
Simrishamn, Krist. l.	Real	10	13	Yrkesskola
Skara, Skarab. l.	HAL	21	28	Yrkesskola
	Kflick	8.5		
	Ssem	19		
Skellefteå, Västerb. l.	HAL	25	32	Yrkesskola
Skoghall, Värml. l.	Kmell	1	8	
Skurup, Malm. l.	Real	5	7	
	Fhög	2		
Skänninge, Östg. l.	Kmell	5	8	Yrkesskola
Skövde, Skarab. l.	HAL	20	26	Yrkesskola
	Kflick	10.5		
Slite, Gotl. l.	Kmell	5	7	
Smedjebacken, Kopp. l.	Kmell			se Norrbärke
Smålandsstenar, Jönk. l.	Hfolk	3		Yrkesskola
Sollefteå, Vrn. l.	Real	14	18	Yrkesskola
Solbacka, Söd. l. (Stjärnhov)	Ensk. lär	19		
Sollentuna, Sthlm l.	Kmell	9	7	Yrkesskola
Solna, Sthlm l. (Råsunda)	Kmell	10	16	Yrkesskola
Spånga, Sthlm l.	Kmell	9	12	Kommunal och en- skild yrkesskola se Solbacka
Stjärnhov, Söd. l.	Ensk. lär			
Stocksund, Sthlm l.	Kmell	10	7	
Stora Kil, Värml. l.	Hfolk			se Kil
Storvik, Gävleb. l.	Kmell	4	9	
(Västerberg)	Fhög	2		

Läroanstalter med musikundervisning		Antal musiktimmar		Anmärkningar (ytterligare förekom- mande läroanstalter, för vilka uppgifter angående musikun- dervisning saknas)
ort, län	skolform	läsåret 1944/45	enligt 1933 års under- visnings- plan	
Strängnäs, Söd. l.	HAL	14	18	Yrkesskola
	Kflick	7		
	Ssem	15		
Ström, Jämtl. l. (Strömsund)	Real	5	7	Yrkesskola
Strömsnäsbruk, Kron. l.	Kmell	8	7	
Strömstad, Göteb. l.	Real	7	9	Yrkesskola
Strömsund, Jämtl. l.	Real			se Ström
Sundbyberg, Sthlm l.	Real	6	8	Yrkesskola
Sundsvall, Vrn. l.	HAL	25	32	Yrkesskola
	Kflick	9		
Sunne, Värml. l.	Real	9	13	Yrkesskola
	Hfolk	2		
Svalöv, Malm. l.	Kmell	3	12	
	Fhög	2		
	Real	6		
Svedala, Malm l.	Real	6	8	Enskild yrkesskola
Sveg, Jämtl. l.	Kmell	4	7	
Svenljunga, Älvsb. l.	Kmell	3	8	
Säffle, Värml. l.	Real	11	14	Yrkesskola
Säter, Kopp. l.	Kmell	3	7	
Sävsjö, Jönk. l.	Hfolk	2	19	Yrkesskola
	Real kgymn	15		Yrkesskola
Söderhamn, Gävleb. l.	Kflick	6	9	Yrkesskola
	Real	6		
Söderköping, Östg. l.	HAL	22	28	Yrkesskola
Södertälje, Sthlm l.	Kflick	9	13	Yrkesskola se Nässjö
	Hfolk	3		
	Real	9		
Sölvesborg, Blek. l.	Real	5	7	Yrkesskola, central verkstadsskola
Sörängen, Jönk. l.	Fhög			
Tidaholm, Skarab. l.	Real	5	7	
Tierp, Upps. l.	Kmell	3	11	
Timrå, Vrn. l.	Kmell	7	15	
Tomelilla, Krist. l.	Real	14	18	
Torsby, Värml. l.	Kmell	9	12	
Torsås, Kalm. l.	Kmell	2	8	
Tranås, Jönk. l.	Real	13	14	Yrkesskola
Trelleborg, Malm. l.	Real	12	16	Yrkesskola
Trollhättan, Älvsb. l.	Real	12	15	Yrkesskola
Töreboda, Skarab. l.	Kmell	6	8	
Uddevalla, Göteb. l.	HAL	19	26	Yrkesskola, verkstads- skola
	Kflick	10		
	Prmell	6		
Ulricehamn, Älvsb. l.	Real	10	13	Yrkesskola
Umeå, Västerb. l.	HAL	28	33	Handelsgymnasium, yrkesskola
	Kflick	10		
	Fsem	33		
Undersåker, Jämtl. l.	Kmell	5	7	
Uppsala, Upps. l.	HAL	28	36	Yrkesskola
	Kflick	19		
	Fsem	28		

Läroanstalter med musikundervisning		Antal musiktimmar		Anmärkningar (ytterligare förekommande läroanstalter, för vilka uppgifter angående musikundervisning saknas)
ort, län	skolform	läsåret 1944/45	enligt 1933 års under- visnings- plan	
Uppsala, Uppsala l.	Hfolk	6		
	Prnell	6		
	Ensk. lär	6		
	Ensk. flär	19		
Vadstena, Östg. l.	Real	7	9	Yrkesskola
Valdemarsvik, Östg. l.	Kmell	5	7	Yrkesskola
Vara, Skarab. l.	Real	9	12	
	Fhög	2		
Varberg, Hall. l.	Real	13	17	Yrkesskola
	Kflick	7		
Vaxholm, Sthlm l.	Real	5	7	
Vellinge, Malm. l.	Kmell	6	7	
Vetlanda, Jönk. l.	Real	10	14	Yrkesskola
Vilhelmina, Västerb. l.	Kmell	3	7	
Vimmerby, Kalm. l.	Real	8	9	Yrkesskola
Vindeln, Västerb. l.	Hfolk	3		
	Fhög	6		
Visby, Gotl. l.	HAL	17	19	Yrkesskola
	Ensk. flär	7		
Visingsö, Jönk. l.	Hfolk	1		
Vänersborg, Älvsb. l.	HAL	17	22	Yrkesskola
	Kflick	6		
Vännäs, Västerb. l.	Kmell	5	7	Central verkstads- skola
Värnamo, Jönk. l.	Real	9	12	
Väsby, Malm. l.	Hfolk			se Höganäs
Västansfors, Västm. l.	Kmell			se Fagersta
Västerberg, Gävleb. l.	Fhög			se Storvik
Västerhaninge, Sthlm l.	Fhög	2		
Västervik, Kalm. l.	HAL	16	20	Yrkesskola
	Ensk. flär	7		
Västerås, Västm. l.	HAL	25	30	Teknisk fackskola, yrkesskola
	Kflick	15.5		
Växjö, Kron. l.	Hfolk	1		
	HAL	22	28	Yrkesskola
	Kflick	11.5		
Ystad, Malm. l.	Ssem	17		
	HAL	17	22	
Kflick	10			
Ytterlännäs, Vrnl. l.	Hfolk			se Bollsta bruk
Åmål, Älvsb. l.	Real	13	16	Yrkesskola
Ånge, Vrnl. l.	Kmell	6	12	
Årjäng, Värml. l.	Kmell	3	7	
Åsele, Västerb. l.	Kmell	3	7	
Åstorp, Krist. l.	Real	9	11	Yrkesskola
Åtvidaberg, Östg. l.	Kmell	8	7	Yrkesskola
Älmhult, Kron. l.	Kmell	11	14	Yrkesskola
Älvsbyn, Norrb. l.	Kmell	4	7	
Ängelholm, Krist. l.	Real	16	20	Yrkesskola
Ödåkra, Malm. l.	Hfolk			se Fleninge

Läroanstalter med musikundervisning		Antal musiktimmar		Anmärkningar (ytterligare förekommande läroanstalter, för vilka uppgifter angående musikundervisning saknas)
ort, län	skolform	läsåret 1944/45	enligt 1933 års under- visnings- plan	
Örebro, Ör. l.	HAL g	20	26	Tekniskt gymnasium, handelsgymnasium, kommunal och en- skild yrkesskola
	HAL fl	11	14	
	Kflick	12		
	Prmell	18		
Örkelljunga, Krist. l.	Kmell	5	10	Yrkesskola
	Örnsköldsvik, Vrn. l.	HAL	20	
Östersund, Jämtl. l.	HAL	21	26	
	Kflick	11.5		
	Prmell	3		
	Kmell	5	7	
Östhammar, Sthlm l.	Kmell	5	7	
Överkalix, Norrb. l.	Kmell	7	7	

Till 1942 års kyrkomusikerutredning

Genom århundraden vandrade den blinde i ett lekamligt och ibland även andligt mörker. Även om han själv skulle velat bryta sin isolering, var detta honom omöjligt på grund av omvärldens inställning till honom och hans lyte. Att hjälpa en blind var detsamma som att giva honom en allmosa. Ofta utnyttjades han som gyckelmakare eller drog han sig fram som tiggande musikanter. Först genom införande av blindundervisning (i Sverige genom inrättande 1810 av Blindes och Döfstummes Institut) inträdde en påtaglig förändring och förbättring i omvärldens inställning till de blinda. Man fick se, att en blind kunde bibringas både handens och hjärnans färdigheter.

Jämsides med undervisning i läsämnen infördes jämväl undervisning i musik. Redan förut hade man märkt det påtagliga intresse för musik och sång, som de blinda ådagalade. Undervisningen i musik stod redan tidigt på ett mycket högt plan, om man jämför med läroplaner för motsvarande skolor för seende. Vid en ganska omfattande omläggning av musikundervisningen vid Blindinstitutet å Tomtebodas 1937 blev musiken yrkesutbildning, och utvidgades och intensifierades undervisningen då betydligt. Så finnas numera anställda för de fyra lägre klassernas sång en timplärlarinna med 5 veckotimmar, för de för violinspelning intresserade en timplärlare med 4 veckotimmar, för dem, som utbildas till pianostämmare, en e. o. musiklärare med 15 veckotimmar samt för den egentliga musikutbildningen en ordinarie musiklärare med 30 veckotimmar, summa 54 veckotimmar.

Till elever i musik uttagas barnen i regel vid 8 års ålder, varefter de gallras ända fram till den dag, då de inför av staten utsedda censorer avlägga organistexamen. De ha då fått all sin utbildning vid Blindinstitutet och äro musikaliskt allmänbildade samt dessutom fullgoda kyrkomusiker. Men därefter få de i allmänhet förgäves söka sig en lämplig anställning. Allmänheten tilltror icke den blinde att sköta en sådan syssla som kyrkomusikerns. Möjligheterna för en blind äro redan förut ytterst små. Om nu genom införande av ett rigoröst läkarbetyg chanserna för de blinda skulle bliva ännu mindre, måste våra kyrkomusiker måhända ägna sig åt enbart pianostämning eller borstbinderi och korgmakeri. De komma då att sjunka socialt, ekonomiskt och helt säkert även psykiskt. Och inom blindvården ha vi så några möjligheter mindre att placera intelligenta och framåtsträvande blinda i för dem lämpliga yrken.

Erfarenheterna från alla kulturländer ha visat, att blinda inom musikens område kunnat göra sig gällande och där finna en verksamhet, som förmenats dem inom många andra. Bland de blinda ha framträtt ett flertal musiker, som även vid jämförelse med seende kunnat väl hävda sig. Vi vilja här nämna namn sådana som den världsberömde kompositören och orgelvirtuosen Louis Vierne i Paris, orgelspelaren Bernhard Pfannstiehl i Dresden, den bemärkte norske kompositören och kyrkomusikern Einar Melling samt i vårt land den kände och erkände Carl Lundell, en del andra icke att förglömma.

Utomlands har statsmakterna gjort bra mycket mer än här i vårt land för att underlätta examens avläggande för de blinda. Sälunda har Blindinstitutet i

Oslo en slags examinationsrätt, helt jämställd med Musikkonservatoriets, i Danmark underlättas betydligt de blindas examensprov o. s. v. I England finns en särskild högskola för utbildning av blinda musiker, *Royal normal college and academy of music for the blind*. I Frankrike är *Institut national des jeunes aveugles* egentligen en musikskola för blinda. I Tyskland finnas ett par musikskolor och musikhögskolor för blinda. Men även andra åtgärder ha vidtagits. Tillsättningsförfarandet av kyrkomusikerbefattningarna i dessa länder ger de blinda många möjligheter att erhålla en lämplig utkomst. Så t. ex. i Danmark, där kyrkomusikerna i Köpenhamn tillsätts av Kirkeministeriet samt å landsbygden och övriga städer av Stiftsöverheden efter förslag av Menighedsraadet. I det lilla Danmark finns det (enligt uppgift 1940) omkring 35 blinda kyrkomusiker, av vilka de allra flesta äro anställda inom statskyrkan. I Norge (uppgift 1940) finnas cirka 15, de flesta med goda anställningar. Som motsats må nämnas, att vi i Sverige lär ha en enda av kyrkostämman vald blind kyrkomusiker.

De elever, som direkt från musikutbildningen vid Tomtebodas Blindinstitut skickats till Uppsala för att där avlägga organistexamen, ha icke varit många. Blindinstitutet önskar utbilda endast sådana, som ha stor håg och fallenhet för musik. De hittills avlagda examina ha varit goda, ja, enligt vissa experters uttalande, glänsande. Vi hänvisa till bifogade yttranden från professor Otto Olsson, domkyrkoorganist Ivar Widéen, domkyrkoorganist Henry Weman och musikdirektör David Wikander, (Bilaga 1—4), samtliga närvarande som vittne, censor eller examinerare vid organistexamen i Uppsala, då någon blind avlagt examen efter uteslutande undervisning vid Blindinstitutet. När de därtill utvalda eleverna förberedas till organistexamen, studera de alla ämnen, som äro upptagna i fordringarna för organistexamen, jämväl kördirigering, varvid användas de av Kungl. Musikhögskolan bestämda läroböckerna. Dessa böcker finnas till allra största delen överförda till blindskrift eller komma snarast att överföras.

För att styrka att våra äldre blinda kyrkomusiker visat sig väl kunna sköta dem anförtrodda tjänster, hänvisa vi till bifogade avskrift av tjänstgöringsbetyg för musikdirektör Göte Wintring (Bilaga 5).

Vid en preliminär beräkning av antalet blinda kyrkomusiker, som så småningom komma att finnas inom vårt land, ha vi utgått från att Blindinstitutet skulle kunna till examen föra 1 à 2 vart tredje år. Då skulle antalet blinda kyrkomusiker i Sverige hålla sig mellan 15 och 20, en i sanning mycket liten och blygsam procent av hela antalet (2 500) i Sverige verksamma kyrkomusiker (0.8 procent).

En blind organist är enligt Blindinstitutets utbildningsplaner jämväl så gott som undantagslöst utbildad även till pianostämmare med examen från Kungl. Musikhögskolan. Han skulle sålunda kunna förena dessa båda uppgifter, organistens och pianostämmarens, och på så sätt komma till en dräglig utkomst.

Det vore att beklaga, om resultatet av Kyrkomusikerutredningens arbete skulle komma att motarbeta »Kommittén för de partiellt arbetsföra», som ju går in för att utvidga möjligheterna för de blinda att erhålla annan sysselsättning än de vanliga blindyrkena. Vi hemställa därför vördsamt, att Kyrkomusikerutredningen ville taga under övervägande, huruvida det icke vore möjligt att uppmjuka lydelsen av det tilltänkta läkarbetyget, på det att icke de blinda helt komma att ställas utanför den för dem så väl lämpade kyrkomusikerbanan.

Någon särställning önska de blinda kyrkomusikerna icke erhålla. De önska ingen särskilt för dem anpassad examen, icke någon förenklad examen, icke vissa tjänsters hållande för deras räkning, men de önska att i öppen tävlan få strida för arbete och utkomst.

Stockholm och Tomtebodå den 23 december 1944.

För De Blindas Förening

ERNST RETSER

Ordf.

G. WINTRING

Musikdirektör

e. o. Musiklärare vid Blindinstitutet

*För Kungl. Institutet och
Förskolan för Blinda*

GUSTAF EK

Rektor

SVEN-GÖSTA SJÖBERG

Musikdirektör

Musiklärare vid Blindinstitutet

Då man begärt ett yttrande av mig angående blindas förmåga att tjänstgöra som organist vid allmän gudstjänst, vill jag gärna vitsorda deras duglighet i detta fall. Jag erinrar till en början om den utmärkte kyrkomusikern Carl Lundell, som ej blott var en framstående tonsättare utan även vid sin tjänstgöring vid orgeln i Hedvig Eleonora kyrka, där han ofta vikarierade, visade sin förmåga att utan misstag eller missöden sköta gudstjänstspelet. I England äro blinda organister ej sällsynta, och jag har själv haft erfarenhet av en skicklig, blind Oxfordorganist som besökte Sverige. En av Tysklands mest kända orgelvirtuoser, organisten i Dresdens Kreutzkirche Bernhard Pfannstiehl, var blind, men utförde likväl med överlägsen skicklighet några av mina nyutkomna, även för en seende människa ytterst svårspelade kompositioner. Den norske blinde orgelspelaren Einar Melling var en tid min elev och föreföll, i likhet med de förutnämnda, att ha ett öga i var fingerspets. Den ryktbare organisten i Paris' Notre Dame, Louis Vierne (död 1937), var också praktiskt taget helt blind, men skötte icke desto mindre sitt jätteinstrument med osviklig säkerhet i nära 4 decennier. Exempler skulle kunna mångfaldigas. Det har sålunda visat sig att blinda organister trots sitt lyte kunnat på ett konstnärligt fullödigt sätt utöva sina befattningar och åtnjuta allmänt erkännande.

Detta har också hos oss officiellt erkänts i och med att organistexamen och -betyg upprepade gånger utfärdats för blinda, dels vid Musikaliska akademien, dels vid examinationen i Uppsala, där jag vid sådana tillfällen fungerat som censor. Betyget berättigar innehavaren att söka och innehava organistbefattning och ingen församling har veterligen behövt ångra valet av en blind organist.

Stockholm den 13 december 1944.

OTTO OLSSON

Professor, Lärare i orgelspelning
vid Kungl. Musikhögskolan

I egenskap av censor vid organistexamina har undertecknad varit i tillfälle konstatera att blindas examensprov ingalunda står efter de seendes, särskilt erinrar jag mig det glänsande examensprov som en examinand från Institutet för Blinda i Tomtebodå avlade i Uppsala.

Det är känt att de blinda i allmänhet äro musikaliskt disponerade, de ha ett säkert gehör, besjälade föredrag och ett levande intresse för sång och musik, ja, det synes som om deras lyte vore till fördel för den musikaliska utövningen.

Då det försports att »Kyrkomusikerutredningens» resultat ger vid handen att utsikterna för blinda kyrkomusiker ej förbättrats utan, efter vad det uppgivits, snarare försämrats, är det att livligt hoppas att vederbörande tar upp de blindas spörsmål till behandling före den slutliga redigeringen av utredningen på det att de blindas börda i sig själv så tung ej ytterligare betungas.

Skara den 13 dec. 1944.

IVAR WIDÉEN
Domkyrkoorganist
L. M. A.

Anmodad att avgiva ett yttrande angående de blinda kyrkomusikernas utbildning, examen och allmänna förutsättningar, får jag med stöd av mina erfarenheter från examina, avlagda i Uppsala av en del elever från Kungl. Blindinstitutet anföra följande:

Utbildningen av de blinda organisterna ha givetvis ställt alldeles särskilda fordringar på såväl elever som lärare. Då allt orgelspel måste utföras utan noter kan endast de verkligt musikaliska eleverna bedriva studier. De blinda organisterna examinerade i Uppsala ha alla uppnått goda resultat, i en del fall lysande, vilket framgår av de meddelade vitsorden. Det har varit glädjande att kunna konstatera att man kunnat ställa samma krav på de blinda organisterna som på de övriga och att de alltid utfört sina uppgifter med musikalisk stilkänsla. De ha icke behövt att ställas i särklass vid några prov utan har kunnat verkställa alla prov enligt fastställd ordning.

På grund av gjorda erfarenheter synes det mig icke föreligga några hinder för de blinda att utöva organisttjänst. Deras ambition och hängivenhet för kallet måtte betecknas som förebildliga. Med de tekniska hjälpmedel som de numera ha till sitt förfogande äro de i stånd att följa med den kyrkomusikaliska utvecklingen. Det synes mig som om de blinda organisterna i organistyrket kanske skulle ha ett verksamhetsfält, där de voro särskilt skickade att fylla en uppgift.

Uppsala den 16 dec. 1944.

HENRY WEMAN

Då jag under en följd av år var domkapitlets ombud vid organist- och kantorexamen i Uppsala, var jag i tillfälle att konstatera, att de blinda examinander, som där avlade examen, hävdade sig väl i jämförelse med de övriga.

Under min levnad har jag varit i tillfälle att åhöra och lära känna ett flertal blinda organister, som skött sina åligganden på ett utomordentligt sätt, både musikaliskt och tekniskt.

Under förutsättning att den blinde organisten-kantorn är musikalisk och väl utbildad för sitt kall, måste han anses jämgod med en kollega, som icke är blind. Men då vore det orättfärdigt att i statuterna för organist- och kantorsbefattning intaga bestämmelser, som skulle kunna hindra blinda organist-kantorer att söka organist- och kantorsanställning.

Stockholm den 30 dec. 1944.

DAVID WIKANDER
Organist i Storkyrkan

Att musikedirektör Göte Wintring, som sedan den 1 september 1943 till 31 augusti 1944 uppehållit organistbefattningen i Allhelgonakyrkan i Katarina församling, fullgjort sin tjänst med nit och skicklighet och på ett för gudstjänsten i allo värdigt sätt intygas med glädje.

Stockholm den 29 sept. 1944.

HARALD DAHL

Kyrkoadjunkt i Katarina församling

Till KONUNGEN.

Vid upprepade tillfällen har under snart femtio års tid den svenska kyrkomusikerkåren hos statsmakterna anhängit att i likhet med andra befattningshavare få sina tjänstgörings- och löneförhållanden reglerade genom i lag givna bestämmelser. Frågan har varit föremål för ett flertal utredningar och behandlats av såväl riksdag som kyrkomöte men väntar det oaktat alltjämt på sin lösning.

Ett för stora delar av vår kår synnerligen betydelsefullt beslut fattades av förra årets riksdag genom antagande av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående särskilda grunder för klockar- och organistlöns bestämmande. Genom att det föräldrade naturaavlöningsystemet därmed avskaffats även för kyrkomusikerna, synes ett viktigt hinder för ett snabbt ordnande av hithörande förhållanden hava undanröjts.

Vid en uppvaktning för dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet den 6 augusti 1936 överlämnades en »Promemoria angående organist- och kantorsbefattningarna», vilken allt fortfarande torde äga aktualitet. Sveriges Allmänna Organist- och Kantorsförening har emellertid under innevarande år företagit en undersökning angående kårens nuvarande tjänste- och avlöningsförhållanden, från vilken vi anhålla att få meddela följande sammanfattning.

Undersökningen omfattar 2 257 kyrkomusikertjänster, vilket torde motsvara ungefär nittio procent av landets samtliga befattningar av denna art.

På grund av att befattningarna i Stockholm i såväl tjänstgörings- som avlöningshänseende betydligt skilja sig från befattningarna inom övriga delar av landet, hava de icke medtagits i den följande utredningen.

Med borttagande av de 39 stockholmsbefattningar, från vilka uppgifter föreligga, återstår 2 218 befattningar från övriga delar av landet, vilka således utgöra underlag för den följande sammanställningen.

De inkomna uppgifterna fördela sig mellan de olika stiften på följande sätt:

	Självständig tjänst		Förenad tjänst	
	Examinerad innehavare	Oexaminerad innehavare	Examinerad innehavare	Oexaminerad innehavare
Uppsala ärkestift	27	7	191	38
Linköpings stift	26	4	144	7
Skara »	19	35	89	122
Strängnäs »	19	4	132	11
Västerås »	22	13	101	9
Växjö »	24	6	193	18
Lunds »	201	1	85	8
Göteborgs »	66	23	86	51
Karlstads »	14	11	68	35
Härnösands »	6	5	110	30
Luleå »	16	21	42	3
Visby »	5	8	8	64
Hela landet	445	128	1 249	396
Stockholms stad	39	—	—	—

Med anledning av att de oexaminerade kyrkomusikerna, evad det gäller sådana med förenad eller med självständig tjänst, i allmänhet återfinnas i mindre församlingar, ha dessa två grupper i fortsättningen sammanförts till en, och materialet sålunda grupperats kring a) examinerade befattningshavare med självständig tjänst, b) examinerade befattningshavare med förenad tjänst, c) oexaminerade befattningshavare.

Utöver den tjänstgöring vid en högmässa varje söndag, som är regel, förekommer i stor omfattning särskilt för städernas organister aftonsångs-, ottesångs-, barn-, ungdoms- och veckogudstjänster. Stundom tillkommer även en extra högmässa per sön- och helgdag. Antalet dylika »extra» gudstjänster kan i enstaka fall uppgå till 200 per år eller mera. För städernas självständiga befattningar utgör medeltalet 69 per år, medan siffran för övriga självständiga tjänster blir ungefär 13, för förenade 11 och för oexaminerade befattningshavare 8.

Fall, där tjänsteinnehavare har att tjänstgöra vid mer än en högmässa varje söndag, förekomma praktiskt taget endast i Lunds och Göteborgs stift och där så gott som uteslutande bland de självständiga tjänsterna. Från Lunds stift har sålunda uppgivits 134 fall av duplikation och från Göteborgs stift 20 fall.

Kyrkliga förrättningar — bröllop och begravningar — utgöra per 1 000 församlingsinvånare i medeltal 12 per år.

De sysslor, som tidigare åvilade klockare, ha numera i allmänhet överlåtits på andra befattningshavare. Men även här råder en mycket stor ojämnhet. Medan en och annan har sig ålagt både att försälja gravplatser, hava uppsikt över kyrkogården, räkna och redovisa kollektmedel, vårda kyrkans inventarier (till och med ombesörja tvättning av kyrkans linnepersedlar), tillse att kyrkobetjäningen fullgör sina åligganden och kanske dessutom att regelbundet tjänstgöra på pastorsexpeditionen, äro de allra flesta helt eller delvis befriade från dessa uppdrag.

Följande tabell visar, hur stor procent av antalet anställda som har att taga befattning med de olika uppgifterna:

	a)	b)	c)
Kollektredovisning	12	27	26
Gravplatsförsäljning	3	13	6
Inventarievård	4	13	10

Ett till övervägande del frivilligt oavlönat arbete av den största betydelse för särskilt ungdomens musikaliska fostran är den övning och ledning av olika slags körer, som kyrkomusikerna numera handhava. Den procentuella förekomsten av körer av olika slag i förhållande till det totala antalet befattningshavare åskådliggöres i nedanstående tabell:

	a)	b)	c)
Blandad kör	47 %	56 %	26 %
Barnkör	9 %	24 %	12 %
Damkör	4 %	4 %	2 %
Manskör	1 %	2 %	1 %
Samtliga körer i förhållande till antalet befattningar	61 %	86 %	41 %

Utvecklingen har således, klockarstadgorna till trots, slagit in på den väg, som av vår kår alltid förfäktats som den riktiga, nämligen att en kyrkomusikers uppgifter framför allt böra vara av musikalisk art, och att av de gamla s. k.

klockarsysslorna endast det bör räknas till hans åligganden, som icke lämpligen kan uppdragas åt annan befattningshavare.

De nu utgående lönerna variera i otroligt hög grad. I en församling på Gotland (självständig tjänst) med 500 invånare betalas organisten med 350 kronor per år, medan en befattning i Skåne (700 invånare) inbringar 5 000 kronor om året. I Västerås stift förekommer å en förenad tjänst en lön av 3 100 kronor, medan i Skara stift en liknande tjänst på ett ställe »avlönas» med 200 kronor. Att märka är, att det i samtliga fall gäller kyrkomusiker, som avlagt i lag föreskriven examen. Att de oexaminerade befattningshavarna i lönehänseende äro sämst ställda är självklart.

Genomsnittslönen för olika stift utgör för närvarande:

	a	b	c
Uppsala ärkestift	2 604 kr.	844 kr.	580 kr.
Linköpings stift	2 587 »	773 »	666 »
Skara stift	2 232 »	653 »	444 »
Strängnäs stift	2 644 »	825 »	538 »
Västerås stift	2 965 »	902 »	402 »
Växjö stift	2 097 »	634 »	455 »
Lunds stift	3 169 »	708 »	597 »
Göteborgs stift	2 733 »	839 »	472 »
Karlstads stift	2 283 »	801 »	390 »
Härnösands stift	3 206 »	770 »	214 »
Luleå stift	2 239 »	792 »	534 »
Visby stift	1 520 »	381 »	288 »
Hela landet (utom Stockholm)..	2 826 »	772 »	434 »
Stockholms stad	4 828 »	—	—

Som motivering till nedan återgivna instruktions- och löneförslag få vi utöver vad ovan sagts i underdanighet anföra följande:

En kyrkomusikerlön bör så avvägas, att befattningshavaren skall kunna åläggas att utan extra ersättning tjänstgöra vid alla de gudstjänster, som av församlingens prästerskap anordnas i kyrkan, och vid alla de kyrkliga förrättningar, som av församlingens medlemmar påkallas. Det senare är ett självklart demokratiskt krav. Huruvida ett bröllop eller en begravning skall förrättas i kyrkan, får inte bli beroende av, om vederbörande anser sig ha råd att betala den eller de funktionärer, som äro erforderliga vid förrättningen.

Ett annat i vår demokratiska tid lika självklart krav gäller församlingarnas rätt till förmånen av examinerade kyrkomusiker. Av ekonomiska skäl har man hittills på många håll avstått härifrån. Det har för de små församlingarna med endast några hundratal invånare ofta blivit allt för betungande att betala till och med så små belopp som medeltalet av nu utgående kyrkomusikerlöner utgör. Det finns församlingar, vilka måste uttaxera upp till 50 öre och mera per bevillningskrona för att kunna betala en organistlön av 300 à 400 kronor. Men dylika ekonomiska skäl kunna icke för all framtid få vara avgörande, då det gäller besättande av kyrkomusikertjänst. Med samma rätt, som församlingarna — oavsett sin större eller mindre folkmängd — äga anställa examinerade präster och lärare, bör varje församling erhålla möjlighet att anställa en kyrkomusiker, som innehar vederbörlig kompetens för sin uppgift.

Men om, såsom redan är fallet, kompetenskraven skola bestämmas av statliga myndigheter, så måste konsekvensen fordra, att lönen också blir i lag bestämd. Det är uppenbart oriktigt att ålägga en befattningshavargrupp dyra utbildningskostnader och sedan helt utlämna den åt den kommunala självbestämmningsrättens godtycke, när lönen skall fastställas.

Enligt Sveriges Allmänna Organist- och Kantorsförenings uppfattning böra de grunder, efter vilka lönen bestämmes, medföra

- a) en bestämd minimilön,
- b) ersättning för ökat arbete i större församlingar,
- c) gottgörelse för högre utbildningskostnader i de fall, då sådana krävas,
- d) kompensation för dyrare levnadskostnader å vissa orter,
- e) ålderstillägg.

Tidigare löneförslag ha enhälligt ansett, att lön för självständig befattning, till vilken högre kompetens fordras, bör ställas i nivå med folkskollärlön. Att erhålla full överensstämmelse är emellertid omöjligt, om grunderna för lörens beräkning äro olika. De här nedan föreslagna beräkningsgrunderna torde emellertid medföra löner, som komma folkskollärlönerna ganska nära.

Som minimibelopp för självständig tjänst, för vilken högre examen fordras, föreslås 3 500 kronor, varifrån avgår ersättning för tillhandahållen bostad och ved.

Ett belopp av 500 kronor föreslås som kompensation för skillnaden i utbildningskostnader för den högre och den lägre examen. Med borttagande av denna summa erhålles ett lönebelopp av 3 000 kronor inklusive bostad och ved vid en självständig befattning, där endast lägre examen kräves. Detta är också enligt vår mening den minsta lön, som kan anses skälig.

För förenad tjänst har den föreslagna lönen beräknats efter arbetets omfattning. Framst kommer tjänstgöring vid cirka 60 högmässor per år. Med tanke på dels det arbete, som kräves för förberedelser av olika slag, dels därpå, att lönen skall inbegripa ränta och amortering av studiekostnader, dels slutligen på det med tjänsten förenade ansvaret bör ersättningen icke sättas lägre än till 15 kronor per tjänstgöringstillfälle eller sammanlagt 900 kronor för år. Därtill bör läggas motsvarande ersättning för övriga gudstjänster — enligt utredningen 11—15 per år — beräknad till 200 kronor. Slutligen bör minimilönen inbegripa ersättning för ledande av kyrkokör, vilken ersättning bör sättas till lägst 300 à 400 kronor.

Med stöd av här nämnda beräkningsgrunder har den sammanlagda minimilönen vid förenad tjänst av oss fixerats till 1 400 kronor.

Till dessa minimilöner bör sedan läggas ett »förrättningsarvode», beräknat efter 10 kronor per 100 av församlingens medlemmar. Vi tillåta oss påpeka, att denna siffra måste anses synnerligen lågt tilltagen. Redan nu är förrättningarnas antal uppe i cirka 12 per 1 000 församlingsmedlemmar, och om dylika förrättningar komma att bli fria från avgift, måste man räkna med en kraftig stegring av antalet. Och redan nu är det vanligaste honoraret för en dylik tjänstgöring tio kronor.

De föreslagna lönebeloppen ävensom förslaget till tjänsteinstruktion hava av samtliga stiftsföreningar och ombudsmötet, representerande i närvarande stund omkring $\frac{4}{5}$ av kyrkomusikerkårens hela numerär, enhälligt antagits.

På uppdrag av Sveriges Allmänna Organist- och Kantorsförening få vi härmed i underdånighet överlämna följande utkast till tjänsteinstruktion och lönebestämmelser för Sveriges kyrkomusiker, vilka förslag enligt föreningens uppfattning innehålla det väsentligaste av vad som bör ligga till grund för en kommande lagstiftning.

Förslag till lönerreglering.

1. Befattningshavarna indelas i två grupper:
 - a) Självständig kyrkomusikerbefattning;
 - b) Med folkskollärartjänst förenad kyrkomusikerbefattning.

2. Lönebelopp:
 - I. Grundlön.
 - A. För självständig kyrkomusikerbefattning 3 000 kronor per år.
 - B. För förenad befattning 1 400 kronor per år.

I stadsförsamling om minst 3 000 invånare och i landsförsamling om minst 5 000 invånare där enligt bestämmelserna i kungl. kungörelsen den 30 april 1930 högre kompetens fordras, höjes grundlönen med 500 kronor. I förenade stads- och landsförsamlingar, där sammanlagda invånarantalet uppgår till 3 000, skola bestämmelserna för stadsförsamling äga tillämpning. Härövan nämnda lönebelopp avse dyrortsgrupp A och föreslås under den förutsättningen att lönerna dyrortsgrupperas enligt de grunder för dyrortstillägg, som tillämpats i det för statens befattningshavare gällande civila avlöningsreglementet.
 - II. Tilläggsbelopp.
 - a) 10 kronor för varje fullt hundratal av församlingens medlemmar intill 20 000 invånare.
 - b) Tre ålderstillägg, vardera utgörande tio procent av grundlönen, att utgå efter respektive fyra, åtta och tolv års oförvitlig tjänstgöring.
 - c) Skjutsersättning i enlighet med för prästerskapet gällande bestämmelser.
 - d) Rörligt tillägg och kallortstillägg i enlighet med bestämmelserna i det för statens befattningshavare gällande civila avlöningsreglementet.

3. Särskilda yrkanden:
 - a) Skäligt lönetillägg bör utgå, då tjänstgöring i regel förekommer vid mer än en högmässa varje sön- och helgdag eller då tjänstgöring kräves vid ett relativt större antal extra gudstjänster årligen.
 - b) Kyrkomusiker åtnjuter årligen intill fyllda fyrtio år fyra veckors semester och efter uppnådd fyrtioårsålder fem veckors semester. Då fråga är om förenad tjänst skall semestern givas i förening med skolferierna.
 - c) Vid huvud-kyrka må församling med vederbörligt tillstånd anställa särskild organist och särskild kantor liksom ock erforderliga kyrkomusiker för andra inom församlingen vederbörligen godkända gudstjänstlokaler.

- d) Tillhandahåller församlingen bostad, skall denna motsvara bestämmelserna i den boställsordning, som bör fastställas i samband med löne-regleringen, och är befattningshavaren skyldig erlägga hyra enligt av Kungl. Maj:t fastställt hyrespris.
- e) Bestämmelser rörande kyrkomusikers löneförmåner vid tjänstledighet av skilda slag utfärdas i huvudsaklig överensstämmelse med motsvarande stadganden i civila avlöningsreglementet.
- f) Den som vid löne-regleringens ikraftträdande på förordnande innehaft kyrkomusikertjänst under en tid av minst tre år eller utan avlagda examina innehar dylik befattning förklaras som ordinarie innehavare av tjänsten i fråga.
- g) Slutlönen för kyrkomusikerbefattning i Stockholm må, oavsett församlingens invånarantal, icke understiga 7 500 kronor.
-

Stockholm den 19 oktober 1939.

Underdånigst

För Sveriges Allmänna Organist- och Kantorsförening

DAVID ÄHLÉN

Ordförande

N. G. ZETTERGREN

vice ordf.

ERNST ANDRÉN

Sekreterare

CARL LJUNGDAHL

Kassör och ombudsman

K. J. ULANDER

Arkivarie

Herr Kontraktsprosten Harald Hallén, Stockholm.

På uppdrag av Centralstyrelsen för Sveriges Allmänna Organist- och Kantorsförening (SAOK) ber jag att härmed få meddela Eder några funderingar beträffande de s. k. förenade kyrkomusikertjänsterna. Centralstyrelsen, som tagit del av uppslagen, önskar på detta sätt få dem under sakkunnig prövning. Som nämnt gäller det endast de förenade befattningarna och beträffande dessa egentligen blott den från början insedda svårigheten att få ersättningen för kantorstjänsten förenad med pensionsrätt.

Jag utgår från att en förening av folkskollärare- och kantorstjänst kan äga rum ungefär som hittills.

Innehavaren av förenad tjänst bör naturligtvis åtnjuta lärarlön enligt lag som andra lärare. För kantorstjänsten kan han gottgöras endera genom arvode (utan pension) eller genom lön (med pensionsrätt). Skall tjänsten bli en arvodes-tjänst, bör arvodet tilltagas så pass stort, att tjänsteinnehavaren själv kan sörja för sin pensionering. Kyrkomusikerkåren önskar tjänstens anordnande som löne-tjänst. Om möjlighet kunde skapas för det civila avlöningsreglementets tillämpning, skulle pensionsfrågan automatiskt lösas.

Två vägar synas möjliga. Antingen betraktas kantorstjänsten som en fristående tjänst men förenad med folkskollärartjänsten (Alt. 1). Eller också tillerkännes innehavare av förenad tjänst ett löneklasstillägg, som medför, att hans lön utgår enligt en löneklass, som ligger ett visst antal klasser över den, enligt vilken han som lärare är avlönad (Alt. 2). En dylik anordning har föreslagits beträffande landets överlärartjänster.

Alt. 1

Det första alternativet torde förutsätta tillskapandet av nya löneklasser i avlöningsreglementet. Även om man tillgriper löneklasserna a, b och c i löneplan Eo och Ex i reglementet, torde beloppen vara större än som kan anses skäligt för kantorsgöromålen i mindre församlingar. Det borde dock icke stöta på oöverstigligen hinder att tillfoga tvenne löneklasser d och e, vilka här nedan antagits ligga lika långt under närmast högre löneklass som skillnaden mellan löneklasserna c och b i löneplan Ex. De lönebelopp, som skulle förekomma bli per år följande (A-ort):

Löne- klass	Årslön kr.	Löne- klass	Årslön kr.
e	1 608	1	1 938
d	1 674	2	2 070
c	1 740	3	2 202
b	1 806	4	2 334
a	1 872		

Att som här föreslagits förena två ordinarie befattningar medgives redan i viss mån i civila avlöningsreglementet. Så stadgas — tvärtemot bestämmelserna i § 4 — bland annat i § 55 mom. 2: 1 att »med befattning såsom lärare vid musik-konservatoriet må kunna förenas annan ordinarie eller extra ordinarie befatt-

ning i statens tjänst eller därmed jämförlig kommunal befattning». Även andra undantag finnas.

I ovannämnda inlaga den 19 oktober 1939 framställer kåren även önskemålet, att lönen graderas med hänsyn till församlingarnas storlek, eftersom särskilt antalet kyrkliga förrättningar i regel är större i en stor församling än i en mindre. En höjning av lönen motsvarande en lönegrad för varje 1 000-tal av församlingens folkmängd synes lämplig. En ännu smidigare anpassning av lönen efter befolkningssiffran erhålles, om t. ex. halva löneklasskillnaden bestämmes utgå vid en ökning av invånarantalet av 500. Icke heller en dylik anpassning av lönen efter arbetets omfattning är främmande för det civila avlöningsreglementet. I § 55 mom. 9: 5, b) stadgas angående lön för övningslärare, att denna skall beräknas efter en tjänstgöringsskyldighet av 30 timmar per vecka. Skulle antalet veckotimmar vara högre eller lägre än 30, ökas respektive minskas (inom en viss ram) lönen med 3 procent för varje över- respektive understigande veckotimme.

I följande tabell visas, hur de här föreslagna lönerna ställa sig vid jämförelse med de löner, som föreslagits av kyrkomusikerkåren. De i SAOK:s inlaga föreslagna löne regleringsprinciperna och lönebeloppen hava under de senaste åren tack vare förhandlingsverksamheten blivit kända och fått en allt vidsträcktare tillämpning ute i församlingarna och äro därför icke att betrakta som konstruerade.

Lön enligt civila avlöningsreglementet, A-ort									
Församlingens storlek									
1 000		2 000		3 000		4 000		5 000	
Löne-klass	Årslön kr	Löne-klass	Årslön kr	Löne-klass	Årslön kr	Löne-klass	Årslön kr	Löne-klass	Årslön kr
e	1 608	d	1 674	c	1 740	b	1 806	a	1 872
d	1 674	c	1 740	b	1 806	a	1 872	1	1 938
c	1 740	b	1 806	a	1 872	1	1 938	2	2 070
b	1 806	a	1 872	1	1 938	2	2 070	3	2 202
a	1 872	1	1 938	2	2 070	3	2 202	4	2 334
Totallön under 30 år									
53 880		56 120		59 328		62 688		66 258	

Lön enligt SAOK:s förslag, A-ort									
Församlingens storlek									
1 000		2 000		3 000		4 000		5 000	
Löne-grad	Årslön kr	Löne-grad	Årslön kr	Löne-grad	Årslön kr	Löne-grad	Årslön kr	Löne-grad	Årslön kr
1	1 500	1	1 600	1	1 700	1	1 800	1	1 900
2	1 640	2	1 740	2	1 840	2	1 940	2	2 040
3	1 780	3	1 880	3	1 980	3	2 080	3	2 180
4	1 820	4	1 920	4	2 020	4	2 120	4	2 220
Totallön under 30 år									
54 240		57 240		60 240		63 240		66 240	

Alt. 2

Skulle lönetekniska svårigheter omöjliggöra lösandet av de förenade tjänster-
nas löneproblem mer eller mindre i anslutning till förestående förslag, kan kanske
en annan utväg tänkas. Den innebär, som ovan antytts, att tjänsteinnehavaren
får sin kantorslön i form av ett »löneklasstillägg», vilket med hänsyn till utbild-
ningskostnader, arbete i tjänsten och tjänsteansvar icke synes kunna sättas lägre
än till fyra löneklasser. En folkskollärare med en undervisningsskyldighet av
36 $\frac{4}{7}$ veckor, uppbär lön enligt 16:e lönegraden eller löneklasserna 16—20. Är
tjänsten förenad med kantorsbefattning, utgår lönen enligt förestående efter
20—24 löneklasserna. För en lärare med 39 veckors tjänstgöring (17:e lönegra-
den) utgår vid förenad tjänst lön efter 21—25 löneklasserna.

Ovanstående löner föreslås för en församling om högst 1 000 personer. För
att få lönen anpassad efter församlingens storlek, föreslås en höjning av ytter-
ligare en löneklass, om folkmängden i församlingen uppgår till 4 000 personer.
I analogi med ovan påpekade bestämmelse för övningslärare stadgas, att för
varje fullt antal av 500 personer, varmed församlingens folkmängd understiger
4 000, minskas årslönen med en procent. På samma sätt sker en ökning av lönen
med en procent för varje påbörjat antal av 500 personer över 4 000 — dock högst
fyra procent.

Följande löneklasser — i tabellen reducerade i förhållande till församlingens
storlek — skulle komma att tillämpas:

Löne- klass	Församlingens folkmängd								
	1 000	1 500	2 000	2 500	3 000	3 500	4 000	4 500	5 000
20	5 586	5 616	5 676	5 736	5 796	5 856	5 916	5 976	6 036
21	5 916	5 985	6 048	6 111	6 174	6 237	6 300	6 363	6 426
22	6 300	6 410	6 478	6 546	6 614	6 682	6 750	6 818	6 886
23	6 750	6 865	6 938	7 011	7 084	7 157	7 230	7 303	7 376
24	7 230	7 335	7 413	7 491	7 569	7 647	7 725	7 803	7 881
25	7 725	7 805	7 888	7 971	8 054	8 137	8 220	8 303	8 386
26	8 220	8 275	8 363	8 451	8 539	8 627	8 715	8 803	8 886

Följande lönetabeller visa förhållandet mellan reallönen för kantorstjänsten
enligt här skisserade förslag och enligt SAOK:s framställning 1939 (A-ort).

16:e lönegraden						17:e lönegraden					SAOK:s förslag
Folk- mängd	Löne- klass	Års- lön	Löne- klass	Lärrar- lön	Skillnad =kant. lön	Löne- klass	Års- lön	Löne- klass	Lärrar- lön	Skillnad =kant. lön	
1000	20	5 586	16	4 278	1 308	21	5 916	17	4 596	1 320	1 500
	21	5 916	17	4 596	1 320	22	6 300	18	4 926	1 374	1 640
	22	6 300	18	4 926	1 374	23	6 750	19	5 256	1 494	1 780
	23	6 750	19	5 256	1 494	24	7 230	20	5 586	1 644	1 820
	24	7 230	20	5 586	1 644	25	7 725	21	5 916	1 809	
Under 30 år					46 080					48 058	54 240
2000		5 676		Se ovan!	1 398		6 048		Se ovan!	1 452	1 600
		6 048			1 452		6 478			1 552	1 740
		6 478			1 552		6 938			1 682	1 880
		6 938			1 682		7 413			1 827	1 920
		7 413			1 827		7 888			1 972	
Under 30 år					51 138					55 035	57 240

16:e lönegraden					17:e lönegraden					SAOK:s förslag	
Folk- mängd	Löne- klass	Års- lön	Löne- klass	Lärrar- lön	Skillnad =kant. lön	Löne- klass	Års- lön	Löne- klass	Lärrar- lön		Skillnad =kant. lön
3000		5 796			1 518		6 174			1 578	1 700
		6 174			1 578		6 614			1 688	1 840
		6 614			1 688		7 084			1 828	1 980
		7 084			1 828		7 569			1 983	2 020
		7 569			1 983		8 054			2 138	
Under 30 år					55 530					59 715	60 240
4000		5 916			1 638		6 300			1 704	1 800
		6 300			1 704		6 750			1 824	1 940
		6 750			1 824		7 230			1 974	2 080
		7 230			1 974		7 725			2 139	2 120
		7 725			2 139		8 220			2 304	
Under 30 år					59 922					64 195	63 240
5000		6 036			1 758		6 426			1 830	1 900
		6 426			1 830		6 886			1 960	2 040
		6 886			1 960		7 376			2 120	2 180
		7 376			2 120		7 881			2 295	2 220
		7 881			2 295		8 386			2 470	
Under 30 år					64 314					69 075	66 240

Om första alternativet kan genomföras, synes det vara att föredraga framför allt därför, att ersättningen för kantorstjänsten icke blir beroende av tjänstgöringsskyldigheten som lärare. Detta sker däremot i det senare fallet. Eftersom intervallerna mellan löneklasserna efter hand bli större i och med stigande löneklass, får den, vars lärlön utgår efter 16:e lönegraden automatiskt mindre reallön som kantor än den, vars tjänstgöring i ett 39-veckorsdistrikt placeras honom en löneklass högre.

I samband härmed ber jag att få erinra om några andra av kårens önskemål, nämligen

att klockareinstitutionen avskaffas,

att besvär må anföras över upprättat förslag och icke först sedan val ägt rum,
att de kyrkomusikaliska meriterna granskas av särskild för varje stift utsedd sakkunnig,

att om möjligt de lokala valen utbytas mot tillsättningsförfarande (domkapitlet),

att tjänstgöring annorstädes än i kyrka och gravkapell (krematorium) i regel icke ålägges innehavare av förenad befattning samt

att tjänsteinnehavarens skyldigheter fastställas i en för hela riket gällande tjänsteinstruktion.

Dala-Finnhyttan den 10 mars 1944.

ERNST ANDRÉN

Sekr. i SAOK

Särskilda yttranden.

Herrar Gustafsson och Staxäng:

Vi ha i flera avseenden icke kunnat följa utredningens majoritet. Förden skull måste vi beträffande några mera väsentliga punkter härmed i korthet anföra vår avvikande mening.

I betänkandet har framhållits, att skolkantorstjänsten är en enhetstjänst. Det synes oss därför naturligt, att denna tjänstetyp vid normalfall (en högmässa i regel varje sön- och helgdag) bör erhålla en inplacering i folkskolans avlöningsreglemente, vilket i så fall får utbyggas. Vi föreslå således, att tjänsteinnehavaren erhåller en uppflyttning med fyra lönegrader från hans placering som folkskollärare. Den reella kantorslön, han därigenom erhåller, överensstämmer i stort sett med majoritetens löneplan för normalfall. Vid en inplacering i folkskolans avlöningsreglemente ernås automatisk anslutning till gällande regler för avdrag vid tjänstledigheter av olika slag.

I de fall, då skolkantorn ej har kyrkotjänst varje söndag, inplaceras tjänsten i lämplig lägre lönegrad.

I de undantagsfall, där tjänstgöring vid mer än en gudstjänst per sön- och helgdag skulle avkrävas skolkantorn, inplaceras tjänsten i lämplig högre lönegrad.

Förrättningarnas antal står, som KMU framhållit, i direkt relation till folkmängden inom församlingen. Dessa förrättningar innebära också den förnämsta anledningen till att tjänsten i en stor församling är mer betungande än i en mindre. Då en inplacering i avlöningsreglementet ej möjliggör en rättvis lönedifferentiering med hänsyn till förrättningarnas antal, föreslå vi, att ett förrättningsarvode av tio öre per invånare inom församlingen årligen utgår till skolkantorn.

Till bestridande av kostnaderna för de hos församlingarna anställda kyrkomusikernas avlöning har församling att i första hand taga i anspråk avkastningen av för dessa befattningar befintliga avlöningstillgångar. I församling, där kyrklig musikdirektorstjänst inrättas, skall församlingen för den del av avlöningen, som belöper på den *kyrkliga tjänstgöringen* i andra hand svara härför genom uttaxering, vilken ej får överstiga tio öre per skattekrona. Därutöver erforderligt belopp bör utgå av statsmedel.

I församling, där skolkantorstjänst inrättas, skall församlingen svara för förut nämnda förrättningsarvode, vilket, om förefintliga avlöningstillgångar ej

förslå, täckes genom allmän uttaxering. Den avlöning, som skolkantor erhåller enligt avlöningsreglementet, bestrides av statsmedel. Skulle emellertid avlöningstillgångarna överstiga förrättningsarvodet, minskas statsbidraget med motsvarande belopp.

Som huvudman för här ifrågavarande befattningshavare har utredningens majoritet föreslagit pastoratet, så vitt vi förstå bland annat av förvaltnings-tekniska skäl och i anslutning till den skatteutjämningslinje, majoriteten förordat. Då vi ansett oss böra förorda en annan utväg att ekonomiskt stödja svaga församlingar, bortfaller det förnämsta skälet att här insätta pastoratet. Det naturliga blir, att kyrkomusikerns tjänstgöringsområde, *församlingen*, vad beträffar tillsättning, målsmanskap och lönegivning m. m. här inträder.

Betänkandet synes ha negligerat en grupp befattningshavare inom kyrkomusikerkåren, nämligen den, som jämte sin organisttjänst varken är musikalärare vid läroverk eller folkskollärare. Denna typ av tjänsteinnehavare, vilken i synnerhet förekommer i Skåne och Halland, torde även vara i behov av omedelbar löneroglering. Det kommer att innebära en orättvisa både mot dessa kyrkomusiker och respektive församlingar, om vid lagens ikraftträdande denna fråga ej vunnit sin lösning.

Vad beträffar de nu oexaminerade tjänsteinnehavarna, synes ett dispensförfarande vara det mest tillfredsställande, när det gäller sådana, som enligt respektive kyrkoråds inhämtade yttrande, nöjaktigt ha skött sin tjänst. Efter meddelad dispens borde dessa kyrkomusiker tillerkännas samma löneförmåner, som komma att utgå till de examinerade.

Herr Gustafsson:

Kyrkomusikerdirektörstjänst, varmed ej är förenad tjänstgöringsskyldighet som musikalärare vid skola, tillägges i betänkandet en till fem veckotimmar beräknad undervisningsskyldighet i kostnadsfri grundläggande musikundervisning. Denna speciella tjänstetyp är avsedd att inrättas i de största församlingarna samt vid domkyrkorna, varest de kyrkomusikaliska göromålen kunna anses så omfattande, att de ensamt för sig motivera inrättande av heltidstjänst. Med hänsyn härtill vill jag anföra som min mening, att dessa befattningshavare må slippa denna elementära undervisning och i stället odelat få ägna sig åt kyrkomusikerkallet.

Kyrkomusikerkåren, inklusive skolkantorerna, pålægges i KMU:s förslag som obligatorisk tjänsteplikt att leda kyrkokör. En för vårt folks musikaliska fostran lika betydelsefull ny uppgift ha skolkantorerna fått sig anförtrodd i och med den i tjänsteuppgifterna ingående skyldigheten att, under den tid skolarbetet pågår, två timmar per vecka meddela barn och ungdom grundläggande musikundervisning. Således måste den lön, som skall tillkomma skolkantorerna utöver egentlig folkskollärlön, utgöra ersättning såväl för de rent

kyrkomusikaliska åliggandena som för den föreslagna utökningen av undervisningstiden. För denna nya lärarverksamhet har skolkantorn rätt att beräkna ersättning i proportion till vederlaget för tjänsten i folkskolan.

Med hänsyn till det belopp, som alltså skulle kvarstå som egentlig kyrkomusikerlön, vill jag ifrågasätta, om den föreslagna lönesättningen kan anses trygga rekryteringen till denna speciellt betungade tjänst.

Herr Staxäng:

Genom de avlöningsbidrag, som KMU föreslår, bli samtidigt församlingarna bundna för en viss tjänstetyp. Jag har ansett, att en viss frihet för församlingarna fortfarande borde bibehållas. En väg vore, att Kungl. Maj:t efter domkapitlets hörande skulle kunna meddela tillstånd åt församling, som själv önskar bestrida merkostnaden för en självständig kyrkomusikerbefattning, och därest särskilda skäl föreligga, inrätta dylik tjänst.

Ehuru jag väl behjartar syftet med den fria musikundervisningen, ifrågasätter jag, om man beträffande tjänstetypen skolkantor kan pålägga ytterligare två veckotimmars undervisningsskyldighet utöver arbetet i den egentliga folkskolan.

Vad angår tillsättningsanordningen vid sådan kyrklig musikedirektörstjänst, vartill hör undervisningsskyldighet i musik vid läroanstalt, har jag ansett, att utnämningssrätten borde läggas hos kyrkligt organ. Då emellertid betryggande garantier föreslagits för tillgodoseende av den kyrkliga tjänstens intresse vid tjänstetillsättningen, har jag dock kunnat ansluta mig till majoritetens förslag. Skulle ifrågavarande befattningshavares skoltjänst däremot endast bestå uti undervisningsskyldighet vid *folkskola*, föreslår jag, att tjänstetillsättningen sker på samma sätt, som av KMU föreslagits beträffande skolkantor.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	Sid.
Skrivelse till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet	3
<i>Avd. I. »Klockarfrågans» hittillsvarande behandling</i>	5
1 Kap. Utredningsuppdraget	5
Till kyrkomusikerutredningen ingivna framställningar, s. 9.	
2 Kap. Kortfattad historik	9
Förteckning över äldre framställningar, utredningar m. m. i »klockarfrågan», s. 17.	
3 Kap. Klockar- och organistboställena	21
<i>Avd. II. »Klockarfrågans» närvarande läge</i>	26
1 Kap. Översikt över vissa med frågans lösning förbundna problem ..	26
2 Kap. Statistik	33
3 Kap. Kyrkosångsrörelsen och kyrkokörerna	46
<i>Avd. III. Riktlinjer för en nyorganisation av kyrkomusikerbefattningarna</i> ..	49
A. Tjänsteorganisationen	49
1 Kap. De specifika klockarsysslorna av praktiskt-ekonomisk natur	49
2 Kap. Kyrkomusikernas tjänsteuppgifter	54
Gällande reglering	54
Förening av tjänsteuppgifter	57
Vidgade tjänsteuppgifter	59
Anställning såsom musklärare vid skola, s. 62. — Musikalisk verksamhet i friare former, s. 65. — Musiksakkunnig, s. 69.	
3 Kap. Kyrkomusikerbefattningarna	70
Självständig kyrkomusikerbefattning	73
Tjänsteförening kyrkomusiker-musklärare	74
Musklärare vid folkskola, s. 74. — Musklärare vid högre skolor, s. 75.	
Tjänsteförening folkskollärare-kyrkomusiker	77
4 Kap. Val av tjänstetyp	80
5 Kap. Kompetensregleringen	89
Examina	89
Examensutbildningen vid musikhögskolan	90
Utbildningen för organist- och kantorsexamen	92
Gällande behörighetsreglering	92
Rekryteringsförhållandena vid »förenade» tjänster	93
Förslag till kompetensreglering	96

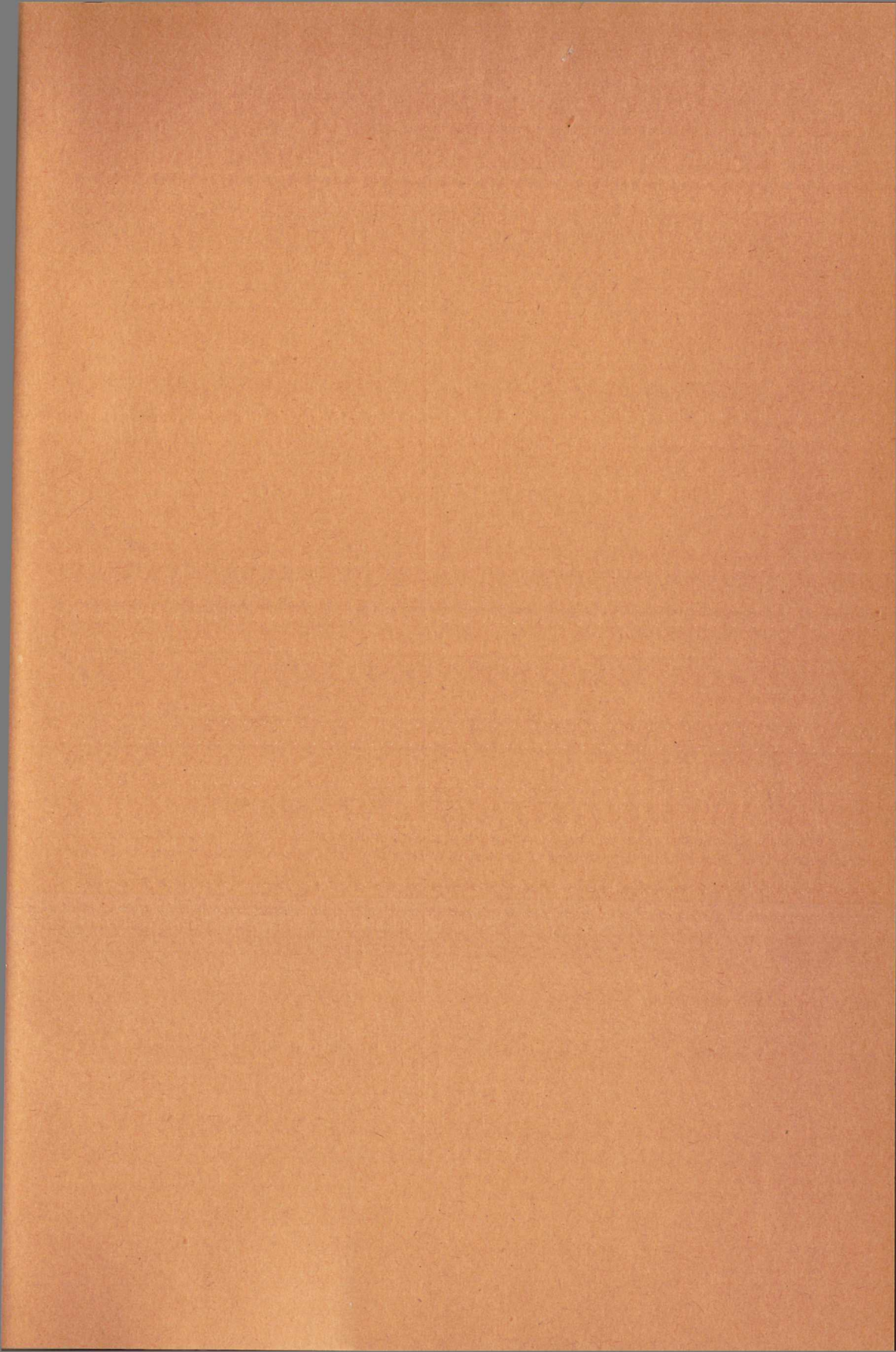
	Sid.
6 Kap. Avlöning och pensionering	99
Kyrklig musikedirektörstjänst	101
Skolkantorstjänst	103
Extra kantor	109
Biträdande kantor	109
Speciella avlöningsspörsmål	110
Tjänstebostad, s. 110. — Resekostnadsersättning, s. 110. — Semester, s. 111. — Tjänstledighetsavdrag, s. 112. — Tjänst- och närårsträtt, s. 112. — Löneutbetalning, s. 112.	
B. Skatteutjämnigen	113
1 Kap. Val av utjämningsmetod	113
2 Kap. Pastoraten såsom »kyrkomusikerdistrikt»	120
3 Kap. Kyrkofonden	125
Kyrkofondens tillkomst och ändamål	126
Kyrkofondens kapital	128
1932 års reglering	131
Kyrkofondens ekonomiska ställning	133
Allmänna kyrkoavgiften	134
Slutsatser	138
4 Kap. Finansieringen av kostnaderna för kyrkomusikernas verksamhet	138
C. Kyrkomusikerbefattningarnas tjänsteorganisatoriska ställning	147
1 Kap. Målsmanskap	147
Avlöningsbesväret, s. 147. — Anställningsförhållandet, s. 148. — Tjänstetillsättningen, s. 149. — Tjänstledighet och vikariatsförordnanden, s. 149. — Den »fria» musikundervisningen, s. 149. — Det disciplinära förfarandet, s. 150.	
2 Kap. Tjänstetillsättning	150
Tillsättningsordningen	150
Skolkantorstjänst, s. 151. — Kyrklig musikedirektörstjänst, s. 155. — Extra och biträdande kantor, s. 157.	
Besvär	157
<i>Avd. IV. Nyorganisationens genomförande</i>	159
1 Kap. Tillämpningsområde	159
2 Kap. Övergångsförhållanden	160
3 Kap. Författningsregleringen	163
Lag om kyrkomusiker	164
Lag angående mässfallsgudstjänst	166
Kungörelse om inrättande av kyrkomusikerbefattningar	166
Stadga angående kyrkomusiker	166
Andra författningsbestämmelser	166
4 Kap. Reformens finansiella innebörd	167
<i>Kort sammanfattning av de huvudsakliga i betänkandet framlagda förslagen</i> .	170

Bilagor:

1. Tablå över tjänsteföreningar mellan musiklärartjänster och andra anställningar	175
2. Utdrag av en kyrkomusikerutredningens promemoria till 1940 års skolutredning angående kyrkomusikers anställning såsom musiklärare	176
3. Förteckning över läroanstalter med musikundervisning	181
4. Skrivelse 23/12 1944 från De blindas förening m. fl.	190
5. Underdånig framställning 19/10 1939 från Sveriges allmänna organist- och kantorsförening	195
6. Skrivelse 10/3 1944 från sekreteraren i Sveriges allmänna organist- och kantorsförening	201

Särskilda yttranden:

av herrar Gustafsson och Staxäng, gemensamt	205
av herr Gustafsson	206
av herr Staxäng	207

Statens offentliga utredningar 1945

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvård.

Betänkande med förslag till utlänningslag och lag angående omhändertagande av utlännning i anstalt eller förläggning. [1]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

Kommunalförvaltning.

Stadsplanutredningen 1942. 3. Förslag till byggnadslag m. m. [15]

Statens och kommunernas finansväsen.

Politi.

Nationalekonomi och socialpolitik.

Betänkande ang. den husliga utbildningen. [4]
Betänkande och förslag rörande effektivisering av skyddshemselevernas eftervård m. m. [10]

Utredningar ang. ekonomisk efterkrigsplanering. 8. [11]
Investeringsutredningens betänkande med förslag till investeringsreserv för budgetåret 1945/46 av statliga, kommunala och statsunderstödda anläggningsarbeten. [12]
Bilagor. [13]

Socialpolitikens ekonomiska verkningar. [14]

Hälso- och sjukvård.

Allmänt näringsväsen.

Fast egendom. Jordbruk med binäringar.

Promemoria med förslag till arrendebestämmelser för kommunal jord. [9]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Industri.

Utredning rörande den tekniskt-vetenskapliga forskningens ordnande. 7. Förslag till åtgärder för livsmedelsforskningens ordnande. [6]

Handel och sjöfart.

Kommunikationsväsen.

Betänkande med förslag till organisation av en luftfartsstyrelse m. m. [2]
Betänkande rörande Sveriges smalspåriga järnvägar. Del 1. Allmänna synpunkter. [7] Del 2. Blekingenätets järnvägar. [8]

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

Betänkande med utredning och förslag ang. yrkesutbildning av sjöfolk av manskapsgrad samt åtgärder till höjande av sjöfolkets allmänna och medborgerliga bildning. [5]

Betänkande med förslag till nyorganisation av kyrkomusikerbefattningarna m. m. Del 1. [16]

Försvarsväsen.

Betänkande rörande särskilda åtgärder vid återförandet till civil verksamhet av till beredskapstjänstgöring inkallad personal. [3]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.